

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. J. BORGBJERG

H. P. SØRENSEN

F. J. BORGBJERG

UDGIVET AF A. O. F.s BOGKREDS
FORLAGET FREMAD
KØBENHAVN 1943

**Billedmaterialet
er tilvejebragt ved elskværdig Bistand
fra Borgbjergs Familie, københavnske Dagblades Arkiver,
fra Blæksprutten, Klods Hans m. m.**

**Klicheerne er fremstillet af Lind Hansens
Klicheanstalt.**

.

FORORD

Umiddelbart efter Borghjergs Død i 1936 sad et Par af »Social-Demokraten«s gamle Medarbejdere og talte om, at egentlig burde hans Biografi skrives, mens endnu nogle af de levede, som havde kendt ham i hans Ungdom og levet sammen med ham i Arbejdet op igennem Aarene.

Det blev ikke gjort den Gang, og nu, kun 7 Aar efter, er der ingen tilbage af dem, der kendte ham bedst fra de Dage, da han i Slutningen af Firserne meldte sig ind i det socialdemokratiske Parti eller fra 1890, da han skrev sin første Artikel i »Soc.-Dem.«. Bogkredsens Ønske om at faa en Bog om Borghjerg gør, at Bogen skrives nu, særlige Forhold og Mulighed for at beskæftige sig med Emnet gør, at den skrives, ikke af en af de ældste, men maa-ske af de næstældste, som dog stod ham nær i de senere Aar og i fjernere Afstand fulgte ham gennem en lille Menneskealder.

Borghjergs Indsats og Betydning i dansk Arbejderbevægelse og dansk Politik fortjener en Bog. I vore Dage glemmer man hurtigt. Indtrykkenes Mangfoldighed, Begivenhedernes Storhed, det rastløse Jag gennem Tidens to store Paavirkningsmidler, Biografteatre og Aviser, bevirker, at det varige Indtryk ofte bliver tilfældigt og overfladisk. Men Borghjergs Indsats i Tiden var saa stor, at den bør fæstnes og bevares for kommende Generationer, som søger Kundskab om de Mænd, der var med til at gøre det danske Socialdemokrati til en Faktor i dansk Samfundsliv.

Materialet til denne Bog er samlet mange Steder fra, fra Aviser og officielle Forhandlinger, fra Pjecer og Bøger. Borghjerg selv har ikke efterladt sig personlige Optegnelser. Nu om Stunder fører Folk ikke Dagbøger, og de skriver kun Breve i forretningsmæssig Korthed. Den Art Stof vil Fremtidens Historieforskere savne fra vor Tid. Til Gengæld skulde den moderne Presse i alle dens Afskygninger være et Kildemateriale, som tidligere Tider ikke efterlod sig. Og det er rigtigt for Begivenhedernes Vedkom-

mende og alt, hvad der sker offentligt. Ogsaa Personers Meninger og Anskuelser er gennem Udtalelser bevaret for Fremtiden. Men Pressen giver kun sjældent tilstrækkeligt Stof til at finde Motiverne, til at faa de mere intime Oplysninger om, hvad der sker bag Kulisserne, som f. Eks. Breve og Dagbøger kunde give gennem den rent personlige Bedømmelse af Menneskene og Begivenhederne. Jeg har naturligvis ogsaa i vid Udstrækning maattet bygge paa mit eget Kendskab til Manden og Forholdene og paa Ting, han har fortalt mig i Aarenes Løb, men jeg har stedse bestræbt mig efter at være saa objektiv og sanddru, som et Menneske kan være.

Der er i Danmark kun skrevet lidt om vort Lands politiske Historie fra 70'erne til Nutiden, og kun faa af de politiske Personligheder er blevet udførligt biograferet. Det samme kan siges om det danske Socialdemokratis Historie, som en af vore Historikere burde skrive et Værk om. I Bogen om Borgbjerg er ikke forsøgt at give nogen sammenhængende Skildring af dansk Politik i den Tid, Borgbjerg har deltaget deri, og Begivenhederne har kun fundet Omtale, for saa vidt de har Relation til hans Virksomhed.

For de sidste 20 Aars Vedkommende falder Borgbjergs Arbejde i høj Grad sammen med Staunings. De to Mænd, Borgbjerg og Stauning, saa vidt forskellige de var i meget, har hver for sig og sammen præget Socialdemokratiets Politik i en Menneskealder, og fra sidste Verdenskrig faldt deres Arbejde saa meget sammen, at det ofte kan være vanskeligt at skille det ud fra hinanden. Jeg ved, at Stauning efter Borgbjergs Død i 1936, naar de store alvorlige Begivenheder væltede ind over vort Land og krævede Afgørelse, tit og mange Gange ønskede, at han havde Borgbjerg ved sin Side og kunde raadføre sig med ham. Jeg har — ogsaa for at undgaa Gentagelser fra den i Fjor udkomne Bog om Stauning — lagt Hovedvægten paa Skildringen af Borgbjergs Arbejde indtil 1915, i hvilken Periode han saa ubestridt stod som Socialdemokratiets Førstemand.

Formaalet med denne Bog skulde da være at give en Biografi af en af de største danske Politikere, en Skildring af hans Indsats og Betydning i den Bevægelse, han viede sine rige Evner, og dermed muligt tillige yde et beskedent Bidrag til det Partis Historie, som blev hans hele Liv.

Januar 1943.

Forfatteren.

BARNDOM OG UNGDOM

Boeslunde er en lille Landsby mellem Korsør og Skelskør. En gammel Landsby. Dens Kirke er helt fra det 12. Aarhundrede, en af Danmarks ældste, med store Granitpiller og slidte Munkesten paa Gulvet.

Bag Kirken, faa Skridt fra den, knejser Borgbjærg Banke, 54 Meter høj, Landsbyens Huse ligger i Læ af den, og de smaa Haver med Køkkenurter strækker sig lige hen til dens Fod. I Aarhundreder har Landsbyens og Egnens Folk taget deres Grus her, Vognlæs efter Vognlæs, Aar efter Aar, og der er dannet en mægtig Slugt, som nu er omskabt til Siddepladser, naar der holdes Stævne i Borgbjærgs Folkepark.

Højt ligger Banken som en stor Knude i det bølgende Landskab. Mange Aarhundreder før Kirken blev bygget, boede her Menesker, og oppe paa Banken laa et Tempel for de Guder, den Tid tilbad. Otte Guldkar og Guldskaale og andet Danefæ er fundet som Minde om dette Tempel, og rundt om i Egnen er talrige Oldtidsminder og Grave. Allerede Vikingerne har fundet Stedet godt. Kun et kort Stykke Vej til Store Bælt, midt imellem Korsør Nor og Skelskør Vig, der hver for sig var udmærkede Havne, skænket af den rundhaandede Natur. Stedet har andre historiske Minder. Her slog Biskop Absalon Venderne, da de hærgede Danmarks Kyster, og en Sten ved Kirken erindrer derom.

Oppe fra Borgbjærg Banke har man den skønneste Udsigt. Mod Vest det blaa Bælt, langt ude i det fjerne Fyn og Langeland — og i de tre andre Verdenshjørner det smilende, sjællandske Landskab. Staa her en Sommerdag og se Landet, Danmark som det er, grønne Enge, bølgende, gule Kornmarker og hvidkalkede Huse med en Gruppe Træer omkring, Bosteder for Landets Børn. Vidt ud ser man til alle Sider, intet er øde, intet er udyrket og uud-

*Borgbjærgs
Fødested.*

nyttet, frodigt og frugtbart ligger Landet. Det halve Sjælland næsten kan man se, i godt Vejr skal man kunne tælle 44 Kirketaarne.

Her fødtes *Frederik Hedegaard Jeppesen* den 10. April 1866, den reviderede Grundlovs Fødselsaar. I Daaben fik han baade sin Faders og Moders Efternavn, og fra 1890 endda et tredje, idet hele Familien tog Slægtnavnet Borgbjerg efter den høje Banke i deres Fødeby. Den staver sit Navn med æ, men Borgbjerg rettede tidligt æ'et til e, blandt andet fordi han rejste meget i Udlandet, og der kender man som bekendt ikke ret meget til dette Bogstav.

Borgbjerg blev ikke længe i Boeslunde, kun 7 Aar gammel rejste han til København for at gaa i Skole. I sit lange Liv kom han vidt omkring, han besøgte alle Europas Lande, og endda har han ogsaa gennemrejst De forenede Stater. Men stadig søgte han hjem til sin Fødeegn. Der havde han sin Rod. Der var han hjemme. Flere Gange hver Sommer — ogsaa efter at han var bleven Minister — besøgte han Borgbjerg Banke. Ofte fik hans Familie ikke en Gang at vide, at han var rejst. Alene kørte han paa sin Cykel den lange Vej, alene besteg han Toppen og skuede med blottet Hoved ud over sin Fødeegn. Det var næsten Andagt. Han skrev en Gang i en Artikel: »Ethvert Menneske trænger til at have et Højdepunkt, en fredlyst Plet, for nu og da i dyb Fred at kunne holde Dom over sig selv, se tilbage over svundne Aar og hente Mod og Kraft til atter at se fremad«.

Borgbjerg Banke var hans Højdepunkt, hans Andagtssted.

Det store
Guldfund.

Paa fædrene Side stammer Borgbjerg fra sjællandske Bønder, paa mødrene Side fra jydsk. Han omtaler egentlig sin Mor meget lidt, til Gengæld Faderen meget ofte og meget indgaaende, og det er ganske givet, at det er fra den sidste han har arvet de fleste af de Egenskaber, der formede hans Personlighed. Hans Slægt var ikke gamle Odelsbønder, helt til hans Bedstefar havde de været Fæstere under Grevskabet Espe. Men denne Bedstefar fik pludselig Raad til at købe sit Hus. Borgbjerg fortæller selv, at det var hans Bedstemors manglende Færdighed i Plovkunsten, der skabte denne for en Fæster enestaaende Chance. En Dag i 1844 gik hun og pløjede paa Borgbjerg Banke, da Plovjernet pludselig gik for dybt og blottede noget skinnende i Mulden. Som man gjorde paa den Tid, tog hun sin Tilflugt til Overtroen og mente, at det var »Troldens Hat«, den Trolde, som boede nede i Højen; men den kvindelige Nysgerrighed sejrede dog over Overtroen og ved nær-

mere Eftersyn kom et Par store Guldkar for Dagen samt nogle andre Stykker Guld og Sølv. Nationalmuseet tog sig af Fundet og konstaterede, at det var et af de største og interessanteste Fund i Datiden, formentlig Offerkar og Smykker fra et hedensk Tempel, der har staaet paa Banken.

Fundet betaltes med 1300 Rigsdaler — en efter Datidens Forhold meget stor Sum — og satte Fæster Jeppe Karstensen i Stand til at købe sin fæstede Ejendom og gav ham endvidere saadanne økonomiske Kaar, at han kunde faa Raad til at lade sit eneste Barn, en Søn, læse til Dyrlæge. Familien, der i mange Slægtled havde været stavnsbunden og ydet Godset Hoveri, blev nu frie Selvejere, og det betød meget for en Bonde. Klaus Berntsen fortæller i sine Erindringer, at til Hovbønderne sagde Herremanden »Du«, men til den frie Bonde sagde han »De«, og han kunde ikke jage paa hans Marker uden Tilladelse og uden Afgift. Den frie Bonde var Godsejernes Ligemand. Jeppe Karstensen har sikkert ogsaa ranket sig, da han blev fri Bonde, Herre i sit eget Hus og paa sin egen Jord, og det har ubevidst mærket Slægten og givet den Fremdrift og Sejrstro.

Dyrlæge Jens Jeppesen, Borgbjergs Fader, var født 1834. Om hans Barndom er ikke meget oplyst, men han gik i hvert Fald i Boeslunde Skole, som var saa heldig at ledes af en af de fra Statsseminarierne udgaade, meget dygtige og anerkendte Elever, Lærer Rasmussen. Da Moderen havde gjort sit store Lykkefund og Jeppe Karstensen yderligere havde tjent Penge som en Slags Vognmand, bl. a. ved i Krigsaarene at køre Soldater mellem Korsør og København, blev Jens i 18 Aars Alderen sendt til Hovedstaden, hvor han i 1858 tog Dyrlægeeksamen med 1. Karakter og Ud-

Bedstefaderen Jeppe Karstensen.

*Dyrlæge
Jeppesen.*

mærkelse. Han betegnedes som en højtbegavet Elev og man spaaede ham de bedste Muligheder indenfor Faget. Han blev da ogsaa hurtigt ansat som Assistent paa Landbohøjskolen og stiftede her et nært Venskab med den kendte Veterinær, senere Professor *Viggo Stockfleth*, med hvis Svigerinde han forlovede sig og i 1865 giftede sig. Men da var han forlængst borte fra Landbo-

Hans Moder.

højskolen, han søgte nemlig en Lærerstilling, men blev vraget, og i Fortørnelse besluttede han sig til at tage hjem til sin Fødeby og nedsætte sig som Dyrnlæge. Da Professor Stockfleth nogle Aar senere opfordrede ham til at søge en Professorstilling ved Skolen og endda sikkert kunde love ham Resultat, sagde han stolt Nej, han vilde ikke vrages en Gang til, han kunde undvære den kongelige Læreanstalts Ansættelse, han kunde klare sig uden den. Blandt dem, der kendte Dyrnlæge Jeppesen, var det den almindelige Opfattelse, at det var et Tab for Veterinærskolen. Ikke alene var han en meget dygtig Dyrnlæge, som har beri-

get sit Fag med gode velunderbyggede, videnskabelige Afhandlinger, men han var tillige en meget betydelig Pædagog, langt mere fremsynet og moderne end de fleste af sin Tid.

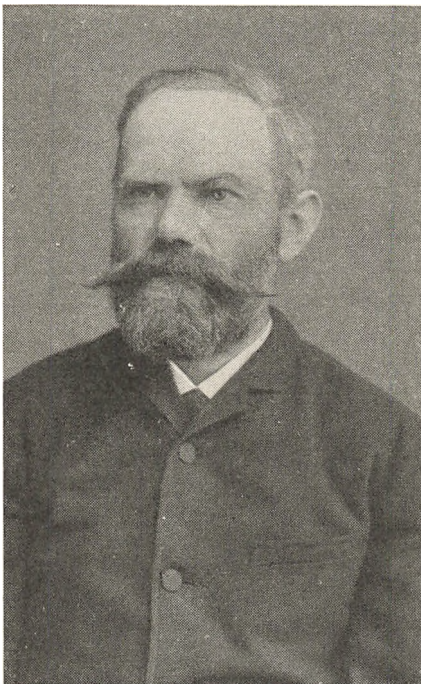
*Praksis
i Boeslunde.*

I Krigen 1864 deltog han som Dyrnlæge, han var med ved Dannevirke og gik tilbage til Dybbøl — som de fleste andre sovende, de havde ikke faaet Søvn i mange Døgn. Nu nedsatte han sig efter Krigen i Boeslunde, og som Dyrnlæger den Gang oftest gjorde, indrettede han samtidig en Smedie, det styrkede Økonomien og øgede Kundekredsen ogsaa at kunne besko den Hest, der skulde til Doktor. I 1865 giftede han sig med Hermine Hedegaard, hvem han havde lært at kende gennem sin Ungdomsven Stockfleth. Hendes Slægt stammede som Navnet antyder fra

Jyllands Hedeegne, og Faderen havde en Gaard paa Amager, som han senere solgte, og han flyttede derefter ind til Byen. Det unge Par havde nok at gøre i Boeslunde; allerede et Aar efter Brylluppet fik de den første Søn, Frederik, som senere efterfulgtes af endnu en Søn og tre Døtre, og Forretningen voksede stadig. Alle Egnens Herremænd fik han til Kunder, og han var tillige Dyrlæge for Kreatureksporten fra Korsør til Tyskland.

Jens Jeppesen var en særpræget Personlighed, og hans Interesser spændte over vide Felter udenfor det veterinære. Han var ikke alene pædagogisk interesseret, men han læste engelsk Filosofi — Sproget havde han lært sig selv, saa det kneb med Udtalen — og Botanik, Geografi og Økonomi. Men ikke mindst interesserede han sig levende for Politik. Han var som Datidens studerede Folk til at begynde med Nationalliberal. Det var Tiden mellem de to Krige og det første Tiaar efter, som begyndte med den reviderede Grundlov. Men saa kom Provisoriekampen. Det første Provisorium gjorde ham umiddelbart til Venstremand, og da det næste kom 1885, styrkedes hans politiske Radikalisme. Han blev Radikal, længe før noget radikalt Parti eksisterede.

Dyrlægen skulde dog faa sine pædagogiske Evner prøvet — paa et andet Felt end ved den kongelige Anstalt. I 1876 fik han Anmodning om at blive Leder for en Landbrugsskole, som Landboforeningen i Holbæk Amt vilde oprette. Han følte Lyst dertil, og da Dyrlægegerningen var ret anstrengende, han havde ogsaa haft et Par Kørselsuheld, slog han til og begyndte som Forstander for Faurbogaard Landbrugsskole. Det var en af Egnens faa liberale Godsejere, Baron Zytphen Adeler, der indskød Kapital,

Hans Fader, Dyrlæge Jeppesen.

*Leder af
Landbrugsskole.*

og da denne Mand døde et Par Aar efter, maatte Landbofor-
eningerne ophøre med Skolen.

Det var vistnok Jens Jeppesens lykkeligste Aar, de der kom
bagefter førte en lidt mere omtumlet Tilværelse med sig. Først
købte han sammen med en af Eleverne en større Landbrugs-
ejendom paa Nordfalster. Saa kom imidlertid Landbrugskrisen, og
de to Ejere delte Ejendommen mellem sig, og Jeppesen startede
Lundbygaard Landbrugsskole for sin Del. Skolen gik meget godt,
men Pædagogik giver ingen Formue. Mens hans Medejer opret-
tede et saakaldt Fællesmejeri (en misvisende Betegnelse for et
helt privat Mejeri) og tjente store Penge, maatte Jeppesen gen-
optage sin Dyr lægepraksis ved Siden af sin Skolegerning.

I denne Periode kom hans politiske Interesse til fuld Ud-
foldelse, baade skriftligt og mundtligt. Han skrev ivrigt i Rasmus
Clausens Venstreblad »Lolland-Falsters Folketidende« om politiske
og økonomiske Emner, han deltog i Egnens politiske Møder, meget
ofte selv som Taler og blev et af Egnens aandelige Midtpunkter.
Han udgav ogsaa en Digtsamling »Frihedssange« med politiske
Kampsange, Viser og ironiske Digte, hvoraf nogle havde været
offentliggjort i Egnens Blade, andre sunget ved politiske Sammen-
komster. Han udsendte den under Pseudonymet Jens Borrebjærg,
Navnet, der senere i den rigtige Form skulde blive Slægtens.
Men særligt kastede han sig ind i en Agitation for Andelsbevæ-
gelsen.

Andelstanken.

Den store Landbrugskrise var lige sat ind. Aarsagen var bl. a.
den, at Bønderne ikke kunde komme af med deres Overskud af
Korn, Amerika kastede den ene store Høst efter den anden ind
paa det europæiske Marked; og ingen, slet ikke Danmark, kunde
konkurrere dermed. Der maatte findes nye Veje, Produktionen
maatte lægges om, og Fremstillingen af forædlede Landbrugspro-
dukter blev Resultatet. Her blev Andelstanken den Redningsplanke,
som heldigt førte Landbruget ud af Krisen og i Løbet af faa Aar
rejstes en Produktion af Smør, Ost og Flæsk, der har baaret det
danske Landbrug oppe lige til den oversøiske Konkurrence om-
kring 1930 igen truede det danske Hovederhverv.

Naturligvis kunde Forædlingen af Landbrugets Produkter være
foregaaet gennem almindelige kapitalistiske Virksomheder, men
Bønderne saa meget hurtigt, at det kunde betale sig selv at lave
de nødvendige Virksomheder, Mejerier og Slagterier og andre

Andelsvirksomheder til Indkøb af Korn og Gødning og til Salg af de færdige Varer paa fremmede Markeder. Bønderne undgik derved den kapitalistiske Profit og sammen med Forbrugsforeningerne, som snart dannedes i hver Landsby, har denne Andelsbevægelse givet Landbruget et økonomisk Rygstød og en økonomisk Magt, som ingen anden Befolkningsklasse har haft.

Denne nye Idé greb Jens Jeppesen, og han blev en af Andelstankens ivrigste og varmeste Forkæmpere. Han fik oprettet det første Andelsmejeri paa Falster, »Fælleshaab« ved Ørslev og blev straks dets Regnskabsfører. Han gik videre med Agitation for et Andelsslagteri og for Reformering af Kreditforeningerne og Dannelse af Eksportforeninger. Han var nu blevet saa kendt for sin Indsats i Andelssagen, at da der blev Uro omkring den af gamle Alberti stiftede, senere af Sønnen, Peter Adler Alberti, ledede sjællandske Smørekseportforening, valgte de sjællandske Bønder ham til Bogholder og Regnskabsfører, og i 1890 flyttede han til København og levede der i 14 Aar. Han døde 1904, lidt over 70 Aar gammel efter en Blæreoperation. 32 Aar senere døde hans Søn efter en Operation for samme Sygdom i samme Alder, kun manglede Borgbjerg to Maaneder i at naa de 70 Aar.

— Der løber mange Linier fra Fader til Søn, fra Dyrslægen og Andelsmanden Jeppesen til Politikeren Borgbjerg. Den stærke Idealisme, den vidt spændende Interesse for Tidens Problemer, den bevidste Stolthed og Foragt for ydre Position og økonomisk Fordel var den stoute Dyrslæges Arv til sin Søn. Den gamle Venstredemokrat, den kooperative Socialist saa sin Søn som den moderne Socialdemokrat, som en af Socialdemokratiets kraftige Ledere, Arbejderkooperationens Talsmand. Udviklingen havde fuldbyrdet sig, Udviklingen fra Venstredemokrat til Socialdemokrat, blot i to Slægtled. Med Rette kunde Borgbjerg ved sin Faders Grav paa Vestre Kirkegaard sige om ham, at han var en sand Demokrat, en Idealist, en Mand, i hvem der ikke fandtes Svig.

Den lille Frederik var en opvakt, levende, velbegavet Dreng. *Barndomsaar.* Tidligt var han med interesseret i alt. Allerede som fireaarig kunde han læse og skrive og skrev adskillige Breve, smaa naturligvis, til sine Tanter. Faderen havde lært ham det

altsammen. Denne Fader, hvis højeste Interesse var Opdragelse, og som burde have været Lærer og Børne- og Ungdomsopdrager i større Stil, blev begge Dele for sine Børn. Her kom hans pædagogiske Evner til Udfoldelse. Han lærte Børnene meget mere end en Landsbyskole nogensinde vilde kunne lære dem og gjorde det længe før de begyndte at gaa i Skole. Ikke saa underligt, at

Borgbjerg som 7-aarig.

f. Eks. Frederik, da han kom i Landsbyskolen, blev sat til at undervise sine Medelever. Faderen havde studeret den svenske Botaniker Linné paa Landbohøjskolen og havde hans Værk om Planternes Liv. Naar Frederik kørte med ud paa Dyr-lægevisitter i den lille Gig, pegede Faderen med Pisken paa Landvejens Blomster og Plantearter, og naar de kom hjem slog de efter i Linnés System, og Frederik maatte vise Planterne paa de store, farvelagte Tavler, endda helst nævne de latinske Betegnelser. Ogsaa Geografi lærte han paa lignende anskuelig Maade. Hjemme paa Gulvet i Dagligstuen legede Faderen og Børnene Verdenskort, og saa foretog de Rejser

og studerede Landene sammen. En Dag blev de afbrudt i en saadan Anskuelses-Rejse af en Besøgende, som vilde tale med Dyr-lægen. Nu var det saa uheldigt, at paa »Kortet« laa det sorte Hav lige ved Indgangsdøren, og da den Besøgende traadte ind for at meddele sit Ærinde, afbrød den unge Geograf Frederik ham med et advarende: Du traadder i det sorte Hav!

*I Huset
hos Onklen.*

Lidt over 6 Aar gammel blev Frederik sat i Skole i Landsbyen Sønderup, en halv Mils Vej fra Boeslunde. Faderen havde ingen Tillid til den daværende Lærer i Byen, og Undervisningen skulde være den bedste, der var at faa. Det varede imidlertid kun et halvt Aar. Saa tilbød Grosserer Alfred Bock, der var gift med

en Søster til Fru Jeppesen, at tage Frederik ind til København, saaledes at den velbegavede Dreng kunde komme i en bedre Skole. Her fik da Borgbjerg sit andet Barndomshjem. I 16 Aar, fra sit 7. til sit 23. Aar boede han hos sin Onkel og Tante, men besøgte naturligvis sine Forældre i Ferierne og ved Højtiderne. Grosserer Bock, der havde to Døtre, lidt yngre end Frederik — den ene blev gift med Udenrigsminister Cold — var meget velhavende og boede paa en Ejendom »Lykkesholm« langt ude ad Godthaabsvej, senere flyttede han til Gentoft, paa »Søgaard«, og begge Ejendomme laa frit i landskabelige Omgivelser, og den unge Borgbjerg kunde her dyrke det frie Naturliv, som han var opdraget til i Boeslunde.

Han blev straks sat i Schneekloths Skole, den gamle Latin-skole, der gennem mange Aar har haft Ry som en af vore bedste. Den gamle Hans Schneekloth var en fremragende Pædagog, aandelig Discipel af de store Pædagoger Comenius, Pestalozzi og Rousseau. Han var meget forud for sin Tid; i hans Skole maatte ingen af Lærerne give Prygl til Eleverne, og han gjorde det kun yderst sjælden selv. Ingen havde Numre i Klassen og Børnene fik ikke Karakter. En Gang om Maaneden mødte Skolens Leder i Klassen og gav et Slags mundtligt Standpunktsbevis. Det lød for Borgbjergs Vedkommende som Regel: »Frederik har vist Lyst og Flid og gjort god Fremgang.« En sjælden Gang kunde der blive tilføjet: »dog kun ret godt i,« men det var kun en Paamindelse om at blive bedre i næste Maaned. En Dag, det hændte kun den ene Gang, skulde Frederik sidde over, men det hele bestod i, at den gamle Forstander tog ham op paa sit Kontor, græd lidt sammen med ham og gav ham derefter et Stykke »Brystsukker« af sit altid tilstedeværende Kræmmerhus. Saa lovede Eleven Bod og Bedring, og saa var den Oversidning forbi.

En lærenem og velbegavet Elev var Borgbjerg, uden Tvivl ogsaa noget spredt, han havde jo mange Interesser. Først og fremmest Friluftslivet. Han elskede at gaa lange Ture, egentlig helst alene, særligt da han begyndte at blive voksen, og om Vinteren var der den herligste Anledning til Slædekørsel og Skøjteløb. Saa maatte Skolen gerne lukke for ham. Og desuden læste han. Alt læste han. Skønlitteratur, Historie, Filosofi, meget mere end Skolen havde Brug for. Grosserer Bock, der var en jævn borgerlig Type, som holdt mere af Galopspor end af Litteratur, havde

*I Schneekloths
Skole.*

dog i sit Bibliotek samlet alt, hvad et velhavende Bourgeoisihjem i Halvfjerdserne skulde have, hele Guldalderlitteraturen fra Oehlschläger til Chr. Richardt og saa naturligvis Holberg og lignende, som hørte med. Borgbjerg læste det hele og sad ofte meget længere om Aftenen og læste end ganske unge Mennesker almindeligvis faar Lov til. Men det betød intet for ham, næste Morgen kunde han godt fra Gentofte eller egentlig snarere fra Lyngby — Søgaard laa nærmere den sidste — spadserer helt ind til Schneekloths Skole og møde veloplagt til Undervisningen.

Lærerne syntes ogsaa godt om Frederik Jeppesen, som han endnu hed. Han kunde altid sine Ting, af den simple Grund, at han havde saa let ved at lære. Han var rigtig en opvakt Dreng og gav altid kvikke Svar. Dertil var han et livligt og samtidig poetisk Gemyt, som Lærere altid har svært ved at staa for. En Dag havde han taget et meget fint Gravenstensæble og den første Martsviol med ind til den sureste og mest gnavne af sine Lærere, en gammel Græsklærer. Sammen med et Vers, der lød saaledes:

Ej en gyldenrød Orange fra de gamle Græk'res Hjem,
kun et Æble, ringe, fattigt, er det, jeg her sender Dem;

lagde han de to Gaver paa Katederet. Skønt Verset ikke var noget Mesterværk, blev den gamle Hugaf meget rørt og viskede stille en Taare bort fra Øjet, samtidig med at han nænsomt kærtegnede den lille Viol og indaandede dens Duft.

*Interesse
for Botanik.*

Blandt Lærerne paa Skolen var ogsaa K. M. Klausen, den senere socialdemokratiske Politiker, som underviste i Botanik, et ikke særligt højagtet Fag blandt Drengene. Men for Borgbjerg var det et levende Fag, som han elskede. Han botaniserede flittigt paa sine mange Fodture og slæbte til hver Time Bunker af Planter med til Klassen. Han kendte 100 Græsarter og var den eneste, der interesserede sig for Faget, til stor Trøst for Klausen, der dog ikke anede, at han senere skulde faa saa stort et Samarbejde med denne Elev paa et helt andet Felt.

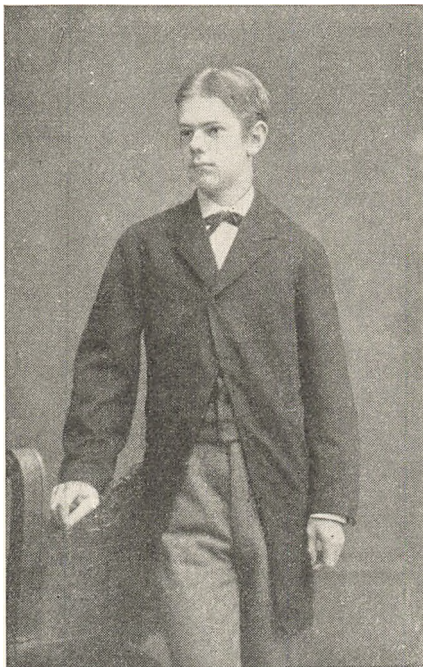
Frederik Borgbjerg blev konfirmeret hos senere Biskop Skat Rørdam, der dengang var Præst ved Helligaandskirken. Hans Mormor, der nu var blevet Enkefru Hedegaard, tilhørte Grundtvigs Menighed i Vartov og ansaa derfor den unge Grundtvigianer Skat Rørdam for at være den rette Præst for hendes Dattersøn. Frederik kom meget ofte paa Besøg i hendes Hjem, og herfra

har han fortalt en Historie, som Bedstemoderen, skønt hun beundrede Grundtvig ofte opfriskede. Hans Bedstefader og Bedstemoder havde været i Vartov Kirke til den Gudstjeneste, hvor Grundtvig for tredje Gang fik et Anfald af Sindssyge. Efter Prædikenen, som var forløbet meget godt, vilde den gamle Præst og Biskop imidlertid absolut tage hele Menigheden til Alters, ogsaa sin egen lille Søn, og endda Enkedronning Caroline Amalie, om hvem han fortalte, at hun skulde føde en Søn, som skulde blive Danmarks Frelse — hun var da lige ved de 70 Aar! Efter al denne Galimathias tog Bedstefader Hede-gaard sin Kone ved Haanden og sagde stiltfærdigt: »Nu gaar vi, for i Dag er Grundtvig sindssyg«.

Det maatte dog ikke forstaaes saaledes, at denne Historie svækkede den unge Borgbjergs Interesse for den store Digter og Folkekulturpersonlighed. — Borgbjerg var allerede da moden nok til at skelne mellem den geniale Folkevækker og Frihedsforkæmper og den stærkt aldrende Mand i sin svære Syg-

dom. Grundtvig var i denne 16-17 Aars Ungdomsperiode absolut hans store Forbillede, hvilket ikke var saa mærkeligt for en ung alvorlig Gymnasiast, der allerede da havde valgt Teologien til sit Studiefag. Da man i 1883 fejrede Hundredaarsdagen for Grundtvigs Fødsel, saa man da ogsaa den 17-aarige Borgbjerg som Deltager i den højtideligt arrangerede Rejse, næsten en Pilgrimsrejse, først til Grundtvigs Grav paa Køge Aas, hvor han ligger begravet sammen med sin anden Hustru, og derfra til Udby Præstegaard, hvor han fødtes.

Men foruden de litterære Interesser begyndte ogsaa de politiske at vise sig. I Latinskolens yngre Klasser dannede man litterære Klubber, i ældste Klasse gik man over til at diskutere Politik.

I Konfirmationstøjet.

Politisk Klub

Nu var Tiden ogsaa netop til sligt. De politiske Bølger gik højt ude i Landet, og paa Rigsdagen tilspidsede Situationen sig til den langvarige Provisoriekamp mellem Højre og Demokratiet. Den unge Arbejderbevægelse, der havde ligget lammet af de haarde Slag i Slutningen af Halvfjerdserne, var begyndt sin straalende Opgang, Socialdemokratiet fik i 1884 valgt sine to første Repræsentanter til Folketinget og erobrede sammen med de Liberale det halve København. I ældste Klasses politiske Diskussionsklub, som paa Grund af Rektors Forbud ikke turde benytte Skolens Lokaler, men fik et egnet Lokale i »Anstalten« i Rahbeks Allé, delte man sig efter de samme Linier som paa Rigsdagen, de mere velhavende Bourgeoisfamiliers Sønner i en konservativ Blok og de andre i en demokratisk Fraktion.

*Demokrat og
Republikaner.*

Skønt Frederik Borgbjerg efter den Families Traditioner, hvor han havde sit Hjem, skulde have hørt til de første, sluttede han sig dog straks til Demokraterne. Han siger selv, at det Bourgeoisliv, han i de Aar havde lært at kende, stemte lidet med hans Natur og med de Følelser, han havde faaet indpodet hos sin Fader. Ved at lære det at kende indefra fik han meget tidligt en stærk Kærlighed til de smaa Hjem, til deres Hjælpsomhed og Solidaritet. Hans bedste Kammerater som Dreng var Arbejderbørnene i Gentofte og Lyngby, og med dem kunde han fejre sit Friluftsliv med Leg og Slædture. Han var saadan set født til og i Kraft af sin Faders stærke Bondeinstinkt selvskreven til at melde sig i den demokratiske Front i Skolens politiske Klub, og han blev ved sin Modenhed meget hurtigt Fører for de unge Demokrater. Ved en Lejlighed, hvor han skulde udvikle sin politiske Trosbekenndelse, erklærede han sig for »Demokrat og Republikaner« — Socialist var han endnu ikke, men hans Standpunkt skulde være saa radikalt som muligt, derfor blev han ogsaa Republikaner.

En god Taler efter sin Alder var han allerede da. Han havde holdt sin første Tale ved sin egen Konfirmation, hvor han ved Middagens Slutning — han var iført sort Jaket og altsaa en meget salonfähibg Herre — rejste sig og takkede i en længere Tale sin Onkel og Tante for deres overordentlig store Gæstfrihed og Venlighed mod ham, en Tale, som vakte Gæsternes udelte Beundring paa Grund af Talerens Ungdom og store Frimodighed. Nu lærte han rigtig Talens Kunst i Latinskolens Diskussionsklub, og det gav ham meget tidligt en Frigjorthed paa Talerstolen og overfor

enhver Taler eller Foredragsholder, han følte sig kaldet til at opponere imod. Og det var mange i de Aar. Ved Professor Peder Madsens teologiske Themøder opponerede han mod dennes strenge lutherske Orthodoxi og ved Professor Will. Scharlings filosofiske Forelæsninger optraadte han nogle Aar senere som socialistisk Opponent.

I 1884 blev Borgbjerg Student med en meget god første Karakter. Det første Maal var naaet. Han havde samlet sig en uhyre Fond af Viden, kunde ogsaa, om han havde Lyst til at koncentrere sig, taget en meget fin Eksamen. Men han var ikke og blev aldrig nogen Duksenatur og Eksamensjæger. Eksaminer interesserede ham ikke, Kundskaber derimod var hans højeste Maal.

Student.

Han havde nogle Aar forinden valgt Teologien som sit Fag, vistnok efter Tilskyndelse af sin Konfirmationspræst Skat Rørdam og paa Grund af sin Begejstring for Grundtvig. Men han havde egentlig ikke tænkt sig at blive almindelig Præst i en Kirke. Det var mere Religionshistorie og Religionsfilosofi, der interesserede ham. Man har Indtrykket af, at han med største Iver søgte efter en fast Livsanskuelse og Verdensanskuelse, og det var Teologiens Tumlen med disse aandelige Problemer, der drog ham. Han vilde gennem det teologiske Studium danne sig en virkelig Overbevisning, en Grundanskuelse til at leve og virke paa. Hvorledes den saa blev, det maatte Tiden om.

Foreløbig boede han stadig hos sin Tante, der, da hun i 1885 blev Enke, flyttede ind til København. Han gav nogle Timer i Manuduktion til yngre Minervasønner og fik ogsaa enkelte Vikar-timer som Lærer i kortere Tid. Men han havde intet stort Forbrug — som han iøvrigt aldrig havde det — og han havde ingen Trang til Adspredelser eller Forlystelser. Han levede kun for sine Studier, han læste og læste, uden at blive en Læsehest, men hans Studier og hans Tanker og Ideer var mere end nok til at fylde hans Liv.

Borgbjerg var i disse Opvækstens Aar fra 17 til 22 en meget ensom Natur. Hvor meget han end forstod at vurdere og paa-skønne den Hjælp og Støtte, han fik fra sin Onkel og Tante, og hvor stor Pris han end satte paa dem som Mennesker og paa det Hjem, hvor han havde levet sin længste Tid, saa blev det aldrig hans aandelige Hjemsted, Hjemmets Interesser og Atmosfære var ham fremmed. Han levede ikke med i dette Hjem, men paa sit Værelse dyrkede han sine Studier.

Heller ikke tog han videre Del i det sædvanlige Studenterliv. Han var nok bleven Medlem af Studenterforeningen, men havde ingen Kammerater, som Studenter ellers har, han kom der kun ved særlige Lejligheder, naar et Foredrag interesserede ham eller naar alvorlige Spørgsmaal skulde drøftes. Han sympatiserede med den A. C. Larsenske Opposition, A. C. Larsen, denne mærkelige,

20-aarig.

sære, fritænkernes Mand, der skrev meget moderne, frisindede, filosofiske, polemiske Skrifter, men ikke blev ret meget kendt udenfor Studenterforeningen, skønt han nok havde fortjent det. Borgbjerg tilhørte ikke nogen Klike i Studenterforeningen, han var ikke noget kendt Ansigt, han lyttede kun, sugede Indtryk, samlede paa Lager og gjorde sine Erfaringer, og saa forresten udviklede han sig.

Men saa gik han lange Fodture. Naar han havde læst et filosofisk Værk eller en Digtets Produktion følte han Trang til at fordøje det, til at tænke grundigt over det. Ligesom

Hornkvæget tygger Drøv paa Føden, saaledes kunde han ikke nøjes med en hastig Gennemlæsning, han maatte tænke over og forstaa, hvad han havde læst, og maatte se enhver Bog eller dens Skaber som Led i en større Helhed, som Led i den almindelige Udvikling. Det gjorde han paa sine Fodture. Flere Timer lange, ofte 4—5 Timer lange Ture gik han, uden at trættes, nydende Sol og frisk Luft og skøn Natur, men hele Tiden tænkte han over noget, hele Tiden væltede Problemerne rundt i hans Hjerne.

Væltede rundt er vist netop det rigtige Udtryk om hans Hjernes Arbejde med Problemerne i disse Aar. Hans Hjerne var som en Støbeovn, under hvis hede Temperatur Slagger og uværdige Stoffer udskiltes fra det ædle Metal.

Og dog var der ikke Tale om nogen ekstatiske Ophidselsestil-

Lange Fodture.

stand. Hans Sind var nok sydende og gærende, men ikke nogen buldrende Heksekedel, hvor alskens Djævelskab kogtes sammen til en aandelig Grød. Langt snarere formede disse Aar sig som en *Udvikling*, maaske under lidenskabelige Kampe, men tillige fremadskridende og regelbundet, en aandelig Vækst, hurtig, men ogsaa sikker og jævn.

Paa disse Fodture i Ensomhed fik hans Tanker ofte Udløsning i Foredrag og Taler, tit endda højlydt. En Midnatsstund holdt han fra Toppen af Sandbjerg en stor Tale til den tavse Natur. Næsten altid fik Tankerne Form i Ord og Sætninger, og det øvede ham i Evne til Fremstilling og klarede for ham Ideer og Begreber.

Efter at have aftjent sin Værnepligt som Marinesoldat, fik han Interesse for Studentersamfundets Søndagsskoleundervisning og begyndte at undervise københavnske Arbejderbørn om Søndagen, for det var praktisk talt udelukkende dem, der besøgte Søndagsskolerne. Her traf han en ung Lærerinde, Frk. Meyer, der nogle Aar senere blev hans første Hustru. Frk. Meyer var Datter af en kendt radikal Grosserer og Søster til Forfatteren Aage Meyer Benedictsen, der vil erindres som en meget skattet Foredragsholder indenfor dansk Folkeoplysning. I dette Hjem stiftede han Bekendtskab med Brandesianismen og en Del af de vordende radikale Spidser, bl. a. Ove Rode. Han blev ogsaa Medlem af det i 1884 stiftede Studentersamfundet, men man kan ganske roligt sige, at »Samfundet« aldrig kom til at præge ham, skønt den berømte Forening i mange Aar prægede den frisindede Del af den akademiske Ungdom i meget høj Grad og iøvrigt øvede en betydelig Indflydelse ogsaa i andre Kredse, bl. a. i københavnske Arbejderkredse. Men ham laa Studentersamfundets og den københavnske Radikalismes hele Form og Aandsindhold uhyre fjernt. Han havde skabt sit eget Aandsindhold, længe forinden han blev Medlem af Studentersamfundet, og det var præget af Grundtvig, et Navn, der ikke stod i høj Kurs iblandt »Samfundet« af Georg Brandes prægede Ungdom.

Derfor fik Brandesianismen heller ingen Indflydelse paa Borgbjergs Udvikling. For ham med hans lidt lyriske Temperament, hans Barndom blandt Bønderne paa Landet og Faderens stærke Paavirkning var Georg Brandes en fremmed Mand. Borgbjerg var Demokrat og Socialist, og Georg Brandes' Individualisme og Aandsaristokrati var Elementer, der ikke stemte med hans paa

Brandesianismen.

Bunden grundtvigske Sindelag. Paa det Omraade var han en Modsætning til Vennen og Medforfatteren af »Socialdemokratiets Aarhundrede«, C. E. Jensen, der var gennemsyret af Paavirkning fra Brandesianismen, og det var ikke mindst gennem den sidstes Litteraturanmeldelser i »Soc.-Dem.«, at Brandes fik et stort Navn i den danske Arbejderklasse.

Hvorledes har nu denne Mand, i hvis Sind det bruste og gærede saa usædvanligt, saa hurtigt udviklet sig til en fast, teoretisk moden, overbevisningstro Socialdemokrat?

Det var han nemlig helt og fuldt, da han i 1888 meldte sig ind i Socialdemokratiet. Han har ikke søgt sig et Levebrød, hvilket kunde tænkes om en ung Mand, der maaske øjner en Chance i en ny Bevægelse. Han behøvede det absolut ikke, Borgbjerg vilde være bleven en fremragende Journalist ved ethvert Blad, der knyttede hans Pen til sig, og en fremragende Politiker i ethvert Parti, han meldte sig til og kom i Ledelsen for. Han har ikke haft det Moment i sine Tanker; thi først et Par Aar efter, at han havde meldt sig ind i Partiet, begynder han at skrive, endda ved en ren Tilfældighed.

Det vilde ogsaa have været lettere og behageligere for ham at vælge alt andet end den socialdemokratiske Overbevisning. Paa det Tidspunkt var Socialdemokratiet ringeagtet, og mange af de mest bornerte i Bourgeoisiet mente for fuld Alvor, at det for Hovedparten bestod af Bøller og Bisser, der var parat til alt ondt. Det vakte da ogsaa Bestyrtelse hos hans gamle Tante og hos hendes Slægt, at han erklærede sig for Socialdemokrat; hun havde sikkert ventet at se ham som Præst eller Embedsmand, hvad der mere passede til hendes konservative Tankegang. Hendes Hus blev ingenlunde lukket for ham, men hans Meninger forfædede Tantens Omgangskreds. Borgbjerg valgte sit Standpunkt af virkelig Overbevisning. Det er værd at konstatere dette, naar man skal skildre den Mands Levnedsløb, som maaske mest af alle i en Aarrække blev beskyldt for at være Levebrødspolitik. Han var det ikke.

De fleste kommer til Socialdemokratiet af Hensyn til deres økonomiske Interesser. De er Arbejdere, føler Trykket under det kapitalistiske Samfund og søger til Socialdemokratiet og Socialis-

men, fordi de der ser de Kræfter, der vil skabe et nyt og bedre Samfund. Deres Overbevisning er uden Tvivl meget primitiv, og Forstaaelsen kommer først efterhaanden. Borgbjerg fandt modsætningsvis til Socialismen gennem sine Studier og ad Forstandens Vej.

Da han i en tidlig Alder i sin Onkels Hjem begyndte at syssel- *Grundtvig.*
 sætte sig med Læsning, er det hele den danske Guldalderlitteratur han sluger, og saa naturligtvis Holberg. Men det, der griber ham mest i denne Rigdom, og det, som han bevarer mest Paavirkning af, er Grundtvig. Og saare forstaaeligt, at det var saaledes. — Oehlenschlägers, den nordiske Digterkonges ha-fyldte Tragedier og Ingemanns naivt-fromme Digte og glansbilledagtige historiske Romaner kunde kun første Gang interessere ham. Anderledes med Grundtvig, der i mangt og meget er en Modsætning til de andre Guldalderfolk. Hvor Oehlenschläger er højtidelig som en Etatsraad, er Grundtvig monumental som en af Rolf Krakes Kæmper, hvor Ingemann er blaaøjet og gudhengiven, er Grundtvig et Herrens Vejr, vældigt og lidenskabeligt. Det er sikkert det monumentale hos Grundtvig, og Frihedstrangen, den demokratiske Grundfølelse, der fængsler den unge Borgbjerg, som selv bærer paa lignende Stemninger i sit bevægede Indre. Det er Folkevækkeren Grundtvig, der begejstrer ham. Nogle andre, som ikke strengt hører med til Guldaldertidens litterære Kuld, fanger ogsaa hans Interesse, den stille, fattige Digter fra Landet om Sorø, Chr. Hvid Bredahl, M. A. Goldschmidt og Fr. Paludan-Müller, hvis satiriske Tids-Digt »Adam-Homo« fængsler ham stærkt.

Men Grundtvig mest. Han gennempløjer Grundtvig. I sin høje

Marinesoldat 1890.

Alder roste han sig af, at der ikke var meget af denne danske Digter, som han ikke havde læst flere Gange, og Grundtvigs Digte kunde han med sin enestaaende Hukommelse citere paa hvilket Tidspunkt af Døgnet, det skulde være.

Rousseau. I Latinskolen stiftede han ogsaa Bekendtskab med en anden af de aandelige Grundpiller i hans tidlige Ungdom, Jean Jaques Rousseau. Formentlig er det gamle Hans Schneekloth, der selv var Rousseaus Discipel, som har lært Borgbjerg om den store franske Opdrager. Det var ikke alene Rousseaus Kritik af den menneskelige Opdragelse, der greb Borgbjerg, lige saa meget følte han sig tiltrukket af Rousseaus Kritik af den private Ejendomsret. I sine Taler citerer han ofte den store franske Filosofes Ord om, at den Mand, der havde beredt Menneskeheden de største Ulykker, var hin første Bonde, der indhegnede et Stykke Land og dristede sig til at sige: Dette tilhører mig! Saa varig er hans Interesse for Rousseau, at da Gyldendal i 1935 fejrer Jubilæum, og der ved Middagen skal holdes Taler af en Række af Historiens Store, og han faar tildelt Rousseau, bliver det en af hans bedste Taler.

Grundtvig og Rousseau var hans Ungdoms første Grundpiller. Men andre kom til. I Slutningen af 70'erne udkom J. P. Jacobsens Oversættelse af Darwin og Afhandlinger over lignende Emner, og ikke mindst gennem Jacobsens Forbindelse med Georg Brandes' Aandsretning skabtes der i Ungdommen en stor Begejstring for Udviklingslæren. Her var den Idé, der kunde fælde Mørkemændene, her var den Verdensanskuelse, som kunde træde i Stedet for Kristendommens forlængst gennemhullede Skabelseslære! Saaledes sagde Ungdommen, og Darwinismen greb ogsaa den unge Student, som allerede havde studeret og kasseret flere Livsanskuelser.

Det var sikkert Paavirkningen fra Darwin, der fik Borgbjerg til helt at opgive det teologiske Studium, skønt han allerede havde taget Patristicum (en Prøve paa Oversættelse af Kirkefædrenes latinske Skrifter) og Hebraicum (en tilsvarende Oversættelse fra Hebraisk) og endda havde haft en enkelt Prøveprædiken.

Men samtidig begyndte han at interessere sig for Nationaløkonomi og kom derved ogsaa til at beskæftige sig med en Række sociale Spørgsmaal. Saadan set havde han i sin tidlige Ungdom slet ikke beskæftiget sig med disse sidste. For ham selv eksisterede det sociale Spørgsmaal ikke direkte. Hans Onkel og Tante var velhavende, og han havde aldrig selv følt Fattigdom.

I Guldalderlitteraturen, som fyldte hans Onkels Bogskab, dyrkedes sjældent sociale Emner, maaske lidt hos Bredahl og maaske gav ogsaa »Adam Homo« et Varsel om hvad der gærede i Folkedybet. Ogsaa Leo Tolstoy havde givet ham en Antydning deraf, men det var dog saare lidt socialt Stof, han havde hentet i sin skønlitterære Forskning. Nu begyndte han altsaa at læse Økonomi og kom derved praktiske Forhold paa nærmere Hold end i Skønlitteraturen og i den filosofiske Videnskab. Det var selvfølgelig Faderens Interesse for Økonomi og særlig for Andelsbevægelse, som nu vaagnede hos Sønnen, ja man kan godt sige, at det var gennem Interessen for Bøndernes Andelsbevægelse, at Borgbjerg blev ledet ind paa økonomiske Studier. Først Kooperatøren Robert Owen, saa Fourier, Ricardo, Malthus og endelig Karl Marx. Han gik ikke lige ind i Marxismen, tog det hele i en vis Rækkefølge, men maatte til Gengæld med logisk Konsekvens ende hos Karl Marx.

Hvad der tiltrak ham hos Marx var maaske mest dennes materialistiske Historieopfattelse og det storladne Syn over Samfundenes materielle og aandelige Faser som en sammenhængende Udviklingsproces fra de laveste primitive Samfund til den mægtige Udfoldelse, som Kapitalismen var, og den endnu mægtigere Udfoldelse, som Socialismen, det næste Trin i Samfundsudviklingen, vilde blive. Denne Side af Marx' og Engels' Ideer tiltrak ham sikkert mere end den omstændelige Skildring af Kapitalens Produktionsproces og Cirkulationsproces. Borgbjerg havde nemlig tidligt søgt efter Plan og Sammenhæng i Livet og i alt søgt en fast Livs- og Verdensanskuelse at leve paa. Nu fandt han en saadan i Darwinismen og Marxismen, i Udviklingslæren, den første Læren om de organiske Væseners Udvikling fra det laveste til det højeste Væsen, Mennesket; den anden Læren om Samfundsformernes Udvikling fra de primitive Nomadetilstande til Nutidens høje tekniske Stade, og denne Udvikling omfattende ogsaa den kulturelle Side af Menneskelivet, derved at det i Virkeligheden er Produktionsforholdene, de økonomiske Forhold, der mere eller mindre direkte former og skaber den menneskelige Kultur.

Her var den store Sammenhæng! Udviklingslæren overført paa alt! Verdensaltets Udvikling, Klodernes Udvikling, det organiske Livs Udvikling, Samfundets Udvikling, alt sammen stræbende mod højere og højere Former, for velsagtens om Millioner af Aar at

*Darwin
og Marx.*

begynde en ny Udvikling forfra igen. Det var Udødeligheden, det var Livets evige Kredsløb, følgende faste naturlige Baner, som Kloderne om Solen og Atomdelene om Atomkernen. I det System var der ikke Brug for Teologiens lille Gudfader, der nøje i Himlen overvaager hver Petersens og hver Hansens syndefulde Handlinger paa det Verdensrummets Støvfug, der kaldes vor Klode.

Den alting omfattende Udviklingslære var blevet hans Livsanskuelse, hans Religion, om man vil. Han var blevet Fritænker, Ateist eller rettere Panteist, og han levede sit Liv og døde sin Død paa den Anskuelse. Han havde netop i sin Ungdom læst Bjørnsons smukke Digt:

Ære det evige forår i livet,
som alting har skabt!
Opstandelsens morgen det minste er givet,
kun former går tabt.
Slægt føder slægt,
stigende evne den når;
art føder art
i millioner af år.
Verdner forgår og opstår.

I Aarene 1887—88 var Borgbjerg naaet til denne Livsanskuelse. Han var blevet ikke alene Socialist, men Socialdemokrat. Grundtvig og Rousseau havde indpodet ham Demokratiet, Marx havde gjort ham til Socialist. Men han understregede altid, at han var *Socialdemokrat*, Socialist og Demokrat. Tiderne nu har givet Menneskene mere Forstaelse af, hvad Demokrati er, og hvor uundværligt det er for frit aandeligt Liv — først naar man har tabt Friheden, forstaar man, hvad den er værd. Men Borgbjerg har fra sin første politiske Stund klart set, at Arbejderbevægelsen maatte bygge paa Demokrati og føre sin Kamp paa Rettens og Frihedens Grundlag.

Borgbjerg blev Socialdemokrat ad forstandsmæssig Vej. Derfor appellerede han i sine Taler altid til Forstanden, sjældnere til Følelserne. Han var ikke kommen til Socialdemokratiet ad Fattigdommens Vej, som f. Eks. Stauning, der som Arbejderbarn var født til at blive Socialdemokrat, han var heller ikke kommen dertil ad Følelsernes Vej som f. Eks. Peter Sabroe, hvis voldsomme, farverige Veltalenhed gjorde ham til en af vore største Agitatorer. Sabroe kunde skildre Fattigdommen og Nøden, ingen kunde hamle op med ham i Skildring af Baggaardene med deres Snavs og Latri-

Komiteen for Borgbjergmonumentet besøger Borgbjerg Banke. I Midten Handelsmand Sigvard Nielsen, Boeslunde, og Statsminister Stauning.

ner eller de usle Landarbejderboliger med de forsultne Børn. Sabroe appellerede lidenskabeligt til Følelserne, og Borgbjerg var i den Henseende hans Modsætning. Ikke saadan, at Borgbjerg var kold, tværtimod, men han talte til Forstanden. Da han førte Pressekampagnen under den store Lockout i 1899, skrev han min-

dre om Arbejdernes Nød og Fattigdom, mere om deres Ret. Naar de kæmpede var det for at forsvare deres Rettigheder, Menneskerettigheder.

Hans demokratiske Retssynspunkt gav ham ogsaa den store Tolerance. Han respekterede andres Meninger. Vel sandt, at han ikke i Kampens hede Øjeblikke altid var tolerant overfor sin Modstander, han var en Kampens Mand og hensynsløs, naar han stod paa Talerstolen. Men som Grundanskuelse havde han ogsaa Tolerance, og f. Eks. overfor Kirken viste han altid denne Side. Han havde lige fra 90'erne været sit Partis Ordfører i kirkelige Sager og skønt Fritænkere gik han som moden Mand ind i den store Kirkekommission, for at være medvirkende til at give Kirken saa frie Forhold som muligt. Han ønskede frem for alt ikke, at Folkekirken skulde stivne i sekteriske Bevægelser. Som han selv var rummelig vilde han ogsaa en rummelig Folkekirke.

Han forstod tillige, at Socialismen ikke er Historiens og Samfundsudviklingens sidste Ord. Det socialistiske Samfund er efter Kapitalismen *det næste Trin* i Udviklingen. Men Udviklingen standser ikke, og efter Socialismen kommer andre Samfundsformer, stadig højere og med Evne til stadig at gøre Menneskene lykkeligere.

Tegning af Hans Bendix.

1890—1903

Den 13. Februar 1890 stod paa Forsiden af »Soc. Dem.« en *Første Artikel.* Artikel »Socialismen paa Landet«, forfattet af »En Bondestudent«. Artiklen er Borgbjergs første virkelige journalistiske Arbejde. Han havde ganske vist nogle Maaneder før faaet optaget et lille Indlæg undertegnet »En kristen Socialdemokrat«, men det var kun et Læserbrev, som han ikke selv regnede for noget.

I 1888 havde han 22 Aar gammel meldt sig ind i Socialdemokratisk Forbund og havde deltaget i Partiets Grundlovstog med Studenterhue paa. Han havde dermed valgt sit politiske Stade, men han havde endnu ikke tænkt sig at blive Politiker, endsig Journalist. Han havde ved sine Studier fundet frem til en socialdemokratisk Overbevisning, men han var meget passiv i Partiarbejdet, havde kun deltaget i et Par Møder og læste vedblivende, uklar over, hvad han vilde være i Fremtiden.

Artiklen var da heller ikke tænkt at skulle offentliggøres. Som han havde for Vane at holde Foredrag uden Tilhørere, havde han i adskillige Aar haft for Vane at skrive uden Læsere. Naar et Spørgsmaal beskæftigede ham, gjorde han tit det, at han nedskrev sine Tanker; de fik derved bedre Form, han kunde stille Enkelthederne mere logisk op og klarede derved Problemerne meget lettere for sig selv. Han havde adskillige saadanne »Øvelser« liggende i sine Skuffer. En Aften havde han læst en Artikel i »Nationaltidende«, som advarede Bønderne mod Socialismen — Artiklen var enten skrevet af det kendte Mærke X (Højesteretsadvokat Hindenburg) eller var en Socialistæder-Artikel af lignende Karakter som dennes. Nogle Dage efter kom han til at diskutere med Aage Meyer Benedictsen og viste ham Artiklen, og denne raadede ham til at sende den til »Soc.-Dem.«, hvad han ogsaa gjorde. Nogle Dage efter saa han til sin store Glæde Artiklen placeret paa Forsiden af Bladet.

Forresten var dette ikke — og heller ikke det før nævnte lille

Ejendommen i Brølæggerstræde, hvor Social-Demokraten havde Kontor indtil 1900.

Indlæg — hans første Bidrag til dansk Presse. Borgbjerg havde ogsaa en lyrisk Aare, og en Gang under et Besøg hos Faderen, der da boede paa Falster, skrev han et Digt til denne Ø's Pris, som blev optaget i »Lolland-Falster Folketidende«. Det var ikke skrevet under Navn — han hed endnu kun Jeppesen, men han brugte som Pseudonym det samme, Faderen havde brugt til sine Digte, og

kaldte sig Fr. J. Borrebjærg. Digtet gør ikke Krav paa at være noget fremragende, og han omtalte det aldrig selv. Et Aars Tid før hans Død blev det oplæst i Radio i en af Borgbjerg korrigeret Stand, og han fik Koda-Honorar for det. Da han var bleven bisat, blev det paany optrykt i »Lolland-Falsters Folketidende«. I en Bog om Borgbjerg bør dette Ungdomsarbejde, sikkert hans første offentlige Arbejde, ogsaa trykkes:

FALSTERSK FØDEØSANG

(Tone: Underlige Aftenlufte).

*Et gammelt
Digt.*

Tvilling-Øer, vor Havfrumoder,
Danmarks yngste Søskenpar!
— Som to trivelige Poder,
der et muntert Bad sig tar,
ligger I ved Østerstrand,
pjasker i det lave Vand,
mens i Øst jer ranke Søjster
knejser stolt med hvide Bryster.

Tidlig modnes dine Jordbær,
fuld af Hindbær Skoven staar,
ja, hos dig selv Sydens Morbær
gror i mangen Abildgaard;
Vækster, sjældne her til Lands,
klær saa kønt din Vedbendkrans,
— Rosenkatost, Hindebæger
Guldborgsunds Smaaholme hæger.

Falster, venstre Haand du rækker
mildt din tykke Tvillingbror,
mens du højre kærligt strækker
op mod gamle Lollands-Mor;
fredelig, saa glad og god,
uden gammelt Nag, din Fod
bader du nær Tysklands Strande,
snakker daglig med vor Grande.

Tænk saa, paa de smalle Vande
drive rundt en Morgenstund!
Mørke Skove Lolland rande,
sollyst smiler Vennerslund;
fredomsust staar Skovens Taarn
— Aaen risler sladreborn
mellem høstakfyldte Enge,
Bregnekrat og Havrevænge.

Glemt er Tiden, da dig hærged
Vendens grumme Vikinghær,
du mod Svensken og dig værged
han er nu din Broder kær;
her og der endnu et Navn
minder om sin tyske Stav, n
hist fra Svenskens Tid staar Skanser,
— som nu *Fredens* Pile kranser.

Her, du vennesæle Falster,
lav er »Bavnehøjen«s Top,
ingen grusom Krigervals der
i vor Bostavn føres op!
Falstring, øv dog kun dit Mod,
stamp det tunge Ler af Fod,
— mens du røgter flinkt dit Yrke,
glem ej *Aandens* Mark at dyrke.

Ja, saa *fredsæl*, Falster, er der
paa dit Jordsmon, frodig-fladt,
med de mange Poppelgærder,
Hvedemarker, Lund og Krat;
savner man det vide Syn
— hvil da, hvor ved Skovens Bryn
dufter Ged'blad, snor sig Snerler,
Brombærkrat med Stenkulsperler.

Falster, søg kun ham at ligne,
der med Ære bar dit Navn:
Le ad alt det fornemt-fine
Flitterstads, som ej gør Gavn;
og af ham fra Torkildstrup
lær i hver en Rosenknop,
i hver Sjæl i Folkeanden
at se Spor af Guddomsaanden.

Den 11. i Høsten 1889.

Fr. J. Borrebjærg.

Borgbjerg syslede i øvrigt ikke saa lidt med Digtekunsten i det smaa og skjulte. Han siger selv i et Interview, at han komponerede den folkelige Grundtvigianisme sammen med den moderne Socialisme i Digte, og dertil brugte han ogsaa sine Fodture. En Overgang paatænkte han endog at udgive en Digtsamling, men den kom aldrig. Han har ikke opbevaret disse Digte, og der lever kun en enkelt Sang af ham: »Ensomt Træ paa sorten Hede«, der findes aftrykt i Arbejdersangbogen.

Artiklens
Indhold.

Borgbjergs første Artikel er ikke noget Elevarbejde. Selv om den er underskrevet med en Bondestudent, er den en moden Socialdemokrats og en fuldt færdig Journalists Værk. Artiklen er en Polemik mod den konservative Betragtning, at Bønderne skal være bange for Socialismen, der vil tage deres Ejendom fra dem, og den paaviser, at dette er noget Sludder. Bønderne er Haandens Arbejder ligesom Industriarbejderen, og Skillelinien er ikke Bønder—Arbejdere, men Kapitalister—Arbejdere. Man faar straks i denne Borgbjergs første Artikel et levende Indtryk af, at det er Andelsbevægelsen, der har været væsentlig medvirkende til at gøre Borgbjerg til Socialist, thi han fremhæver flere Gange, at Bønderne jo faktisk er Socialister eller vil blive Socialister ved Gennemførelsen af Andelstanken, og paa ren socialistisk Maade definerer han, at »Særet til Gaardens Mælkekælder er afløst af Medejendomsretten til Egnens Dampmejeri«. Som den moderne Teknik skabte Industrien, vilde den ogsaa omforme Landbruget, og Retningslinien for Udviklingen viser sig stedse klarere og klarere: Fra det gamle Haandværk og Bondebrug gennem Kapitalismen til Socialismen. Et ganske interessant Faktum er hans Paapegning af det dengang nye, senere saa store stadig aktuelle Spørgsmaal, Indvandringen fra Landet til Byerne. Hvis Bønderne skal ophides til Kamp mod Byerne, bliver det ikke en Bondehær mod en Byhær, men det bliver en Kamp mellem Far og Søn, thi Byernes Arbejderbefolkning er for største Delen indvandrede Bondesønner.

Et Par Dage efter Artiklens Fremkomst skrev Redaktør Wiinblad til ham og bad ham komme op paa Social-Demokratens Redaktion. »Nationaltidende« havde svaret paa Artiklen, og Wiinblad bad Borgbjerg svare igen, og det blev derved til tre Artikler, for hvilken han fik udbetalt 28 Kr., et meget beskedent Honorar for de 6—700 Linier, Artiklerne maalte.

I Løbet af Foraaret og Sommeren skrev han flere Artikler, alle

Fra Social-Demokraternes Redaktionskontorer i Brolæggerstræde. Fra venstre: Søren Larsen, Borgbjerg, P. Knudsen, G. Chr. Olsen, Normann Bryn og A. E. Hansen.

af socialøkonomisk Karakter. Wiinblad tilbød ham nu mere fast Medarbejderskab, og i 1891 blev han klar over sin Fremtid. Han valgte at virke som socialdemokratisk Journalist.

Socialdemokratisk Journalist.

Naar han nu havde valgt at arbejde som Socialdemokrat i Arbejderklassens Kamp, vilde han ogsaa gøre det helt. Han skrev da en Dag til Partiets Forretningsfører P. Knudsen, om man ikke havde Brug for en Agitator, og om han ikke kunde faa Lov til at foretage en Agitationsrejse paa Landet, hvor han mente, han havde særlige Forudsætninger for at gøre et Arbejde. Knudsen forelagde dette Brev for Hovedbestyrelsen, hvor ganske vist ingen havde hørt ham tale, men baade Wiinblad og hans Lærer fra Schneekloths Skole, K. M. Klausen, kendte ham og anbefalede ham varmt; han mente det ærligt, forsikrede de. Han sendtes i December 1891 som Delegeret til en international Studenterkongres i Brüssel, som blev en stor Oplevelse for ham. Her lærte han en Række unge socialistiske Akademikere at kende, som senere skulde blive store Navne i international Politik, bl. a. Victor Adler fra Østrig og Vandervelde fra Belgien. Næste Aar var han til Studenterkongres i Stockholm, hvor han traf Hjalmar Branting, med hvem han sluttede et intimt Venskab for Livet.

Efter Hjemkomsten fra Brüssel var Partiledelsen rede til at

sende ham ud paa den ønskede Agitationsrejse, og i Januar 1892 startede en Række Møder, ca. 200 i alt, som blev den største Landsagation, Partiet indtil da havde holdt. Det var mest i mindre Byer og ude paa Landet, han holdt sine Foredrag. Steder, hvor man hidtil aldrig havde hørt en socialistisk Agitator. Møderne vakte Opsigt overalt og blev omtalt i den lokale Presse, selv refererede han dem til »Soc.-Dem.« i København.

Ved Lolland-Falsters Social-Demokrats 25 Aars Jubilæum i 1926 har Borgbjerg selv i en lille Artikel fortalt nogle Minder om denne første Agitationsrejse. Det hedder heri bl. a.:

Første
Agitationsrejse.

I 1892 holdt jeg et Par Hundrede Møder Landet over, særlig paa Øerne, og jeg aabnede Felttøget med et Møde i Nakskov. Der havde været nogen Arbejderbevægelse særlig paa Nordfalster, i Begyndelsen af 70'erne, og i 1885 havde Hørdum talt i Nakskov. Men det var ikke blevet til noget videre. Vestlolland beherskedes omkring Halvfemsernes Begyndelse af Højre, ogsaa Landet. Den radikale Neergaard blev jo i 1890 slaet af Højremanden Hammerich. Det var næsten umuligt at faa Lokale ude paa Landet til Arbejdermøder. Jeg husker, at vi en Dag kørte fra Nakskov en halvanden Mil ud ad Landevejen, hvor vi saa standsede ved en Tømrers Hus. I hans Værksted talte jeg for en Snes Mennesker. Oskar Jørgensen har senere fortalt mig en Legende fra den Tid, men jeg tør ikke borge for dens Paalidelighed. Han fortalte, at da vi kom til Bestemmelsesstedet — saaledes havde Partifæller, der var med, fortalt ham — var der intet Brød til Hestene. Der var taget nogle ordentlige Rugbrødshumpler med fra Nakskov — men *jeg* skulde have spist dem paa Vejen!

Vi havde hverken politiske eller faglige Foreninger dengang. I Maribo husker jeg, at vi efter Mødet fik samlet syv Skomagere, som dannede den første Fagforening. Blandt de syv var vor senere udmærkede Partileder Løfgren. I Nykøbing F. var jeg i Løbet af Halvfemserne med til at stifte en socialdemokratisk Forening tre, fire Gange. Den gik stadig i Stykker, men tilsidst *holdt den. For Sakskøbing* gjaldt noget lignende.

Fra mine Møder paa Lolland-Falster i Begyndelsen af 1892 sendte jeg Rejsebrevet til »Social-Demokraten« i København og omtalte adskillige lokale og personlige Forhold. Noget af det blev citeret i de stedlige Blade, f. Eks. »Nakskov Tidende« og »Vestlollands Avis«, og der opstod lokale Polemiker, bl. a. om en Kulforening i Nakskov, en første Spire til kooperativ Bevægelse — hvilket altsammen vakte Røre i Andedammen og bidrog til at sætte Liv i de fremmeligste Arbejdere. Men da der opstilledes en Kandidat ved Folketingsvalget 20. April 1892, blev Resultatet yderst magert. Man havde ønsket mig opstillet, men Hovedbestyrelsen i København anbefalede gamle Mundberg. Jeg blev sendt til Aarhus for at bistaa »Demokraten«s Redaktion under Harald Jensens Kamp i Skjoldelevkredsen. Mundberg fik, saa vidt jeg husker, samlet 57 Stillere, men Valgdagen bragte ham kun 35 Stemmer. Efter Valget — hvor vi fra tre Folketingsmænd gik

Fra en Redaktionsfest i Emil Wiinblads Hjem. Fra venstre vil man finde: Decker, Søren Larsen, G. Chr. Olsen (ved Kakkellovnen), Georg Wiinblad, Marius Jensen, Fru Olga Wiinblad, Oskar Jørgensen, C. E. Jensen, A. E. Hansen (nu Nakskov) og E. Wiinblad. Staaende ved Bogskabet: Normann Bryn og Borgbjerg.

ned til to, idet Harald Jensen faldt — skrev A. C. Meyer ved en Redaktions-sammenkomst en Vise, hvoraf jeg husker Ordene om Mundberg, Meyers og min gode Kammerat fra et Bagværelse i Brolæggerstræde:

Han (Mundberg)

»kom hjem med en Minoritet,
som endnu aldrig i Landet var set«.

Men Frøkorntet var lagt og spirede. Og hvilken Vækst viste der sig ikke allerede i 1898, efter Oskar Jørgensens fortrinlige, frejdige og uhyre energiske Valgkampagne. Og tænk, hvorledes det senere er gaaet baade Fagorganisation, Parti og Presse, saaledes at man med Rette taler om *de røde Øer*.

For Partiets Vækst fik denne Agitationstourné overordentlig Betydning, og disse mange Møder lagde uden Tvivl Grunden til den stærke Position, Socialdemokratiet i de kommende 10—20 Aar skabte sig paa Landet. Borgbjerg havde et ualmindelig godt Tag paa at tale for Landboerne, hans Opdragelse paa Landet, og hans fra Faderen erhvervede Kendskab til Landboforhold gjorde, at Bønderne med Glæde hørte ham og forstod ham, skønt han slet ikke følte som en af deres, og skønt hans Taler altid var ret akademiske i Form og Indhold.

*Kendt
over Landet.*

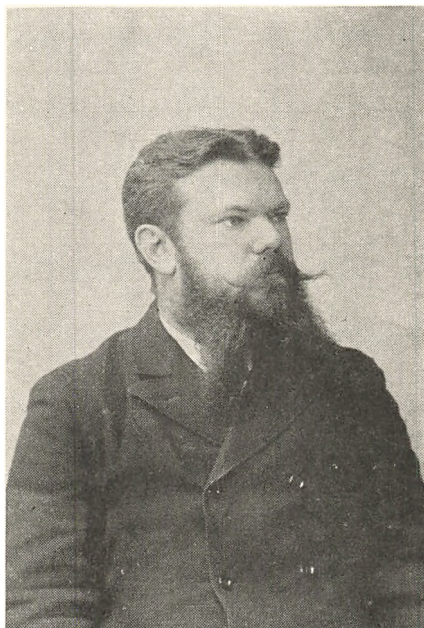
For Borgbjerg selv betød denne Agitationsrejse for det første en vældig Skoling og Udvikling af de betydelige Evner som Taler, han havde straks fra Begyndelsen. Saa vidt vides havde han udover nogle Indlæg ved Studentermøder kun talt offentlig en eneste Gang. Det var i Sommeren 1888, da han var hjemme paa Falster. Hans Fader skulde tale ved en Fest i Anledning af Aarsdagen for Stavnsbaandets Løsning, men blev forhindret og bad Sønnen gøre det. Han talte og vandt, til Trods for at han erklærede sig for Socialdemokrat, Bøndernes Bifald for et Foredrag, hvori han skildrede, at det 19. Aarhundrede var Bondens og Liberalismens, mens det 20. vilde blive Arbejderens og Socialismens. Og ligesom Stavnsbaandets Tid havde frembragt Mænd som Bernstorff, Reventlow og Colbjørnsen, lyste han efter lignende store Personligheder, der kunde række Haand til Løsningen af Nutidens sociale Spørgsmaal, Arbejdernes Frigørelse.

Men Agitationsturen havde for Borgbjerg selv endnu en Virkning. Hans Navn blev pludselig med eet Slag kendt over hele Landet, Referater af hans Møder og hans Navn figurerede i hele

Landets Presse. Borgbjerg — eller Jeppesen-Borgbjerg, som han kaldte sig — var nu, 26 Aar gammel, en af Socialdemokratiets største Agitatorer. Samme Sommer, 1892, valgtes han til Medlem af Socialdemokratiets Hovedbestyrelse, hvor han havde Sæde til sin Død, de fleste Gange valgt med det højeste Stemmetal.

I Sommeren 1898 døde Skræder P. Holm, siden 1884 Folketingsmand for Københavns 5. Kreds. Han havde benyttet sin kommunale Viden til Ejendomsspekulationer, blev arresteret og døde i Arresten.

Ved den nye Valgkredslov i 1895 var der valgt en Række nye Mænd i Københavns nye Kredse, J. Jensen, Sigvald Olsen, Wiinblad, A. C. Meyer og K. M. Klausen. Men Borgbjerg, der dengang kun havde været kendt 3—4 Aar i Partiet, var ikke derimellem. Ved Valget i 1895 blev Borgbjerg opstillet i den sikre Højrekreds Lyngby mod Højremanden Oberst Colting og førte en saa glimrende Valgkampagne og mønstrede et saa stort Stemmetal, at Højre søgte sig en ny Kandidat, Proprietær Piper, mod hvem Borgbjerg kæmpede ved Folketingsvalget i 1898 uden at opnaa Valg.

Første Billede som Folketingsmand 1898.

Ved Holms Død blev nu en københavnsk Kreds ledig, den tilbageværende inderste Del af den store 5. Kreds, grupperende sig om Blaagaardsgade- og Ravnsborggade-Kvarteret. Den var vel ikke »sikker« i samme Forstand som 11., 12. og 13., den var en virkelig Kampkreds, hvor Socialdemokratiets og Højres Stemmetal ikke laa saa forfærdelig langt fra hinanden. Det gjaldt derfor om at faa en god Kandidat, der kunde samle Stemmerne, ogsaa af den Grund, at man ikke vidste, om P. Holms beklagelige Affærer kunde give Bagslag. Baade Partiet og »Social-Demokraten« havde ganske vist straks uforbeholdent fordømt hans Handlemaade, men

5. Kreds.

det var naturligvis at vente, at Modstanderne vilde udnytte Sagen. Derfor blev Borgbjerg opstillet og valgt ved Suppleringsvalget den 28. September 1898 med 1794 Stemmer mod 879 Stemmer, der faldt paa Højremanden Rambusch. Stemmetallene laa for begge Kandidater meget nær de ved Foraarsvalget afgivne.

Borgbjerg var nu Folketingsmand. Han var 32 Aar gammel og er saaledes ingenlunde blandt dem, der er kommet ind paa Rigsdagen meget unge. Men Rigsdagen erfarede hurtigt, at det var en af de betydeligste Politikere, der nu havde indtaget sin Plads. Den socialdemokratiske Folketingsgruppe var ved Valget i 1898 vokset til 11 Mand — ved Valget i 1895 var der blevet 8, saa der var vundet 3 Mandater. Dens Indflydelse var naturligvis ikke stor, selv om der eksisterede et vist Samarbejde med Venstre, i hvert Fald ved Valgene en Slags Alliance mellem de to Partier, der begge havde bekæmpet Højre og Provisorierne. Men Socialdemokratiet ønskede ikke at nøjes med at være et Appendiks til Venstre, en Lillebror, som blot travede bagefter. Derfor førte Partiet i høj Grad sin egen Politik i Folketinget ved at udarbejde og fremsætte selvstændige Lovforslag i Overensstemmelse med Partiets Program, saaledes at Vælgerne kunde faa Klarhed over, hvad det var Partiet vilde. Ogsaa Interpellationen, Forespørgslen, benyttede man. Rigsdagen var en Agitationstribune, som hele Folket kunde lytte til.

1 Folketinget.

Det er betegnende for Borgbjerg, at han ikke straks farer op paa Talerstolen, — som iøvrigt ikke den Gang eksisterede, man talte fra sin Plads. Han afventer Lejligheden. Andre vilde maaske være mødt med en velformet Jomfrutale, men Borgbjerg gjorde det ikke. Han tog ikke Ordet under Finanslovdebatten, og den første Tale holdt han rent tilfældigt, nogle Bemærkninger til en Venstremand, som havde sagt noget, Borgbjerg mente at maatte imødegaa. Det var den 17. November, hvor Folketinget behandlede et af nogle Venstremænd indbragt Forslag om Oprettelse af Husmandsbrug. »Jomfrutalen« er ikke meget mere end en kort Bemærkning og er en Imødegaaelse af de Betragtninger, Forslagsstillernes Ordfører havde fremsat. Den næste Gang, han tog Ordet — en 14 Dages Tid efter — var i Anledning af en Forespørgsel, som Overretssagfører Alfred Christensen var Ordfører for. Forespørgslen gik ud paa at spørge Regeringen, om den agtede at fremsætte Lovforslag angaaende »vanrøgtede Børns Frelse for

Samfundet«. Ogsaa her var Borgbjergs Udtalelser af rent polemisk Karakter; han var ikke Ordfører i den paagældende Sag, men han syntes alligevel, at der var noget, det var nødvendigt han sagde.

Det er *Polemikeren* Borgbjerg, der griber Anledningen øjeblikkelig, det er den stadig aarvaagne, kamplystne Politiker, der opsøger Modstanderen og *angriber* ham, ikke afventende Angrebets mulige Komme. Saaledes talte Borgbjerg fem—seks Gange i den første Rigsdagssamling paa lignende Maade og placerede sig derved som Manden, der er med, som Manden Modstanderne maa regne med.

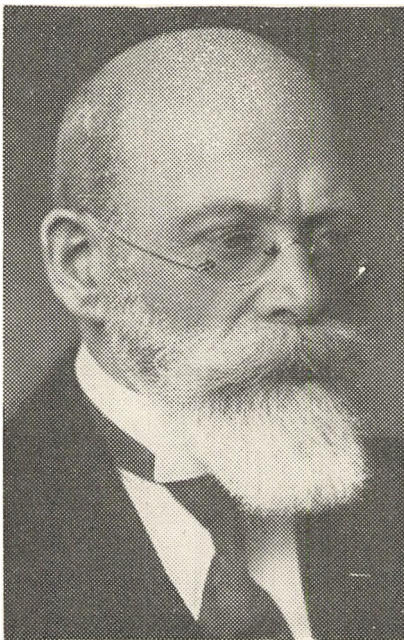
Borgbjerg følte sig straks som gammelt Medlem af Folketinget. Han skulde ikke gaa i Lære, behøvede ikke at se Tingene an, men heller ikke at gøre en flot Kraftpræstation for at henlede Opmærksomheden paa sig. Han var der, selvskrevet, og gjorde sig gældende i Tingets daglige, normale Funktioner. Han kendte ogsaa Sagerne fuldt saa godt som andre. Han havde studeret dansk Politik rent historisk og som »Social-Demokraten«s politiske Medarbejder siden 1893 fulgte han nøje med i enhver politisk Foreteelse. Det var Borgbjergs Styrke og vedblev at være det i hans 38 Aar lange parlamentariske Liv, at han fulgte med i alt. Der skete intet paa Rigsdagen, uden at han kendte det, der stod intet politisk i en Avis, uden at han havde læst det. Han læste altid, han læste mange Aviser, men kun det, der interesserede ham, som Regel kun det politiske Stof. Men paa det Omraade kunde heller ingen fortælle ham noget.

I Slutningen af Halvfemserne var den danske Arbejderbevægelse inde i en stærk Fremgangsperiode. Politisk havde Socialdemokratiet faaet en betydelig Repræsentation paa Rigsdagen — ganske vist kun 11 Mand i Folketinget, men stor nok til at vække Frygt og Ængstelse hos Modstanderne og Respekt i vide Kredse. Fagforeningerne var i rivende Fremgang og var trængt ud til alle større Byer, Forbund af Fagenes Organisationer var dannet i næsten alle Fag, og netop i 1898 dannedes Hovedorganisationen, De samvirkende Fagforbund. Arbejdsgiverne begyndte for Alvor at frygte Fagforeningernes Indflydelse. Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening var dannet to Aar forud, og man betragtede i

*Den store
Lockout.*

Offentligheden almindeligt Dannelsen af disse to Hovedorganisationer som Hærenes Opmarch til den store Styrkeprøve.

Den kom ogsaa i 1899. Anledningen var saa spinkel som vel mulig, Snedkerne i syv jydsk Byer havde erklæret Strejke og havde i April Maaned forkastet et Forslag til Overenskomst, men det havde de Ret til, eftersom Overenskomsten skulde til Afstemning,

Emil Wiinblad. Redaktør af Social-Demokraten 1881—1911.

inden den kunde træde i Kraft. Først erklærede Arbejdsgiverforeningen Lockout i hele Snedkerfaget, derefter i det meste af Bygningsindustrien og Jernindustrien, og inden Udgangen af Maj var ca. 40.000 Arbejdere lockoutede, Halvdelen af de organiserede Arbejdere i Landet.

Der var ingen Tvivl om, at det var Arbejdsgivernes Hensigt at benytte denne Anledning til om muligt at knuse Fagforeningerne eller tilføje dem et saadant Nederlag, at de i hvert Fald ikke de første Aar kunde blive nogen Fare for Arbejdsgivernes frie Ret til at bestemme Løn og Arbejdsforhold. Lockouten var et rent og skært Overfald og i mange Tilfælde et klart Retsbrud, idet en Række Fag havde

Overenskomster, hvorefter Arbejdet ikke skulde standses uden forudgaaende Forhandlinger og derefter Voldgift.

Presse-
kampagnen.

For »Social-Demokraten« blev Lockouten en yderst bevæget Periode, og det blev Borgbjerg, som kom til at føre den enestaaende Agitationskampagne, som Bladet dagligt iværksatte. De samvirkende Fagforbund og »Social-Demokraten« havde Kontorer i samme Bygning i Brolæggerstræde. Den faglige Generalstab var Formanden Jens Jensen, Næstformanden P. Knudsen og Sekretæren Martin Olsen, de to første var tilmed Medarbejdere, J. Jensen faglig Medarbejder. Fagforbundenes Førstemand havde dog ikke selv Tid til at føre Pennen i Bladet, men han og General-

staben havde flere Gange dagligt Konferencer med Wiinblad og Borgbjerg, med hvem de i Fællesskab raadslog om Situationen.

Borgbjergs Kampagne under Lockouten kan staa som et Eksempel for journalistisk Kvalitetsarbejde. Hver Dag i de 16 Uger, Lockouten varede, var »Social-Demokraten« et skingrende Kampsignal, et Sværd til Forsvar for Arbejderne og til Kamp mod Arbejdsgiverne. Først og fremmest søgte Borgbjerg at nagle Arbejdsgiverforeningens Mænd til *Ansaret* for den Ulykke, de havde kastet Landet ud i, for et Par Hundrede jyske Snedkeres Skyld skulde 40.000 Arbejdere kastes paa Gaden. Straks ved Lock-outens Begyndelse skrev Arbejdsgivernes Næstformand Kasper Rostrup til den tyske Arbejdsgiverforening og anmodede den om ikke at beskæftige danske Arbejdere og sluttede med Ordene: — Til Gentjeneste parat! Brevet blev offentliggjort af »Vorwärts« i Berlin, og »Social-Demokraten« udnyttede det saaledes, at Arbejdsgiverne sikkert mange Gange ønskede det uskrevet.

I sit fulde Omfang blev Lockouten iværksat den 24. Maj, og faa Dage efter begyndte Forberedelserne til den aarlige Grundlovsfest paa Fælled. Et mægtigt Demonstrationstog, væsentlig formende sig som en Protest mod Lockouten, gik fra Nørrevold til Mødestedet. Ingen Uro eller Sagtmodighed prægede Rækkerne, men fast Vilje til Sammenhold og Sejr. For Grundlovsfestens Tusinder af Deltagere talte bl. a. Borgbjerg. Det var ved den Lejlighed, han brugte de Ord om Arbejdsgiverne: »De er overflødige, og de viser sig nu, ikke blot som Snyltedy, men som ødelæggende Skadedyr« — en kraftig Karakteristik, som han i lange Tider maatte høre meget for, og som førte til bevægede Debatter baade i Rigsdag og i Borgerrepræsentation.

Et karakteristisk Billede af Borgbjerg fotografet i Genève.

Borgbjergs Kampagne i »Social-Demokraten« var i høj Grad medvirkende til, at næsten hele den offentlige Mening sympatiserede med Arbejderne, baade i Byerne og ude paa Landet, det sidste Sted ikke mindst, og hvorfra iøvrigt sendtes Masser af Fødevarer til de lockoutede, ligesom de Lockoutedes Børn i vid Udstrækning kom paa Landet i den lange Sommerferie. Til at opretholde den

C. E. Jensen. Litteraturmedarbejder ved Social-Demokraten 1882—1918.

store Sympati fra alle Sider bidrog ogsaa den enestaaende Ro, hvormed de lockoutede Arbejdere tog Situationen, ikke en eneste af de Udskejelser, som man kendte fra andre Lande, fandt Sted. Borgbjerg skrev i en af sine Artikler, at den eneste lockoutede Arbejder, der maatte møde paa Politistationen, var en Former, som var tilsgagt for at faa Medaljen for ædel Daad, fordi han havde reddet fire Mennesker ved en stor Ildebrand paa Nordvestvej.

Enhver Kamp maa jo ogsaa have sin Afslutning, og efterhaanden ønskede Fagforeningerne helst en saadan, inden Arbejderhjemmene blev alt for udmarvede, og Stemningen saa bit-

*Skærpelse
af Kampen.*

ter og hadefuld, at Udsigterne til Fred kun var smaa. Borgbjerg har senere fortalt, at det var Fagforeningsledernes største Bekymring, hvorledes man skulde faa Lockouten sluttet. »Social-Demokraten« havde ingensinde under Kampens Forløb ophidset til fortsat Strid, men tværtimod hævdede, at de Arbejdere, der var smidt paa Gaden, intet hellere ønskede end at komme i Arbejde igen — paa hæderlige Vilkaar. Det er imidlertid ubestrideligt, at der blandt de menige Medlemmer var en voksende Stemning for mere drastiske Kampmetoder overfor Arbejdsgiverne. Det lykkedes heldigvis at undgaa dem i denne Kamp, som derved kom til at præge Arbejdskampene i de følgende Aar.

I 1904 udsendte Borgbjerg og C. E. Jensen det to Bind store

Værk »Socialdemokratiets Aarhundrede«, den bedste historiske Skildring af den danske Arbejderbevægelses Oprindelse og første 30 Aar, som findes. I dette Værk har Borgbjerg skrevet en ret udførlig og meget levende og interessant Skildring af den store Lockout, en Skildring, der, med enkelte fejlagtige Navne, Ord til andet er afskrevet i Dr. Johs. Lehmanns Bog: Fra Bydreng til Statsminister. I »Socialdemokratiets Aarhundrede« andet Bind fortælles om Stemningerne hen imod Lockoutens Slutning, efter at den havde været et Par Maaned. Borgbjerg skriver Side 563:

»Men trods den rolige Overflade gærede der en uhyre Forbitrelse i Arbejdernes Sind. Mange var stemt for, at Kampen, nu den én Gang var begyndt, skulde føres igennem til det yderste. Der drøftedes hist og her Planer om Modforholdsregler, f. Eks. Generalstrejke i Virksomheder, der vilde berøre Samfundet paa de ømmeste Steder. Der var en udbredt Stemning for at kræve Erstatning, navnlig i Form af 9-Timers-Dagens Gennemførelse. Ja, der næredes hos enkelte Mænd vilde Planer om, at skulde Kampen endelig ende med et Nederlag, saa kunde Fagforeningerne simpelthen

opløse sig formelt; der var da ingen at slutte Fred med, og Arbejdsgiverne vilde da netop faa de utaalelige Forhold paa Værkstederne, som de hidtil ikke havde kendt, men nok snart skulde blive kede af.

J. Jensen indsaa, at der rimeligvis kunde gennemføres et Forlig, hvorved alt i Realiteten blev ved det gamle, men om Erstatning kunde der ikke være Tale. Efteraaret nærmede sig, og derpaa Vinteren. Hundredtusind Arbejderfamiljers Velfærd laa paa hans Skuldre, Samfundets hele Udvikling for adskillige Aar var afhængig af hans Beslutning, Industriens Trivsel — denne Livsbetingelse for selve Arbejderbevægelsen — beroede i dette Øjeblik paa hans Optræden. »De har haft let nok« — ytrede han bittert — »ved at aabne Krigen. De har vist næppe tænkt sig Vanskeligheden ved nu at faa 70.000 forurettede Arbejdere til samlet at slutte Fred uden klækkelig Erstatning.« Og Jensen ønskede sig i et Øjebliks Træthed efter Sommerens uhyre Anspændelse langt bort til et lille Husmandssted, hvor han kunde

Normann Bryn. Medarbejder ved Social-Demokraten 1885—1941.

arbejde for sig selv og sine uden at staa til Ansvar for hele Arbejderstandens, for hele Samfundets Ve og Vel.«

J. Jensen havde ikke ønsket Lockouten, han var i sin hele Indstilling en Fredens Mand. Men skulde han nu, da der var en svag Mulighed til Stede, gøre Forsøget og prøve paa at naa et antageligt Forlig? Jensen raadførte sig med sine nærmeste Arbejdsfæller paa Kontoret, P. Knudsen, Martin Olsen, Wiinblad og Borgbjerg, de raadede ham til at vove det, og han gjorde det.

*Forliget
anbefales.*

Under disse Forhold gjaldt det for »Social-Demokraten« at præge Arbejderne fredsvenligt, samtidig med, at man ikke ophørte med Angrebene paa Lockoutens ansvarløse Anstiftere. Det var en Balancekunst, som Borgbjerg ogsaa evnede. En Gang vakte den dog stor Forargelse blandt enkelte Fagforeningsfolk. Da Heide, Trier og Bing havde fremsat deres første Mæglingsforslag, var de forhandlende Repræsentanter alle blevet enige om at anbefale til deres Forsamlinger at vedtage det. Ud fra denne Kendsgerning bragte »Social-Demokraten« Forligsforslagets Ordlyd i en Skikkelse, som om det allerede var en afgjort Sag, at Forliget var vedtaget, de fordelagtige Ting var sat med store Overskrifter og selve Forslaget med Petit. Bladets Kommentarer var yderst fredsvenlige. Borgbjerg havde gjort det, naturligvis med Redaktørens, Wiinblads Tilslutning, men uden at J. Jensen eller andre Fagforeningsledere var bekendt med det. Det var dristigt at gøre det, men denne Egenskab var ofte i de alvorlige Situationer Borgbjergs Styrke. Nu fik »Social-Demokraten« naturligvis ret stærk Kritik, men Offentligheden fik tillige det Indtryk, at »Social Demokraten« og Fagforeningslederne havde gjort, hvad de kunde for at faa Forslaget vedtaget, og Arbejderne bevarede derved Sympatien fra de andre Befolkningskredse.

Hvor stor Rolle, »Social-Demokraten« spillede i hele Lockouten, faar man et levende Indtryk af ved de endelige Forhandlingers Paa-begyndelse. Arbejdsgiverne havde haft Møde, og det tidligere nævnte tre Mands Udvalgs Formand, Hr. Heide, søgte Forbindelse med Fagforeningerne. Ved 11 Tiden en Aften ringede han til »Social-Demokraten«s Redaktion og bad Borgbjerg skaffe »Generalstaben« til Veje med det samme, for at han kunde tale med dem. Borgbjerg tog straks en Droske og fik fat i Knudsen, Martin Olsen og Hendrik Rasmussen, og sammen kørte de til Heides Bopæl. Skønt han var ved at gaa til Ro, tog han straks fat paa Forhandlin-

gerne og fik skitseret nogle Hovedpunkter, som Fagforeningerne kunde tiltræde. Kort efter blev Lockouten endelig sluttet, og sluttet paa et Grundlag, som Fagforeningerne kunde bygge videre paa og skabe den Arbejdspladsens Retsorden, som har været gældende siden.

Men tilbage til Rigsdagen. — Et af de første Ordførerskaber, vistnok det første, Borgbjerg fik, var Behandlingen af Regeringens Forslag om Medgift til Prinsesserne Louise og Ingeborg. Forslaget havde været fremsat flere Gange, men paa Forslag af I. C. Christensen henvist til Finansudvalget uden Anbefaling eller uden yderligere Udtalelser — en høflig Form for Begravelse, eftersom Forslaget ikke kom tilbage til Tinget.

*Prinsesse-
udstyr.*

I Oktober 1900 fremsatte det sidste Højreministerium Sehested paany Forslaget. Borgbjerg var den eneste af Tingets Medlemmer, der talte, men *han* talte til Gengæld ogsaa. Først kritiserede han, at denne Regering, Ministeriet Sehested, havde vovet at fremsætte dette Forslag, naar ikke engang Ministeriet Reedtz-Thott, som dog stod i ret godt Forhold til Folketinget, eller Ministeriet Hørring, hvis saglige Dygtighed ogsaa var respekteret, havde kunnet faa det samme Lovforslag gennemført, dette Ministerium, som kun var tyndere The paa de samme Blade, og som nu endog havde vist Folketinget den Haan at gøre Estrup til kongevalgt Landstingsmand, »den Mand, der har trampet det danske Folks Grundlov og Retsbevidsthed under Fødder«. Saa harcellerede han over en Udtalelse, som daværende Prins Christian havde brugt ved en Hedeplantages Indvielse, hvor han havde citeret Rasmus Rask's Ord om, at sit Fædreland skylder man alt. Regeringen vender det om, sagde Borgbjerg, og mener, at »Fædrelandet skylder Hoffet og Monarkiet alt«.

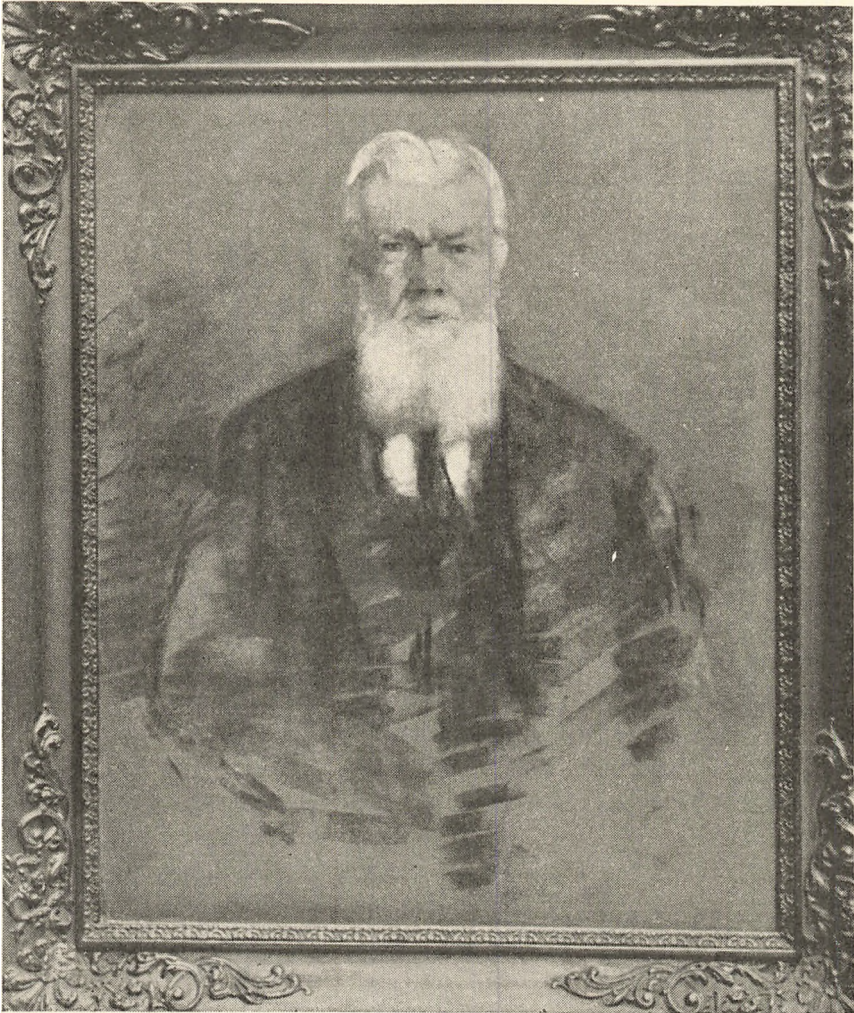
Efter at have betegnet Kongedømmet som et Rudiment, der havde fremkaldt politisk Blindtarmsbetændelse, spurgte han om Aarsagen til, at Danmark, der dog paa saa mange Omraader var et fremragende og dygtigt Land, stod politisk stille. Al Politik her i Landet er gaaet i Staa. Og han citerede »Venstres Hovedorgan i København«, som lagde Skylden paa »den Oldingehaand, der ledes af Kvindehænder, og lægger sig klam og kold paa Udviklingen herhjemme«.

Folketingets Formand, Sofus Høgsbro, led i sine sidste Aar af en tiltagende Tunghørighed, og hørte som Regel meget lidt af det, der blev sagt — Talerne stod jo paa deres Pladser og ofte langt fra ham. Denne Udtalelse læste han bagefter i Rigsdagstidendes Fortryk, og næste Dag ved Mødets Aabning meddelte han, at »det ærede Medlem for Københavns 5. Kreds havde talt saa dæmpet, at det havde været umuligt fra Formandspladsen at opfatte hans Ord«, men af Fortrykket havde han set, at dette Bladcitater kunde være møntet paa Hans Majestæt, og en saadan Udtalelse maatte han derfor skarpt paatale. Borgbjerg konstaterede i en kort Bemærkning, at hvad et Venstreblad uden Tiltale og Dom kunde skrive kunde altsaa ikke gentages i Folketinget uden Paatale af Formanden.

Ogsaa en saadan Episode bidrog naturligvis — ligesom den i samme Samling stillede Forespørgsel om Alma Bondesen-Sagen — til at svække det sidste, svage Højreministerium og fremskynde Systemskiftet.

Efter det politiske Forlig og Estrups Afgang i 1894 kunde man have ventet Dannelsen af en Venstregering. Men den gamle Christian den 9. kunde trods gode Raad fra mange Sider ikke endnu bringe det over sin stokkonservative Samvittighed at vælge sine Ministre af Bondepartiet. Derfor maatte Reedtz-Thott, senere Hørring og sidst Hannibal Sehested danne Højreministerier. Situationen var efterhaanden blevet meget vanskelig for Højre, indenfor hvilket Parti en Del mere liberalt indstillede Medlemmer under Anførsel af Grev Frijs aabent stillede sig i Opposition til Regeringen og offentlig og privat udtalte sig til Gunst for Dannelsen af en Regering udgaaet af Folketingets Flertal. Der laa ogsaa heri mere end liberale Ønsker og Meninger. Store Dele af Højre kunde godt indse, at naar Venstre først fik Magten og Ansvar, saa vilde man ganske anderledes kunne naa Resultater med dette Parti. De regnede med, at Venstres Vælgere ogsaa tilhørte de »besiddende« Klasser, og at Venstre til syvende og sidst vilde føre Gaardmandspolitik, naar det kom til Magten. Grev Frijs forberedte sig aabent paa at blive Støtteparti i Landstinget for en kommende Venstregering — vel at mærke, naar den gjorde god konservativ Gerning.

Endelig i 1901 var Højres Muligheder udtømt, Partiet havde slidt sig op, og en almindelig Opløsning bredte sig i dets Rækker.

Maleri af Ed. Saltoft.

Den 24. Juli dannedes det første Venstreministerium med Deuntzer som Konsejlspræsident og med I. C. Christensen, Alberti, Hørup og Hage som Medlemmer.

Socialdemokratiet havde hilst den nye Regering Velkommen som et Systemskifte, som Parlamentarismens Sejr. Nu var Spørgsmaalet blot: Hvilken Politik vilde Venstre føre? Svaret skulde snart komme.

For Venstre kunde Stillingen ogsaa være vanskelig nok. Havde Højre slidt sig op som Regeringsparti, var det ikke langt fra, at Venstre havde gjort det samme som Oppositionsparti. Nu var Partiet blevet Regering og maatte inden alt for længe vise sin Evne til at regere, d. v. s. gennemføre Reforme, arbejde positivt, naa Resultater. I Landstinget var Venstres Modstandere, Højre, imidlertid stadig Flertal; ganske vist kunde der formentlig arbejdes med den forhandlingsvillige Del af Højre, der nu havde dannet den frikonservative Gruppe med Mogens Frijs som Formand, men *konservative* var de jo stadigvæk, og det var konservativ Politik til Fordel for de Besiddende, Hr. Frijs ønskede ført; Venstre skulde enten slutte Forlig om hver Sag med de Frikonservative eller rejse Kampens Fane mod det reaktionære, privilegerede Landsting. Men I. C. Christensen skønnede, at det ikke var en ny Forfatningskamp, Kernen i Venstres Vælgerhær, Gaardmændene, ønskede, men positive Reforme. Efter det tog han sit Standpunkt, og dermed var Regeringens givet.

Et af de første Forslag, den nye Regering forelagde, var det af de tre sidste Højregrupper fremsatte, men af Venstre flertallet begravede Forslag om Medgift til Prinsesserne Louise og Ingeborg. Det var ikke noget godt Varsel, og Borgbjerg, som atter var Socialdemokratiets Ordfører i denne Sag, haanede af et godt Hjerte det nye Ministerium, der nu søbede den Kaal, det selv havde spyttet i. Det var naturligvis ikke noget stort Spørgsmaal, og Anders Nielsen, der var Venstres Ordfører, kunde med en vis Ret svare, at nu havde man faaet en parlamentarisk Regering, og den Situation, hvori man havde nægtet Højreregeringerne den samme Bevilling, forelaa ikke mere.

Men afgørende maatte de store økonomiske Reforme være. Hvorledes vilde Venstre her stille sig?

Længst muligt søgte man at udskyde de vanskelige Spørgsmaal, f. Eks. Militærspørgsmaalet, der gik i en Kommission, men blandt de Spørgsmaal, Venstre maatte beskæftige sig med, var Løsningen af Skattespørgsmaalet og Toldspørgsmaalet. Venstre havde i en Aarrække, lige siden 1872, krævet Indførelsen af en Indkomst- og Formueskat til Staten, Aflysning af de gamle Hartkornsskatter og ligeledes Aflysning af den uretfærdige Tiende. Det var i højeste Grad noget, som Bønderne krævede. Ogsaa Forbrugsskatterne havde Venstre krævet nedsat ud fra den rigtige Betragtning, at de tyn-

gede haardest paa den Del af Befolkningen, som havde de mindste Indtægter.

Da Finansminister Hage straks i 1901 forelagde Forslag om Indkomstskat og Formueskat til Staten og Ejendomsskyld til Staten, var Borgbjerg Socialdemokratiets Ordfører. P. Knudsen, der havde været Medlem af Skattekommissionen og regnedes for Partiets Skatteekspert, var ikke Medlem af Folketinget i den Samling. Borgbjerg tiltraadte i Princippet Forslagene, men stillede en Række Ændringsforslag til Forbedringer, som dog forkastedes. Alligevel stemte man for Forslagenes Videre sendelse til Landstinget.

*Skattereformen
1903.*

Her naaede man imidlertid ikke til Ende med Behandlingen, og i Efteraaret 1902 forelagdes de straks i Landstinget, hvor der i Løbet af nogle Maaneder opnaaedes Forlig med de Frikonservative. Da dette ændrede Skattelovskompleks kom til Behandling i Folketinget, erklærede Borgbjerg straks, at nu havde Venstre bekendt Kulør, nu havde det svigtet sin Fortid. Den Skattereform, der skulde lette Byrderne for de daarligst stillede, var nu blevet en Skattereform til Gavn for Godsejere og Gaardmænd, med store Lettelser til Landbruget og med større Byrder for Byerne. Han paaviste, at Venstre sammen med Socialdemokratiet havde krævet indført stigende Skala, saaledes at der blev lagt en rimelig Byrde paa de velhavende — men efter Venstres og Landstingsgodsejernes Skattereform kunde Indtægter paa over 100.000 Kr. ikke beskattes med mere end $2\frac{1}{2}$ pCt.

Samtidig fik Landbrugsministeren gennemført en Afløsning af Tienden, som Staten betalte over 30 Mill. Kr. til i Løbet af en Aarrække. Dette var en Foræring til Tiendejerne, som i høj Grad var identiske med Landets Godsejere. Baade Tiendeafløsningen og Skattereformen gik Socialdemokratiet stærkt imod.

For Borgbjerg betød denne Lovgivning, at han nu kunde angribe Venstre og dets Regering for at have svigtet sine Løfter og sine Idealer. Fra nu af gik han stærkt imod Regeringen. Paa Kongressen i Aarhus nogle Maaneder efter fik han Alliancen ophævet, og i »Social-Demokraten« søgte han at drive en Kile ind i Partiet ved at appellere til de radikalt indstillede Medlemmer af Venstre, som fandtes baade i København og paa Landet. Utilfredsheden i Venstre var voksende, og Borgbjerg bidrog ved sin Politik meget stærkt til den Sprængning, der fandt Sted i 1905 med Dannelsen af det radikale Venstre.

Valgekampene i 5. Kreds har altid hørt til de livligste i Landet. Det var en historisk Tradition, at Valgstedet var Gothersgade Eksercerhus, og her mødte Tusinder til den sidste Dyst mellem Borgbjerg og hans Modkandidat.

*Valgekampene
i 5. Kreds.*

Gennem alle Aarene var det Højres Haab at kunne erobre 5. Kreds, selv om der dog var betydelig Forskel i Stemmer. I 1898 var Oberstløjtnant Rambusch og i 1901 Fabrikant Grønvold opstillet. Saa i 1903 gjorde man en Kæmpeanstrengelse og indforskrev Skoleinspektør Jens Rasmussen fra Odense, selv Venstremand, men Fælleskandidat for Højre og Venstre. »Politiken« gik stærkt i Breschen for ham; faa Uger før havde Borgbjerg faaet sprængt Alliancen, og nu skulde det hævnnes. Bladet skrev endog, at Jens Rasmussen var den St. Georg, der skulde fælde Dragen — naa, senere kom Bladet paa en bedre Fod med Borgbjerg.

Men det lykkedes heller ikke Jens Rasmussen. Det blev en stærkt bevæget Valgkamp, men da Valgresultatet forelaa, var Borgbjerg valgt med 1429 Stemmer, Jens Rasmussen fik 1088 St.

Det var den eneste Gang, der virkelig var Bud efter Borgbjergs Folketingsmandat. Man var klar over, at ikke alle Venstremænd havde stemt paa Jens Rasmussen, som iøvrigt var en god, slagfærdig Debattør og en god Venstremand. Næste Valg var det radikale Venstre dannet, og det gamle Modsætningsforhold forsvundet, Jens Rasmussen blev selv Radikal og var senere opstillet andet Sted, men uden at opnaa Valg.

Efter at Højremanden, Bagermester Pitzner havde gjort Forsøget i 1906, opstilledes i 1909 og 1910 Overretssagfører Poul Rasmusen, og Højre haabede igen. Poul Rasmusen tilhørte det unge Højre og var opdraget i Studenterforeningens politiske Atmosfære. Han førte en meget energisk Valgkamp med moderne udenlandske Metoder og var paa en Række Omraader yderst socialt indstillet og mere frisindet end de gamle Estrupere, der endnu dominerede Partiet.

*Med Poul
Rasmusen.*

De to Valgkampe med Poul Rasmusen blev noget af det mest fornøjelige, København har set. Han var ikke Manden, som før han gik til Møder opbyggede et indholdsrigt og lødigt Foredrag, han var vant til Studenternes larmende Karrikatur-Vælgermøder og kunde bedst tale under stadige Afbrydelser, ja, han anglede ligefrem efter dem. Dette opdagede Vælgerne meget hurtigt, og et Vælgermøde i 5. Kreds blev snart en Københavnerbegivenhed af

— Det er min Fødselsdag i Dag!

Tegning af Alfred Schmidt i Blæksprutten 1926.

Rang, hvor der var en stadig Afbrydelsesduel mellem Poul Rasmusen og Forsamlingen. Han havde ogsaa den uheldige Vane ofte i sin Tale at bruge Vendingen: »Saa sagde Borgbjerg«, »saa sagde han«. Ogsaa dette opdagede Københavnerne, og saa lød ustandseligt Afbrydelserne: »Hvad sagde han?«, og naar han blot nævnte et Navn: »Hvad sagde saa han?«.

Synderlig oplysende var saadanne Møder ikke, men de var morsomme og livlige, og Forsamlingen agerede med, lige saa meget som Taleren. Borgbjerg havde let Spil, og naar han talte, hørte Afbrydelserne op som paa Kommando. Ofte kunde man ligefrem føle en vis Medlidenhed med Poul Rasmusen, der ingenlunde savnede politisk Dygtighed. Han havde været valgt i Randers, hvor han slog P. Knudsen og blev senere Landstingsmand, og som Politiker viste han paa mange Maader langt mere Forstaaelse af Tiden end hans Partifæller. Saaledes var han med til at faa sluttet Grundlovsforliget, og ligeledes ved Behandlingen af den første Lov om Arbejdsløshedskasser øvede han en god Indsats.

Personligt kom Borgbjerg og Poul Rasmusen meget godt ud af det sammen. Borgbjerg fortalte en Gang, at efter en saadan broget Valgkamp tog han paa selve Valgmorgenen ud til Dyrehaven for, skønt det var øsende Regn, at faa lidt frisk Luft ovenpaa Anstregelserne. Ude ved Peter Lieps Hus mødte han en lille, bred Mand med Kraven smøget op om Ørene. Det var Poul Rasmusen, han havde haft samme Idé som Borgbjerg. »Kan man da heller ikke slippe fri for Dem her?« udbrød han, hvorefter de nød en Kop varm Kaffe opfriskende Detaljer fra de foregaaende Dage.

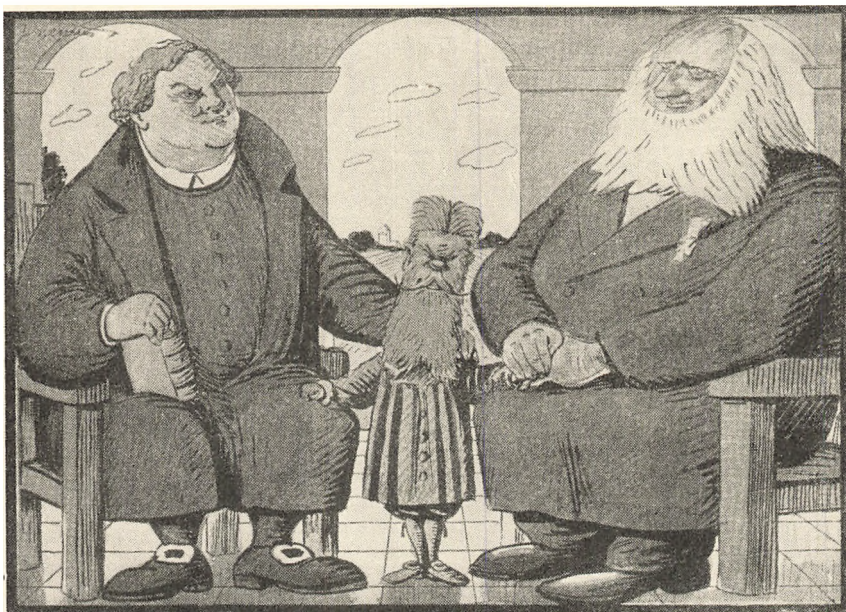
Ved Valget i 1913 opstilledes Magius, som var Postmester paa Østerbro. Ogsaa han fik lært, hvad Vælgermøder i 5. Kreds var. Han havde som Postmester haft en Konflikt af politisk Karakter med en af sine underordnede, Postekspedient Lund, som i »Social-Demokraten« og paa Møderne stillede en Række Spørgsmaal til ham, uden at Magius fandt Anledning til at svare. Resultatet var, at hver Gang, Magius kom op paa Talerstolen, raabte Tilhørerne i Kor: Hvorfor? Hvorfor? Hvorfor?

Hermed var den Form for Valgkampe forbi. Valget i 1915 var Fredsvalg, og med Valget i 1918 indførtes Listevalg med Forholdstal, hvilket har medført, at den gamle Holmgang mellem Kandidaterne helt er ophørt i København, hvor man nu yderst sjældent holder Fællesmøder med politiske Modstandere.

I Slutningen af Halvfemserne afsløredes en Række Retsskandaler rundt i Landet. Man skulde næsten tro, at Provisorietiden, Retsløsheden paa det politiske Omraade, skabte Demoralisation ogsaa i Retssystemet og gav mere uheldige Elementer derindenfor friere Spillerum. En af de Sager, som erindres bedst, og som gjorde Borgbjergs Navn berømt i Landet, var Alma Bondesen-Affæren. Den fortjener at genopfriskes.

*De store
Retsskandaler.*

Den 5. Juli 1900 indeholdt »Social-Demokraten« en Artikel paa Forsiden, enkeltspaltet, ikke sensationelt sat op, men som trods dette vakte den største Opsigt, og man anede straks, at Sagen vilde udvikle sig. Artiklen berettede kort en ung københavnsk Tjenestepiges Behandling i Retsmaskineriet. Bladet havde ventet i længere Tid med at offentliggøre den af Hensyn til en Erstatning, som hun

Aandelig Discipel af Luther og Grundtvig.

Tegning af Jensenius.

skulde have af det Offentlige. Da den var udbetalt, begyndte »Social-Demokraten« med Artiklerne.

Sagen tager sit Udspring i Sommeren 1899. Den unge Pige hed Alma Bondesen og tjente hos en Herreekviperingshandler i »Holkkenhus« ved Raadhuspladsen. I Sommertiden laa Herskabet paa Landet ved Klampenborg, og Lejligheden, hvor Vinduerne efter Datidens Skik var kridtede, stod ubeboet. I Juni Maaned blev der begaaet et Indbrud i Lejligheden, og forskellige Ting, mest Sølv-tøj, blev stjaalet. Mistanken blev straks kastet paa Tjenestepigen, som havde været i Lejligheden nogle Gange for at hente forskellige Smaating, og hun blev anholdt. Politiet undersøgte hendes Værelse og hendes Gemmer, men fandt ingen af Tyvekosterne.

Alma Bondesen.

Sagen blev nu henvist til en Kriminalretsassessor, som Underretsdommerne dengang kaldtes, men Pigen nægtede absolut at have stjaalet de paagældende Ting. Hun sad nu i Varetægtsarrest i 3 Maaneder og nægtede konsekvent den halve Snes Gange, hun kom i Forhør. Endelig den 26. September blev hun løsladt efter 3 Maaneders Fængselsophold, men stadig var Mistanken rettet mod

hende. Et Par Maaneder efter blev en af Københavns letlevende unge Piger, Edith, fængslet for nogle Indbrud, og i hendes Kommodeskuffe fandt man en Stump Silketøj, som viste sig at være stjålet fra Herreekviperingshandleren, og efter nogle Forhør tilstod hun at have forøvet Indbrudet og pantsat Sølvtøjet paa Assistenshuset. Dagen efter fandt man da ogsaa alt Sølvtøjet det paagældende Sted.

Alma Bondesens Uskyldighed var dermed ved et Tilfælde bevist, og efter Forhandlinger mellem Assessoren og Justitsministeriet bevilgedes der hende en Erstatning paa 500 Kr. for uforstyldt Varetægtsarrest, som udbetaltes et Aar efter hendes Anholdelse.

Dette var Indholdet af »Social-Demokraten«s første Artikel, og der fulgte nu et Par Indlæg fra Indsendere, som udtalte deres Forbavselse over, at saadanne Retsforhold herskede. Saa kørte »Social-Demokraten« frem med hele Skandalen, en enestaaende Skildring af den unge Piges Tragedie. I de følgende 3 Uger bragte Bladet hver Dag Artikler om Alma Bondesen-Affæren, og efterhaanden som Afsløringerne skred frem, piskedes Stemningen i Byen — ja over hele Landet — op imod det Retssystem, som aabnede Muligheder for saadan Behandling af uskyldige Mennesker. Borgbjerg, der skrev de fleste af Artiklerne, trevlede Sagens Enkeltheder op og ydede ikke alene journalistisk, men, skønt ikke Jurist, ogsaa juridisk en straalende Indsats.

Alma Bondesen var ingenlunde en Type, som man umiddelbart vilde mistænke for forbryderiske Tilbøjeligheder. Hun var kommet fra Lolland, hvor hendes Forældre levede i ret smaa Kaar og var fra Hjemmet stærkt religiøst præget. Hun fik det bedste Skudsmaal fra tidligere Pladser, hvor hun havde tjent. Hun brugte ikke noget til Pynt eller Fornøjelser, deltog ikke i Forlystelseslivet og besøgte kun religiøse Møder, til Støtte for hvilke hun ydede Bidrag af sin beskedne Løn paa 16 Kr. om Maaneden.

Var denne religiøst-prægede unge Pige en gemen Indbrudstyv og durkdreven Benægter? Assessoren, hvis Navn var Finsen, ansaa hende for at være det. Hun var »kun« Tjenestepige, hun var mistænkt, og det var det samme som skyldig, og det gjaldt nu for Assessoren med alle Midler at faa hende til at tilstaa, intet Middel var for simpelt, naar det gjaldt at faa Tilstaaelsen frem.

1 Fængslet.

Godt havde Alma Bondesen ikke haft det under de 3 Maaneders

Alma Bondesen paa Social-Demokratens Redaktion efter Højesteretsdommen.

Fængselsoophold, og yderst daarlig var Behandlingen under Forhørene. Nutidens Mennesker staar helt uforstaaende overfor Forholdene. I en af de første af Artiklerne oplyste Borgbjerg, at Alma Bondesen, der naturligvis psykisk led under den falske Anklage, ogsaa blev legemlig svækket og nedbrudt. Kosten i Fængslet var enkel og reglementeret: Kl. 6 om Morgenen en Kop The og et Pund Rugbrød, Kl. 2 Middagsmad, ikke første Klasses, og derefter ikke mere. En Broder til den unge Pige, Snedker Bondesen, henvendte sig til Fængslet og tilbød at betale en Ekstraforplejning til hende, men det blev afslaaet. Da hun blev meget syg, tilkaldtes Fængselslægen, som ordinerede noget Medicin, men det, hun trængte mest til, Ekstraforplejning i Form af god, sund Mad, det kunde hun ikke faa. Følgen blev, at hun kom ud af Fængslet afmagret og afkræftet og maatte tage Ophold hos sine Forældre for at komme lidt til Kræfter igen. En Gang under Fængselsoopholdet begik hun en efter almindelig menneskelig Vurdering ganske ringe Forseelse imod Reglementet, hun ridsede et Navn i en Væg eller Mur; hun blev for denne Forseelse midt under Vare-

tægtsarresten idømt 8 Dages strengt Fængsel, d. v. s. uden Lys og uden Beskæftigelse!

Endnu værre var dog Behandlingen under Forhørene. Sædvanligvis blev Fangen transporteret fra Fængslet, i dette Tilfælde Christianshavns Kvindefængsel, tidlig om Morgenen efter Nydel-sen af The og Rugbrød. Ved Ankomsten til Domhuset blev hun indsat i et af de berygtede »Skabe«, indtil Dommeren skulde have hendes Sag for. Som Regel kom Fangen først sent paa Eftermid-dagen tilbage til Fængslet til den opvarmede Middagsmad.

*Sproget
i Retten.*

Om Tonen under Assessorens Forhør oplyste Borgbjerg, efter et Besøg hos Alma Bondesen paa Lolland, de mest haarrejsende Ting. En Betjent trak hende i Ørene og kaldte hende »Mær«. Den højt-uddannede Assessors Sprog var ikke just akademisk, Ord som »Tyvetøs« og »Hold Kæft« anvendtes ofte. Broderen, der havde været i Forhør og mistænktes for at være medskyldig, fordi han paatænkte at starte en egen Snedkerforretning, er en »Skurk og La-ban«, og den sidste Dag, Alma Bondesen er i Forhør, siger Asses-soren til hende: »Hvis ikke De tilstaar, beholder vi Deres Broder!« En Dag faar man et ualmindeligt hæsligt Eksempel paa aandelig Tortur. Assessoren fortæller Alma Bondesen, at hendes Moder ligger for Døden, nu maa hun hellere skynde sig at bekende! En anden Dag siger han til Betjenten: »Lad os faa den Laban til Broder anholdt. Her har De et Brev, som De kan anholde ham paa.« Altsammen var det Tortur og Forsøg paa at tvinge en Tilstaaelse frem.

Men det hjalp intet. Skønt legemligt afkræftet og sjælelig for-pint bevarede Alma Bondesen sin Standhaftighed. Hun kunde ikke besvare Assessorens indviklede, spidsfindige, juridiske Spørgsmaal, men naar han spurgte hende, om hun havde stjaalet Sølvtojjet, sva-rede hun bestemt Nej. Den ønskede Tilstaaelse kom ikke.

Saa nærmede Dagen sig, hvor den energiske Assessor maatte opgive Sagen, da der ikke syntes at kunne fremskaffes Beviser eller Tilstaaelse. Saa havde han da eller fandt tilsidst som Udslag af Retsmaskineriets mest raffinerede Grundighed et ganske lille Moment i Sagen, som han kunde bruge til at dømme Alma Bonde-sen paa. Dermed forholdt det sig saaledes: Alma Bondesen havde nogle Dage forinden sin Anholdelse af en anden Tjenestepige mod-taget en Kjole, som hun skulde bringe til Farvning i Byen og faaet 3 Kr. udbetalt, som Farvningen vilde koste. Da Alma var i

Byen med Kjolen, havde Farveriet lukket, og en Fætter af hende modtog da Kjolen og besørgede den til Farvning. Senere, mens Alma sad fængslet, hentede han Kjolen, betalte den og leverede den til Ejerinden.

Tidligt under Sagens Gang havde Herskabet henledt Assessorens Opmærksomhed paa den Omstændighed, at Alma havde faaet Kjolen og Pengene, men at den anden Pige endnu ikke havde faaet Kjolen, det kunde maaske yderligere understrege hendes Upaalidelighed. Da Assessoren ikke kunde faa Alma dømt for Tyveriet i Lejligheden, stod det ham klart, at her var noget, som hun sikkert kunde dømmes for.

Alma havde faaet de 3 Kr., men hvad havde hun gjort med dem? *Uskyldig dømt.* Ved Visiteringen samtidig med Anholdelsen fandtes »hun i Besiddelse af 92 Øre, som toges i Forvaring«. Hun havde altsaa forbrugt den anden Piges Penge! Aitsaa Bedrageri! Hun havde virkelig ogsaa brugt nogle af dem, og hun kunde gøre nøjere Rede derfor. To Dage før sin Arrestation havde hun hos Skomageren hentet et Par Støvler, der var til Forsaaling og betalt dem med 1 Kr. 85 Øre og samme Dag brugt 20 Øre til at telefonere til sin Broder i København og med ham aftalt en Udflugt til Rungsted. Men hun havde næppe tænkt videre over det med de 3 Kr. Hun havde jo Løn tilgode hos Herskabet, som hun vilde faa udbetalt i Løbet af faa Dage, det var sidst paa Maaneden.

Assessoren benyttede nu denne lille Sag paa den mest uhørte og usmagelige Maade. Den sidste Dag, hun var i Forhør, forelagde han denne »oplagte« Sag og dømte hende for »svigagtigt« at have forbrugt Venindens Penge til *5 Dages Vand og Brød*. Alma var alligevel, trods sin Uskyldighed i det Tyveri, hun anholdtes for, blevet dømt. Vanærens Mærke, Forbryderstemplet var sat paa hende. Hun var nu indført i Politiets Forbryderalbum. Forinden sin Løsladelse, afsonede hun denne Straf.

Det mest oprørende i Sagen var maaske denne sidste Fase, den skandaløse Afslutning. Assessoren havde intet som helst gjort for at undersøge Sagen nøjere, end sige afveje den paa de menneskelige Følelsers Vægtskaal. Dommen var urigtig, urimelig og uretfærdig. Det var ukorrekt, at hun havde forbrugt de 3 Kr.; højst havde hun brugt 2 Kr. og 8 Øre, men hun havde ved sin Anholdelse 22 Dages Løn tilgode. Og selv med den bedste Vilje, kunde man da stemple dette Forhold som Svig eller Bedrageri? Overretssag-

fører Erik Henrichsen, der skrev i »Soc.-Dem.« om denne Side af Sagen, siger derom: »Straffeloven har visse Bestemmelser, som kun Helgeninder af højeste Grad kan slippe udenom«. Og der var i Virkeligheden intet Grundlag for at straffe Alma. Kjolen var afhentet og betalt af Fætteren og af ham leveret til Ejerinden. Assessoren undersøger det ikke. Den unge Pige, som ejede Kjolen,

blev afhørt, men han spørger hende ikke, om hun har faaet Kjolen, blot om hun har givet Alma de 3 Kr., og indfører alle mulige Biomstændigheder derved i Protokollen.

I de Tider sagde man intet overflødigt i en Retssal, man svarede paa Spørgsmaalene og aldrig mere. Det var med rystende Knæ en Mand eller Kvinde fra de brede Lag traadte frem for en Dommer, ligegyldigt om det var som Anklaget eller som Vidne. Vovede man at sige mere end de nødvendigtige Svar paa Spørgsmaalene, var man sikker paa at blive bidt af paa en brydsk Maade, ja man kunde godt risikere at komme til at sidde et Par Timer i Skabet, indtil man lærte ikke at krænke Rettens Værdighed. Almas Veninde, Kjolens Ejerinde, som havde

Tegning af Ivan Opffer.

faaet sin Kjole i farvet Stand, som ikke havde betalt noget derfor udover de 3 Kr., Alma havde faaet, og som altsaa ikke var bedraget, turde ikke sige noget til den høje Assessor derom. Hun var lykkelig over at lukke Retssalens Dør bag sig.

Man kan tænke sig, hvilket voldsomt Røre, denne Sag vakte. Byen talte om den, alle Vegne hørte man Alma Bondesens og Assessorens Navne, og den øvrige Presse i Landet beskæftigede sig med den, og ingen var blide i Fordømmelsen af den Maade, hvorpaa Assessoren havde behandlet hendes Sag. Den 11. Juli interviewede Borgbjerg Assessoren, og Dagen efter bragte »Soc.-Dem.« et Brev fra denne til »Folketingsmand F. Jeppesen Borgbjerg, Social-Demokratens Redaktion«, noget ganske uhørt, at en Dommer skrev til en Avis, endda til »Soc.-Dem.«! I dette Brev

Dommeren polemiserer.

rettede han nogle Misforstaaelser, Alma Bondesen var ikke dømt for »svigagtigt« Forhold (hvad der dog notorisk stod i Dommen), men for at have brugt de 3 Kr. og *for at have fortiet det overfor sin Veninde*. Assessoren vikledede sig herved ind i en Række Modsigelser, som han forgæves søgte at forklare videre i en Polemik i »Nationaltidende«, men det var haabløst.

Efter at »Soc. Dem.« havde skaffet sig en Udskrift af den omfattende Forhørsprotokol og offentliggjort hvert Ord med en Række glimrende klare og samtidigt rent juridiske Kommentarer, sendte Assessoren den 20. Juli — 2 Uger efter Kampagnens Begyndelse — et Andragende til Justitsministeriet om at lade Alma Bondesens Dom for de 5 Dages Vand og Brød prøve for Højesteret.

Hermed var den første Sejr vundet. Alma Bondesen havde samtidig — efter Borgbjergs Tilskyndelse — indsendt Andragende om hele Sagens Genoptagelse med Krav om en rimelig Erstatning.

Endnu inden Kampagnen sluttede eller som en Afslutning paa denne, indkaldte Socialdemokratiet til et stort offentligt Protestmøde paa Vodroffslund den 25. Juli.

Det blev et af de største Møder, København paa det Tidspunkt havde set. 15,000 Mennesker strømmede til det smukke gamle Etablissement paa Vodroffsvej, og alle københavnske Blade bragte lange Referater derfra. Da Tæppet gik op for den lille Scene, kom Hovedpersonen Alma Bondesen frem imellem Borgbjerg og P. Knudsen, og Folkejubelen skyllede op imod dem. Borgbjerg var selvfølgelig Hovedtaleren og gennemgik Sagens mange Enkelt-heder med en skarp Kritik af Retspleje, Varetægtsfængsel og Forhørsmetoder. Han krydrede sin Tale med mange Billeder og morsomme Udtalelser. Saaledes harcellerede han over det juridiske Sprog, som Dommerne anvender overfor jævne, ustuderede Mennesker. Hvad kunde det f. Eks. nytte, at Dommeren spurgte Alma Bondesen, om hun ønsker Rekvisition eller Repartition, hun vidste ikke hvad de Ord betød. Saa fortalte Borgbjerg en Historie om en Generals Frue, der havde været i Retten og til Slut skulde godkende Protokollen. Da der i denne stadig var Tale om Komparantinden, protesterede hun heftigt, hun var virkelig Generalinde! Bifaldet kulminerede, da Borgbjerg med den Evne til rammende Karakteristik, man saa ofte beundrede hos ham, udtalte, at »Finsens Mørkekammer gør Danmark berygtet i samme Grad som Finsens Lysinstitut gør os berømt«.

Protestmøde

Efter Borgbjerg talte en ung Jurist fra Studentersamfundet, cand. jur. Kanstrup, og endelig mødte en Tilhører op og vilde yde sit Bidrag til Kravet om en moderne Retspleje. Det var den kendte Frimenighedspræst Pastor Uffe Birkedal, som i et glimrende Indlæg bl. a. takkede Borgbjerg og »Soc.-Dem.«, der ene talte de Forurettedes Sag.

Til Slut resumerede Borgbjerg Kravene til en ny Retsplejeform og foreslog en Resolution, der opstillede fire Punkter som Grundlag for en saadan:

- 1) Offentlig og mundtlig Retspleje.
- 2) Garanti mod Misbrug af Varetægtsarresten.
- 3) Juridisk Bistand for den Anklagede.
- 4) Nævninge valgte ved almindelig Valgret.

Med dette Protestmøde og den vedtagne Resolution, som indbragtes i Rigsdagen, sluttede denne for sin Tid mest straalende journalistiske Bedrift. Retfærdigheden havde sejret, »Soc.-Dem.« havde rensset en uskyldig ung Pige for Forbryderstemplet, og nu gjaldt det at faa Rigsdagen til at gennemføre en ny moderne Retspleje, som allerede Grundloven af 1849 havde givet Løfte om.

*Frikendt
ved Højesteret.*

Nogle Maaneder efter kom Sagen for Højesteret. Højesteretsadvokat Nellemann var Aktor og Højesteretssagfører Salomon havde tilbudt at føre Alma Bondesens Sag uden Vederlag. Ved Dommen fik den unge Pige fuld Oprejsning og tilkendtes yderligere 500 Kr. i Erstatning, og der udtaltes en Misbilligelse af Kriminalretsassessorens urigtige Protokolførelse. Faa Dage efter overrakte hendes tidligere Principal hende yderligere 500 Kr. med en Lykønskning til hendes Rehabilitering, og hun havde nu saaledes ialt faaet 1500 Kr., en for vore Øjne ikke synderlig stor Sum, men Smaafolk var nu engang ikke højt vurderet i de Tider, naar det gjaldt om at faa en begaaet Uret gjort god igen.

Den 28. Marts 1901 stillede Borgbjerg i Folketinget en Forespørgsel til Justitsminister Goos, og dermed var Spørgsmaalet om en ny Retsplejelov sat paa Dagsordenen.

Inden mange Maaneder skulde imidlertid en ny Affære, ganske lig Alma Bondesens, beskæftige Sindene. Den 15. Marts 1901 bragte »Soc.-Dem.« Meddelelse om en 5 Aar gammel Sag, hvor selve Justitsminister Nellemann anmeldte sin Tjenestepige, Nelly

Platte af Ricardur Jonsson.

Andersen, for Tyveri. Hun beskyldtes for at have stjaalet en Gulduhrkæde, som Fruen havde baaret, endvidere en Sølvske og en Fodpose, og sad arresteret fra 1. December 1895 til 22. Januar 1896. Provisoriministeren viste sig at have været merø end almindelig paagaende for at faa Pigen straffet, saa ivrig endda, at hun vistnok næppe vilde være bleven holdt arresteret saa længe, hvis

ikke det var selve Ministeren, der Gang paa Gang foretog Henvendelser. Og det vakte selvfølgelig dobbelt Opsigt, at det netop var Retfærdighedens Øverste, der vilde have en stakkels Pige straffet.

Ogsaa hun var ganske uskyldig, hun havde det allerbedste Skudsmaal, bl. a. fra det kgl. Teaters Censor, Professor P. Hansen, hvor hun havde tjent, og alle Tingene blev da ogsaa fundet; Uhrkæden i en Kjølegylp, Sølvskæen paa Bunden af en Krukke Syltetøj og Fodposen blandt noget Skrammel paa Loftet. Men ogsaa denne Sag viste, hvor hurtigt et Herskab eller en Arbejdsgiver var til at sigte en af de Underordnede for Tyveri. Blev noget borte i et Hus, kunde det kun være Tjenestepigen, blev noget borte paa et Værksted, maatte det absolut være en af Arbejderne, der var Tyv. Ogsaa denne Affære blev et vægtigt Bidrag til Kravet om en Retsplejereform og blev af Borgbjerg brugt under Forespørgslen til Justitsminister Goos.

*Forespørgsel
i Folketinget.*

Sagen kom til Behandling i Folketinget den 28. og 29. Marts 1901. Den socialdemokratiske Gruppe i Folketinget havde i Begyndelsen af Marts indbragt Interpellation i Anledning af de mange Retsskandaler med særligt Henblik paa Alma Bondesens og Nelly Andersens Domme, og forespurgte, hvad Justitsministeren agtede at gøre i den Anledning. Borgbjerg var Ordfører, ganske naturligt, eftersom han havde ført Sagen i »Soc.-Dem.« og var nøje kendt med Forhørsprotokol og alle Detailler.

Man maa erindre Baggrunden for denne Debat, som vakte ualmindelig stor Opmærksomhed i Offentligheden. Mange Retsskandaler havde fundet Sted, Pressen havde omtalt en Række uskyldigt dømte; den bekendte Dommer Sylow havde som Kommissionsdommer i Brandstiftelsessager fartet Landet rundt og nærmest udbredt Rædsel blandt Befolkningen, hvor han kom. Bladene havde stemplet et Par Dommere som notorisk sindssyge, og en Højesterets sagfører havde i Skranken gentaget en saadan Beskyldning, uden at der var gjort ham det mindste, uden at der var anlagt Sag, hverken af den paagældende Dommer eller af det Offentlige. Ligesom der sporedes en vis Opløsning i Regeringsmyndigheden paa Grund af de svage Højre-Mindretsregeringer, saaledes mærkede man ogsaa Opløsningstendenser i Befolkningens Tillid saavel til Domsmagtens Udøvere som til Retssystemet i Almin-

delighed. Grundloven af 1849 havde i en af sine Løfteparagrafer lovet en Retsreform med Indførelse af Nævninge. Men stadig var Løftet ikke indfriet. Ti Gange havde man i de forløbne 50 Aar forelagt Lovforslag, men de var ikke gennemført, og Højreregeringernes Interesse for Løsningen af dette Spørgsmaal var sikkert minimal. I 1899 havde Folketinget vedtaget en meget alvorlig Hensetting til Regeringen om Indbringelse af Forslag til en Retsreform, men intet Forslag var indbragt, Regeringen havde kun intetsigende Undskyldninger.

Dertil var nu kommen en Serie nye Retsskandaler. Som Regering sad det svageste af alle Højres svage Ministerier, Ministeriet Hannibal Sehested, nærmest at betragte som et konservativt Forretningsministerium, eftersom Højrepartiet var i indre Opløsning og ikke engang alle dets Medlemmer følte sig forpligtet til at støtte Ministeriet. Baggrunden for et Angreb var den bedst mulige, og Forespørgslen kom slet ikke det store Venstreflertal i Folketinget ubelejligt, idet den kunde benyttes til at tilføje Regeringen endnu et Nederlag inden Valgene midt i April.

Radering af Juel Madsen.

Borgbjerg indledede, inden han omtalte Alma Bondesen og Nelly Andersen-Affæerne, med at fremdrage et Par hidtil ukendte Retssager, hvor ogsaa to Mennesker var uskyldig dømte. Særlig graverende var en Sag, som »Nordjyllands Soc.-Dem.« havde skildret. En Husmand Poul Madsen ved Nørresundby blev sigtet for Brandstiftelse, og han, hans Kone og 13-aarige Datter blev arresteret. Hustruen havde et 5 Maaneder gammelt Barn, som blev sat i Pleje i Byen og to Gange om Dagen blev baaret til Arrestbygningen for at faa Die. Imidlertid har dette været for haardt for den lille Skabning og ikke givet det Næring nok, Barnet døde, og saa endelig blev Moderen løsladt for at kunne ordne Begravelsen. For nogle faa Kroner købte hun en Kiste, og med den

*En hel Familie
arresteret.*

under Armen maatte hun bære sit lille Barn den halve Mil til Kirken, hvor Begravelsen fandt Sted. Det var Humanitet i højeste Potens! Nogle Maaneder efter tilstod en af Egnens Vagabonder at have foretaget Ildpaasættelsen.

Derefter vendte Borgbjerg sig til de to store Sager med Krav om Oprensning for Alma Bondesen og Nelly Andersen. Han skildrede dem udførligt, udpenslede Detaillerne fra Forhørsprotokollen, og sluttede med at kræve justitsministerielt Sagsanlæg mod den Dommer, som havde dømt Alma Bondesen, og Gennemførelse af en Retsreform.

Tilhørerlogerne i den gamle Folketingssal i Fredericiagade var tæt besat; og det hændte flere Gange, at Tilhørerne havde svært ved at holde sig saa rolige, som Tingets Forretningsorden krævede, og Formanden maatte paalægge dem absolut Ro og Tavshed.

Efter Borgbjerg fik Justitsminister Goos Ordet. Han var yderst tilbageholdende og forsigtig og gav intet Løfte om Indskriden af den ene eller anden Art, men henviste til Domsmagtens Uafhængighed. Om en Retsreform udtalte han kun, at personlig var han Tilhænger af en saadan, og personlig vilde han foretrække den moderne Retspleje med Offentlighed og Mundtlighed og Nævninges Deltagelse i Domsafgørelserne. Han sluttede dog med at love, at Forslag til Retsplejen skulde blive fremsat det følgende Efteraar.

Mistillidsvotum.

Efter Ministerens Svar fik som Ordfører for Venstre Højesteretssagfører Svend Høgsbro, den senere Justitsminister, Ordet. Han sluttede sig i et og alt til Borgbjergs Kritik af det gamle Retssystem, var meget skarp overfor Regeringen og stillede til Slut en Dagsorden, der *misbilligede*, at Ministeren, paa Trods af Folketingets Beslutning i 1899, endnu ikke havde fremsat Forslag til Ændringer i Retsplejen. Den socialdemokratiske Forespørgsel udviklede sig altsaa til en Dagsordensdebat om Mistillidsvotum til Justitsministeren.

Den følgende Debat formede sig efterhaanden skarpere og skarpere. Borgbjerg stillede nøje præciserede Spørgsmaal, som Hr. Goos søgte at vige udenom, og tilslut formulerede han Kravet om en ny Regering og en ny Justitsminister. Debatten varede i to Dage, og den stillede Misbilligelse vedtoges med alle Stemmer mod 5 Højremænd, de andre af Højre undlod at stemme.

Det var Borgbjergs første storpolitiske Debat, hans første Ministerstorm. Faa Dage efter sluttede Rigsdagen og ved Valget i

Paa Social-Demokratens Redaktion.

April led Højre sit store Nederlag. Den 24. Juli dannedes det første Venstreministerium. Systemskiftet var sket. Parlamentarismen havde sejret.

Alliancen. I Slutningen af forrige og det første Tiaar af dette Aarhundrede eller helt op til den første Verdenskrig var »Alliancen« det staaende Emne i Partilivet og i Partidiskussionerne. Kunde Socialdemokratiet som et Arbejderparti, som et revolutionært Parti gaa i Valgalliance med et borgerligt Parti som Venstre og senere de Radikale? I Diskussionsklubber og de netop omkring Aarhundredskiftet dannede Ungdomsforeninger diskuterede man det principielt, Diskussionerne bredte sig til de mere adstadige Vælgerforeninger og derfra til Kongresserne, der i denne Periode havde som fast Punkt paa Dagsordenen: Partiets Taktik ved de forestaaende Valg.

Fra Firserne, da de første Socialdemokrater opstilledes til politiske Valg, havde man ganske naturligt støttet sig til de mere demokratisk tænkende Partier og Personligheder, og paa Rigsdagen havde den lille socialdemokratiske Gruppe et vist Samarbejde med Venstre, stemte ofte sammen med dette Parti — det var jo oven i Købet Provisorietiden — og ved Samarbejdet blev det muligt for de faa Socialdemokrater en Gang imellem at faa en Repræsentant i de store Udvalg.

I Københavns kommunale Liv var Samarbejdet endnu mere fast, og der opstillede man en *Fællesliste* mellem Socialdemokrater og Liberale, og efterhaanden som denne Demokratiets Liste fik valgt Repræsentanter, blev der et meget nøje Samarbejde mellem de to Partier indenfor Kommunalbestyrelsen, hvor det gamle Højre havde hersket enevældigt siden 1840, da den københavnske Kommunalforfatning blev givet.

Men dette Samarbejde var mange Partifæller imod. Det tyske Socialdemokratis Doktriner om de andre Partier som »en reaktionær Masse« i Modsætning til Socialdemokratiet, der — lidt uklart — vilde revolutionere, omvælte Samfundet til Fordel for en socialistisk Nyordning, fik en vis Medvind. Tyskerne kunde jo sagtens mønstre deres *rene* socialdemokratiske Stemmatal i alle Kredse — i første Omgang; bagefter havde de Omvalg og stemte ved dette paa den Kandidat, som stillede sig mest velvillig over-

for Arbejdernes demokratiske og sociale Reformkrav. I Danmark havde man en anden Valgordning. Flertalsvalg i Enkeltmandskredse, og vilde man have Haab om at slaa de mere reaktionære Partier, kunde det lidet nytte, at de frisindede Partier allevegne bekæmpede hinanden.

I disse Diskussioner, som ofte kunde blive til store politiske Turneringer inden Døre, var Borgbjerg baade i Hovedbestyrelsen og paa Kongressen den førende Mand, oftest til Forsvar for Alliancen, som han ansaa for at være politisk nødvendig, saalænge Socialdemokratiet ikke var stærkt nok til selv alene at kunne øve afgørende Indflydelse paa den politiske Udvikling. *Indre Partiliv.*

Modstanden mod Alliancen var af dobbelt Art. Først den rent principielle, teoretiske, som særlig havde sit Grundlag i Kredse af yngre teoretisk interesserede Partifæller i København, til Dels opdragede af *Gerson Trier* og *Nicolaj Petersen*. Om denne Retning kan man sige, at den var principfast, den vilde ikke gaa paa Ak-

Buste af Knud Gleerup.

kord, væk med Alliancen var Devisen! Den anden var af mere taktisk Art. Efterhaanden som Partiet fik Organisationer i flere Kredse, ønskede disse naturligvis at prøve deres Kræfter og tælle deres Stemmer paa det vigtigste af alle Omraader, ved Folketingsvalgene. De sidste var maaske ikke saa principfaste, hvis først deres egen Kreds havde faaet en socialdemokratisk Kandidat; men saa længe det allierede Parti ogsaa skulde have en Række Kredse at opstille i, var der dog tilstrækkeligt mange af disse utilfredse til at tælle med iblandt Alliancemodstanderne.

Medens Samarbejdet og Alliancen følte naturlig, saa længe Venstre var Oppositionsparti, ændredes Situationen totalt, efter

at dette Parti var kommet til Magten i 1901. Venstres fuldstændige Brud med Fortiden, Venstreministeriets Fremsættelse af Højres gamle Forslag om Bevilling af Prinsesseudstyr og Kanoner og meget lignende, gav Alliancens Modstandere Vind i Sejlene. Dèr kunde man se! Støttet dette Parti gennem mange Aar, nu snydt og narret!

Kongressen
1903.

Socialdemokratiet holdt sin første Kongres efter det saakaldte Systemskifte i Maj 1903. I Historien kom denne Kongres til at staa som Alliancens Sprængning, og Borgbjerg har mange Gange senere, naar Alliancen var under Debat, og han forsvarede den, fremhævet, at han dog paa Kongressen i Aarhus 1903 gik *imod Alliancen*. Hvorledes man end vil betegne Kongressens Beslutning, Sensation kom der ud af den. Det var ikke Hovedbestyrelsens Mening at sprænge enhver Mulighed for Samarbejde ved Valgene. Partiet havde ved forudgaaende Valg opstillet i 30 Kredse, og der føjedes nu dertil yderligere ni. Disse ni nye var ikke Kredse, hvor man kunde gøre Venstre nogen Skade, men de Delegerede var ganske aabenbart ikke tilfredse dermed, de mødte med en Række Krav om at faa Lov til at tælle deres egne Stemmer og opstille en socialdemokratisk Kandidat uden Hensyn til andre Partier.

Den gamle Forretningsfører P. Knudsen indledede Debatten og foreslog, foruden Kandidatopstilling i de ni nye Kredse en lang Resolution, som udtalte, at man vilde opstille Kandidater i »saa stor Udstrækning som Styrken af vore Organisationer og de forhaanden værende Midler tillader«. I de Kredse, hvor der ikke opstilledes socialdemokratiske Kandidater, anbefaler Kongressen »at støtte den Kandidat, hvis Valg kan tjene til at fremme den demokratiske Udvikling«.

Borgbjerg
i Opposition.

Imidlertid foreslog Borgbjerg sammen med *Harald Jensen*, Aarhus, en anden betydelig kortere Resolution, som egentlig sagde det samme, men som dog brugte en Vending om, at Venstre havde »opstillet Kandidater i en Række af Socialdemokratiets tidligere Kredse«. Men i Debattens Løb, som tilfulde havde vist Stemningen imod enhver Hensyntagen til Venstre, stillede Borgbjerg sammen med nogle andre Delegerede et Forslag om yderligere at opstille Kandidater i 13 Kredse. *Karakteren* af dette Forslag var ikke til at misforstaa. Ikke alene foreslog man at opstille mod selve

»Høvdingen« I. C. Christensen i Ringkøbing, som dog næppe kunde tænkes at komme i Fare, men man medtog tillige to københavnske Kredse, hvor et Par af den københavnske Liberalismes førende Mænd var valgt. Det var Københavns 7. Kreds og Valby, hvor Finansminister Christoffer Hage og Dr. Oscar Hansen var valgt. Dette vilde reelt være Valgsamarbejdets, Alliancens Sprængning!

Indenfor betydende Kredse paa Kongressen var man meget betænkelig ved at tage dette Skridt, og 6 Delegerede, deriblandt Stauning og Fr. Andersen, stillede Forslag om, at Kandidaturen i 7. Kreds henvistes til Forretningsudvalgets Overvejelse. Men de menige Delegerede frygtede, at hvis dette vedtoges, kom der ingen Kandidatopstilling i 7. Kreds, og Forslaget faldt. Ved den afsluttende Afstemning vedtoges Borgbjergs Forslag med 110 Stemmer mod 6.

Borgbjerg havde sejret, og Alliancen var brudt. Han selv betragtede det som noget af en Bedrift. Men det var ikke hans Mening, at det danske Socialdemokrati skulde gaa ind paa en teoretisk, marxistisk Linie og stille sig paa Arbejderbevægelsens radikale venstre Fløj.

Det var for at give Socialdemokratiet Førerstillingen i Fremtidens Politik, at han havde kæmpet imod Alliancen, Socialdemokratiet maatte ikke vedblive at staa i Skyggen og mere eller mindre være et Anneks til det store Venstre, *Socialdemokratiet skulde være sig selv*, saa maatte andre gerne støtte det, om de lystede.

Bagefter kan man vistnok erkende, at det var et voveligt Foretagende for Borgbjerg at gaa op imod Hovedbestyrelsens Flertal og imod selve Forretningsføreren, den gamle P. Knudsen. Mange af de ældre Ledere var meget utilfredse med den unge »Fusentast«, der havde taget Flertallet fra dem, og C. C. Andersen tog Begivenheden saa alvorligt, at han i mere end et halvt Aar ikke talte til Borgbjerg. Da han kom hjem til København sagde Borgbjerg da ogsaa til en af sine nærmeste: »Ja, det var jo Knald eller Fald! Hvis ikke jeg havde sejret, havde jeg selv været færdig«.

Tegning af Axel Thiesø.

Inden Kongressen sluttede, skulde der vedtages et Valgmanifest til det forestaaende Folketingsvalg den 16. Juni. Et Udvalg, bestaaende af Borgbjerg, Harald Jensen, P. Knudsen, Gerson Trier og Sabroe, valgtes; men det blev Borgbjerg, som formede den klangfulde, begejstrede Udtalelse, som gik ud til Vælgerbefolkningen. Det var en for det endnu unge Socialdemokrati alvorlig, historisk Situation. For første Gang skulde det gaa alene til Valg. Lige siden Halvfjerdserne, da Partiet opstillede sine første Kandidater, lige siden 1884, da de to første Socialdemokrater blev valgt, havde der været et nært Samarbejde med Venstre eller med Dele deraf, særligt i Byerne. Nu maatte dette Samarbejde ophøre, alle Baandene skæres over, Socialdemokratiet stod alene. Og ikke nok med det. Socialdemokratiet maatte vende sig skarpt mod sine gamle Forbundsfæller i Kampen mod Højre, Venstre havde svigtet sit Program og sine Løfter til Vælgerne, Socialdemokratiet skulde nu ene føre Kampen mod Regeringen og det nye Regeringsparti. Det var en ny Periode i dansk Politik, der begyndte.

Det Manifest, Borgbjerg skrev, indvarslede et nyt Tidehverv. Tyve Aar efter — eller nøjagtig 21 Aar — skulde han selv rykke ind som Minister og begynde Arbejderklassens, Socialdemokratiets Erobring af den politiske Magt. Igen et Tidsskifte. Sjældent er et Manifest skrevet med en saa lysende Klarhed, som hint Opraab fra 1903. Skønt det er langt, er dets Stil kort og knap. Som Hammerslag falder Sætningerne, bygget op i logisk Rækkefølge. Der er ingen Svulst, ingen Lyrik, men hensynsløst og skarpt afdækkes Venstregeringens Politik, efter at den er kommet til Magten, en Politik, som egentlig kun var et naturligt Udtryk for Storbøndernes økonomiske Interesser, og fyndigt og rammende karakteriseres Socialdemokratiets Opgaver.

Manifestets Slutning lyder:

Kongressen har opstillet socialdemokratiske Kandidater i omtrent Halvdelen af Landets Valgkredse og opfordrer alle Partifæller til at udfolde en energisk Virksomhed for disse Kandidaters Valg.

Kampen bliver haardere og mere omfattende end nogen Sinde tidligere. Vi maa være forberedte paa i alt væsentligt at være henviste til vor egen Hjælp. Store personlige Anstrengelser og økonomiske Ofre vil det koste at føre Valgkampen, som den bør føres.

Men Kongressen stoler paa, at Arbejderklassen raader over de nødvendige Kræfter og vil yde de fornødne Ofre. Bliver Kampen svær, saa er Maalet ogsaa stort. Det forestaaende Valg kan og skal give Stødet til, at

Danmarks politiske og sociale Udvikling føres ind paa mere demokratiske Baner, og Endemaålet for denne som for alle vore Kampe er Socialismens Sejr over Udbytning, Undertrykkelse, Arbejdsløshed og økonomisk Elenighed.

Løsenet for de forestaaende Folketingsvalg er dette:

Almindelig kommunal Valgret uden Afslag eller Kompromis, gennemført om nødvendigt ved alle forfatningsmæssige Midler, Kamp mod Militarismen og Fremme af sociale Reformer.

Op da til Valg, alle Arbejdere i By og paa Land, alle Husmænd og Smaakaarsfolk, alle frisindede og demokratiske Medborgere!

Leve Socialdemokratiet i Danmark!

Leve den internationale Socialisme!

Beslutningen om at forøge Kandidatopstillingen med de 13 Kredse betragtedes med Rette af Offentligheden som en Udfordring til Venstre og Regeringen, og dette Partis Presse rasede imod Socialdemokratiet, der nu pludselig havde faaet Storhedsvanvid. De københavnske Liberale og deres Blad »Politiken«, som man dog havde Listefællesskab med til Kommunevalgene, bebredede i stærke Toner Socialdemokratiet, at man netop vilde kaste Finansministeren, den københavnske, Hørupske Fløjs eneste Repræsentant i Ministeriet, ud af Rigsdagen, en Mand, som tillige var en af Regeringens sagligt mest betydende Kræfter. Men det hjalp altsammen intet, Kongressens Vedtagelse maatte respekteres.

I hvor høj Grad Borgbjerg havde haft Ret, viste Valgene nogle Uger senere. I Valby valgtes Socialdemokraten E. Hyller med absolut Majoritet, og i 7. Kreds slog Snedker Schmidt Finansministeren ved et trekantet Valg. Resultatet havde altsaa vist, at Socialdemokratiet med fuld Ret krævede disse to Kredse for sig, og at der ingen Fare var for, at de skulde blive spillet over i Højres Hænder, hvilket Parti jo endnu stod for Befolkningen som Provisorismens, Lovløshedens og den argeste Reaktions Hjemsted. Der skulde dog ikke gaa ret mange Aar, før det gik op for Vælgerne, at Venstre, hvad politisk Frisind og social Forstaaelse angik, ikke var bedre, snarere værre end Højre.

Ogsaa deri gav Valgene Alliancemodstanderne og Borgbjerg Ret: Socialdemokratiet kunde staa paa egne Ben. Ved Valget i 1903 vandt Socialdemokratiet ganske vist kun 2 Mandater, men Venstre og de Moderate tabte 7, og ved Valgene i 1906 fik Socialdemokratiet den fulde Sejrens Løn, idet Partiet vandt 8 Mandater,

*Det radikale
Parti dannes.*

og Venstre sammen med de Moderate reduceredes, dels ved de Radikales Udsprængning og dels ved Tab af Kredse, fra 85 til 65.

I 1905 dannedes det radikale Venstre, og dermed var der skabt et Parti, som Socialdemokratiet kunde samarbejde med. Det skulde vise sig, at det blev et Samarbejde som kunde vare og varede trods Afbrydelser og svære Storme helt op til den anden Verdenskrigs Begyndelse, hvor de særlige Forhold gav sig Udtryk i intimt Samarbejde mellem fem Partier og Dannelsen af Samlingsregering. Ved sine voldsomme Angreb paa Venstre og dets Svigten af de demokratiske Idealer havde Borgbjerg indirekte bidraget overordentlig til det radikale Venstres Dannelse, de mere demokratiske Elementer indenfor Venstre kunde ligefrem ikke være bekendt at fortsætte Samarbejdet med I. C. Christensens Fløj. Borgbjerg har senere forklaret, at han ansaa det for politisk nødvendigt af Hensyn til Socialdemokratiet, at der dannedes et radikalt Mellemparti, som kunde opsuge de Vælgerkredse, der ikke var Arbejdere og ikke var politisk modne til at blive Socialister, men sammen med hvem Socialdemokratiet kunde føre en Politik til virkelig Demokratisering af Samfundet. Derfor blev Borgbjerg ogsaa nu den varmeste Forsvarer for Alliancen med de Radikale; han ansaa den for en Nødvendighed, hvis ikke Socialdemokratiet skulde komme for sent til Magten — ligesom Venstre — og stivne i det lille Partis Goldhed, Selvbeskuelse og ufrugtbare Teoretiseringen i Stedet for at øve politisk, praktisk Handling.

*Kongressen
1908.*

— Men Borgbjerg fik det største Mas med at trække Alliancen igennem paa en følgende Kongres i Odense 1908. P. Knudsen var syg, og i hans Sted indledede Borgbjerg Debatten — det var iøvrigt ogsaa paa den samme Kongres han holdt sit store Foredrag om Kooperationen. Borgbjerg foreslog et rent Samarbejde med de Radikale, og efter hans Forslag skulde der foruden i de 61 Kredse, hvor der opstilledes ved Valget i 1906, opstilles i yderligere ni Kredse, men dette fandt mange Delegerede var for lidt. Man skulde ikke tage Hensyn til noget andet Parti, men opstille, hvor det var muligt, og man havde Midler til det. Laust Rasmussen, den senere Forsvarsminister, var Ordfører for dette Standpunkt, som tillige støttedes af de teoretisk indstillede Partifæller med Gerson Trier og Viggo Christensen i Spidsen. Det lykkedes dog Borgbjerg i et Udvalg at samle et stort Flertal, derunder ogsaa Laust Rasmussen, for sit Forslag, og kun Gerson Trier var imod. Men ved den ende-

Tegning af F.

lige Afstemning vedtoges Forslaget kun med 143 Stemmer, og 142 stemte imod. Det var Partifællernes Utilfredshed med i deres egen Kreds at skulle stemme paa et andet Partis Kandidat, som var det afgørende Moment. En Stemmes Flertal, det var alt! Alliancen var vedtaget paa et meget spinkelt Grundlag. Nu bagefter kan man jo nok erkende, at det sikkert var det bedste, at Borgbjergs Standpunkt sejrede. Adskillige Ting i dansk Politik i de nærmest følgende Aar vilde have formet sig anderledes, om det radikale Venstres Bane brat var blevet afbrudt ved indbyrdes Kamp med det andet demokratiske Parti ved de efterfølgende Valg, og de to radikale Ministerier vilde næppe have set Dagens Lys under saadanne Forhold.

Men efter Valgsejren i 1909 laa Situationen ganske anderledes afklaret. Nu var der en nogenlunde sikker Udsigt til at ændre Folketingets Flertal, og i 1913 var Kampen for en ny demokratisk Grundlov med Kuldkastelse af Landstingets Magtstilling blevet det dominerende Spørgsmaal. Paa Kongresserne i 1910 og 1913 vedtoges derfor ogsaa Samarbejdet med de Radikale med kun meget ringe Modstand. Saa kom Krigen i 1914, den første Verdenskrig, hvor Samarbejdet mellem de to Partier stod sin Prøve, og efter Krigen kom den nye Valglov med Forholdstalsvalg, som overflødiggjorde al Diskussion om Alliance ved Valgene.

Hvis man ser historisk og politisk paa dette Spørgsmaal, maa det betragtes som lykkeligt, at Udviklingen kom til at forme sig som den gjorde. Med sit klare Blik, med sit politiske Instinkt, forudsaa Borgbjerg, at Samarbejdet mellem de to Partier kunde give den demokratiske Udvikling i Danmark et vældigt Skub fremad. Det blev jo ogsaa Tilfældet, og Samarbejdet har desuden betydet meget andet, ogsaa for Arbejderklassen betydningsfuldt. Den Gang sagde Alliancemosstanderne, at Arbejderne ikke een Gang til skulde spænde sig for et borgerligt Partis Vogn. Hvad man end vil mene nu og har ment tidligere, i dansk politisk Historie er det en rig Udvikling, der er baaret frem ved Samarbejdet mellem Socialdemokratiet og de Radikale, og det var et relativt godt, rigt og velordnet Samfund, der stod, da den anden Verdenskrig kom og skabte andre Forhold ogsaa for Danmark.

ALBERTI-AFFÆREN

Efter Forliget om Skattelovene i 1903 mellem Venstregeringen og de Frikonservative, voksede den politiske Uro om Ministeriet. Krigsminister Madsen var gammel Højremand og arg Militarist, og benyttede enhver Lejlighed til at forøge Militærudgifterne med eller uden Folketingets Tilslutning. Justitsminister Alberti fremsatte bl. a. den berømte Pryglelov, hvorefter voksne Lovovertrædere kunde idømmes Legemsstraf, og samlede i den Anledning den radikale Oppositions voldsomme Uvilje imod sig.

General Madsen blev den direkte Foranledning til at Deuntzer i 1905 indgav Ministeriets Demission, men da I. C. Christensen dannede sit nye, smed han ikke alene General Madsen, men ogsaa de to mere radikalt indstillede, Deuntzer og Hage, ud og — beholdt Alberti, skønt denne skabte lige saa megen Uro, om end paa anden Maade, som General Madsen.

Ved Ministerskiftet var endelig de radikale Elementer indenfor Venstrereformpartiet skilt ud, og næppe var I. C. Christensen færdig med sin Regeringsdannelse, før Uroen om Ministeriet paany voksede, og denne Gang koncentreret om Navnet Alberti.

Alberti-Kampagnen er Borgbjergs største Indsats og Bedrift i dansk Politik og dansk Presse, men hans Indsats her har aldrig faaet fuld Anerkendelse, idet man i forstaaelig Skamfuldhed over, at Danmark havde kunnet fostre en saadan Svindler, helst ønskede at glemme eller i hvert Fald ikke tale om Affæren i de første Aar. Saa kom Verdenskrigen, og i den og i Efterkrigstidens Aar, med dens nye Svindelaffærer, druknede Alberti-Skandalen helt.

Peter Adler Alberti havde aldrig haft noget godt Navn i dansk Frisind, lige modsat Faderen, der baade var en god Demokrat og en sand Hædersmand. Da unge Alberti fældede Hørup i Køge, en af de kraftigste og stolteste Skikkelser i dansk Politik, og da han under denne sin første Valgkamp bombastisk erklærede det for

*Uroen
om Ministeriet.*

sit Maal at slaa Bom for Socialismen, var han dermed placeret. Han var kendt for at være en overordentlig bjergsømt Natur, en Forretningsmand med en ikke altfor streng Moral, hensynsløs og snu, hver Ting til sin Tid. Da den gamle Alberti traadte tilbage som Formand for »Den sjællandske Bondestands Sparekasse« fra-raadede han underhaanden Sønnens Valg, men kunde ikke forhindre det. Da Adler Alberti skulde procedere til Prøve for Højesteret, nægtede Advokaterne, efter Sigende, at møde i Skranken sammen med ham, og kun det, at Kammeradvokaten ikke kunde undslaa sig, reddede ham fra Skandale.

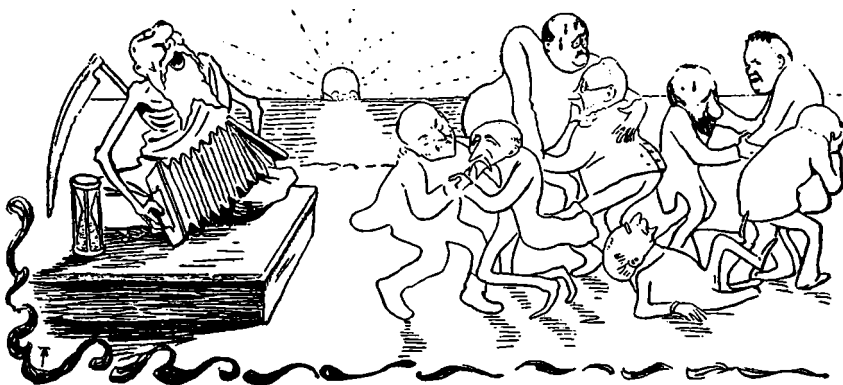
Albertis Forretningsmoral.

Sagen var den, at de Folk, der kendte Albertis Forretningsmoral, ingen Tillid havde til ham. Han havde haft intim Forretningsforbindelse med en meget ilde anskrevet Sagfører, som var blevet straffet for kriminelle Ting, og Rygterne arbejdede efterhaanden meget med Albertis Forhold. Han havde haft den saakaldte »Trudsholm«-Affære, hvor en Godsejer var blevet blanket af for det meste af sin Formue, og Affæren spøgede stadig. Ogsaa den falske Smørbalance, hvor en af Venstres Folketingsmænd, Dønnergaard, blev straffet, var en Affære, hvor Alberti næppe havde helt rene Hænder.

Politisk var Alberti direkte angribelig. Ikke alene havde han fældet sin Partifælle Hørup, men hans Anskuelse viste sig at være stærkt reaktionære, saaledes at man politisk nærmest betragtede ham som Højremand og ikke forstod, at han kunde finde Plads i Venstre.

Der havde ofte i Folketinget været Debatter mellem Borgbjerg og Alberti. Saa tidligt som i 1899 havde Borgbjerg et stærkt Sammenstød med ham i en lille Sag om to Herregaarde, som Staten bortforpagtede, hvilken Sag Alberti benyttede til et saare overfladisk Angreb paa Socialismen. Borgbjerg svarede med en stort anlagt Tale og anbefalede Alberti at læse Engels Bog om Socialismens Udvikling, saa han virkelig kunde diskutere Socialismen som Samfundsteori.

Da Alberti trængte sig selv ind i Ministeriet Deuntzer, hørte Angrebene ingenlunde op. De frisindede Dele af Venstre og Socialdemokratiet forstod, at med ham blev Regeringens Politik reaktionær, ikke demokratisk. De første Angreb rettedes mod ham, fordi han stadig som Justitsminister bevarede sine store Stillinger som Formand for »Den sjællandske Bondestands Sparekasse« og

Dodedansen.

»De kan tro, mine Herrer, at der vil blive spillet paa Harmonika, naar disse Skattelove gennemføres, og det bliver Socialismarchen, der spilles.«
 Borgbjerg i Folketinget.
 Tegning af Axel Thiess.

Smøreksporforeningen, men han erklærede ublufærdigt, at han havde ikke Raad til at opgive de Indtægter, han fik ved denne private Foretagsomhed. Paa Tomandshaand erkendte adskillige af hans Partifæller, at det var meget uheldigt og angribeligt.

Efterhaanden fik man ogsaa en usikker Følelse overfor Justitsministerens Administration, som fremkaldte Kritik baade i Pressen og paa Rigsdagen. I Sommeren 1907 opstod der en alvorlig Konflikt mellem Sundhedskollegiet (svarende til Sundhedsstyrelsen nu) og Alberti, som meget ofte gik udenom Kollegiets Indstillinger og bortgav Embedsstillinger og f. Eks. Apotekerprivilegier til mærkelige, ukendte Mennesker, som dog havde privat Forbindelse med Regeringens Medlemmer. Man begyndte ligefrem at lugte Korruption. Sundhedskollegiet beklagede sig først til Ministeriet, og da det ikke hjalp, til Kongen, og da de ogsaa derfra mødte Albertis haanlige Afvisning, indgav de deres Afskedsansøgning i Fællesskab.

Alberti havde ogsaa genoplivet Censuren, som hidtil kun havde været en Formsag, og gennem den af ham udnævnte Censor, Overretssagfører Levin, fik han bl. a. standset Gustav Esmanns for den Tid meget anerkendte Konferencer paa Sommerlyst og søgte at lægge Baand paa Revyernes Lyst til at satirisere over Regeringens Politik og Ministrenes personlige Forhold.

En Gang i Sommeren 1907 forbød Censor Opførelse af Hjalmar Bergstrøms dybt alvorlige Skuespil »Karen Bornemann«, hvilket

*Censuren
Genindførelse.*

vakte megen Opsigt. Da Skuespillet senere udsendtes i Bogform, betegnede næsten hele Pressen det som et Drama, der ingen som helst Anledning var til at forbyde. Det er ikke uinteressant, at Censor ogsaa strøg i Staunings Skuespil »Livets Løgne«, som det Aar havde Premiere paa Arbejdernes Teater.

Sommeren igennem var der en stadig murrende Kritik om Justitsministeren og hans Embedsførelse, og nu samlede Borgbjerg alt dette til et voldsomt Angreb, som han fremsatte ved Finanslovens første Behandling i Folketinget Oktober 1907.

Borgbjerg delte Anklagerne mod Alberti i to Dele, hans reaktionære Tendenser og hans af Vilkaarlighed prægede Embedsførelse. De reaktionære Tendenser havde givet sig mange Udslag, bl. a. den berygtede Pryglelov, Censurens Genoplivning og meget andet. En særlig Ting havde fremkaldt stor Harme ikke mindst i Arbejderkredse. De russiske Socialdemokrater havde planlagt en hemmelig Partikongres i København. Det danske Politihavde faaet Nys om Sagen, og Alberti gav straks sine Ordre. Da de første Delegerede ankom fra Malmø, stillede Politiet ved Dampere og gav dem Besked om at forlade Danmark omgaaende, da de i modsat Fald vilde blive arresterede og udleveret til Rusland. Ved det danske Socialdemokratis Mellemkomst lykkedes det at skaffe dem Tilladelse til Gennemrejse, saaledes at de kunde holde deres Kongres i London, som gæstfrit gav dem Husly. Men i Danmark maatte de ikke holde Møder, den danske Justitsminister optraadte som Zarens Redskab.

Korruption. Kritiken af Albertis Vilkaarlighed, for ikke at sige Misbrug i Embedsførelsen, var imidlertid af langt mere graverende Karakter, og Borgbjerg stillede Enkelthederne op og samlede dem til et Billede af Justitsministeren, som absolut maatte fremmane et Ord: *Korruption.*

Borgbjerg havde sin Dokumentation i Orden. Alberti havde nægtet Skuespillertruppen »De Otte« — nogle af Landets bedste Skuespillere — en Teaterbevilling, skønt de havde sikret sig Teater, men givet en Bevilling til et Aktieselskab »Bona«, som intet Teater havde, men vilde bygge et — senere »Det nye Teater«. Aarsagen var, at Selskabet havde været saa forsynlig at begunstige Albertis Svigersøn med en lille Forretning, hvor en stor Sum Penge blev tjent paa en nem og hurtig Maade, og derved sikret sig Justitsministerens Bevaagenhed.

Uddelingen af Biografbevillinger var den Gang Politiets Sag. Men her greb han ogsaa ind. Den senere saa kendte Filmsdirektør Ole Olsen havde en Biograf i Vimmelskaftet, som gav ham en meget stor Indtægt. Samtidig var han begyndt paa Optagelser og vilde optage en Film, den meget omtalte Løvejagt paa Øen Elleore. Justitsministeren forbød den, men den var delvis optaget, og blev skyndsomst gjort færdig. Alberti fratog nu Ole Olsen Biografbevillingen og rejste Tiltale imod ham for Dyrplageri. Bevillingen gav han til Enken efter den lige afdøde Tømrermester Køhler, som havde været en meget nær Ven af Alberti, og til en ung Mand, hvis eneste Adkomst til Bevillingen var den at være gift med en ung Dame, der havde været i Huset hos Bankdirektør Heide, Privatbanken, Bondestandens Sparekasses Bankforbindelse. Justitsministeren havde videre faaet gennemført Flytningen af Vædeløbsbanen fra Eremitagen til Klampenborg, hvor han selv ejede store Grundarealer, som vilde stige i Værdi, og for at sikre Planen havde han tildelt Selskabet en Lotteribevilling, Landbrugslotteriet, som vilde give det en saa godt som garanteret Indtægt.

Det havde ogsaa vist sig, at Justitsministeren paa ganske enestaaende Maade havde begunstiget Tømrerfirmaet A/S Oscar Køhler. Køhler var en anset Haandværksmester, Højremand og Borgerrepræsentant, som i Opgangstiderne havde lavet sin Virksomhed til et Stor-Aktieselskab i Byggeri. Da Krisen i 1905—06 begyndte, kom Selskabet i Vanskeligheder og maatte tilsidst standse med et stort Underskud. Den gamle Tømrermester var i Mellemtiden død.

Ikke alene havde Alberti givet Enken det halve af en Biografbevilling, men han havde ogsaa paa sin egen særlige Maade støttet Selskabet. Da der skulde opføres nogle Bygninger ved Viborg Sindssygehospital, et Arbejde til en Million Kr., gav han Køhler

Tegning af Eigil Petersen.

Arbejdet *uden Licitation*, til stor Forargelse for de jyske Haandværkere og Entreprenører. Arbejdet viste sig bagefter at være saa slet udført, at store Dele af det maatte gøres om. Ved andre Statsinstitutioner havde han givet Køhler Arbejdet, skønt denne ved *Licitation* var den *højestbydende*. Denne usædvanlige og utilbørlige Begunstigelse maatte ses paa den Baggrund, at Alberti stod i nær privat Forretningsforbindelse med Køhler, idet Alberti ejede et Par store Teglværker udenfor København, som leverede Mursten til de Køhlerske Arbejder.

En anden Entreprenør, Adolphsen, havde faaet en økonomisk betydningsfuld Dispensation fra Justitsministeriet, til Trods for, at den var stridende mod den københavnske Byggevedtægt. Til Gengæld købte Adolphsens Huse Mursten hos Teglværksejer Alberti, som iøvrigt tilfældigt ejede Grunde i Nærheden, som maatte tilkomme samme økonomiske Begunstigelse.

Brev til
Smudsbladet.

Alle disse Tilfælde, som Pressen, især »Soc.-Dem.«, havde skrevet om, førte Borgbjerg nu samlet frem ved Finanslovdebatten. De var alle graverende og dadelværdige som Udslag af en Ministers Embedsførelse. Men han havde desuden faaet overladt et Brev, som ved sit Indhold virkede psykologisk langt stærkere end alt andet, og som var fuldkommen kompromitterende for Landets Justitsminister. Med dette forholdt det sig saaledes: Bladet »Middagsposten«, et Smudsblad af den tarveligste Art, af Alberti selv i Rigsdagen stemplet som Rufferiorgan, havde bragt en Artikel om Svindlerierne i Aktieselskabet Oscar Køhler og bebudet flere. Redaktøren, Johannes Hansen, en talentfuld Journalist, men karaktermæssigt lidt anløben, var dømt til nogle Maaneders Fængsel, men havde ansøgt Justitsministeren og faaet bevilget Udsættelse med Straffens Afsoning paa Grund af Sygdom — Sygdommen var dog ikke mere alvorlig end, at Redaktøren baade kunde gaa paa Jagt og passe Redaktionen. Til denne Redaktør, som altsaa var afhængig af Justitsministeren med Hensyn til sin Strafs Afsoning, skrev Alberti et Brev om at »han vilde sætte Pris paa«, om Redaktøren vilde undlade at optage flere Artikler om Køhler, da denne, hans gamle Ven, nu var død, og »lad de Døde hvile i Fred! Ærbødigst Deres Alberti.«

Brevets Oplæsning virkede som en Bombe. Landets Justitsminister skrivende med ærbødigst Hilsen til en Smudsbladsredaktør!

Man havde nok i nogle Maaneder mærket en Svingning i »Mid-

Radering af Tom Petersen.

dagsposten«s Holdning fra kras Oppositionsblad til regeringsvenligt og arbejderfjendsk Organ, og særlig venligt var Bladet overfor Justitsministeren. Nu forstod man, nu fik man Forklaringen.

Alberti havde brugt sin Myndighed til at udsætte Afsoningen af Redaktørens Fængselsstraf til at sikre sig et underdanigt Blad foruden det, han selv ejede og udgav, »Dannebrog«. Borgbjerg betegnede »Middagsposten« som »Albertis illegitime Forbindelse, Organet til venstre Haand«.

Næste Dag svarede Alberti. Han var ellers en god Debattør — i folkelig Forstand — men han var ikke oplagt. Han vævede op og ned og søgte at slippe uden om Anklagerne med Vitser og reducere de af Borgbjerg fremdragne Ting til Ubetydeligheder. Om Brevet til »Middagsposten«s Redaktør sagde han, at »Soc.-Dem.« havde købt det for 200 Kr., og spurgte om Borgbjerg vilde købe flere af hans gamle Breve til den Pris. Borgbjerg svarede, at det vilde han gerne, særligt nogle Breve om »Trudsholm«-Affæren og om den falske Smørbalance. Borgbjerg benægtede at have købt Brevet, han havde ikke givet en Øre for det, idet Johannes Hansen havde gaet og pralet med Brevet og blandt andet vist det til Redaktionssekretær Heimann, der gav Borgbjerg en Afskrift.

Debat i Tinget.

Da Alberti havde talt den Aften og svaret saa daarligt paa Borgbjergs Angreb, maatte det være klart, at der var Forhold, Justitsministeren absolut ikke vilde have frem. Borgbjerg har mange Aar senere sagt, at han naturligvis ikke kunde ane, at Alberti var Millionsvindler, men efter den Aftens Debat var det hans sikre Overbevisning, at der var Korruption i Ministerens Embedsførelse. Næste Gang han fik Ordet, den 29. Oktober, kunde han da ogsaa drage Konklusionen i disse meget skarpe Ord:

»Der er ved Brevet til »Middagsposten« løftet en Flig, der afdækker Forhold, som meget ligner den franske Panamaskandale, og jeg vil gerne være med til i Tide at raabe et Varsko mod denne Blanding af Privat-spekulation og offentlig Myndighed. Justitsministeren kom desværre med over til Reformpartiet i 1894, og han har siden den Tid gjort sit til at forfalske Sejren og skandalisere Parlamentarismen. Jeg foreslaar Konsejls-præsidenten, at han lader nedsætte en Kommission til Undersøgelse af Forholdet mellem Justitsministerens mangehaande borgerlige Forretninger og hans Stilling som Minister. Er han skyldfri, bør han frikendes, men er han skyldig, bør han falde. Jeg stiller hele det Materiale, som jeg er i Besiddelse af, til Kommissionens Raadighed. To Gange har Justitsministeren forfalsket Sejren for Demokratiet, nemlig efter 1895 og 1901, og kommer det atter til Kamp, er det ikke udelukket, at han kan forfalske Sejren for tredje Gang. Sker dette, da skal Socialdemokratiet udrede Grunden til Nederlaget, og vi skal skabe et nyt Flertal, der kan overtage Styret. Finansministeren (Vilh. Lassen) ynder at kalde Ministeriet en Land-

boregering, men vi har aldrig haft en Regering som i den Grad har været i Kapitalismens og Privatspekulationens Klør, som netop denne Regering, og aldrig en Justitsminister under saa stor Indflydelse af »det tredie Ting« som den nuværende.«

Det var ikke uden en vis personlig Risiko for Borgbjerg at lægge Ryg til dette Angreb paa Landets mægtige Justitsminister. Mange mente, at han *maatte* have overdrevet, bl. a. Professor Birck, som sammen med Zahle ogsaa angreb Alberti og dennes Forhold til A/S Køhler. Venstres Presse havde straks sagt, at Borgbjerg var »en død Mand i dansk Politik« og spaaede, at han ved næste Valg vilde blive vraget af Socialdemokratiets ærlige Vælgere.

Lige forinden Finanslovdebatten sluttede skete dog en Begivenhed, som havde ikke ringe moralsk Virkning i Tinget. Den gamle Herman Trier, som sjældent tog Ordet, rejste sig nemlig og fremsatte følgende Udtalelse:

»Jeg ønsker inden Forhandlingerne slutter, som Udtryk for min Mening om, hvad Hensynet til det borgerlige Livs Sundhed og selve Ministeriets Velfærd kræver, at opfordre Ministeriets Chef til med fast Haand at udskille den Del af sit Kabinet, hvis Forbliven vil kaste det Skær over Regeringen, at den holder Haanden over en Administration, der i sit Væsen er reaktionær og i sin Fremgangsmaade et personligt, vilkaarligt Regimente. Jeg anser Justitsministerens Afgang som uafviselig nødvendig, hvis ikke for meget skal staa paa Spil. Hans Forbliven vil virke demoraliserende paa Befolkningen, i Ministeriet og i Rigsdagen. Dette er mit Resultat af 6 Aars Iagttagelser.«

Denne Erklæring stivede Borgbjerg meget af og dæmpede den kunstige Begejstring hos Venstres Medlemmer og hos visse Højremænd, som indirekte støttede Alberti. Da Debatten var forbi, var Albertis Stilling stærkt svækket, men der var paa den anden Side ogsaa en vis Frygt til Stede for, at Borgbjerg havde vovet sig for langt ud.

Men nogle Maaneder efter fik Alberti sit Grundskud. Borgbjerg gav aldrig op, han førte sit Angreb til Bunds, naar han følte, at han havde Retten paa sin Side.

Vinteren gik med vedholdende Kritik af Justitsministeren, særligt i Pressen, og man anede, at Stormløbet mod ham vilde blive fornyet ved Finanslovens 3. Behandling i Marts Maaned. Med Spænding saa man i politiske Kredse hen til dette Tidspunkt.

I første Halvdel af Marts begyndte Debatten, og de første Dage sneg sig hen under almindelig Mangel paa Interesse. Saa endelig

fik Borgbjerg Ordet til Justitsministeriets Budget, efter at Ordførerne havde forelagt de forskellige Ændringsforslag.

Borgbjerg gentog og uddybede sine Angreb, som han ikke havde faaet fyldestgørende Svar paa ved 1. Behandling. Han stillede Tingene op og paaviste Sammenhængen. Ministeren uddeler en Koncession — hans Teglværk stiger i Værdi. Ministeren uddeler en Lotteribevilling — hans Grunde bliver mere værd. Ministeren uddeler en Teaterbevilling — han eller hans Svigersøn er økonomisk interesseret i Selskabet. Ministeren giver Dispensation fra Sundhedsvedtægten — hans Teglværk leverer Stenene! Alt sammen Udtryk for Albertis Sammenblanding af offentlig Myn- dighed og privatøkonomisk Fordel.

Grebet i
Usandhed.

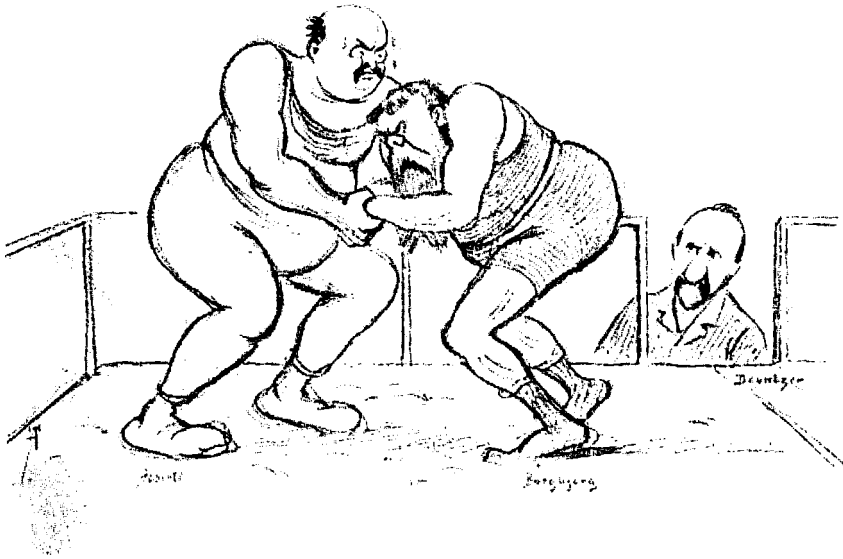
I sin Svartale begik Alberti imidlertid to afgørende Fejl. Om Biografbevillingen til Fru Køhler sagde han, at det ikke var ham, men Politidirektøren, der uddelte saadanne Bevillinger, og om Adolphsens Dispensation paastod han, at han ikke havde solgt en eneste Mursten til Adolphsen.

Næste Dag leverede Borgbjerg uomstødeligt Bevis for, at Justitsministeren paa de to Punkter havde talt bevidst Usandhed overfor Folketinget.

Borgerrepræsentationen havde i Anledning af Biografbevillingen tilskrevet Politidirektøren med Forespørgsel om, hvorfor han var gaaet udenom dens Indstilling, og han svarede, at *Justitsministeren direkte havde udpeget Fru Køhler og hendes Partner*. Justitsministerens Udtalelser var altsaa usandfærdige. Borgbjerg havde endvidere fremskaffet en *Købekontrakt, underskrevet af Alberti selv* paa Salg af Murstenene til Adolphsens Ejendomme. Justitsministeren havde ogsaa her talt Usandhed, og det var en yderst elendig Ripost, at han nedlod sig til den tarvelige Forklaring, at han havde solgt dem til Adolphsens Murermester, ikke til Adolphsen! Den Forklaring kunde ingen godkende.

Borgbjerg krævede nu atter af I. C. Christensen, at han skulde nedsætte en Kommission til Undersøgelse af Albertis Forhold og udtalte til Slut:

»To Gange grebet i Usandhed. . . Dermed er Alberti moralsk dømt. Konsejlspræsidenten kan holde ham oppe endnu en lille Tid — for derpaa at gaa til Bunds sammen med ham. Nu maa Vælgernes Dom komme, saa sandt Befolkningen i sin egen Livsinteresse maa kræve Redelighed i det offentlige Liv.«

En varm Omgang.

Tegning af Axel Thiess.

Det var den 17. Marts 1908. Ved Debattens Afslutning kom det til et skarpt Sammenstød mellem Konsejlspræsidenten og Professor Birck, som da I. C. Christensen svarede, at der ikke forelaa Beviser mod Justitsministeren, udtalte, at saa havde den højtærede Chef for Ministeriet ikke sit bedre Vidende med sig.

Ogsaa til det ellers saa fredelige Landsting bredte Alberti-Stormen sig. Under Finanslovens Behandling faa Dage senere udtalte Højres Ordfører, Direktør Bramsen, sig i skarpe Vendinger om den justitsministerielle Embedsførelse, og Grev Frijs og Edvard Brandes udtrykte begge Tilslutning til Tanken om Nedsættelse af en parlamentarisk Kommission.

Der var imidlertid intet at stille op. Venstre og vel i første Række I. C. Christensen vilde ikke lade Alberti falde. Hr. Christensen begik endog den uforstaelige Letsindighed som konstitueret Finansminister ved Vilhelm Lassens Død faa Uger efter at laane Alberti som Sparekassens Formand 1½ Mill. Kr. kontant mod Sikkerhed i Obligationer.

Alberti og
I. C. Christensen.

Endnu en Gang maatte Alberti frem for Folketingets Domstol. Den 23. Maj kom et af Socialdemokrater og Radikale stillet Forslag om Nedsættelse af en parlamentarisk Undersøgelseskommission til Behandling, men Forslaget forkastedes med Venstres Stemmer, medens 2 Højremænd, Birck og Johan Knudsen, stemte for Kommissionen. Hvis Folketinget endda havde vedtaget dette Forslag, vilde noget af Æren have være reddet!

Nu fik Alberti Retsreformen gennemført og gik af den 24. Juli 1908 med fuld Hønnør og som Indehaver af den højeste Titel Geheimekonferenceraad og Ekscellence. Knap to Maaneder efter, den 8. September, meldte han sig til Politiet for Falsk og Bedrageri til et Beløb af 8—10 eller 15 Millioner Kr. som det vistnok blev.

For Borgbjerg blev Alberti-Affæren en Bedrift af hidtil ukendte Dimensioner. Den Dag, Alberti meldte sig, opholdt Borgbjerg sig i Jylland paa en Foredragstourne. Han talte i Skanderborg om Aftenen og omtalte naturligvis Albertis Fald. Derfra drog han videre paa Agitationsrejse og kom efter 8 Dages Forløb til København, hvor han talte ved flere Møder og blev stærkt hyldet.

Man har efter Affæren villet opkaste den Formening, at Borgbjerg havde haft en vis Viden om Alberti fra sin Fader, der en Tid var Revisor i Sparekassen. Dette er helt urigtigt, lyder ogsaa ganske usandsynligt. Havde han haft en saadan Viden, havde han selvfølgelig brugt den. Det var helt alene hans *Instinkt*, der gav ham Mistanken, som efterhaanden underbyggedes af en Række kompromitterende Kendsgerninger. Og saa var det som altid Borgbjergs kolossale *Udholdenhed*. Hvor andre forlængst havde opgivet, blev Borgbjerg ved, naar han følte sig overbevist om, at der var noget at rydde op i. Og Borgbjerg havde efterhaanden faaet en sikker Overbevisning om, at Alberti havde sammenfiltret sine private Pengeinteresser med sin Ministergerning.

Og dette *beviste* han under Debatterne paa Rigsdagen. Det var kun retfærdigt, at det ikke blev ham, som var »en død Mand i Politik«, da den politiske Del af Affæren i September 1908 fik sin Afslutning.

GRUNDLOVSKAMPEN

Et af de interessanteste og mest bevægede Kapitler i dansk Politik er Grundlovssagens Historie, og til Gennemførelsen af Grundlovsændringerne i 1915 har Borgbjerg ydet et væsentligt Bidrag. Han var Socialdemokratiets Ordfører i Folketinget og sad som Medlem af alle de Udvalg og Fællesudvalg, som blev nedsat i Aarenes Løb og var ogsaa en aktiv Deltager i de private Forhandlinger, som efter lange og trange Maaneders og Aars March paa Stedet ret uventet førte til et Resultat.

Det forenede Venstres Program af 1872, som væsentlig er skrevet af Chr. Berg, indledes med Ordene: *Junigrundloven i dens fulde Omfang er Folkets moralske Ret*. Det var derfor forstaaeligt, at Befolkningen ventede, at noget af det første, der vilde ske, naar Venstre kom til Magten, var en Tilbageføring til Junigrundlovens politiske Principper. Ordene »Folkets moralske Ret« blev grebet af den politiske Agitation og var i mere end 40 Aar det store Slagord ud over Landet.

Folketingsvalget 1906 gav Socialdemokratiet en Gevinst paa otte Mandater, hvorved Gruppen voksede til 24. Det nydannede radikale Venstre fik samtidigt valgt 11 Mand, men paa Stemmetalene forstod man, at de kunde faa flere ved næste Valg. Tidspunktet da de to demokratiske Partier kunde erobre Flertallet i Folketinget laa indenfor Synsvidde.

I Sommeren 1906 foretog Borgbjerg en Rejse til Amerika. Han var indbudt af Dansk-Amerikanerne — eller, som han selv kaldte dem, Amerika-Danskerne — og holdt en Række Foredrag i Staterne, fra New York til San Fransisco, hvilken By han besøgte lige efter det store Jordskælv. I denne By maatte han iøvrigt afbryde Rejsen og under meget forcerede Forhold søge til New York, da han havde faaet Telegram om sin 12-aarige Datters svære Syg-

*Rejse
til Amerika.*

dom. Han naaede »Hellig Olav« faa Timer før den afsejlede og kom hjem til København, Dagen før hans Datter døde — et meget tragisk Dødsfald, Datteren var en højtbegavet Pige, som Forældrene elskede og ventede sig meget af.

I de danske Aviser i Amerika blev han naturligvis interviewet om Forholdene i Danmark, og han fremsatte her følgende Udtalelse, som blev meget kommenteret i den hjemlige Presse:

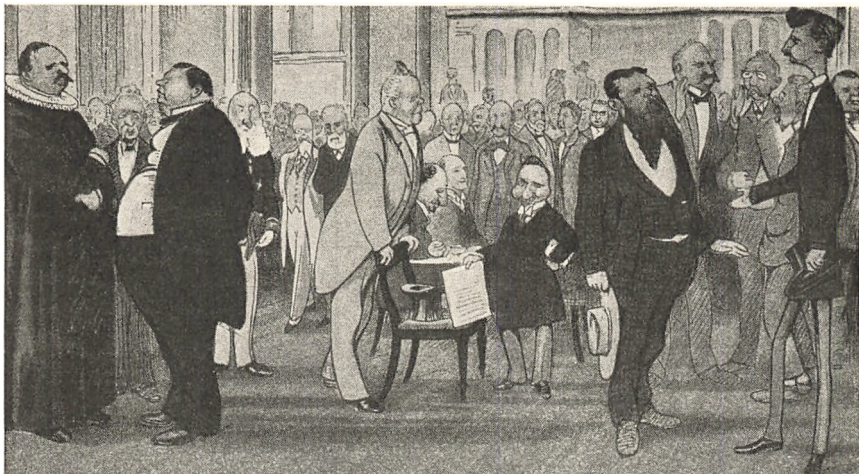
»Det ligger ingenlunde ude i en fjern Fremtid, at det danske Socialdemokrati vil komme i Flertal i Folketinget. I hvert Fald antager jeg, at Valgene 1912 — altsaa ikke det første, men det næste — vil skabe et radikalt, socialistisk Flertal, som saa maa danne Ministerium og optage Kampen mod Landstinget og gennemføre en Forfatningsrevision i Juni-Grundlovens Aand, ledsaget af en Række dybtgaaende sociale Reformers.«

Det var i 1906, Borgbjerg udtalte dette. Allerede i 1909 dannedes den første radikale Regering, og i 1913 blev de to Partier Flertal, og de Radikale igen Regering. Borgbjerg fik Ret — ganske vist blev det ikke i 1912, men i 1913, og ganske vist blev det ikke en Regering af Radikale og Socialdemokrater, det sidste Parti ønskede kun at være Støtteparti.

Borgbjergs Udtalelser i Amerika vakte voldsom Bevægelse blandt politiske Modstandere hjemme, men ogsaa indenfor Socialdemokratiet fremkaldte den Modsigelse. I den Fløj af Partiet, som sluttede sig til Diskussionsklubbernes Anskuelse, skabte Borgbjergs Udtalelser, om at Socialdemokratiet kunde komme til at danne Regering, stor Opstandelse og Protest. Det stred imod Kongresbeslutningerne, nationale og internationale, og det kunde aldrig være en Enkeltmand, der udtalte sig om noget saa betydningsfuldt, det maatte være Hovedbestyrelsen. Da Borgbjerg kom hjem, søgte han at udviske et muligt Modsætningsforhold og forklarede, at Socialdemokratiet ikke burde overtage Magten, før det var Flertal, men det var derimod særdeles klogt at støtte en virkelig demokratisk Regering, f. Eks. af det radikale Venstre, til Gennemførelse af demokratiske og sociale Reformers.

*Deltagelse i
Regerings-
dannelse.*

Resultatet af disse Udtalelser blev imidlertid en stærk Stemning i Partikredse imod en *forhastet* Deltagelse i Regeringsmagten, hvilket blev understreget ved Beslutninger paa Kongresserne, hvor ikke mindst de Ældre i Partiledelsen ogsaa var betænkelige ved at binde sig for stærkt til Medansvaret i en borgerlig Regering. Borgbjerg selv tog — sikkert ugerne — det samme Standpunkt, at

Den grundlovgivende Rigsdag, frit efter Constantin Hansen.

Tegning af Alfred Schmidt.

Socialdemokratiet ikke burde danne Regering forinden det havde Flertal i Folketinget. Efter det Røre og de Kongresbeslutninger, som hans Amerika-Udtalelser havde fremkaldt, var det udelukket, at Partiet kunde deltage i de radikale Regeringsdannelser i 1909 og 1913, og det var først de særlige Forhold, Verdenskrigen skabte, som ændrede Partiets Stilling til Socialdemokratiets Deltagelse i Regeringsmagten, hvilket Borghjerg vistnok havde ønsket adskillige Aar før. Men det blev den første radikale Regering, der for Alvor satte Grundlovssagen paa Dagsorden, og det blev den anden, som kom til at gennemføre den.

Den 28. Oktober 1909 dannede Zahle sit første Ministerium, og blandt de Forslag, der blev forelagt i Rigsdagen 1909, var et Forslag til Grundlovsændring. Forslaget blev dog ikke gennemført, de to Partier, som støttede Regeringen, var jo ikke engang Flertal i Folketinget, og et Opløsningsvalg i 1910 gav kun til Resultat, at et Ministerium Klaus Berntsen afløste Zahles.

Efter at Klaus Berntsen i de første 1½ Aar havde skaffet lidt Ro i det efter Alberti-Affæren ret urolige politiske Liv, begyndte han at bebude, at en Løsning af Grundlovssagen vilde være hans Regerings store Opgave.

Det maa aabenbart have vakt Bestyrtelse i visse ejendomsbesiddende Kredse, thi man fik pludselig fra konservativ Side travlt med at arbejde — under Jorden. Saaledes blev Klaus Berntsen, den gamle Friskolelærer, inviteret til Jagt hos Grev Frijs, som

Tegning af Otto Christensen.

ønskede at benytte Lejligheden til Drøftelse af Grundlovsforslaget. Det skulde ikke forstaas saaledes, at Greven til Frijsborg ikke indsaar Nødvendigheden af baade Grundlovs- og Valglovsreform. Han var jo selv traadt ud af det gamle Højre og havde dannet det frikonservative Parti, fordi han mente, at der maatte skabes Muligheder for et Samarbejde mellem Folketing og Landsting. Men han ønskede dog at bevare Landstingets Karakter af de Besiddendes Ting eller i hvert Fald som en konservativ Bremse paa en altfor rivende demokratisk Udvikling.

Hvad der kom ud af Jagten er ikke meddelt Historien, men den 23. Oktober 1912 forelagde Klaus Berntsen sit Grundlovsforslag, og tilsyneladende var det ikke særligt paavirket af de Frijske eller andre Intriger, selv om det heller ikke var saa

radikalt som det, Ministeriet Zahle havde fremsat. Det særlige ved det Berntsenske Forslag var, at Landstinget valgtes af de kommunale Raad, men efter den almindelige Valgrets Gennemførelse ved de kommunale Valg, frygtede man ikke fra demokratisk Side for en saadan Ordning.

Borgbjerg var Socialdemokratiets Ordfører, og paa Rigsdagen og i Pressen slog han nu stærkt til Lyd for en Løsning af Grundlovssagen. Det gjaldt om at komme i Gang og faa Forhandlinger

mellem Folketinget og Landstinget, saa maatte man se, hvad der kunde komme ud som Slutresultat. I Grundlovsudvalget, hvor han sammen med Hans Rasmussen og Jessen var Partiets Repræsentanter, gik han helt ind for Regeringens Forslag, selv om han paa en Række Punkter kunde ønske det anderledes formuleret. Han vidste jo, at naar det kom i Landstinget, vilde Piben nok faa en anden Lyd.

Med Klaus Berntsens Forslag var Grundlovssagen rejst i moderat, men dog klar demokratisk Form. Enten maatte der komme et Resultat eller ogsaa den alvorligste, forfatningsmæssige Konflikt. Dens videre Forløb indtil 1915 skulde medføre en Række dramatiske Optrin og Episoder, spændende som i en Roman.

*Klaus Berntsens
Forslag.*

Efter at Folketinget hurtigt havde vedtaget Forslaget med Venstres, de Radikales og Socialdemokraternes Stemmer imod Højres Stemmer, gik det til Landstinget, hvor det Januar 1913 var til 1. Behandling og sendtes i Udvalg. I Udvalget kunde der ikke opnaas Enighed med Højre, og da Forslaget kom til endelig Behandling i Tinget, foreslog Grev Frijs en Dagsorden, som standse Grundlovsforslaget og opfordrede Regeringen til at nedsætte en Kommission, som kunde overveje alle Spørgsmaal og foranledige en mere sagkyndig, alsidig Drøftelse end Forslaget hidtil havde været til Del. Den af Greven stillede Dagsorden vedtoges med Højres og Frikonservatives 33 Stemmer mod 31 Grundlovstilhængere, og dermed var Grundlovsforslaget standset.

Denne Nægtelse af enhver Forhandling med Folketinget vakte naturligvis stor Harme, og Borgbjerg kaldte det »Dumhedens Overbud«, og skrev Dagen efter i »Soc.-Dem.«:

»Nu foretog Højre altsaa denne Standsning ved anden Behandling i Gaar uden at udsætte sig for Landstingsopløsning som nødvendig Konsekvens. Formaålet var hyklerisk: en Dagsorden, som henstiller til Regeringen eventuelt at indbringe Lovforslag om en Grundlovskommission. Og Motiveringen var hyklerisk, en politisk Gentleman som Grev Frijs uværdig.«

Socialdemokratiet ønskede derefter Landstinget opløst, men Klaus Berntsen foretrak at afvente det forestaaende ordinære Folketingsvalg. Borgbjerg var ikke enig heri, han vilde Kamp med Landstinget. Men han bøjede sig loyalt for Sagens Skyld og skrev i »Soc.-Dem.«:

»Der kan være delte Meninger om Regeringens Taktik, og er det vistnok ogsaa indenfor dens eget Parti. Imidlertid, den har Førerskabet, og

der er for os nu ikke andet at gøre end at bidrage vort til, at Grundlovs-sagen gennem denne Taktik føres frem til den bedst mulige Løsning.«

Den 20. Maj skulde der være Valg til Folketinget. Under disse Forhold formede Valgkampen sig som en Kamp om Grundloven, Junigrundloven, Folkets moralske Ret. Borgbjerg var den førende Mand i denne Valgkamp, saavel ved Møderne som i Pressen ved en Række velskrevne Artikler i »Soc.-Dem.« mod Højres, Mindretallets brutale Standsning af et Forslag, som havde Støtte fra 100 af Folketingets 114 Medlemmer. Landstingets Højre nægtede altsaa enhver Forhandling med et saa stort Flertal af Folkets Repræsentanter.

Valget 1913.

Resultatet af den kraftige Agitation og af den Stemning mod Landstinget, som var oparbejdet i Befolkningen, udeblev heller ikke. Valgresultatet blev følgende:

Socialdemokratiet	107.365	Stemmer:	32	Mandater
Radikale	67.903	—	31	—
Venstre	103.917	—	44	—
Højre	81.407	—	7	—

Dette Valg er det mest omvæltende Valg i dansk Politik. Socialdemokratiet blev for første Gang det største Parti med Hensyn til Stemmetal og erobrede atter 8 Mandater, det samme som i 1906. De Radikale erobrede 11 Mandater, trods et lille Stemmetal. De to demokratiske Partier tilsammen vandt saaledes 19 Mandater og var med deres 63 Medlemmer sikkert Flertal i Folketinget. Stemmetallene viste samtidig med absolut Tydelighed Uretfærdigheden ved den gældende Valgordning. Venstre havde 3000 Stemmer færre end Socialdemokratiet, men fik 12 Mandater flere, og Højre fik for 81.000 Stemmer kun 7 Mandater, medens de Radikale paa 67.000 fik 31 Mandater. Her var i Sandhed al Anledning til en Revision af Valgloven.

Nu havde Vælgerne altsaa talt og utvetydigt givet Klaus Bernths Grundlovsforslag — Junigrundlovens Genindførelse i Principet — sin fulde Tilslutning. Den gamle moderate Venstremand, som ingen havde tiltroet nogen større Rankhed, havde her vist sig som en trofast Demokrat, som en Personlighed, der med Hensyn til politisk Frisind ikke lod sig gaa paa af hverken Grever eller I. C. Christensens Folk. Saa stor var da ogsaa Tilliden og

Det første Fællesudvalg om Grundloven.

Taknemligheden til Klaus Berntsen hos Socialdemokrater og Radikale, at de stadig under Grundlovssagens Behandling i Folketinget valgte ham som Udvalgsordfører.

Med Landstingets Standsning af Grundlovsforslaget var Kampens første Fase til Ende, og med den nye radikale Regerings Tiltrædelse kunde anden Fase begynde. Zahle dannede sit andet Ministerium 21. Juni 1913, og allerede September blev Rigsdagen indkaldt til en ekstraordinær Samling, hvor han forelagde, ikke et nyt, men Ministeriet Berntsens Grundlovsforslag i uændret Skikkelse. Samtidig fremsatte Ove Rode, der var blevet Indenrigsminister, Forslag til Valglov.

Meningen dermed var naturligvis at binde Venstre i saa høj Grad som muligt. Berntsen og Neergaard var paa dette Spørgsmaal gode nok, de ønskede Juni-Grundlovens Genindførelse. Mange Venstremænd var det ogsaa, men det kunde ikke siges om I. C. Christensen. Han undte ikke gerne Klaus Berntsen den Ære at blive den nye Grundlovs Fader, og da slet ikke Zahle. Først opfandt han de »to Tempi«, d. v. s. Grundlovssagen løst først ved en ny Valgordning og saa senere ad Aare en rigtig Grundlovsændring.

»De to Tempi«

Da den radikale Regering var udnævnt, »fremsatte« han i sit private Tidsskrift »Tiden« et selvstændigt Grundlovsforslag med den Hensigt at splitte Grundlovspartiernes Enighed.

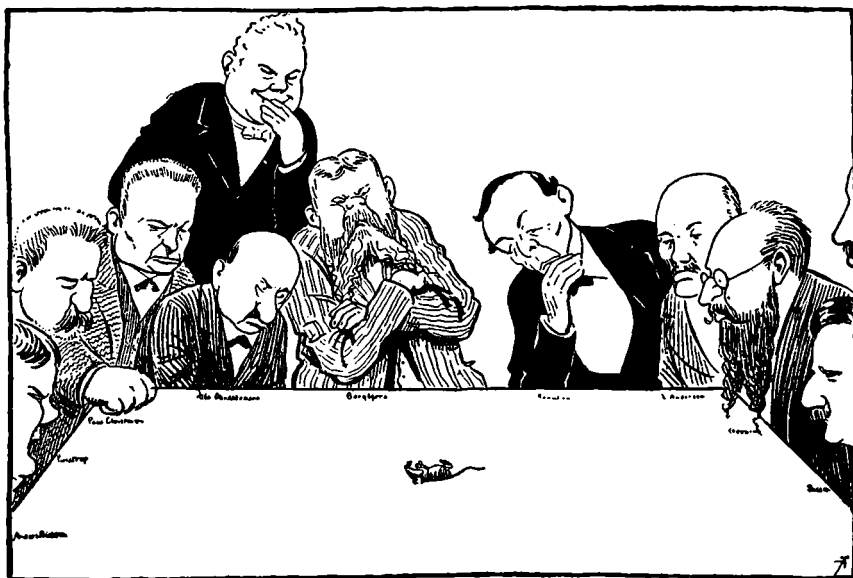
Det var efter Aftale mellem den radikale Regering og dets Støtteparti, Socialdemokratiet, at Zahle fremsatte Berntsens Grundlovsforslag, netop det Forslag, som Venstres egen Regering selv havde fremsat, og Venstre selv stemt for. Borgbjerg havde i den Sommer været i en stor Polemik med I. C. Christensen, og syntes nu, at med Berntsens Grundlovsforslag var I. C. bundet, fanget, som han foretrak at sige det i en Tale paa Enghavevejs Forsamlingsbygning:

»Har De nogen Sinde set en gammel Rotte i en Fælde, naar et saadant Dyr, med en lang, skællet Hale og Haardusk ved, opdager, at Lemmen er smækket i bag den. Den undersøger Fælden for og bag, snuser til Gulv og Loft og ransager sluttelig Tremme for Tremme, om dog ikke en eneste Tremme kunde løsne sig — De er vel ikke i Tvivl om, hvem jeg sigter til?«

Tiden gik nu med Udvalgsforhandlinger i Landstinget og siden Forhandlinger i et Fællesudvalg og i et Underudvalg, hvor Borgbjerg og Harald Jensen repræsenterede Socialdemokratiet. Stau-ning var iøvrigt blevet Medlem af dette Fællesudvalg, men det var stadig Borgbjerg, der som Ordfører repræsenterede Partiet i de snævre Udvalg. Venstre forsøgte paa alle Maader at faa Højre med, idet man frygtede for, at et Grundlovsforlig uden dette Parti vilde være ensbetydende med adskillige Tusind Gaardejerstemmers Overgang til Højre. Borgbjerg paa sin Side saa godt, at de mange forskellige Tanker, Venstre fremsatte, ingenlunde alle var Forbedringer af Klaus Berntsens oprindelige Forslag, men den privilegerede Valgrets Afskaffelse var til Gengæld en saa stor Sejr, at den vejede meget op. »Men,« sagde han, »for at Højre skal faa Lov til at være medbestemmende om den kommende Forfatning, maa Partiet stille sig paa den uforfalskede, lige og almindelige Valgrets Grund«.

Tiden var nu kommet hen paa Foraaret 1914, og der var ingen Udsigt til Enighed med Højre. I April Maaned 1914 enedes de tre Grundlovspartier om deres Ændringer, og samtidig forelagde Rode nyt Forslag til Valglov i Overensstemmelse med de Retningslinier, de tre Grundlovspartier var blevet enige om i Underudvalget.

I Mellemtiden var der sket en bemærkelsesværdig Forskydning i Magtfordelingen i Landstinget, idet det kongevalgte Medlem,

»Mit Grundlovsforslag i »Tiden« blev jo betegnet som en død Mus, men en død Mus sidder 15 Folketingsmænd dog ikke og ser paa i flere Dage«. I. C. Christensen.

Tegning af Axel Thiess.

den tidligere Provisorie-Konsejlspræsident Estrup i Foraaret 1914 var død, hvorved Højres Flertal paa 34 svandt ind til 33, hvilket betød at Grundlovspartierne vilde faa Flertal, idet Formanden, der tilhørte Højre, ikke stemte med.

Dette vilde jo med et Slag løse Grundlovssagen, men Landstingets Højre greb atter her til Obstruktionspolitiken. Da Rodes Valglovsforslag 3. Juni var til anden Behandling i Landstinget, vedtoges Grundlovspartiernes Ændringer med 33 St. mod 31, hvorefter Højres Formand, Hr. Piper, meddelte, at de to Højrepartier ved Sagens 3. Behandling vilde forlade Salen med Undtagelse af Tingets Formand. De 31 Medlemmer forlod derefter Mødet, og Tinget var beslutningsudygtigt.

Der var nu kommen Betænkning fra Fællesudvalget, hvor man efter Aftale med Regeringen ønskede at føre Sagen frem til Afgørelse, eventuelt søge den sidste Hindring ryddet af Vejen ved Landstingets Opløsning. Den 9. Juni kom Fællesudvalgets Indstilling til Behandling i begge Ting. I Folketinget vedtoges den med 102 St. mod 7. Men i Landstinget oplæste Formanden, Professor Goos, en Skrivelse fra Grev Frijs og Piper med Meddelelse

Højres
Obstruktion.

om, at de konservative Partier ikke vilde deltage i Afstemningen og derfor alle var udeblevet fra Mødet. Landstinget var atter gjort beslutningsudygtigt.

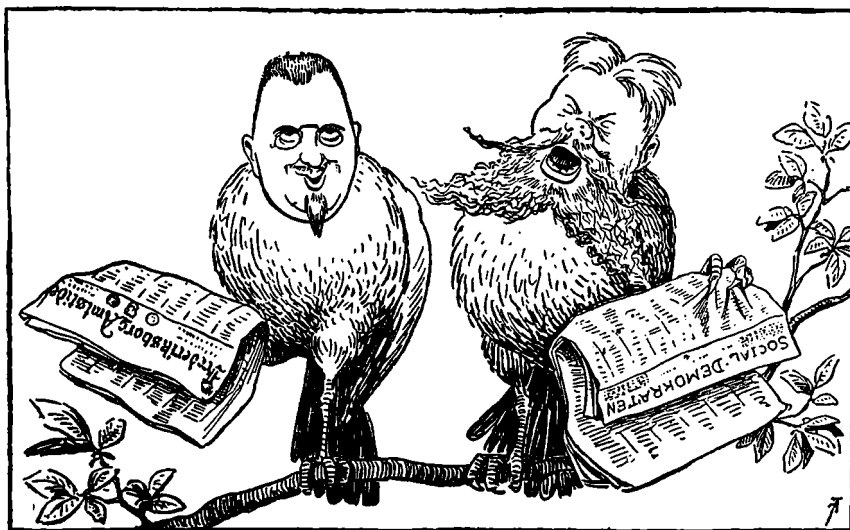
Saa faldt Hammeren. Regeringens og Grundlovspartiernes Taalmodighed var nu forbi. Den næste Dag blev Landstinget opløst og nye Valg udskrevet til den 10. Juli.

*Landstingets
Opløsning.*

Men dermed var ogsaa det gamle Stridsspørgsmaal om de Kongevalgtes Opløselighed blevet virkelig aktuelt. Spørgsmaalet havde været diskuteret meget stærkt baade mundtligt og skriftligt, og man havde ogsaa diskuteret om, hvorvidt Kongen vilde tiltræde en Opløsning eller ikke. Da Ministeriets Chef henvendte sig til Kongen om Landstingets Opløsning, fremsatte han samtidig en lang Motivering for Regeringens Opfattelse, at en Opløsning ogsaa omfattede de Kongevalgte; man hævdede deri særdeles logisk, at Ordene i Grundloven, om at de Kongevalgte »vælges paa Livstid«, ikke kan opretholdes ved en kongelig Opløsning; thi der staar ogsaa i Grundloven om de almindelige Medlemmer, at de vælges paa 8 Aar. Derfor maa Opløsningen omfatte alle Medlemmer. Kongen delte imidlertid ikke Ministeriets Synspunkt, og lod dette sit Standpunkt tilføre Statsraadsprotokollen. Fra Ministeriets Side ønskede man dog ikke til Grundlovssagens andre Vanskeligheder at føje en Forfatningskonflikt mellem Konge og Ministerium og Rigsdag, ikke mindst da man var klar over, at Grundlovstilhængerne temmelig sikkert kunde faa Flertal i Landstinget uden at opløse de Kongevalgte. Ministeriet foretrak da at afvente Valget, inden man tog afgørende Stilling.

Det var i høj Grad et opportunistisk Standpunkt, og Højrepressen søgte da ogsaa paa enhver Maade at pege Fingre ad den »radikale« Regering, der nu, da det blev Alvor, ikke turde tage en Konflikt med Kongemagten, men maatte bygge sin Politik paa det Haab, at Vælgerne vilde redde den ud af Kniben. Paa det svarede Borgbjerg i en Tale i Søborghus Kro, hvor han og Rode aabnede Valgkampen til Landstingsvalget:

»I det Valgslag, der begynder i Dag, er der kun eet Feltraab, een Skillelinie: *For eller imod den privilegerede Valgret.* Højres Sejr betyder dens Frelse, Demokratiets dens Fald. Lad de Politikere og de Blade, der har Lyst dertil, bruge en Dag, en Artikel eller en Tale til at sige, hvad de mener om Opløsningsdekretet, dets Mangler eller Fortrin. Det konstitutionelle Monarki er et historisk Fænomen, og derfor i sig selv ulogisk. Det

Asger Karstensen og Borgbjerg. To Drosler sad paa Bøgekvist.
Tegning af Axel Thies.

kan medføre Situationer, hvor ikke alt kan afgøres efter den strengeste Logiks Lineal — og hvad er forresten Logik? Det beror paa af hvilken Hjerne, den udspringer, og hvilke Interesser, der staar bag. Den privilegerede Valgrets Sejr er Højres Logik, den almindelige Valgrets Sejr er vor.

Men naar den Artikel er skrevet eller den Tale er holdt om *Formaliteterne*, helst saa kort som mulig, saa lad os komme til *Realiteterne* som eneste Sag paa Dagsorden.»

Den 10. Juli forelaa Resultatet af Landstingsvalget, som blev en stor Sejr for Grundlovspartierne. Dagen efter skrev Borgbjerg i »Soc. Dem.«:

Landstings-
valget 1914.

»Vi gik ud for at vinde de 35 Mandater, der kunde besvare Højres Obstruktion. Vi kom i Gaar hjem med 38.

Vi stod før Opløsningen med lige mange Grundlovsvener og Grundlovsmodstandere: 33 mod 33. Valget har forandret Stillingen til 38 mod 28.

— — —

Kongen modsatte sig sit ansvarlige Ministeriums Indstilling om de Kongevalgtes Opløsning. Han udtalte Ønsket om, at Grundlovssagen maatte finde sin Afgørelse paa Grundlag af Vælgernes egen Dom, men han vilde ikke selv hjælpe Grundloven til de tre Stemmer, som Ombygningen af Højres kongevalgte Oldinge vilde give, og hvorved Sagen vilde være afgjort.

Folket gav Grundloven de tre Stemmer udover de to, som var nødvendige til Grundlovens Sikring. Thi

bygged' de Bjerge til Himlen,
Folket kom dog over,
intet standser
et Folk, som vil.«

Den 20. Juli samledes Rigsdagen atter, og baade Grundlov og Valglov forelagdes i Landstinget og sendtes efter kort Behandling paany i Udvalg. Man troede nu det hele afgjort forholdsvist hurtigt, men den 4. August udbrød Krigen, som skulde skabe nye Vanskeligheder. Venstremanden Jørgen Pedersen var Formand for Udvalget, og han ønskede Udvalgsarbejdet standset, fordi han mente, at Folket og Rigsdagen nu havde andet at tænke paa. Man fik dog tillige et Indtryk af, at den fynske Bondehøvding gerne benyttede en Anledning til at henlægge hele Sagen til bedre Tider. Fra radikal og socialdemokratisk Side modsatte man sig, at dette skete, og den radikale Herman Trier valgtes derfor til Formand.

Man forhandlede nu i Udvalget — uden Resultat. Grundlovsforslaget blev forelagt igen i den ordinære Samling med nyt Udvalg, nye Udvalgsforhandlinger og meget andet. Imidlertid gik Sagen faktisk i Staa, maaske særligt paa Grund af den Usikkerhed og Uro, som Krigssituationen skabte.

*Private
Forhandlinger.*

Tiden blev dog ikke spildt. Var det officielle Udvalgsarbejde end standset, saa arbejdede man videre paa mere privat Vis. Og Borgbjerg var i den Henseende ufortrøden. Her som i andre Sager, havde han først taget Kampen op, skulde den ogsaa gennemføres til Sejr. Og man skulde ikke vente for længe. Der var vistnok ogsaa i Befolkningen ved at spores nogen Træthed, man var ked af altid at høre og læse om Grundlovssagen med dens mange Behandlinger, Udvalgsnedsættelser, Vedtagelser og »historiske Dage«. Mange blev Pessimister, men Borgbjerg blev det ikke. Han var udholdende som ingen anden. Han blev ikke træt, og han fortsatte med usvækket Energi Kampen i »Soc.-Dem.« mod Grundlovssagens aabenlyse og skjulte Modstandere. Og særlig gik det ud over Højre, der maatte og skulde tvinges til at anerkende den almindelige Valgret. Efterhaanden gik det sikkert Højres Rigsdagsmænd paa Nerverne. Noget virkeligt Sammenhold havde der ikke i mange Aar været indenfor Partiet, store Modsætninger fandtes ogsaa mellem Langstingsgodsejerne og de yngre Byrepræsentanter

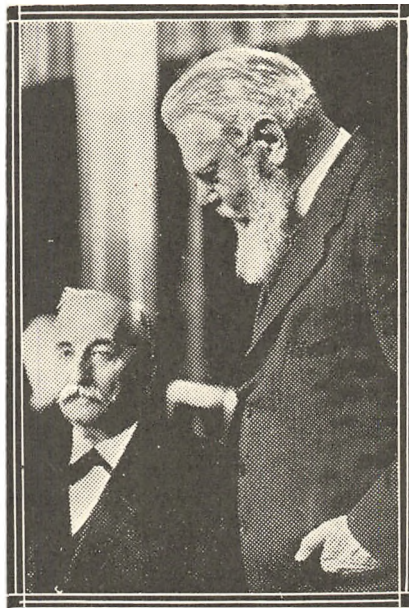
i Folketinget, hvoraf flere slet ikke var Modstandere af den almindelige Valgret, de vilde blot have Forholdstalsvalg til Folketinget. De indsaa meget godt, at Modstanden mod den almindelige Valgret ikke lod sig opretholde.

I de første Dage af Januar 1915 modtog Konsejlspræsident Zahle en Henvendelse fra tre Højremænd, Ellinger, Abrahamsen og Poul Rasmusen, hvilken sidste nylig var valgt til Medlem af Landstinget. De ønskede en privat Forhandling optaget med det Formaal at naa til *Enighed paa den almindelige Valgrets Grund*.

Zahle underrettede Kl. Berntsen og Neergaard, forhandlede med Regeringens Medlemmer og med Borgbjerg og Stauning som Repræsentanter for Socialdemokratiet, og man enedes hurtigt om at gøre et Forsøg. Man var klar over, at det næppe vilde lykkes at faa hele Højre med. Men alene en Deling af Højre paa dette Spørgsmaal var politisk betydningsfuldt og betød, at Modstanden mod den almindelige Valgret var brudt.

Efter at Regeringsrepræsentanter havde forhandlet med de tre Højremænd, nedsattes i Marts 1915 et *privat* Udvalg af alle Partier til at forhandle og udforme de nærmere Enkeltheder i Grundlov og Valglov. For Socialdemokratiets Vedkommende fik Borgbjerg, Harald Jensen og Andreasen Sæde i dette Udvalg. Her enedes man endelig om den Grundlov og Valglov, der blev den endelige Løsning, 25 Aars Valgretsalder til Folketinget, 35 Aar til Landstinget, Forholdstalsvalg med Suppleringsmandater til Folketinget.

I Slutningen af April afgav Landstingsudvalget Betænkning, og ved Afslutningen i Tinget gik Højre som ventet i to Dele, 11 stemte imod og ligesaa mange stemte for. Efter at Folketinget

Sammen med Raadmand Fr. Andersen.

havde vedtaget ligelydende Forslag opløstes Rigsdagen til Afholdelse af de i Grundloven bestemte Godkendelsesvalg. Det var Fredsvalg, Partierne stillede ikke op imod hinanden, men genvalgte deres gamle Repræsentanter til den nye Rigsdag.

*Grundloven
vedtages.*

Nu paa Slutningen gik det hurtigt. Rigsdagen blev indkaldt paany. Grundloven blev først vedtaget i Landstinget med 51 Stemmer mod 12, og den 5. Juni 1915 blev den vedtaget i Folketinget med 111 Stemmer mod 1 Højremand, den daværende Repræsentant for Københavns 1. Kreds, Sekretær J. Wulff. Klaus Berntsen var Fællesordfører for alle Grundlovspartierne, og derefter fik de enkelte Partiordførere Ordet.

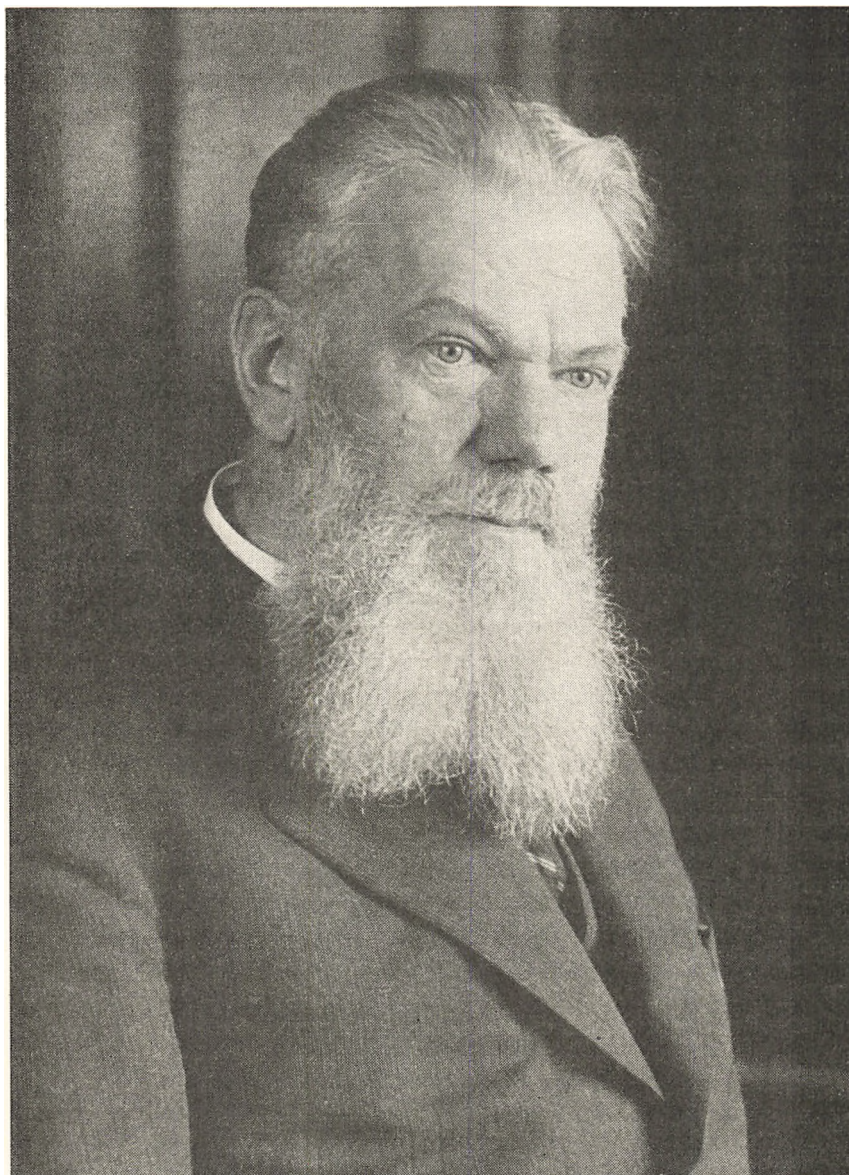
Borgbjerg talte for Socialdemokratiet. Han stod ved et stort Maal, som han i meget væsentlig Grad havde bidraget til at naa, han havde gennem alle de fem Aars mange Behandlinger været Ordfører, han havde talt ved Hundreder af Grundlovsmøder Landet over, og nu ved Vejs Ende stod han, dybt grebet, og gav Udtryk for sin Glæde:

»Der gives Øjeblikke i den enkeltes og i Folkets Liv, hvor Glæden er saa dyb, at man synes alle Ord, som vil udtrykke den, bliver fattige og graa, og hvor man i Grunden kun kan stamme den gamle Brorsenske Linie:

Hvad skal jeg sige, mine Ord
vil ikke meget sige.«

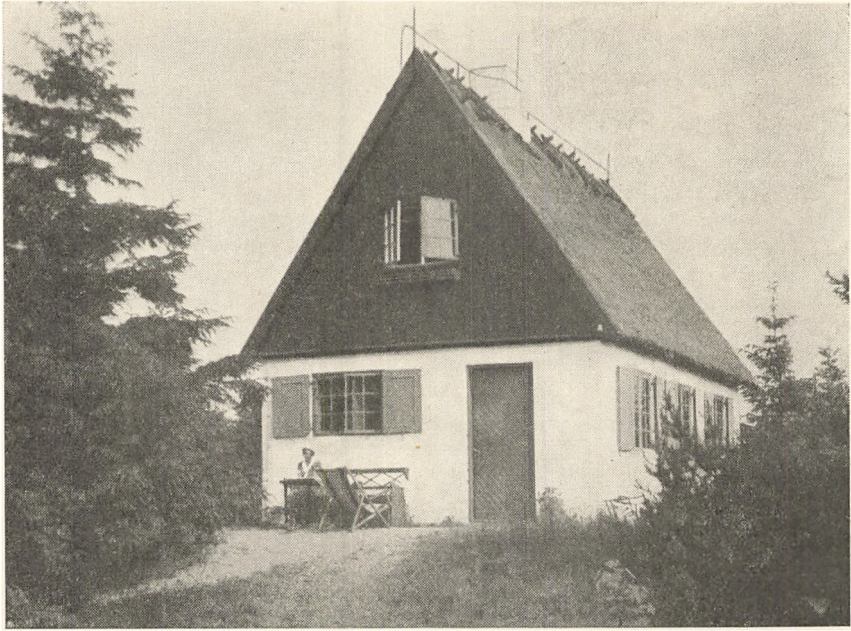
Den nye Grundlov var gennemført, Juni-Grundlovens Principper sat i Højsædet, udvidet med Kvindens politiske Ligestilling og Fjernelse af Skellet mellem Tyende og andre Medborgere.

Kampen for en ny Grundlov, for Generobringen af Folkets moralske Ret, begyndte allerede i 1870. Nu til Slut kostede den fem Aars næsten daglig Kamp. Blandt de mange, som kæmpede for denne Sag, kan man uden Overdrivelse fremhæve Borgbjerg som den, der sled mest. Han var utrættelig i Polemiken for at holde Offentlighedens Interesse varm i Spørgsmaalet, han gav aldrig op, selv om de sidste Forhandlingsmuligheder for andre syntes udtømte, og saa førte han — trods den Kampens Mand han var udadtil — en yderst klog Politik indenfor Rigsdagens Mure og i Udvalgene. Det vilde have været ham den letteste Sag af Verden at vælte Spillet, naar som helst han vilde, han kunde sagtens have fundet Motivering derfor og faaet Tilslutning dertil i sit Parti. Thi ogsaa denne højt lovpriste Grundlov har sine Plet-

Fotografi 1932.

ter, han indrømmede det selv, men tilføjede, at det har Solen jo ogsaa! Men Borgbjerg lod sig aldrig friste til letsindigt at vælte Spillet. Havde han gjort det, var Grundloven ikke blevet ændret

Sommerhuset ved Greve Strand.

før senere. Han holdt ud, og var loyal mod de andre Grundlovs-partier. Deres ubrødelige Sammenhold — og der var adskillige, som nok gerne vilde springe fra — var Betingelsen for at føre Grundlovsforslaget i Havn. Naar det langt om længe lykkedes, skyldtes det ikke mindst Borgbjergs Energi og Udholdenhed. Og den Ære skal han have, thi, hvad man end kunde mene om Enkelt-heder i Grundloven af 1915, den dannede alligevel Grundlaget for den mægtige Udvikling, der foregik i det danske Samfund i 25-Aaret 1915—1940.

I KØBENHAVNS KOMMUNE

I 1893 havde Demokratiet sejret for første Gang ved det københavnske Borgerrepræsentantvalg. Da havde man Valg hvert Aar, 6 Medlemmer gik af ad Gangen. Ved det sejrrige Valg valgtes to Socialdemokrater, J. Jensen og K. M. Klausen, foruden fire Liberale. Men efter at Borgerskabet havde faaet den Forskrækkelse, rottede det sig sammen i en »fælles Front mod Socialismen«, den saakaldte Borgerliste, som sejrede ved Valgene 1894, 1895 og 1896.

*De to første
Socialdemo-
krater i Raadet.*

Der gjaldt den Gang en Skattecensus paa 1000 Kr. for at faa Valgret til Kommunalvalgene i København, men efterhaanden fik Socialdemokratiet en voksende Part af de københavnske Arbejdere til at sætte sig i Skat af dette Beløb. I 1897 sejrede Demokratiet atter med lidt over 11.000 Stemmer mod Borgerlistens godt 10.000, og i 1898 sejrede det paany, denne Gang med 14.000 Stemmer mod ca. 11.000. Hermed havde Liberale og Socialdemokrater for første Gang Flertal i Københavns Borgerrepræsentation. Blandt dem, der valgtes i 1898, var ogsaa cand. phil. Borgbjerg, som han kaldtes paa Listen, hans første Valg til en offentlig Forsamling.

Den Tid kan ikke sammenlignes med Arbejdet i Kommunalbestyrelsen nu om Stunder. Den Tid var en Kampens Tid. Det gamle Højre kæmpede med Fanatisme for at bevare Magten for de Besiddende, og Socialdemokratiet paa sin Side kæmpede for at erobre Magten. Der førtes den Gang store politiske Diskussioner paa Københavns Raadhus, og Borgbjerg blev straks den, der førte an i Politik.

Allerede faa Maaneder efter, at han var valgt, kom P. Holm-Affæren frem i den københavnske Presse. P. Holm var valgt til Medlem af Borgerrepræsentationen i 1897 og havde saaledes kun haft Sæde et Aar i Forsamlingen. I Forsommeren begyndte en Række københavnske Blade at skrive om nogle Ejendoms køb eller

Spekulationer, som var foretaget i Forbindelse med en Række Arealer, som Københavns Kommune ønskede at sikre sig til fremtidige Byggegrunde. Man skrev aabenhjertigt, at Købene maatte være foretaget af en Mand eller i Samarbejde med en Mand, som havde Kendskab til Kommunens Planer. Ingen vidste, hvem det kunde være, og »Social-Demokraten« krævede ligesom den øvrige Presse, at Sandheden kom frem. Efterhaanden pegede alle Sporene hen til P. Holm, som nervøs over Beskyldningerne var rejst bort fra Byen.

Kommunalbestyrelsen havde som sædvanlig faaet Ferie omkring 1. Juli; men Formanden Herman Trier indkaldte Borgerrepræsentationen til et ekstraordinært Møde den 18. Juli og stillede Forslag om Nedsættelse af et Udvalg til at undersøge Sagen.

Borgbjerg var Ordfører og talte her for første Gang i Forsamlingen. Han krævede fuld Klarhed og skaanselsløs Udrensning af Korruptionen, hvem den end maatte ramme. Borgbjergs Tale gjorde et godt Indtryk og viste, at Socialdemokratiet ikke var til Sinds at dække over nogen.

P. Holm var imidlertid blevet anholdt og ført til Byen. I Fængslet blev han syg og døde kort efter, nedtrykt over det, han var kommen ind i. Han blev kun 50 Aar gammel.

Borgbjerg var nok Ordfører i Sagen, men han blev ikke valgt til Udvalget. Det blev P. Knudsen. Efter Holms Død kom der imidlertid ikke noget ud af Affæren. Man konstaterede, at Holm sammen med en Ejendomsmægler havde købt et Par Gaarde, som Holm vidste, at Kommunen var interesseret i. Det var dadelværdigt, men mere konstateredes heller ikke.

Aaret efter, 1899, kom den store Lockout. Begge de to krigende Parter havde fremtrædende Repræsentanter i Borgerraadet, bl. a. Formanden for De samvirkende Fagforbund J. Jensen, der var den socialdemokratiske Gruppes Formand og Ordfører, og Kaspar Rostrop, Formand for Snedkerlauget og Næstformand i Arbejdsgiverforeningen. Da der var gaaet et Par Uger, og det ikke saa ud til, at Lockouten vilde slutte hurtigt, stillede Socialdemokraterne Forspørgsel til Magistraten om, hvorledes det nu vilde gaa med Kommunens mange Arbejder under Lockouten. Borgbjerg var Ordfører og udbad sig en Redegørelse og henstillede iøvrigt til Magistraten at søge de forskellige offentlige Arbejder udført med Kommunen selv som Entreprenør.

*Kommunen
og Lockouten.*

De fire konservative Borgmestre gjorde sagligt Rede for Kommunens Arbejder, men kunde absolut ikke tænke sig, at Kommunen selv skulde være Entreprenør — i hvert Fald kun ganske undtagelsesvis, og kun hvor Arbejdet ikke kunde vente. Hverken J. Jensen eller Rostrup tog Ordet, men mellem Borgbjerg og nogle af Borgerlistemændene kom det til en skarp Debat, og Harald Bing, Direktør for Bing og Grøndahl, valgt paa Borgerlisten, men senere gaaet over i den liberale Gruppe, optraadte som Arbejdsgivernes Ordfører, uden dog at ville forsvare selve Lockouten. Hans egen Virksomhed var jo udenfor. Særligt angreb han Borgbjergs Udtalelser ved Grundlovsfesten om Arbejdsgiverne som Snyltedyrr og Skadedyr.

Fra alle Sider var man iøvrigt enige om at beklage den Ulykke, som Lockouten vilde være for den store By, København. Man mente ikke, at Kommunen som saadan, og paa det daværende Tidspunkt, kunde optræde som Mægler, men den almindelige Stemning i Forsamlingen var, at Freden maatte tilvejebringes snarest muligt. Det blev da ogsaa nogle Uger senere Borgerrepræsentationens Formand, Herman Trier, som sammen med Bankdirektør Heide og Vekselerer Bing gjorde forgæves Forsøg paa at forlige Parterne.

Ved Valgene de følgende Aar sejrede Oppositionens eller som den senere kaldte sig Demokratiets Liste. I 1900 valgtes K. M. Klausen til Raadmand for Magistratens 1. Afdeling, under hvilken Skolevæsenet sorterede. Han var selv Lærer og var selvskrevet til denne Post. I November 1902 valgtes P. Knudsen til Raadmand for Magistratens 3. Afdeling, Fattigborgmestoratet, som 3. Afdeling kaldtes. Ogsaa her var det naturligt, at Socialdemokratiet fik Posten, idet Arbejderbevægelsen maatte være i højeste Grad interesseret i at skaffe sig Indflydelse i den Afdeling, som havde med den sociale Forsorg at skaffe. I begge Tilfælde stemte de Liberale paa de to Socialdemokrater, idet de ventede at kunne faa en Borgmesterpost, første Gang en saadan blev ledig.

I Januar 1903 døde Borgmester Borup, der i en lang Aarrække havde været Københavns Finansborgmester, den vigtigste Post i Magistraten. De Liberale regnede med, at den vilde tilfalde dem, og man udpegede offentligt Gustav Philipsen, der havde været Budgetudvalgets Ordfører, som den kommende Borgmester.

I 1902 var de sidste af Borgerlistens Folk gledet ud af Borgerrepræsentationen. Nogle enkelte, Ebert, Bing, Alfred Benzon og

*Borgmester
Jensens Valg.*

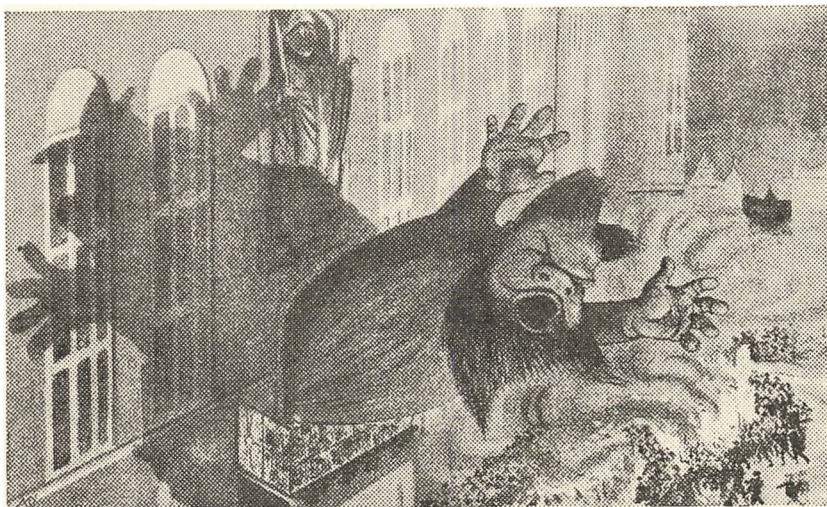
Strøm var blevet optaget i den liberale Gruppe, skønt man i hvert Fald i Socialdemokratiet ikke regnede dem for Venstremænd. De to Grupper, Liberale og Socialdemokrater, var lige store. Under de Forhandlinger, som førtes om det kommende Borgmestervalg, gjorde Socialdemokratiet imidlertid Fordring paa Finansborgmesterpladsen. Det var ikke mindst Borgbjerg, som stillede dette Krav. Han havde fulgt og kritiseret Venstres Holdning paa Rigsdagen, og han havde ikke den mindste Tillid til Venstregeringen, som nu snart var 2 Aar gammel. De Liberale i Borgerrepræsentationen tilhørte jo det samme Parti, og Gruppen var nærmest bleven mere blakket ved Optagelsen af de sidste Borgerlistefolk. Borgbjerg havde ingen rigtig Tillid til dem, slet ikke den Dag det gjaldt de mere principielle socialdemokratiske Krav, f. Eks. Kommunens Overtagelse af Sporvejene, hvilket Spørgsmaal allerede var begyndt at spille en Rolle i den offentlige Polemik.

Dertil kom, hvad Gud og Hvermand vidste, at det var Socialdemokratiet som havde Vælgerne. De Liberale og Socialdemokratiet fik lige mange Kandidater paa Listen, men de Liberale havde højst en Fjerdedel af Vælgerne.

Man forhandlede i flere Uger. Der var vistnok ogsaa nogen Ængstelse indenfor Socialdemokratiet, enkelte, som tvivlede paa, om det nu var klogt netop at overtage den vanskeligste Borgmesterpost, Finansborgmesteren. Og hvis det blev J. Jensen — han var allerede nævnt som Emne — vilde han, Malersvenden, saa kunne klare Finanserne, som paa Grund af den faste Skatteprocent var Kommunens ømme Punkt. Men Borgbjerg blev ved sit, Socialdemokratiet skulde tage Pladsen.

Man regnede i Pressen, stillede Regnestykker op med Stemmetallene for at se, hvilke Kombinationer, der kunde opstaa for de to lige store Grupper, Jensen kunde vel ikke stemme paa sig selv, Trier, Formanden, kunde heller ikke stemme. Saa maatte der blive Lodtrækning, og der kunde da ogsaa komme Sygdom i Vejen. Valget var spændende.

Men saa skete der en Uge før Valget en Begivenhed, som sikrede Socialdemokratiet Borgmesterpladsen. Ingeniør Rump var i sin Tid opstillet som Liberal og indtraadte i den liberale Gruppe. Da han blev valgt, stod han som Medlem af baade Socialdemokratisk Forening og den liberale Vælgerforening, hvad mange gjorde i de Aar. Nu kunde han ikke følge de Liberale mere, han ønskede

»Jensen er valgt«.

Tegning af Alfred Schmidt.

en Socialdemokrat valgt til Borgmester. Saa udtraadte han af den liberale Gruppe og indmeldte sig i den socialdemokratiske, og dermed var Valget afgjort, ligegyldigt, hvad de Liberale gjorde.

Et Par Dage før Valget bragte tre Medlemmer — derimellem Borgbjerg — skriftligt Jens Jensen i Forslag som Borgmester for Magistratens 2. Afdeling, og den 2. Marts 1903 valgtes han med 19 Stemmer, medens 15 Stemmesedler var blanke. Den første Socialdemokrat var valgt til Borgmester i Danmark. Med Stolthed kunde Borgbjerg fra Raadhusets Altan udraabe til de paa Pladsen forsamlede Tusinder: *Jensen er valgt!*

Dette Borgmestervalg blev en historisk Begivenhed. »Social-Demokraten« havde om Morgenen opfordret Fagforeningerne til at møde ved Raadhuset med Faner og Fakler — ved Bagtrappen ganske vist, videre kunde Raadhuset ikke den Gang strække sig! Det blev et vældigt Tog af Arbejdere, som modtog Formanden for »De samvirkende«, og saa stor Trængsel var der, at J. Jensen maatte løbe gennem Smaagaderne i den indre By for at kunne være i »Social-Demokraten«s Bygning, naar Fakkeltoget ankom.

Jensens Valg skulde ogsaa faa Betydning paa anden Maade. Hans Valg opskræmte paany Borgerskabet. Hvad vilde der nu ske Kommunen, naar denne Malersvend fik Raadighed over Kassen?

Anti-socialisterne.

Vilde han løbe med den? Økonomisk Ruin og Fallit maatte man i alt Fald vente, saaledes spaaede den konservative Presse. Og alle de »gode Borgere« gyste ved Tanken. Ved det Valg, der fandt Sted faa Uger efter, sejrede den af den nystiftede antisocialistiske Vælgerforening opstillede Liste og valgte 6 Mand til Borgerrepræsentationen. Borgerskabet havde atter ligesom i 1894 rottet sig sammen til Kamp mod det fremrykkende Socialdemokrati, men denne Gang under det antisocialistiske Navn.

Efter Jensens Valg blev Borgbjerg den socialdemokratiske Gruppes Formand og Budgetordfører, og paa Baggrund af den politiske Situation og Valget blev det et bevæget Aar med store politiske Debatter.

Maaske bør det bemærkes, at der dog ogsaa var Ting, som de tre Partier kunde være enige om. I Anledning af, at Niels Finsen fik Nobelprisen, stillede de tre Formænd, Borgbjerg, Philipsen og Professor Ørum, et Forslag til en Udtalelse, hvori der bragtes Finsen Kommunalbestyrelsens Lykønskning med Haabet om, »at den frie Forskning til Bedste for den lidende Menneskehed altid maa finde uegennyttige og fremragende Dyrkere som han«. Forslaget kom helt bag paa Magistraten, som skyndsomt tilsluttede sig det. Man tager næppe fejl, naar man ser Forslaget som Udslag af Borgbjergs altid vaagne Aktualitetssans.

*Kommune-
socialismen.*

Medens Budgetdebatten hidtil havde været kun saglig omhandlende det foregaaende Aars Regnskab og det kommende Aars Budget, løftede Borgbjerg den nu op i et politisk Plan. Han angreb Antisocialisterne og højste *Kommunesocialismens* Fane som den, under hvilken Københavns Kommune skulde arbejde. I Tyskland, og særligt England, sagde han, er man langt længere fremme med Hensyn til Kommunernes Drift af livsnødvendige Virksomheder, og det gælder ogsaa i konservativt styrede Kommuner. Kommunesocialismen skal ikke ødelægge det private Erhvervsliv, men den skal bruges til at værne Befolkningen mod Udnyttelse af Monopoler, som private Virksomheder ejer paa Omraader, hvor det er mest naturligt, at Kommunen ejer og leder Virksomheden.

I den samme Debat greb han i Anledning af en antisocialistisk Tale om Arbejdernes Skattesnyderier en Udtalelse af en konservativ Journalist, som havde kaldt Skattebogen »Aarets mest løgnagtige Bog«. Ja, spurgte Borgbjerg, hvad er det, naar en Grosserer vitterlig fører et Liv som koster mindst 10.000 Kr., men staar

»For Triumfvognen«. Borgmester J. Jensen trækkes af de Liberale.
Tegning af Axel Thiesse.

opført i Skattebogen til 4000 Kr. i Indtægt? Eller naar en Urtekræmmer lever for 4000 Kr., men staar opført med en Indtægt paa 1200 Kr.? Paa den Baggrund krævede han en ny Skattelov for København med stigende Skala, saaledes at Kommunen i Lighed med andre Kommuner kunde opkræve Skatten i Forhold til de Udgifter, man havde.

Ved Valget i 1904 sejrede Antisocialisterne igen. Efter de 6 Aars Funktionstid var Borgbjerg paa Valg, men gled ud, dog kun til Aaret efter. Valgkampen til Borgerrepræsentantvalget 1905 blev en af de mest bevægede i Byens Liv. Efter de to antisocialistiske Valg *maatte* Demokratiet paany sejr. Ellers var Flertallet tabt. Der holdtes et Utal af Møder over hele Byen, og Borgbjerg maatte særligt holde for. Han gik bogstavelig talt fra Møde til Møde. De sidste 16 Dage før Valget talte han hver Aften, de fleste endda ved to Møder, Søndagen forud for Valget ved fire.

Og Resultatet udeblev ikke. Ved Valget sejrede Demokratiets Liste med 17.000 Stemmer mod 15.000 Stemmer paa Antisocialisternes. Dermed var Antisocialismen slaet ud.

I Løbet af det følgende Aar begyndte en af de store kommunale Mærkesager, Sporvejssagen, at blive aktuel. Spørgsmaalet drejede sig om, hvorvidt Kommunen skulde overtage de af et privat Selskab drevne københavnske Sporveje.

Sporvejssagen.

Det er givet, at Borgbjerg personligt øvede en meget afgørende Indflydelse paa denne Sags Udvikling, dels ved Artikler i »Social-Demokraten« og dels ved Afgørelserne i Borgerrepræsentationen.

Ved Møderne under Valgkampene de nærmest foregaaende Aar var Sporvejenes Overtagelse det alt overskyggende Emne. For Socialdemokratiet blev det en Programsag, Symbolet paa Kommunesocialismens Sejr, og Stemningen blandt Befolkningen for Overtagelsen var efterhaanden saa stærk, at ogsaa de Liberale fandt det nødvendigt i deres kommunale Valgprogram at skrive en Sætning, om at Kommunen ved første Lejlighed burde overtage Sporvejene. At Overtagelsen vilde koste mange Millioner Kr., var ingen i Tvivl om, men den store Hovedstadskommune maatte sagtens kunne magte Opgaven.

Nu nærmede Afgørelsens Time sig. Inden 1. August 1907 skulde Beslutning være taget, og Opsigelse af Kontrakten finde Sted.

Men nu begyndte de Liberale at blive betænkelige. De to Borgerrepræsentanter, Marstrand og Philipsen var blevet henholdsvis Borgmester og Raadmand, og de ansaa en Overtagelse paa det daværende Tidspunkt for at være uklog, særlig af økonomiske Grunde. Dermed var det umuligt at samle Flertal indenfor den ene af Kommunalbestyrelsens Forsamlinger, Magistraten, idet Socialdemokratiet kun raadede over tre Stemmer.

Borgerrepræsentationen vedtog imidlertid Opsigelsen, selv om fem Medlemmer af den liberale Gruppe svigtede og stemte med Antisocialisterne. Man regnede nu som sikkert, at Magistraten vilde bøje sig for den folkevalgte Forsamlings Beslutning, men den fastholdt sit Nej.

Hermed gik Sporvejssagen ind i en storpolitisk Fase. Det betød Forfatningskamp, Modsætningsforhold mellem Magistraten og den folkevalgte Forsamling.

Da Meddelelsen forelaa, stillede 6 Medlemmer med Formanden for den liberale Gruppe Eskild Salomon som Ordfører Forslag om at udtale en alvorlig Beklagelse af Magistratens Standpunkt og opfordre den til nu at tiltræde Borgerrepræsentationens Beslutning.

I modsat Fald vilde man indstille Sagen til Indenrigsministeriets Afgørelse i Henhold til Lov om kommunale Anliggender.

Men Magistraten fastholdt sin Stilling, og i et Møde den 4. Juli forelaa Svaret, som førte til en lidenskabelig Debat i Borgerrepræsentationen. Borgbjerg førte an og indledede med at udtale sin Glæde over »at komme i Nærkamp med Kapitalismen«, som i de sidste Uger havde sat alle Sejl til for at paavirke Offentligheden imod Borgerrepræsentationens Flertal. Han angreb de Liberale, som havde svigtet det Program, de var valgt paa. Han mindede om, hvorledes Venstre havde svigtet som Regering i Staten. Nu gik det paa samme Maade med Mænd, udgaet af det nye radikale Venstre. Er det da en almengyldig politisk Lov, at naar Mænd kommer til Magten, skal de svigte de Principper, hvorunder de har arbejdet sig frem til Magten, spurgte han. Naar opstaar der en Mand, der er ærgerrig nok til for en Gangs Skyld at vise, at Folk, der kommer til Magten, ogsaa kan gennemføre deres Program og Principper? Det, der nu skete i København, var en moralsk Støtte for Venstregeringen, som denne ikke havde drømt om.

Borgbjerg tog nu de Medlemmer af den liberale Gruppe, der havde svigtet, til Behandling en for en. Om Borgmester Marstrand sagde han, at han var jo blevet Borgmester i en sen Alder og derfor kom de konservative Tilbøjeligheder frem hos ham. I sin Ungdom var han Kommunesocialist, men »man gaar som bekendt kun en Gang over det røde Hav«, Marstrand tog aldrig Skridtet fuldt ud, men blev hos Venstre. Borgbjergs Bemærkninger om Raadmand Philipsen, der ogsaa en Periode var Medlem af Folketinget, er blevet ligefrem klassiske ved deres Skildring af en Type, som altid vil eksistere:

Alle, der kender Raadmand Philipsen ved, at han har Betænelighedernes Naadegave i en ganske usædvanlig Grad, at han er en saa klog og kundskabsrig Mand, at han bogstaveligt talt drukner i sin egen Kundskabsrigdom, spindes ind deri og ikke kan komme ud af Stedet for lutter Kundskabsrigdom og Alsidighed. Man ved, hvorledes han, naar han taler, for hver Tanke, har en hel Række Eftertanker og Bisætninger, som spænder Ben for Hovedtanken. Han ser altid en Sag fra uendelig mange Sider og viser deri megen Klogskab, Dygtighed og Kundskabsrigdom, men sligt gør altid Folk grumme lidet handledygtige Raadmand Philipsens alsidige Syn paa Tilværelsen og umaadelig mange Kundskaber har filtret ham ind i saa mange Betæneligheder, at han tilsidst bogstaveligt ikke har vidst, hvorhen han skulde.

*De Liberale
svigter.*

Særlig vendte Borgbjerg sig mod Overretssagfører Anders Hvass. Det havde ikke betydet noget, at Bing, Benzon og Strøm, som var valgt paa den gamle Borgerliste, havde svigtet, men at Forræderiet kom indefra, fra den gamle radikale Kerne, det havde bragt Vaklen i Gruppen og særligt i Magistraten. Det var slet ikke finansielle Betæneligheder, der var Aarsagen til det Standpunkt, Anders Hvass indtog, men Ønsket om at føre *moderat Politik*. De Liberale, der har svigtet i denne Sag, sagde Borgbjerg, ved at vi nu faar Forholdstalsvalg, og at Socialdemokratiet og de Radikale maa gaa til Valg hver for sig, og »de har da ment, at det gjaldt om at faa Føling opadtil, naar de maaske taber Forbindelsen nedadtil«. Der burde have staaet et enigt kommunalt Demokrati i København, som holdt sit Program, uden at en eneste svigtede, og som kunde have været et Eksempel paa hvorledes Venstre skulde bære sig ad i Staten. Nu har disse Folk ødelagt, hvad de selv har bygget op gennem 10 Aars Flertal, de har splittet deres eget Parti. Hvass er maaske ikke blevet Kapitalismens Lakaj, men de Folk, der er blevet velstillede eller raader over nogen Kapital, faar et andet Syn paa Kapitalismens Funktion i Samfundet end de havde, da de ikke var velhavende.«

Respekt
for Vælgerne.

Borgbjerg forlangte Vælgernes Meninger og Standpunkter respekteret:

»Vælgerne finder sig ikke i Gang paa Gang at gaa til Valg og sejre og vælge Mænd paa et vist Program og visse Principper, og saa se dem Hold efter Hold svigte. Vælgerne har Ret til at kræve deres Anskuelse respekterede. Repræsentanterne har deres Frihed, men Vælgerne har ogsaa deres, og det er til syvende og sidst Vælgernes Selvstændighed og Overbevisning, det kommer an paa. Repræsentanterne er dog kun Tillidsmænd for de Vælgere, der har valgt dem, og det gaar ikke an, at Repræsentanterne Gang paa Gang forlader de Standpunkter, hvorpaa de er valgte, uden i hvert Fald at stille deres Mandater til Raadighed for Vælgerne. Sligt virker ødelæggende og demoraliserende for hele det offentlige Liv.«

Borgbjerg appellerede til Slut til Indenrigsministeren, som nu skulde have Sagen til Afgørelse, om at følge det kommunale Selvstyre og den parlamentariske folkevalgte Repræsentation og tilsidesætte Magistratens Standpunkt. Men det var forgæves. Sigurd Berg fandt ikke, at Ministeriet havde Beføjelse til at afgøre Sagen, og Opsigelsen af Kontrakten med Sporvejsselskabet bortfaldt derefter.

De nordiske Undervisningsministres Møde i Stockholm. Fra venstre: Borgbjerg, Engberg, Sverrig, Oscari Mantere, Finland, Arngrimur Kristjanson, Island.

Sagen blev dog Aarsag til en betydningsfuld Forskydning. Det radikale Parti følte det nødvendigt at frigøre sig for de Mænd, der havde svigtet i Sporvejssagen, og da Flertallet indenfor Gruppen kunde være tvivlsomt, dannede de, der havde stemt for Sporvejenes Overtagelse, en ny Gruppe bærende det nystiftede radikale Venstres Navn; det var Rode og Fabrikant Leerbeck, der var de ledende Mænd. I den radikale Gruppe stod syv, tilbage i den liberale Gruppe blev seks Medlemmer.

Borgbjergs voldsomme Angreb paa »Forræderiet i Sporvejs-sagen« blev en stærkt medvirkende Aarsag til, at Tendensen indenfor det radikale Parti til at søge Forlig og Føling med moderate borgerlige Kredse forhindrede, og at de Radikale i Stedet gik tilvenstre, i Samarbejde med Socialdemokratiet. For den politiske Udvikling paa Rigsdagen vilde de kommunale Liberales Sejr have øvet en meget uheldig, ja maaske skæbnessvanger Indflydelse. Det 30 Aars Samarbejde mellem Radikale og Socialdemokrater vilde næppe være kommet.

Nu forsvandt de sidste liberale, moderate Mænd ved Valget 1909. Marstrand og Philipsen gik ind i den radikale Gruppe og stemte i 1910 for Kommunens Overtagelse af Sporvejene. Den 1. August 1911 overtog Københavns Kommune Sporvejene, og hermed var denne store Mærkesag, der i 10—12 Aar prægede al Kommunalpolitik i København, løst som Vælgerne havde krævet, og som det var lovet Vælgerne.

I en af sine Taler betegnede Borgmester Marstrand Borgbjerg som »den drivende Kraft i denne Sag«, uden hans Nærværelse kunde der være opnaaet Forlig. Marstrand havde Ret. Det var Borgbjergs Energi og Udholdenhed, der førte Kravet om Sporvejenes Overtagelse til Sejr, og det var hans Angreb paa Overløberne i denne Sag, der rensede Luften og medførte, at de, der havde svigtet, fik deres politiske Dom og maatte forlade Raadhuset.

*Udtræden af
Borgerrepræ-
sentationen.*

Ved Valget i 1909 var Borgbjerg opstillet paa Socialdemokratiets Liste som første Mand — i Spidsen for 50 Socialdemokrater. Det var første Gang Kvinder valgtes, og Borgbjerg bød som den førstvalgte i en smuk Tale det andet Køn velkommen til det kommunale Arbejde. Ved Valget i 1913 modtog han ikke Genvalg. Som hans Efterfølger — kan man godt sige — valgtes Stauning, der ved dette Valg indtraadte i Borgerrepræsentationen og blev Partiets politiske Ordfører i Salen.

Borgbjerg havde siddet i Forsamlingen siden 1898, ialt i 14 Aar — han havde været udenfor i eet Aar — og hans Indflydelse paa vigtige Omraader, Valget af Borgmester Jensen og Sporvejenes Overtagelse, havde været af afgørende Karakter.

KOOPERATIONEN

Borgbjerg havde arvet sin Interesse for den kooperative Bevægelse fra Faderen, der var en af den danske Andelstankes første og ivrigste Forkæmpere, og hans Studier i sin tidlige Ungdom af de første socialistiske Tænkere havde vakt denne Interesse til Live. Forløberne for den moderne Socialisme, Fourier, ligeledes Saint-Simon, og ikke mindst Englænderen Robert Owen, var alle Folk, der vilde realisere deres Ideer under en eller anden, som Regel noget utopisk Form for Kooperation. Men Ideen var der, og den tiltalte Borgbjerg, der altid følte sig tiltrukket af det, der gav sig praktiske Udslag. I sine mange Agitationsforedrag i Halvfemserne tog han tit sit Udgangspunkt i Bøndernes Andelsbevægelse i dens forskellige Former, som efter hans Mening var en Slags *praktisk Socialisme*.

I Aarene 1901—03 beskæftigede han sig atter med disse Emner ved at skrive »Socialdemokratiets Aarhundrede«, og sikkert har dette Arbejde med Utopisternes famlende Forsøg fængslet hans Tanker og givet ham nye Impulser i Arbejdet for Kooperation.

*Arbejdernes
Kooperation.*

Han saa jo ogsaa, hvorledes Bønderne støt og sejrrikt førte deres Andelsforetagender frem til en stedse større Position. Mejerier og Slagterier rejstes i alle Landsdele, Indkøbsforeninger, Salgsforeninger og Sparekasser stiftedes, Bøndernes Brugsforeninger var oprettet i næsten hver Landsby, og den store Fællesforening var Danmarks største Forretning.

Og alt det var gjort uden store Midler, ved den Enkeltes Indsats, ved Offervilje og Sammenhold. Hvorfor kunde Arbejderne da ikke gøre noget lignende? Var de mindre solidariske end Bønderne, havde de mindre Offervilje? Nej, tværtimod, Fagforeningernes stærke Samling og de derigennem opnaaede Resultater viste det modsatte.

Arbejderne havde jo nok dannet forskellige Produktionsforretninger, men de fleste formaadede ikke at øve nogen virkelig Indflydelse i Produktions- og Omsætningslivet, mange gik ikke helt godt, og nogle havde endog maattet standse. Skulde de mon ikke mangle Grundlaget, det Grundlag, som Kunderne vilde være, samlet i en stor Forbrugerorganisation?

I den danske Arbejderbevægelses første Aar spillede den kooperative Bevægelse en meget ringe Rolle i Modsætning til, hvad Tilfældet var i andre Lande. Og da man først begyndte at interessere sig for den eller fik Tid til at beskæftige sig med denne Gren af Virksomhed, skete det i Form af Produktionsforeninger og ikke Brugsforeninger. Det var formentlig en Følge af, at Danmark fik de socialistiske Ideer fra Tyskland, hvor man næsten op til Aarhundredskiftet var meget betænkelig ved at ofre sig for meget for Kooperation, da dette kunde svække Interessen for den faglige og politiske Bevægelse, der maatte være det vigtigste.

*Engelsk
Kooperation.*

England er den kooperative Bevægelses Moderland, og her voksede fra de berømte Rockdale-Væveres første Forening i 1844 en Forbrugsforeningsbevægelse op, som var meget kraftig og øvede en meget betydelig Indflydelse. Herfra bredte den sig til Fastlandet, til Belgien og Tyskland, og i dette sidste Land var der omkring 1900 meget stærkt Røre om Forbrugsforeningsspørgsmaalet. I Danmark var det Bønderne, som tog Tanken op, og indenfor Arbejderbevægelsen stod man nærmest fjendtlig overfor den, man betragtede den som smaaborgerlig og skadelig, en Bevægelse, der kunde føre Arbejderne bort fra den »rene Klassekamp«, bort fra den faglige og politiske Bevægelse.

Det var vel nok Brugsforeningernes stærke Vækst, først i England og senere i Tyskland, der aktualiserede Problemet, saaledes, at man rundt i Landene tog Nyttens af Brugsforeningerne op til Drøftelse. Dertil kom maaske ogsaa den Ting, at man havde opdaget, at det var naturligvis meget godt, at Fagforeningerne kunde hæve Lønnen med nogle Øre i Timen, men altfor ofte blev disse hurtigt taget tilbage i Form af højere Varepriser. For at faa det fulde Udbytte af stigende Lønninger, maatte man kunne kontrollere Priserne, og hertil kunde Brugsforeningerne bidrage ved deres Indflydelse i Omsætningsprocessen.

Dertil kom sikkert for Borgbjerg endnu et Motiv. Der var i dette Aarhundredes første Tiaar et meget stærkt aandeligt Liv

Tegning af Hans Bendix.

indenfor den voksende danske Arbejderbevægelse. Det gav sig Udslag paa mangfoldige Maader. Interessen for socialistisk Teori voksede, og Diskussionslysten var stigende. Man dannede Diskus-

Oppositionen
skal
beskæftiges.

sionklubber, som ofte kritiserede de ældre Ledere. Der var en ikke ringe Opposition efterhaanden, ikke mindst i Fagforeningerne, men ogsaa i Partiet. En meget stor Arbejdsløshed gav syndikalistiske Strømninger nogen Tilslutning, særligt blandt de yngre og ikke daarligst begavede Hoveder. Det var ingenlunde nogen Opposition imod Arbejderbevægelsen som saadan, men Virketran-

Borgbjerg og hans Hustru Olga Borgbjerg.

gen kunde ikke faa Afløb i positivt, organisationsmæssigt Arbejde, og i søgende Uklarhed og Utilfredshed blev den da til Opposition, hvor den ellers vilde være bleven positiv Indsats.

Borgbjerg vilde *beskæftige* disse Mennesker, give dem Opgaver, vejlede dem i Stedet for at de skulde fortabe sig i taaget Uvirkelighed og være spildt for Arbejderbevægelsen. Han siger det direkte i det Foredrag, han holdt, først paa den socialdemokratiske Kongres i 1908 og et halvt Aar efter paa »De samvirkende«s Generalforsamling:

»Her kommer ogsaa Forbrugsforeningerne til at spille den Rolle, at Hænderne faar noget at tage fat i, ikke mindst i daarlige Tider. Netop i disse Aar vokser den kooperative Tanke i alle Lande. Der har i vort Parti i de sidste Aar været en vis Trang til mere Handling og Energiudfoldelse, men denne Trang ved ikke, hvor den skal gaa hen. Vi har skabt et stort Parti og stærke Fagforeninger, bygget Forsamlingshuse, grundet en stor og stærk Presse, skabt en indflydelsesrig kommunal og politisk Repræsentation, oprettet Bageri, Bryggeri, Livsforsikring osv. Man vil mere, uophørlig fremad, og det er godt. Men man famler efter noget rigtigt at beskæftige sig med. *Her har vi det!* Lad os give alle dem, der for Tiden er utilfredse, noget at bestille, noget at arbejde med, saa skal Utilfredsheden nok forsvinde, eller rettere nok komme ind i det rigtige Leje, det Leje, hvor den kan blive til Gavn for Arbejderklassen som

Helhed. Det vil have indre pædagogisk Betydning, ligesom at aabne nye Felter for den stadig voksende Virkestrang indenfor Arbejderklassen.

I de første Aar efter Aarhundredskiftet voksede Interessen for den kooperative Bevægelse i alle Lande, og Spørgsmaalet sattes til Forhandling paa den skandinaviske Arbejderkongres i Kristiania (Oslo) 1907. I den Resolution, som Kongressen vedtog, betegnes den kooperative Bevægelse som »et vigtigt Middel i Arbejderklassens Frigørelseskamp«, og det maa »anses« for de organiserede Arbejderes Pligt at støtte de kooperative Organisationer, »navnlige ved at gøre deres Vareindkøb i saadanne og indmelde sig som Medlemmer«.

Hermed havde Kooperationen for første Gang faaet et officielt Stempel, og Følgen var, at Spørgsmaalet ogsaa sattes paa Dagsordenen for den Aaret efter stedfindende danske Partikongres i Odense September 1908. Straks ved Kongressens Aabning ned-sattes et Udvalg paa 9 Medlemmer, som i Kongressens fjerde Møde afgav Indstilling, hvor Borgbjerg var Ordfører for Flertallet, som iøvrigt bestod af Udvalgets 8 Medlemmer.

*Kongressen
1908.*

Talen, der officielt var Ordførerens Beretning over Udvalgets Arbejde (der var holdt tre Møder), men blev et 1½ Time langt Udsyn over Kooperationens og Brugsforeningernes Udvikling, var en ægte Borgbjergsk Tale. Holdt uden egentlig Manuskript, som han helst gjorde det, med ganske enkelte Hovedpunkter og ellers kun Tallene noteret ned. Men vel gennemtænkt, grundigt udarbejdet og maaske holdt i Tankerne adskillige Gange, naar han gik sine Ture ude i Naturen eller kørte paa Cykle eller med Jernbanetog paa en af sine mange Foredragsrejser.

Man kan vistnok godt sige, at Borgbjerg i Midten af dette Tiaar var »besat« af Kooperationens Idé, den arbejdede ustandseligt i hans Hjerne, og i de Aar kom han næsten i ethvert af sine Agitationsforedrag eller sine politiske Taler til at strejfe Kooperationen, Socialismen i Praksis, som han kaldte det. I Begyndelsen var denne stadige Tilbagevenden til kooperative Ideer tilfældig Inspiration, men efterhaanden modnedes Tankerne, saaledes, at han følte, det maatte nedfældes i praktisk Arbejde.

Talen paa Partikongressen var ypperlig, den var saa begejstrende, at to af Kooperationens Pionerer paa Stedet foreslog, ikke at den skulde opslaaes paa Murene, men at den skulde udgives som Pjece. Fuldendt mesterlig blev den, da han April 1909 holdt

*Pjece om
Kooperationen.*

den paa De samvirkende Fagforbunds Generalforsamling, fra hvilken den blev udgivet i Pjeceform.

Foredraget er værd at læse, ogsaa nu saa mange Aar efter, og Det kooperative Fællesforbund udgav i 1923, umiddelbart efter dets Stiftelse, Pjecen paany som Forbundets første litterære Agitationsprodukt. Her skal blot gives nogle faa Hovedpunkter.

Borgbjerg siger om Kooperationen, at den, som næsten alle moderne Ideer stammer fra Frankrig, Ideerne opstaar i Frankrig, men i England realiseres de. Franskmændene kan undfange en Idé, de kan om nødvendigt ofre Livet for en Idé, men de har forfærdelig svært ved at ofre blot 10 Centimer for en Idés Gennemførelse! Saa skildrer han Rochdale-Vævernes Eventyr og Brugsforeningernes Vækst i andre europæiske Lande og minder om Jaures' Ord, at Arbejdernes Forbrugsevne er en revolutionær Kraft. Bruger de den rigtig, faar den langt større Betydning, end vi aner. Den kan blive Arbejdernes Opdragelse til Selvstyre i Økonomi, en Skoling i at lede, først deres egne Hjem, saa deres egne økonomiske Foretagender, tilsidst det hele store Samfund; Kooperationen kan blive Overgangsled og Spirerne til Kommune- og Statssocialisme.

Han nævner ogsaa i Foredraget det evigt standende Problem om Priser og Lønninger. Arbejderne kræver højere Løn, fordi Priserne stiger, og Priserne stiger, naar Arbejderne faar højere Løn. I Forbrugsforeningerne kan Arbejderne hente noget af den Profit tilbage, der nu sluges af den kostbare, varefordyrende Mellemhandel. Og selvfølgelig, siger Borgbjerg, er Spørgsmaalet om Arbejderens mindst mulige Udgift ikke mindre vigtigt end Spørgsmaalet om hans højest mulige Indtægt. Efter at have citeret den gamle Rimkrønike, om »Den Snor, som lægges af Strengene tre, den brister fuld næppelig, det siger Vismand foruden Spe, ifald hun lægges læmpelig«, slutter han med følgende Ord:

»Den faglige, den politiske og den kooperative Bevægelse er uafhængig af hinanden. Men de gaar Haand i Haand som Led i den moderne Arbejderbevægelse. De er i indre Pagt med hinanden — det er de tre Strengene, hvoraf den Snor lægges, som viser Udviklingens Linie, ad hvilken der marcheres frem til en ny og højere Samfundsform. Derigennem erhverver det arbejdende Folk sig ogsaa forinden saa megen Administrationsevne, saa megen Selvbeherskelse, saa megen Evne til bevidst Villen og klog Handlen, at Tiden modnes til, at det kan ordne og styre hele Samfundet efter et nyt og højere Princip, efter Socialismens Princip.«

I anden Udgave af Pjecen, som udkom i 1923, skrev Borgbjerg et Forord, hvori han uddyber den Tankegang, der aabenbart har været ledende for ham i hans Bestræbelser for at fremme Kooperationen. Han skriver:

Allermest Vægt lægger jeg paa Kooperationens opdragende Betydning, og jeg har i de senere Aar mere og mere samlet min socialistiske Tankegang i Ord som disse: Naar de, der gør Arbejdet, ogsaa formaar at administrere det, da har vi Socialismen. Den kommer den Dag, da Arbejderne er enige nok, dygtige nok og modne nok til at bære den frem og holde den oppe — hverken før eller senere. Arbejdernes Frigørelse maa, som det lød allerede fra Karl Marx, være Arbejdernes eget Værk, og jeg giver dette Ord en stadig dybere, pædagogisk-reformistisk Betydning.«

Tegning af Anton Hansen.

Det var vistnok oprindelig Borgbjergs Tanke, at Partiet skulde oprette en stor Central-Brugsforening med stor Kapital, og stort Medlemstal — en Tanke han senere forlod, ogsaa af den Grund, at de først dannede Bybrugsforeninger efterhaanden var i livlig Vækst. Men hverken Tanken om en saadan stor Central eller Partiets direkte Indblanding vandt udelt Tilslutning paa Kongressen i 1908. I Udvalget havde et enkelt Medlem, Sophus Petersen, København, der selv var Handlende paa Vesterbro, senere Redaktør i Holbæk, taget Mindretalsstandpunkt og stillede Forslag om at undersøge Spørgsmaalet og udskyde Sagen til næste Kongres. Hans Udtalelser om, at Brugsforeninger kun var for bedrestillede Arbejdere, og at Socialdemokratiet vilde miste 20,000 Detailhandlere som Vælgere ved de kommunale Valg i København, var ikke uden en vis Virkning. Dertil kom det ogsaa fra Tyskland kendte Fagforeningssynspunkt, at altfor stor Blæst om Brugsforeningerne kunde hemme Interessen for Fagforeningerne. Man saa derfor en Række ældre Partirepræsentanter og Fagforeningsfolk gaa imod Udvalgsflertallets og Borgbjergs Forslag, bl. a. Fr. Andersen, Sigv.

*Modstand
mod Borgbjerg.*

Olsen, Vilh. Nygaard, Ludvig Hansen, Chr. Christiansen, H. P. Hansen og Lyngsie.

Paa denne Baggrund samledes Udvalget paany og nu enedes alle Medlemmer om et nyt Forslag, der blot var en Henviſning til den paa den skandinaviske Arbejderkongres vedtagne Udtalelse og Forslag om Nedsættelse af et Fællesudvalg mellem Partiet og Fagforeningerne, som skulde undersøge Spørgsmaalet og afgive Beretning. Medens Udvalgets første Forslag udtrykkelig nævnte, at Brugsforeninger skulde oprettes, omtaltes disse ikke med et Ord i det sidste Forslag. Fra de særligt Brugsforenings-Intereseredes Side blev det første Forslag opretholdt, og Borgbjerg maatte døje den Tort, som Ordfører for det enige Udvalg, at stemme imod sit eget oprindelige Forslag.

Men led Borgbjergs Brugsforenings-Idealisme saaledes et formelt Nederlag paa Kongressen, saa sejrede han i Realiteten. Et Fællesudvalg med Fagforeningerne blev nedsat, og De samvirkende Fagforbunds Generalforsamling kunde ikke undgaa at beskæftige sig med Sagen. Der var skabt et Røre om og en Interesse for Brugsforeningsbevægelsen, som gav sig Udslag i en stærk Tilvækst til de eksisterende og Dannelsen af mange nye Brugsforeninger i Byerne.

Arbejdernes Brugsforeningsbevægelse havde faaet sin Daab, og Borgbjerg var dens Fadder. I Løbet af faa Aar blev den knæsat som et vigtigt og nødvendigt Led i Arbejderbevægelsen. Ogsaa de i 80'erne og senere oprettede Produktionsforetagender indsaa i Løbet af faa Aar, at Brugsforeningerne kunde blive et solidt Grundlag for Afsætningen af deres Produkter.

Ligesom paa Kongressen i 1903 var Borgbjerg ogsaa her kommen i Modsætning til ledende Kredse indenfor Partiet. Han vovede det, fordi han var overbevidst om, at han kæmpede for det rigtige, og Tiden har givet ham Ret. Han *troede* paa Kooperationen, han saa som i et Syn de privatkapitalistiske Virksomheder trænges tilbage og Udviklingen paa det økonomiske Omraade omforme det danske Samfund til *De samvirkende Forbrugs- og Produktionsforeninger Danmark*.

FRA REDAKTØRSTOL TIL MINISTERBÆNK

I Aarene efter Aarhundredskiftet begyndte Redaktør Wiinblad at tale om sin Afgang. Han havde været Redaktør siden 1881 i en voldsom Kampperiode, han taalte daarligt Natarbejde og var flere Gange syg. Forretningsfører Hørdum (gamle Chr. Hørdum) tog imidlertid det Løfte af ham, at han ikke vilde trække sig tilbage saalænge Hørdum var Forretningsfører, og C. C. Andersen, der var Kontrolkomiteens Formand, svarede ham, at naar han havde været Redaktør i 30 Aar, kunde man tale om det. For at aflaste Wiinblad gjorde man saa i 1907 Redaktionssekretær Lundbeck til ansvarhavende overfor Presseloven, men det politiske Ansvar var stadig Wiinblads.

I Januar 1911 gjorde Wiinblad Alvor af sine Ønsker om at forlade Redaktørstolen. Han havde nu siddet i den i 30 Aar og gamle Hørdum var Aaret i Forvejen gaaet af og død. Wiinblad havde Ret til at være træet, han havde været pligttopfyldende som faa, havde aldrig taget sig Arbejdet let. Dertil kom, at han ogsaa følte, at Tiden var inde til at faa nye Folk frem. Borgbjerg var siden Aarhundredskiftet blevet det store Navn, som udadtil fordunklede Wiinblads. Naar Modstanderne polemiserede med »Soc.-Dem.«, hed det oftest »Borgbjerg skriver«, »Borgbjerg raser« osv. For Wiinblad var der ingen Tvivl om, hvem der skulde være Efterfølger, der kunde *kun* være Tale om Borgbjerg, og Wiinblad syntes, han skulde til, inden han blev for gammel.

En Dag i Marts 1911 meddelte Wiinblad Kontrolkomiteens Formand, at nu vilde han træde tilbage. C. C. Andersen søgte at slaa det hen, og omtalte det ikke i sin Beretning ved Forhandlingernes Begyndelse paa Kontrahentmødet. Wiinblad tog da selv Ordet, og i en lille Tale meddelte han Kontrahenterne sin faste Beslutning om at gaa. Den Gang strakte et ordinært Kontrahent-

*Wiinblads
Afgang.*

møde sig ofte over 7—8 Møder, og Valget af Redaktør kom ikke til Behandling samme Aften, som Wiinblad havde holdt den lille Tale. Men Dirigenten, Vilhelm Nygaard, tog Anledning til at takke Wiinblad for hans store Arbejde, og Forsamlingen rejste sig i Tilslutning dertil. Dermed var hans Afgang faktisk tiltraadt, og C. C. Andersens paatænkte Forsøg paa at overtale Wiinblad til at fortsætte, var blevet overflødiggjort.

Nogle Uger efter, den 18. April, blev Valget foretaget. Wiinblad og C. C. Andersen anbefalede Borgbjerg. Han fik ingen Modkandidat, men der var i Kontrahentforsamlingen nogen Modstand imod ham som Chefredaktør, ud fra den Motivering, at hans Valg til denne Stilling vilde formindske og vanskeliggøre hans store Arbejde paa Rigsdagen og som Agitator. Her var han Førstemanden, og her, mente man, kunde han ikke undværes. Fra den Side stillede et Forslag om, at Kontrolkomiteen skulde søge at finde en anden Kandidat, men det forkastedes, og Borgbjerg, som var blevet tilkaldt fra Bladet, valgtes til ansvarhavende Redaktør og takkede bevæget for Valget. Han havde selv ønsket at blive Wiinblads Efterfølger og vilde have følt det som en dyb Skuffelse, om han ikke var blevet det.

Valgt
til Redaktør.

Borgbjerg var nu Redaktør, men egentlig forandrede det ikke noget i hans Stilling. Han havde længe været Bladets førende Navn og Pen, og det vedblev han at være. Bladmand som Wiinblad eller som Cavling var han ikke, han var *Journalisten*. Arbejdet med Tilskæringen af andres Artikler om Mord og brækkede Ben, om By-sladder og Sensationer interesserede ham mindre end det selv at skrive. Han forlangte af Medarbejderne et smukt Sprog, men den tekniske Udførelse, Stoffets Placering og Opstilling, var ham underordnet. Han ønskede blot, at Bladet indeholdt gode velskrevne Artikler om virkelig aktuelle, levende Emner, han var *Journalisten* og fortsatte som den skrivende Redaktør, der selv prægede sit Blad med sin Pen. Og alt, hvad der havde med Politik at gøre, var og blev hans Hovedinteresse.

Kort efter at Borgbjerg var blevet Redaktør af »Soc.-Dem.«, begyndte en ung Socialdemokrat, Marinus Kristensen, at skrive i Bladet, og fra 1913 virkede han som fast Medarbejder. Den kun 21-aarige unge Mand skulde hurtigt blive en af »Soc.-Dem.«s mest talentfulde Journalister.

Marinus Kristensen var født i Nykøbing M., og kom som Barn

med sin Familie til København, hvor han blev sat i Typograflære. Kun 16 Aar gammel meldte han sig ind i Socialdemokratisk Ungdomsforening og i »Socialistklubben«, en Forening, der var stiftet af den dengang meget kendte Reinhold Mac, og som senere blev sammensluttet med Ungdomsforeningen. I disse Foreninger udfoldede Marinus Kristensen en for sin Alder ligefrem straalende Veltalenhed og viste samtidig en Kundskab og en Modenhed, der var ligesaa sjælden. Formelig berømt blev han ved at optræde som Opponent paa nogle kirkelige Møder i Bethesda. Da der blev etableret en Strejke af Funktionærerne ved Frederiksberg Sporvejselskab, en Strejke, som Borgbjerg i Kraft af sine københavnske kommunale Sporvejsinteresser fulgte med megen Opmærksomhed, stiftede Marinus Kristensen en Organisation, »Frederiksberg Fodspport Forening«, der opfordrede Folk til at drive Fodspport i Stedet for at støtte Sporvejstrafik, saa længe Strejken varede.

Ved denne Lejlighed og ved de mange politiske Møder, der holdtes i de Tider, opdagede Borgbjerg den unge Typograf og saa straks, hvilken enestaende Naturbegavelse han var. Marinus, som han altid kaldtes, blev knyttet til Bladet, og den nye Redaktør fandt her en Mand, som paa saa mange Maader lignede ham selv, i Evner som Taler og Skribent og i politisk Interesse. Borgbjerg, der ikke stod i nært personligt Forhold til ret mange Mennesker — han var altid elskværdig, ja charmerende, men ødslede ikke med sit Venskab — betragtede Marinus som sin aandelige Søn og opdrog ham som Journalist. Saa nær stod de hinanden i Tankegang, at naar Borgbjerg som Redaktør gav Marinus Kristensen en Retningslinie og nogle Stikord for en politisk Artikel, kunde denne

Marinus Kristensen. Redaktør af Social-Demokraten 1924—1928.

Hos Professor Voronoff.

Borgbjerg: Her er nu min lille Marinus, tror De, De kan faa lavet ham til et Geni.

Tegning af Alfred Schmidt.

skrive den saa fuldendt, at man næppe kunde læse, hvem af de to, der havde ført Pennen.

Da Borgbjerg blev Minister, overtog Marinus Kristensen fuldkomment selvfølgelig Posten som Redaktør, og det var et smerteligt Tab for den socialdemokratiske Presse, at han døde allerede i 1928. Borgbjerg var i den Periode atter ved Bladet og fulgte med Ængstelse Faserne i Marinus Kristensens lange Sygeleje, og det var ham en stor personlig Sorg, at det blev ham, der maatte skrive Nekrolog og holde Mindetale for sin 25 Aar yngre Ven.

Godt tre Aar efter, at Borgbjerg var valgt til Redaktør, udbrød Verdenskrigen, og dermed stilledes dansk Politik og dansk Presse overfor helt nye Opgaver af en helt anden Karakter end tidligere. Indadtil gjaldt det om at bevare Roen, skønt Rationering, Regulering, Dyretid, Prisstigning, Pengerigelighed og mange andre Ting i høj Grad kunde skabe Uro og Utilfredshed hos nogle Be-

Opgaver under
Verdenskrigen.

folkningskredse og vække Hensynsløshed og daarlige Instinkter hos andre. Udadtil gjaldt det om at bevare Neutraliteten og undgaa, at Danmark blev inddraget i Krigen, og ogsaa dette Problem var saare vanskeligt, fordi store Dele af Befolkningen, men særligt visse Organer i Pressen direkte tog Parti for England og Frankrig. Det var ikke almindelig Sympati for den ene Part, ikke den i Grundloven hjemlede frie Ret til Meningsytringer, men det formede sig ofte og ikke mindst hen mod Krigens Afslutning som Angreb paa Regeringen og det med den samarbejdende Socialdemokrati, fordi Danmark laa som et Land, der ikke var med i Krigen mod Tyskland.

Der var saaledes mere end nok af Problemer, og Stauning og Borgbjerg kom i disse vanskelige Aar til at staa som meget stærke, afgørende Støtter for den radikale Regerings Politik, Stauning som Partiets Formand, Borgbjerg som »Social-Demokraten«s Redaktør. Netop under Krigen skabtes det intime Samarbejde og det varme Venskab mellem disse to Mænd, som fik saa stor Betydning for den danske Arbejderbevægelse og for dansk Politik. Deres Skæbne var jo fælles. Den ene blev ikke skældt ud, uden at den anden ogsaa blev taget med. Borgbjerg og Stauning, Stauning og Borgbjerg, det er *deres* Skyld, var som Regel Omkvædet i alle de Angreb, der rettedes mod Socialdemokratiet og Fagforeningerne fra reaktionære Politikere, hensynsløse Storspekulanter, straffede Kædehandlere, fra Syndikalister og Venstresocialister, fra Storkapitalister og Storbønder. Og naar de saa allesammen ikke kunde finde paa noget andet, skældte de dem ud for Kejsersocialister og beskyldte dem for at være betalt af Tyskland. Under de mest bevægede Perioder var de endog udsat for personlig Overlast. Ved et Møde i Kø-

*Angreb
paa Borgbjerg
og Stauning.*

Det svægelige Afrustningsbarn.
Tegning af Jensenius.

benhavn mødte Syndikalisterne op, trængte sig ind paa Borbjerg og rykkede ham i Skægget, saa at han hurtigt maatte fortrække ud af et Vindue under Partifællernes Beskyttelse. Dagen efter refereredes Begivenheden med slet skjult Skadefryd selv i ellers anstændige Aviser.

Mindre sarte Naturer vilde være bukket under for et saadant Pres, men, sagde Borbjerg, som den store Optimist han altid var, nu er det netop vor Pligt at holde ud!

»Social-Demokraten« havde ingen let Opgave i de Aar. Redaktøren maatte kæmpe mod Fjender til højre og venstre og maatte overfor chauvinistiske, ententevenlige Kredse skabe den Balance, som var nødvendig for at sikre Landets Neutralitet og opretholde Tillid dertil hos begge de krigsførende Parter.

Som Afslutning paa de underlige forvirrede Forhold gennem Krigens og Efterkrigstidens 6 Aar kom Eksplosionen i 1920. Der havde samlet sig en umaadelig Sprængkraft i alle Lejre af Folket, og at det blev det sønderjydske Spørgsmaal, som medførte Udladningen, var maaske en Tilfældighed. Mange andre kunde være blevet Anledning.

*Begivenhederne
i 1920.*

Lørdag den 27. Marts tog Rigsdagen Paaskeferie. Samme Aften udsendte Højres og Venstres Partier Opraab til Offentligheden, hvori de krævede Valg snarest, idet de erklærede, at Regeringen sad med en ganske anden Opgave end den at gennemføre Genforeningen. Foruden disse to Opraab udsendte to Medlemmer af Regeringspartierne, Marott og Moesgaard Kjeldsen, et fælles Opraab, hvori ogsaa de krævede Valg, inden det sønderjydske Spørgsmaal fik sin endelige Afgørelse.

Dette Opraab var uden Tvivl aftalt, for at give det Udseende af, at der ogsaa var Mudder i Geledderne indenfor Regeringspartierne og at Regeringen ikke længere havde Flertal i Folketinget. Regeringspartierne raadede i Folketinget over 72 Mandater af 140. Selv om de to gik fra, var det dog Halvdelen, ja, egentlig havde den Flertal alligevel, idet den konservative Professor Birck var absolut enig med Regeringens sønderjydske Politik og havde erklæret at ville stemme for Regeringen under eventuel Afstem-

ning om det sønderjydske Spørgsmaal. Stilligen var i saa Fald 71 mod 69. Der var altsaa intet parlamentarisk Grundlag for en Aktion imod Regeringen. Den vilde selv gerne have Valg, men vilde først have gennemført en ny retfærdig Valglov, som Folketingets Udvalg næsten var færdig med.

Palmesøndag forløb i en underlig dump Stemning. Ingen vidste, hvad der vilde ske. »Social-Demokraten« havde ikke værdiget Marott og Moesgaard Kjeldsen et Ord og kun i en Sidebemærkning paa tre Linier nævnt deres Opraab. Men Mandag Formiddag skete det. Kl. 11 $\frac{3}{4}$ blev Konsejlpræsident Zahle kaldt til Kongen, som spurgte ham ud om den politiske Situation. Zahle svarede, at den var god nok, der var de bedste Udsigter til at faa Valgloven færdig, saa snart Rigsdagen igen mødte efter Ferien. Men Kongen mente, at man i Befolkningen ønskede Valg, og at der raadede Utryghed ved Regeringens slesvigske Politik. Han spurgte derfor direkte Zahle, om han vilde tage sin Afsked. Hertil svarede Zahle Nej, og Kongen meddelte, at saa maatte han, Kongen, afskedige Ministeriet. Dermed rullede Begivenhederne som en Lavine.

Klokken var nogle Minutter over 12, da Borgbjerg indfandt sig paa »Social-Demokraten«s Redaktion. Han havde lige faaet Nyheden fra Zahle. Selv havde han ikke konfereret med nogen, men havde besluttet sig til at udsende et Ekstranummer af Bladet. Stauning var ikke i Byen og kom først hen paa Eftermiddagen med Toget til Københavns Hovedbanegaard uden at ane, at han var afskediget.

Det gjaldt om at handle hurtigt. »Social-Demokraten«s Sats fra Mandag Morgen var »styrtet«, og det vilde tage Timer at sætte et nyt Blad op, selv om det kun skulde være paa 4 Sider. Men Middagsbladet »Klokken 5«s Forme laa paa Ombryderiets Borde, brugelige til Formaalet i Løbet af faa Minutter.

I en stor Overskrift »Kongen begaar Statskup« fastslog Borgbjerg Situationens Kerne, og med faa Linier, som han skrev paa Sætteriet, skildrede han, hvad der var sket, Regeringens Afsked paa graat Papir, og med en Kommentar: »Følgerne af det i Dag begaaede Statskup, der er enestaaende i Danmarks politiske Historie, er uberegnelige«, blev det hele sat op med store Skrifter som en Plakat, der fyldte hele Forsiden. »Social-Demokraten«s Hoved blev sat paa, Trykkersted og Ansvar rettet, og med de tre Sider fra »Klokken 5« gjordes Bladet færdigt. »Klokken 5«

*Ekstraudgaven
af »Soc.-Dem.«*

Redaktør, som endnu ikke havde forladt Sætteriet, ledede Om-brydningen og læste Korrektur.

Klokken 1½ snurrede Rotationspressen og spyede de første Numre med den sensationelle Nyhed ud. I en Bil kørte et Par af »Klokken 5«s Medarbejdere til Raadhuspladsen, hvor det af Sværte friskduftende Blad blev uddelt gratis og vakte vild Panik.

Nu var de fleste af »Social-Demokraten«s Medarbejdere efterhaanden ankommen eller blevet tilkaldt; Marinus Kristensen og Oskar Jørgensen tog 10.000 Blade og kørte i en anden Bil ud ad Nørrebrogade og rundt i denne Bydels Arbejderkvarterer, hvor Befolkningen rev Bladene til sig og slugte Nyheden med store Øjne.

I den første Udgave nævnes ikke Ordet Generalstrejke, men der stod:

»Der ventes meget vigtige Skridt fra Socialdemokratiets og de Radikales Side til Besvarelse af det begaaede Statskup.

Samtidig svæver General-Lockouten over Land og Folk. Der vil nu ikke være nogen Regering med parlamentarisk Støtte og folkelig Tillid til at søge de faglige Konflikter ledet ind i et roligt Spor.

Landet staar foran politisk og socialt Kaos.«

I en senere Eftermiddagsudgave har Borgbjerg faaet Tid til at skrive en kommenterende Artikel, hvori det hedder:

». . . Nu har Reaktionen samlet sig til et Spring ud i Forbrydelsen for ved Anvendelsen af ganske samvittighedsløse Midler at kvæle Landets demokratiske Udvikling og tvinge den arbejdende Befolkning gennem Kaos og Ulykker til Nederlag og Ydmygelse.

Men Svaret er rede:

Reaktionen skal blive Vidne til en Folkerejsning af uanet Vælde. Den skal ikke ret længe faa Lov til at triumfere over sit Kup. Den skal faa at se hele den arbejdende Befolkning, alle frisindede hæderlige danske Kvinder og Mænd i Flok og Følge i det danske Folkeværn, som er rede til at slaa Anstifterne af den skete Forbrydelse til Jorden.«

I en ny Udgave meddeles, at Socialdemokratiets og Fagforeningernes Hovedledelse er indkaldt til Møde samme Aften, Mandag, og at Svaret paa Kongens Statskup kun kan blive Generalstrejke.

Hermed var Ordet nævnt. Generalstrejke maatte være Midlet, som man brugte til paany at gennemtvinge forfatningsmæssige Tilstande. Det var dristigt gjort af Borgbjerg saaledes uden nogen Bemyndigelse at slynge denne Brandfakkel ud i det oprørte Folke-

Generalstrejke
besluttet.

hav, men Dristighed og Hensynsløshed udmærkede ham altid i de store Situationer.

Der var hos de faglige og politiske Ledere, som samledes om Aftenen, dyb Bekymring over Situationen. Man var enige om det skændige i de chauvinistiske Kredses Kup, men adskillige af de faglige Ledere var betænkelige ved en alle Fagforeninger omfattende Generalstrejke. Generalstrejken er et tveægget Sværd, og den maa slutte hurtigt eller endda helst virke alene som en Trusel.

Borgbjerg paa sin Side var ikke i Tvivl om Generalstrejkens Nødvendighed. Han vilde helst have proklameret den med det samme, og da der efter De samvirkende Fagforbunds Generalforsamling herskede nogen Uklarhed, om Generalstrejken skulde begynde Tirsdag efter Paaske eller straks, svarede Borgbjerg i Bladet: Generalstrejken begynder straks, hvor det er muligt. Tirsdag er sidste Frist! Ogsaa dette Svar var næppe helt efter de kompetente Forsamlingers Mening, og det vakte adskillig Ravage, derved, at Arbejderne mange Steder nedlagde Arbejdet uden Organisationernes Vidende eller Beslutning.

Generalstrejken var dog alene som Trusel nok til at naa Maalet: Forfatningsmæssige Tilstande. Efter de mange Forhandlinger paa Amalienborg, efter Kæmpemødet i Fælledparken, efter Borgerrepræsentationens March til Kongen, sejrede Fornuften, og Lørdag Nat eller rettere Paaskesøndag Morgen Kl. 4,13 afskedigedes Ministeriet Liebe, og da der samtidig naaedes et fagligt Forlig, kunde De samvirkende Fagforbunds Formand, Carl F. Madsen, Mandag Morgen aflyse den bebudede og nogle Steder, bl. a. i en Del af den borgelige Presse, iværksatte Generalstrejke. *Fornuftens Sejr.*

Blandt mange Arbejdere, særligt af de yngre, følte Resultatet i første Øjeblik som en Skuffelse. Der havde været Revolution i Rusland, i Tyskland og Østrig, Kongekroner var rullet og meget andet, og nu havde man i Danmark indstillet sig paa ved Generalstrejken at slaa et kraftigt Slag mod den Overklasse, der havde levet højt paa Krigen og nu bagefter vilde knuse Arbejderbevægelsen og ophæve dens politiske Rettigheder. Og saa blev det hele til ingenting!

Da Borgbjerg Paaskesøndag Aften kom paa Redaktionen for at skrive sin Leder, sad nogle yngre Medarbejdere og afventede nærmere Enkeltheder i den trufne Afgørelse.

— Det er den største politiske Sejr, en Arbejderklasse nogen-

sinde har vundet, udbrod han uden nogen nærmere Forklaring. Og da Medarbejderne stadig lod ganske uforstaaende, gentog han med hævet Stemme: Det er den største politiske Sejr, en Arbejderklasse nogensinde har vundet!

Borgbjerg havde selvfølgelig Ret. At faa Kongen til at afskedige Ministeriet Liebe og genindføre forfatningsmæssige Tilstande var Generalstrejkens Maal, og det naaedes paa 4 Dage. Medvirkende dertil har det været, at Kongen dog til syvende og sidst ikke ønskede en Strid med Halvdelen af Folket, og det viser Chr. d. 10'des *Klogskab*, at han bøjede af, og, da han saa Konsekvenserne, ikke vedblev at følge de nye Raadgiveres Veje.

Tegning fra Genève af Penkala.

For de Kommunistere og Syndikalister, som ønskede Opløsning og Kaos og mest mulig Ballade og Uro i Gaderne, var Generalstrejkens Afblæsning ingen Sejr. Heller ikke for de halve eller hele Idealister, som drømte om social Revolution og Republik. Men realpolitisk var det en stor Sejr. Saa kunde de Yngre nok saa meget bagefter

tale om de gamle moderate Ledere, som nu atter havde svigtet o. s. v. Synspunktet var forkert. Borgbjerg skrev i en Jubilæumsartikel i 1908 om P. Knudsen, som man ofte knyttede Betegnelsen moderat til: »Det er ikke Moderation at nøjes med det, man kan opnaa, men det er Moderation at nøjes med *mindre*, end man kan opnaa.«

G.-S.-
Agitationen.

Men ogsaa ud fra modsat Synspunkt blev Generalstrejken diskuteret. Fra borgerlig Side blev Socialdemokratiet gjort til et Bolshevikparti, der havde allieret sig med Gaden, og nu var gaaet over til Anvendelsen af ikke-parlamentariske Metoder. De hæftigste Angreb rettedes paa Socialdemokratiet, G.-S.-Agitationen fejrede skamløse Triumfer, og Borgbjerg, der havde været Generalstrejkens primus motor, kæmpede og polemiserede mod disse

Paastande, som naturligtvis øvede en vis Virkning i et Aar, hvor der blev holdt 4—5 Valg og førtes en Agitation, som aldrig er set siden. Mod de til venstre, der sagde, at Generalstrejken var en Fiasko, pegede han paa Reaktionens voldsomme Angreb og skrev: »Vore Modstanderes Raseri er det bedste Bevis paa vor Sejr«. Og naar Højre gjorde indirekte Forsøg paa at ophidse Arbejderne, svarede han: »Se, Reaktionen og Syndikalisterne, Yderpolerne i Samfundet faar fælles Interesser«, og han tilraabte dem: »Respekt for den lovlige Orden — ogsaa fra oven«.

Det gjaldt for Borgbjerg om at vise, at Socialdemokratiet ikke havde forladt den parlamentariske Vej. Han havde jo selv i 30 Aar fremholdt de demokratiske Rettigheders Værdi for Arbejderklassen og advaret imod at gaa andre Veje. Han kom fra Bondedemokratiet og havde været med til at forme Arbejderdemokratiet. Det var ham imod at blive slaaget i Hartkorn med »Kasketdrengene« og Voldsmænd. Han var indigneret over det, som han ogsaa var indigneret over Kuppet. Det var netop hans stærke Indignation, der flammede op, da han, Dagen efter at Zahle var afskediget, skrev:

»Født i Løgn, fuldbyrdet i forbryderisk Letsindighed skal Kuppet knuses i Folkets Harmene.«

Generalstrejken var ikke vedtaget, fordi Arbejderbevægelsen var blevet bolscheviseret, men fordi den vilde modsætte sig »Bolschevismen fra oven«. »Vi proklamerede«, skrev han, »Generalstrejken som Svar paa Reaktionens Kup, for at genindføre lovlige Tilstande, ikke for selv at gøre et Kup«. Og han skrev i »Social-Demokraten« den 4. April, da Generalstrejken var aflyst:

*Borgbjergs
Forsvar.*

»Jo mere Arbejderklassen herhjemme gennem en Aarrække har ladet sig holde tilbage af en klog og besindig Ledelse og til Gavn baade for Arbejderklassen og hele Samfundet, desto kraftigere maatte netop denne Arbejderklasse reagere mod Reaktionens skændige Kup.

Hvis en Flok Eventyrere naar som helst ad en hemmelig Bagdør kan trænge ind i Kongens Privatgemak, afsætte den parlamentariske Regering og indsætte en ny uden at spørge Folketinget, afbryde et paabegyndt Lovgivningsarbejde lige før Afslutningen og udskrive Valg paa andet Grundlag, end det sidste Valgdags sejrige Program forlangte — da hører al Mulighed for en rolig, parlamentarisk Udvikling op, da tilintetgøres al sund, demokratisk Reformpolitik.«

Da Rigsdagen blev indkaldt paany, og Valgloven kom til Behandling i Folketinget den 11. April, førtes en politisk Debat om

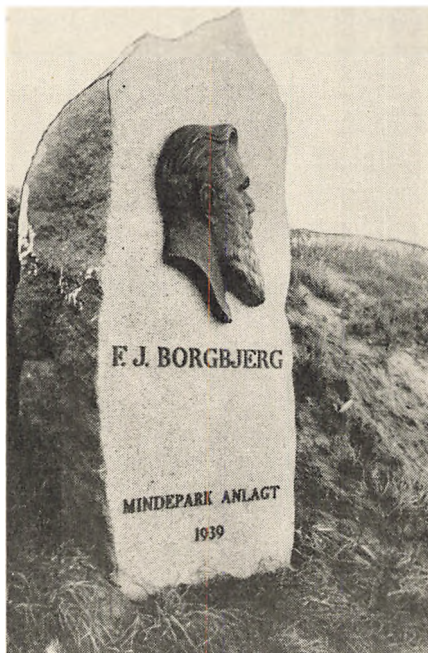
Generalstrejken, hvor Borgbjerg som Ordfører leverede Forsvaret for Fagforeningernes Beslutning:

»Hele vort Parti, hele den danske Arbejderklasse maatte blive grebet af den største Harme og Forbitrelse over pludselig at se Bolschevismen aabenbare sig her i Landet med virkelig Magt fra oven — Bolschevismen fra oven, det voldelige Indbrud i den lovlige parlamentariske Udvikling! De maatte sige til sig selv: Hvilke Midler har vi til Afværgelse heraf? Intet lovligt Middel maa vi lade uforsøgt, hvis det staar til vor Raadighed. Saaledes var Stillingen. Et revolutionært Parti ude i den øvrige Verden havde maaske ikke reageret saa voldsomt mod det, der skete, som vi, der var et reformatorisk Parti, reagerede, fordi det var selve Grundlaget for vor 50-aarige Virksomhed, der blev slaet bort under Fødderne paa os. . . Vi maatte reagere paa det voldsomste herimod, ellers havde vi svigtet 50 Aars Arbejde og ødelagt alle Fremtidsudsigter, ikke blot for os selv, men for en rolig parlamentarisk Udvikling her i Landet. . . Saa greb vi til Generalstrejken.«

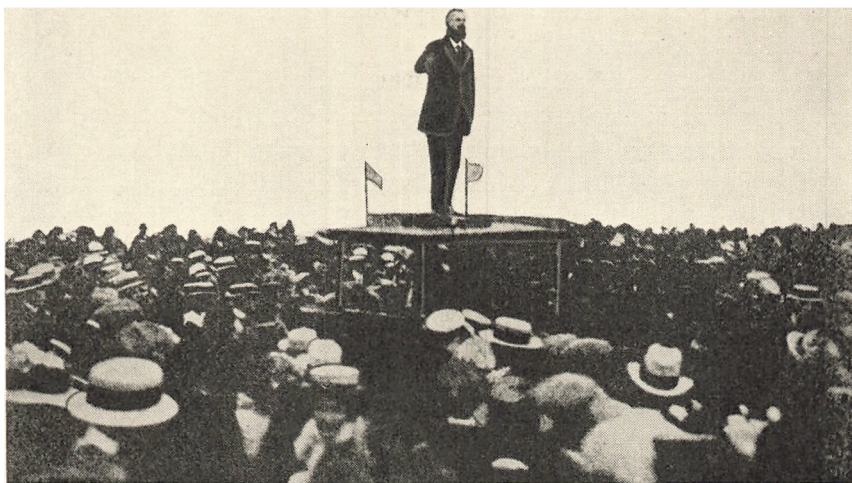
Man kan diskutere, hvorvidt Ministeriet Zahles Afskedigelse var blevet mødt med Betegnelsen Statskup og Proklamation af

Generalstrejke, dersom det ikke var Borgbjerg, men andre, f. Eks. Stauning og Carl F. Madsen, Partiets og Fagforeningernes Formænd, der skulde have bedømt Situationen. Det er meget muligt, at de efter Forhandlinger med deres Bestyrelser var kommen til lignende, dog noget afdæmpede Udtalelser. Men Borgbjerg tog sit Standpunkt med Minutters Varsel, han reagerede øjeblikkeligt, gennemførte sit Standpunkt og *sejrede*.

Vil man derfor virkelig bedømme og placere Borgbjerg, skal man se ham under Begivenhederne i Paaskedagene 1920. Ikke som elskværdig Minister eller som charmerende Selskabsmand, men staaende paa

Mindesten i Borgbjergs Folkepark.

Mødet i Fælledparken 30. Marts 1920.

Bilens Tag hin Tirsdag Aften ude i Fælledparken, tiljublet af 100.000 Tilhørere, der var parat til at følge ham, hvorhen han førte dem. Det var den rigtige Borgbjerg. Borgbjerg som han var.

Hans Personlighed og Temperament, hans lynsnare Beslutsomhed, hans usædvanlige, suggestive Evner overfor Folkemasser minder om Skikkelser, vi kender fra Historien — i større Lande og under andre Forhold — som i et Folks Skæbnestunder griber Tøjlerne, fejer Smaakravlet til Side og fører Folket ud i den store Storm paa Liv og Død til Revolution og Sejr.

Efter Paaskebegivenhedernes stormfulde Dage og Genforeningens Drømmerus fulgte en 4 Aars Periode med Venstre styre, markeret af Bankskandalerne og de stigende Vanskeligheder for den danske Valuta.

Socialdemokratiet var nu i Opposition, og for et socialistisk Parti kunde Materialet til Kritik ikke være bedre. Landmandsbanken, Transatlantisk Kompagni, Andelsbanken er Navne, som straks i Erindringen fremkalder lige saa mange Skandaler. Det var ikke saaledes, at Venstre regeringen paa nogen Maade kunde drages til Ansvar for Miséren, men den Forbindelse, Ministeriet Neergaard paa Statens Vegne fik med disse mange Sager, faldt som Regel

Efter Krigen.

højest uheldig ud og bidrog til at svække Venstre og styrke Oppositionen til det næste Valg.

For »Social-Demokraten« under Borgbjergs Redaktion blev disse Aar præget af den voldsomme Kritik mod den kapitalistiske Svindel, som afsløredes. Landmandsbankens mægtige Underskud, Storspekulationen med Hundreder af Konsortier, »Social-Demokraten«s Offentliggørelse af Landmandsbankens »Konto af 1. Februar«, hvor en Række af Landets fineste Navne havde faaet deres Spekulations-tab dækket, vakte vældig Harme. Paa disse Omraader ydede Bladets økonomiske Medarbejdere, Magister Albert Olsen (nuværende Professor ved Universitetet) og afdøde Nina Bang, et aldeles fortræffeligt Arbejde, medens Borgbjerg og Marinus Kristensen besørgede det mere politiske og agitatoriske.

Et Angreb, som »Social-Demokraten« rettede mod Udenrigsminister Cold for som Direktør for »Det forenede Dampskibs Selskab« at have spekuleret i sit eget Selskabs Aktier, vakte stor Opsigt. Udenrigsministeren var gift med Borgbjergs Plejesøster, en Datter fra det Bock'ske Hjem, hvor han tilbragte det meste af sin Barndom og Ungdom. Men det kunde ikke være afgørende. Hvor meget det end gjorde ham ondt, »Social-Demokraten« kunde af Hensyn til Redaktørens personlige Forhold ikke undlade at kritisere, hvor Kritik var paa sin Plads.

I den heftige Polemik, som disse kapitalistiske Svindelaffærer, der jo havde kostet Landet Hundreder af Millioner, fremkaldte i Rigsdag og Presse, var det vel uundgaaeligt, at Angrebene en enkelt Gang skød over Maalet. Og Borgbjerg erkendte det selv. Men han sagde: »Vi kæmper for dem, der altid lider Uret, og i den Kamp gør det mindre, om vi en Gang imellem skal komme til at bruge et for stærkt Ord eller gøre en eller anden rig Storkapitalist en lille Smule Uret!«

Ved Valget i April 1924 vandt Socialdemokratiet en stor Sejr, mønstrede 470.000 Stemmer og fik 55 Mandater. Skønt Partiet tidligere havde afslaaet at deltage i Regeringsdannelser, saalænge det ikke var Flertal i Folketinget, var Stillingen nu en ganske anden. Stauning havde forud været Minister i fire Aar i det radikale Ministerium, og Socialdemokratiet var nu saa langt det største Parti, at det vilde have været lidt af en Falliterklæring, om man havde afslaaet at gøre sin parlamentariske Pligt.

Socialminister.

Da Stauning den 23. April 1924 dannede sit første Ministerium,

Komiteen for Aarhus-Universitetet holder Møde med Undervisningsministeren.

var det en naturlig Ting, at Borgbjerg kom med, og han overtog det nyoprettede Socialministerium, hvorunder netop de for Arbejderne betydningsfulde Omraader henlagdes, bl. a. Arbejdsløshedskasserne og hele den sociale Forsorg.

Hvad Resultater angaar, blev Borgbjergs Tid som Socialminister ikke just frugtbar. Ganske anderledes Resultater naaede han som Undervisningsminister. Men Tiden 1924—26 var uden fast Samarbejde med de Radikale, som under Rodes Ledelse mest søgte at føre Politik sammen med Venstre eller Dele deraf og ikke undte den socialdemokratiske Regering alt for store Resultater.

Borgbjerg fik dog gennemført en Række Love af ekstraordinær Karakter paa Sociallovgivningens Omraade, men omtales her skal kun hans Forslag til Lov om *Bedriftsraad*.

*Forslag om
Bedriftsraad*

Dannelsen af Bedriftsraad med Arbejdernes Deltagelse i Virksomhedernes Ledelse havde spillet en stor Rolle i den socialistiske og faglige Agitation i Tyskland omkring 1918—20 og bredte sig derfra ud over Kontinentet. Skønt man ikke havde mange Erfaringer at bygge paa — det var praktisk talt kun Tyskland og

Norge, hvor Bedriftsraad fandtes — ansaa Regeringen det for sin Pligt at føre det principielle Krav frem for Rigsdagen, og Borgbjerg lod udarbejde et Lovforslag.

Vidtgaaende var det ikke, men som Manifestation, som Principforslag havde det sin Interesse, hvilket ogsaa fremgaar af den socialistiske Tale, som Borgbjerg holdt ved Forelæggelsen December 1924:

»Det Forslag, som jeg hermed har den Ære at forelægge for det høje Ting, tilsigter at give Lønarbejderne, der under de nuværende Samfundsf forhold i Hovedsagen er skilt fra Arbejdsmidlerne, mere Indsigt og større Indflydelse paa den Virksomhed, hvor de er beskæftiget, og dermed vække deres Arbejdslyst og Arbejdsglæde i højere Grad, end de nuværende Forhold har Tendens til at opmuntre til.

Efter Verdenskrigen og den derpaa følgende Verdenskrise, der jo for alle tænkende betød det liberalistiske, kapitalistiske, militaristiske Samfunds Fallit, var det naturligt, at Arbejderne i de forskellige Lande overvejede, hvorledes de, ikke ad Revolutionens Vej, for det viste sig yderligere, at Revolution vel kan fremkalde *store nyttige politiske Forandringer*, men ikke kan forandre Samfundets sociale Struktur *varigt og gavnligt*, men paa fredelig Maade, ad reformatorisk Vej kunde føre Samfundsudviklingen ind i et nyt og bedre Spor. *Det var et Sporskifte, der, aabenbart for alle tænkende, skulde og maatte foretages.*

Et Sporskifte kan tilsyneladende være en lille Ting, Bevægelsen i det ene eller det andet Spor kan være ikke ret meget forskellig, *men naar Linierne er divergerende*, kan et Sporskifte føre til, at vi efterhaanden kommer ind i *en helt ny Retning, mod helt nye Maal*. Og det var aabenbart det, der tiltrængtes. Socialdemokratiet her i Landet tog samtidig med Arbejderne i de fleste andre Lande disse Tanker op til Overvejelse, hvorledes man paa fredelig Maade, ad reformatorisk Vej kunde naa *fra Kapitalismen*, der havde spillet Fallit, *hen mod Socialismen*, der øjensynlig for flere og flere tænkende stillede sig som det Fremtidsmaal, der maatte stiles imod.«

Lovforslaget blev ikke til Lov, hvilket Socialministeren heller ikke havde tænkt sig muligt under de daværende Forhold. Men Folketingets Behandling af Sagen resulterede dog i Nedsættelsen af en Kommission, hvis indsamlede Materiale kan blive værdifuldt, om Tiderne igen skulde gøre disse Former for Arbejdernes Indflydelse i Virksomhederne særligt aktuelle.

SKOLEN OG TEATRET

Borgbjergs Aar som Undervisningsminister blev overordentlig interessante for ham. Her havde han Skolen og Teatret under sig, og de to Ting havde hans hele Kærlighed. Han var ganske vist ikke Lærer, men han vilde i sin Ungdom meget gerne have været det, og hvis han ikke var blevet Journalist og Politiker, havde han sikkert fulgt Kaldet som Lærer, til hvilken Gerning han havde store medfødte Evner. Han havde heller aldrig været noget ved Teatret, men han var hele sit Liv — skønt stærkt optaget — en flittig Teatergænger, og han elskede Kunsten, den dramatiske Kunst og Musiken, og det Teater, han som Undervisningsminister fik at røgte, Det kgl. Teater, var for ham Kunstens Højborg, hvorfra Lyset i Ord og Toner skulde vælde ud til det danske Folk.

Borgbjerg gik til sit Arbejde som Undervisningsminister — i Staunings andet Ministerium fra 1929 til Valget 1935 — med levende Interesse. Det var hans Opfattelse, at Skolen i alt for mange Aar havde været forsømt fra Lovgivningsmagtens Side. Siden Grundloven blev givet 1849 og op til Aarhundredskiftet var ingen betydende Reformers gennemført. J. C. Christensen gennemførte i 1903 Almenskoleloven, som væsentlig fik sin Karakter ved Mellemskolens Oprettelse. Men Mellemskolen blev en Art finere Skole, hvori alle, eller saa mange som muligt, vilde over, og Folkeskolen løb derved en vis Fare for at blive noget af anden Rang, en Almueskole som før i Tiden. Skoleordningen af 1903 havde Slagside, som Borgbjerg sagde.

I sin Skoleopfattelse var Borgbjerg meget frisindet, maaske mere frisindet end mange andre Socialdemokrater. Der var stadig noget af den unge Grundtvigianer i ham, og Statsskolemonopol ønskede han absolut ikke. Heller ikke skulde Skolen bindes for stærkt efter bestemte Dogmer. Saa stor Frihed som muligt, store

*De store
Skolereformer.*

Muligheder for nye Ideer fra det pædagogiske Initiativs Mænd, det var hans Ideal. Den offentlige Skole maatte i Kraft af sin egen Udvikling blive saa god, at alle Folkets Børn er tjent med at søge den. »Den maa ikke være for god for den ringeste og ikke for ringe for den bedste«. Intet Eksamensterperi, men Kundskaber, Viden skulde Skolen give. Smukke Ord og gode Idealer.

Tankerne fra den store Skolekommission, som arbejdede under K. M. Klausens Ledelse fra 1919 til 1923, var endnu ikke ført ud i Livet. Nina Bang havde forsøgt i sin Undervisningsministertid, men forgæves. Nu syntes Tiden bedre moden.

Borgbjerg besluttede at tage Hovedreformerne i tre Tempi, først en Forbedring af Seminarieundervisningen, saa en Ordning af Skolens Styrelse og endelig en Ordning af Folkeskolen.

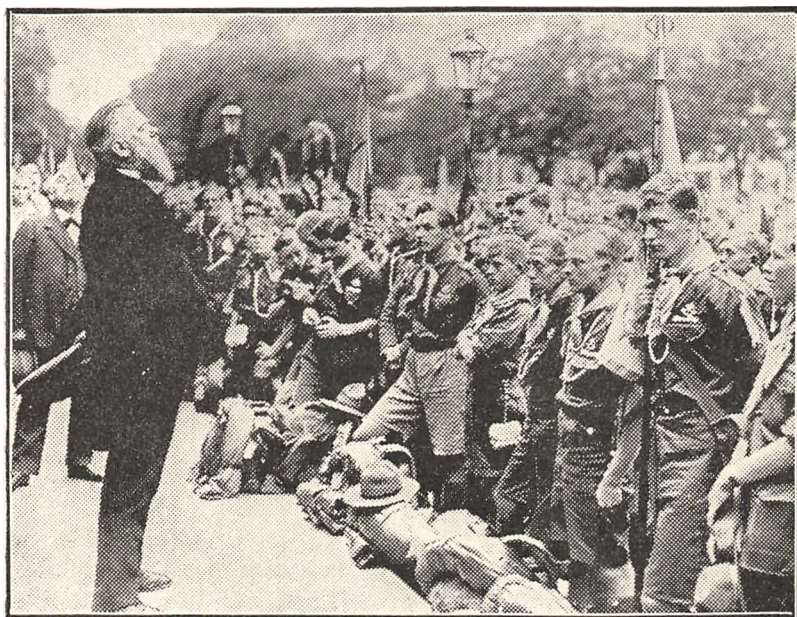
1930 gennemførtes Loven om Seminarieundervisningen. Den forlængede Seminarieundervisningen fra 3 til 4 Aar og moderniserede Undervisningen i betydelig Grad. Der indførtes obligatorisk Undervisning i mindst eet Sprog, hvilket ikke hidtil havde været Tilfældet, ligesom der blev givet Adgang til mere Selvarbejde, Laboratorieøvelser og praktisk Pædagogik. Hensigten hermed var at hæve Lærerstanden og ved den bedre Uddannelse af Lærerne gøre Skolen bedre. Det lykkedes Borgbjerg at finde frem til en Ordning, som kunde tiltrædes ogsaa af Venstre og Konservative i god Traad med, hvad han ogsaa havde søgt i sit Rigsdagsarbejde, at holde Skolen udenfor al snæver Partipolitik.

*Demokratisk
Styrelse.*

Derefter kom i 1933 Lov om Skolens Styrelse og Tilsyn. Der var mere Sprængstof i den, mere Princip, og det lykkedes da heller ikke at faa de Konservative med, Missionsfolkene indenfor Partiet forhindrede det.

I Virkeligheden er denne Lov næsten revolutionær. Socialdemokratiet havde altid kritiseret det »fødte gejstlige Tilsyn«, K. M. Klausen havde holdt mange Taler paa Rigsdagen og ved Skolemøder imod det, og ikke mindst havde Sammensætningen af Københavns Skoledirektion, hvor en Præst udgjorde den ene Trediedel af Direktionen, hvis to andre Medlemmer var Overpræsidenten og Borgmesteren for Skolevæsenet, vakt Kritik.

Nu faldt alt det gamle. Det gejstlige Tilsyn blev afskaffet, og hele Skolens Styrelse blev demokratisk bygget op. I København blev der oprettet obligatoriske Forældreraad, valgt ved almindelig Valgret, og medens Kommunalbestyrelsen vælger tre Medlemmer

Borgbjerg taler for Spejderne ved den store Jamboree.

af Skoledirektionen, vælger Forældreraadet andre tre, hvorved det demokratiske Element er sikret Flertal. Ogsaa Lærerne har en Repræsentant i Direktionen. Paa tilsvarende Maade demokratiseres Skolens Styrelse udenfor København, og i Stedet for de konservativt-gejstlige Skoledirektioner i hvert Provsti, træder nu Amtsskoledirektionen, hvis Flertal er udgaaet af de folkevalgte Repræsentanter. Alle Skoler faar Mulighed for at etablere Forældreraad, og selv ude i de smaa Landsogne ser man nu Forældreraad dukke op, naar en interesseret Mand eller Kvinde tager sig af det.

Den vigtigste Lov var nu tilbage, selve Folkeskolens Ordning. Det gamle Ideal for de store Pædagoger var at gøre Folkeskolen til en virkelig Enhedsskole, omfattende ikke alene Børneskolen, men Realskolen, Gymnasiet og Ungdomsskolen. Opgaven maatte ikke mindst være at løfte Landsbyskolen op til moderne, tidssvarende Former. Ved Siden af Eksamens-Mellemskolen skulde man skabe en praktisk Mellemskole, som kunde lære Eleverne mere praktiske Ting, anvendelige i Livet for dem, der ikke just skal være Embedsmænd eller Videnskabsmænd. Denne praktiske Mel-

lemskole skulde være lige saa »fin« som Eksamens-Mellemskolen og dermed ophæve »Slagsiden« i den gamle Mellemskoleordning af 1903.

Borgbjerg talte nu ved en Række Skolemøder, og det lykkedes ham at vinde et Flertal af Lærerne for disse Planer. Derimod lykkedes det ham ikke at faa Loven gennemført i Rigsdagen. Forslaget blev forelagt første Gang i 1934, men ikke vedtaget. Da Borgbjerg gik af som Minister, var han dog naaet saa vidt, at hans Efterfølger, Jørgen Jørgensen, efter at Flertallet i Landstinget var blevet demokratisk, kunde faa Loven vedtaget og sætte sit Navn under den, noget ændret, men dog væsentlig i den Skikkelse, Borgbjerg havde forhandlet sig til.

Trængte Skolen til Reformer, da Borgbjerg traadte til som Undervisningsminister, gjorde Det kgl. Teater det i ikke mindre Grad.

Det kgl. Teater.

Det kgl. Teater var i de mange Aar, lige fra 80'erne, et Stridens Emne paa Rigsdagen. Medens Københavnerne, da i hvert Fald de mere velstillede, som havde Raad til at købe de dyre Billetter, vel nok altid var Venner af Teatret, var det modsatte Tilfældet for Bøndernes Vedkommende. Hvorfor skulde Staten betale Underskudet paa det Teater, som kun Københavnerne kunde komme i? Og efterhaanden som Teatrets Underskud blev større, voksede Misstemningen. Mange Planer blev fremsat og drøftet, adskillige Forsøg gjort, dels paa at skaffe Balance og dels paa at finde en fast Ordning, som kunde skaane Teatret for den evindelige Kritik. Plan om Dobbeltscenedrift med et eksisterende Teater havde været lige ved Gennemførelse, bl. a. interesserede Finansminister Edvard Brandes sig meget derfor. Mere og mere samlede man sig om Bygningen af en ny Scene i Forbindelse med det gamle Teater. Der havde egentlig aldrig været nogen virkelig reel Kritik af Teatrets kunstneriske Præstationer, man erkendte, at det havde en Stab af dygtige Kunstnere, men man fik for lidt ud af dem saa længe tre Kunstarter, Skuespil, Opera og Ballet skulde spille paa samme Scene.

Saa fik da Undervisningsminister Byskov i sin Ministertid

Undervisningsminister Borgbjerg sammen med Departementschef Graae.

Rigsdagen til at bygge »Stærekassen«, som baade skulde være Teaterbygning og Sæde for den nye, hurtigt voksende Opkomling i Kunsten, Radiofonien.

Da Borgbjerg traadte til som Undervisningsminister i 1929 arvede han altsaa »Stærekassen«, som ventedes færdig i Vinteren 1930—31. Men forinden maatte der gennemføres en fast Ordning med en ansvarlig Leder for Teatret, som nu endda fik to Scener at spille paa. Med Hensyn til Teatrets Ledelse havde man eksperimenteret meget i Tidens Løb. I 1922 gennemførte Undervisningsminister Appel en Ordning med 5 Direktører, som hurtigt viste sig ganske umulig, og som Nina Bang ophævede i 1924, samtidig med at hun afskedigede »Teatergreven«. Denne Ordning bestod i, at der var en eller anden Greve uden særlige kunstneriske Kvalifikationer, som var Chef for Teatret og underordnet ham Ledere af de forskellige Afdelinger. Nina Bang kaldte Greven for et Rudiment og konstituerede i Stedet Will. Norrie som Ene-Direktør. Hendes Efterfølger, Byskov, foretog sig intet udover at faa vedtaget Stærekassen, og Will. Norrie var konstitueret som Direktør uden nogen endelig Ordning lige til 1930, da Borgbjerg afskedigede ham.

Borgbjerg tøvede med at gennemføre en Nyordning, raadførte sig til mange Sider, og først i Foraaret 1930 udsendtes Meddelelsen om, at Adam Poulsen var udnævnt til Direktør med Eneansvar overfor Ministeren. Det var nu hans Opgave at engagere Personale — der kom jo en Scene til — og iøvrigt organisere Teatret under de nye Forhold. Straks da Adam Poulsen var udnævnt, rejste der sig et Ramaskrig i en Del af den københavnske Presse. Forud for Udnævnelsen var gaaet en paagaende Agitation imod Adam Poulsen, den lille teaterinteresserede Inderkreds havde delt sig i Kliker for og imod, og nu blev Kampen offentlig. Blandt andet kom det til et skarpt Sammenstød mellem Borgbjerg og Poul Reumert, der var Personalets Formand. Reumert havde besøgt Undervisningsministeren i en Periode, han laa paa Hospitalet, og vilde paastaa, at Borgbjerg havde lovet ham 65.000 Kr. i aarlig Gage, hvis han vilde blive ved Teatret, noget der lød ganske usandsynligt, eftersom netop de store Gager skulde skæres ned. Samtidigt skulde Ministeren ogsaa have lovet ham, at der ingen Afskedigelser skulde finde Sted.

Hvor lidt eller hvor meget, der var om det, blev aldrig opklaret og er ogsaa ligegyldigt nu. Reumert og Borgbjerg skiltes i Vrede, og der faldt fra begge Sider meget stærke Ord, som det nu maatte ske, naar to saa stærke Karakterer kom i Slagsmaal. Reumert gik fra Teatret. Senere var Borgbjerg imidlertid medvirkende til, at han — den store Kunstner som han er — paany fik Gæsteoptræden paa Det kgl. Teater.

Hvorvidt Adam Poulsen kunde have løst den Opgave, at føre Dobbeltscenen til Sukces og Sejr, kan ikke siges nu bagefter. Han var jo en anerkendt Kunstner, havde forud været Direktør for 2—3 Teatre, og der var nu en Gang ikke mange at vælge imellem. Men han havde Vinden imod sig. Han holdt blandt andet en unødigt udfordrende Tale for Teatrets Personale, hans nærmeste Medhjælper og Økonomichef viste heller ikke rigtig Evne til at omgaas Kunstnerne.

Resultatet blev, at en Række af Teatrets bedste Kunstnere i Vrede gik fra Teatret, Georg Høeberg og Hye-Knudsen, Poul Reumert og Bodil Ipsen og andre. Der skulde have været skabt Ro og Arbejdsfred indadtil, skabt Sympati og Tilslutning udadtil blandt Publikum, nu kom der Uro, Kritik og Utilfredshed fra alle Sider, fra Kunstnerne og fra Publikum.

Enetimer i Talekunst paa Christiansborg.

Tegning af Jensenius.

Borgbjerg blev Genstand for de voldsomste Angreb, naturligvis især i nogle københavnske Blade, men ogsaa til Provinsen bredte »Teaterinteressen« sig, nu da det var Borgbjerg, der stod for Skud. Teaterstof er mærkeligt nok Københavnernes mest pikante Læsning, og der svælgedes i det. »Nationaltidende« krævede Borgbjergs Demission, og det var lige ved, at Sagen skulde være gjort til Genstand for Behandling paa Rigsdagen. Ti Aar efter kan man godt erkende, at denne Kampagne var en fantastisk Overdrivelse, som dog let kunde have skadet Teatret paa alvorlig Maade.

Nu blev imidlertid Adam Poulsen syg efter et Par Maaneders Forløb, og Borgbjerg maatte under den saare alvorlige Situation for Teatret — en ny Scene stod parat og skulde aabnes i Løbet af nogle Maaneder — se sig om efter en anden Leder; men Adam Poulsen vilde ikke gaa, og saa maatte ogsaa han afskediges.

Borgbjerg traf her et ualmindeligt heldigt Valg ved at konstituere Kontorchef i Ministeriet Andreas Møller som Direktør og senere gøre ham til Teaterchef fra Sæsonens Begyndelse 1931. I Løbet af nogen Tid fik han skaffet Ro og Sympati om Teatret, han viste den fornødne Smidighed, forstod at vinde det meget brogede

Folkefærd, som Kunstnerne er, for sig i Stedet for at støde dem fra sig. Han forstod ogsaa hurtigt at faa nogenlunde Orden paa Teatrets Økonomi, samtidig med at han tog de nødvendige kunstneriske Hensyn.

»Stærkassen»
Lukning.

Den 28. August 1931 aabnede Stærkassen. Men dermed var Vanskelighederne ingenlunde overvundne. Det viste sig nemlig, at de opstillede Beregninger med Hensyn til Rentabilitet under Dobbeltscededrift langt fra holdt Stik. Skønt Statsradiofonien havde bygget Huset, og det kgl. Teater kun betalte en Leje af 100.000 Kr. om Aaret, voksede Underskudet kæmpemæssigt, og efter to Sæsoner lukkedes Stærkassen igen. Om det var Konkurrencen fra Film og Radio, den økonomiske Krise eller der var andre Grunde, Publikum blev borte.

Det var den tidligere Undervisningsminister Byskovs Plan, som var strandet, men det var Borgbjerg, der ganske uberettiget fik Kløene for den. Miséren var nu ligesaa alvorlig som to Aar forud. Det kunde næppe tænkes, at Rigsdagen fortsat vilde lade Stærkassen bære et ubegrænset Underskud. Da gjorde Borgbjerg atter en lykkelig Handling. Han nedsatte en Teaterkommission af de kyndigste Folk, og hvori blandt andet nogle af Bladenes Teaterkritikere fik Sæde.

Paa Grundlag af denne Kommissions Betænkning fremsatte Borgbjerg i Efteraaret 1934 et Lovforslag, som sikrede det kgl. Teaters Fremtid ved en fast Ordning. Staten yder et fast Tilskud aarligt paa $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. til Teatret. Der oprettes en Kulturfond, hvis Midler delvis ydes af Statsradiofonien, og af hvilken Teatret kan faa bevilget yderligere Tilskud. Til at kontrollere Teatret vælges et Rigsdagsudvalg paa fire Medlemmer.

Samtidig udvidedes Teatrets Virkeomraade med faste Landstourneer, hvorved ogsaa Befolkningen udenfor København delagtiggøres i den gode Kunst. For Ungdomsskolernes Elever i Hovedstaden er ligeledes truffet en Ordning, som giver dem Adgang til Teatret mod et kommunalt Tilskud.

De forløbne Aar har vist, at denne Ordning hviler paa et solidt Grundlag, og Teatret og dets Kunstnere priser i Dag Borgbjerg for den lykkelige Ordning, der nu har skabt Ro om Teatret og Tryghed i det kunstneriske Arbejde.

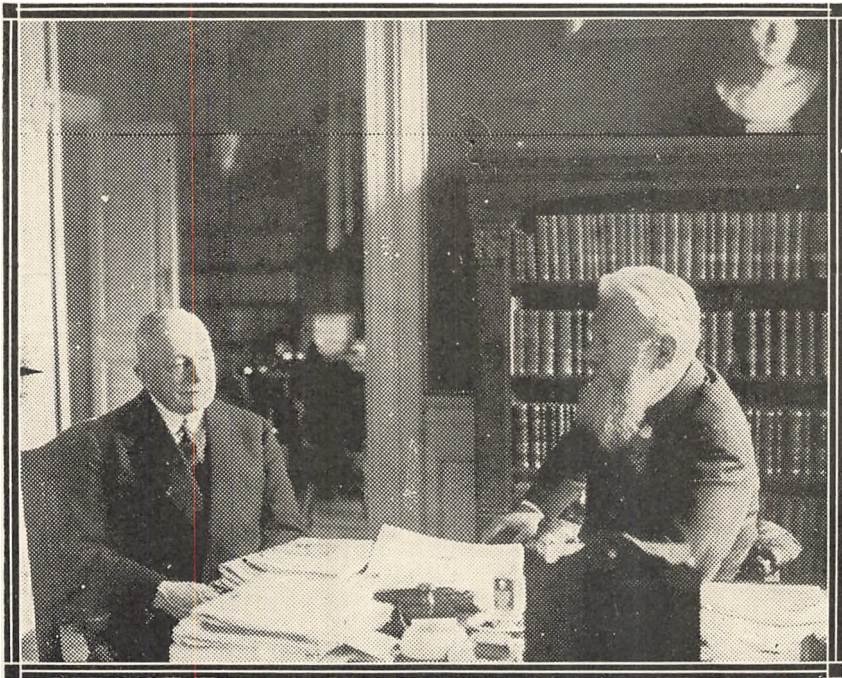
Teatret
konsolideres.

Det vilde ikke have været mærkeligt, om disse Teater-Begivenheder i den første Halvdel af Trediverne var gaet Borgbjerg paa

Foran Det kgl. Teater. Holbergs Statue smykes.

Nerverne. De gjorde det ikke, han havde været ude i stærk Storm før, og han kendte Livet igennem ikke til Nervøsitet. Men Borgbjerg var ked af, at han muligt skulde faa Ansvar for de Ulykker, der kunde ske for Teatret. Derfor *vilde* han gennemføre en Ordning, som kunde holde, han vilde ikke for Historien staa som Ministeren, der spillede Fallit med det kgl. Teater. Saa vilde hele min øvrige politiske Indsats være glemmt overfor denne ene Ting, sagde han. Da Ordningen lykkeligt var vedtaget, udtalte han i et Interview, at nu betød det vel nok et *lille* Plus i hans Aarskarakter, men var det gaaet galt, havde det været et *stort* Minus i hans Livskarakter.

Sammen med Teaterchef Norrie i Undervisningsministeriet.

Borgbjerg elskede Teatret, og da særligt det kgl. Teater. I Aarenes Løb sad han der utallige Aftener og lyttede til Kunsten, enten det var Henrik Ibsen, Holberg eller Shakespeare, Mozart, Wagner eller Carl Nielsen. Han glædede sig over Musiken. Rich. Wagners »Mestersangerne« var hans Yndlingsopera. Naar Hans Sachs sang sin skønne Monolog eller Walter sin Prissang, kunde man se ham vugge i Takt med Tonerne, helt overgivet sig i Musikens Vold.

— Hvis det var en Fejl, at han i 1930 udnævnte Adam Poulsen til Direktør — og hvem har ikke begaaet Fejl — saa har han rigeligt oprettet Fejlen ved i sit sidste Ministeraar at gennemføre den Ordning, der har været gældende siden, og som har givet Teatret en bredere Basis, gjort hele Landets Befolkning delagtig i dets Kunst og derved skabt et godt Grundlag for den danske Nationalscene.

TALER OG SKRIBENT

Var Borgbjerg størst som Taler eller som Skribent? Det er vanskeligt at svare paa. Han var en gudbenaadet Taler, men han var ogsaa en ypperlig Skribent. Paa begge Omraader vil han i Historien staa som en af Danmarks bedste.

Det er absolut forkert, naar han særligt i de første 20 Aar af sit politiske Liv blev gjort til den store Brøler paa Talerstolen. Han var alt andet. Han havde et behageligt klangfuldt Organ, en Stemme, der var smuk, baade naar den talte næsten hviskende stille, og naar den bruste højt med hele Veltalenheds-Orglets Register i Brug. Hartvig Frisch har sikkert Ret, naar han skriver, at Aarsagen til den nævnte Opfattelse af Borgbjerg mere var hans ofte voldsomme Gestus. Her var han stærkere end Danskere er i Almindelighed, her var han Franskmand, han brugte Armene og Hænderne til at slaa Talens Argumenter fast, han kastede Overkroppen frem, ligesom for at nærme sig Tilhørerne og paavirke dem stærkere direkte.

Hans Forbilleder som Taler var de store Franskmænd. Ikke for intet begynder han »Socialdemokratiets Aarhundrede« med en Skildring af Mirabeau staaende paa Torvet i Marseilles en Foraarsdag i 1789, Adelsmanden, der havde frasagt sig sin Rang og Stand og nu bejlede til de revolutionære Borgeres Stemmer. Som Taler var Borgbjerg gallisk i sit Temperament. Han beundrede ogsaa Jaurés, ikke alene som Politiker, men som Taler og Agitator. Naar han skulde tale paa et fremmed Sprog, og det skulde han ofte paa internationale Kongresser og i Folkeforbundet i Genève, valgte han helst Fransk, hans Stemmes Velklang passede til det smukke Sprog som Haand i Handske.

Borgbjerg brugte aldrig Manuskript, naar han talte — kun de sidste Aar som Minister eller naar han skulde tale i Radio, hvor

*Fransk
paavirket.*

det er nødvendigt. Men derfor maa man ikke tro, at hans Taler var lutter Inspiration. Han gennemarbejdede enhver Tale i Hjernen, gennemtænkte Udtrykkene, holdt i Virkeligheden Talen for sig selv. Saa fæstnede han som Regel Hovedpunkterne, Gangen i Foredraget, nogle Stikord paa Papiret, og saa kunde han ellers huske det hele, naar han besteg Talerstolen. Og saa kom Inspirationen, den store Inspiration, naar han var bedst. Ove Rode har engang sagt om ham, at det første Kvarter holder Borgbjerg Talen, de efterfølgende tre Kvarter eller flere holder Talen ham. Der var lidt om det, Talen greb ham, han gjorde Sidespring, Indfaldene væltede ind over ham. Derfor kunde en Tale, han havde beregnet til $\frac{3}{4}$ Time, meget godt blive dobbelt saa lang. Men ligegyldigt hvor langt han maaske fjernede sig fra det oprindelige Emne, han vendte altid tilbage til det, han tabte ikke Traaden.

En Beundrer af Borgbjerg vilde sige, at hans Stemme lød som Musik, og den gjorde det. Han begyndte næsten altid dæmpet, for langsomt at stige, som Ordene nu krævede det. Hans Tale steg og faldt igen, og kunde stige i Ordvalg og Stemmeføring til helt Fortissimo. Det er fejlagtigt, naar man har villet karakterisere ham som de grove Ords Mand. Han var altfor kultiveret til at bruge Mund og skælde ud, men han kunde en Gang eller to i en Tale bruge et stærkt Ord, naar han mente det nødvendigt, f. Eks. for at understrege noget gement og skændigt. Saa hævede han Stemmen, gjorde et hurtigt Kast med Hovedet og slyngede Ordet ud, næsten med hele Kroppen.

Naar han brugte et saadant stærkt Ord, og det var altid det, som Folk og Referenter huskede bedst, var det fordi han havde Indignationens Naadegave. Han kunde blive *ærlig* indigneret. Han mente det altid ærligt, ogsaa naar andre maaske kunde synes, at han behandlede en Mand uretfærdigt, ja, maaske, at han skød over Maalet. Men han troede selv, han havde Ret, forløren Indignation kendte han ikke.

I »Tidens Stemme« (Gunnar Fog-Petersen) stod et Par Maaneder før Borgbjergs Død en Karakteristik af ham som Taler:

»Borgbjerg er en stor Taler. Socialdemokratiet har ingen haft, som holdt Maal med denne Ordets Mand. Han anslaar som Regel en saglig Streng, han belægger sine Ord, de er glatte, de kommer til Verden som smidige, raske bukkende Tjenere, klædt i det fineste Puds for Tankens høje Herre. En klar rullende Strøm, med Solglimt i Hvirvlerne med Rislen

Adam giver Dyrene Navne.

Tegning af Alfred Schmidt.

over Stengrund og springende Fisk i Høller og Dyb. Men saa tager med eet Strømmen Fart, saa stemmes den op, som af et usynligt Stigbord, nu bruser den videre, vokser, stiger og falder, længere og hurtigere frem mod det store Brus i Styrtet mod Afgrunden, hvorfra kun Røg og Skum stiger i en Taage mod Tinderne. Men fra Grydens Bund flyder den videre, den rolige, klare Elv ud i Dalens lange Elveleje. Hans Veltalenhed kan pludselig føre ham ud i en tilsyneladende ubehersket Hensynsløshed — men selv da, hvor talte han vel, hvor kan han rive med! Han var om nogensinde det frie Ord i sin levende Kraft.«

Borgbjerg var stærk og vældig i Angrebet. Ingen kunde angribe i Folketinget som han. Han sagde en Gang om en Venstre-regering: Jeg vilde ønske, jeg havde tusinde Tunger og tusinde Lunger, saa at jeg kunde raabe ud over dette Land, hvilken ussel Regering vi har! Men han var ogsaa den akademiske Taler, han kunde tale lige godt baade for den jævne Bonde og Arbejder som for den højt kultiverede, lærde Forsamling, de forstod ham alle. Som Undervisningsminister havde han rig Anledning til det sidste, ved festlige Lejligheder talte han fra Det kgl. Teaters Scene, og ved Jubilæumsfestligheder for store Kunstnere var han den selv-

Festtaler.

skrevne Festtaler. Saaledes talte han for Johannes Poulsen og for Herold. Talen for den sidste var i Formen yderst original. Borgbjerg gennemgik de store Operapartier, som Herold havde udført, og naar han citerede Strofer derfra, spillede Operarepetitøren paa et Flygel Tonerne dertil — et voveligt Eksperiment, som let kunde have virket komisk, men gennemførtes glansfuldt, takket være Borgbjergs Evne til at skabe Stemning og fastholde den.

Borgbjerg i den for ham typiske Situation.

Prædikaten: den bedste Taler siger intet og er heftet paa adskillige, alt efter Smag og Behag. Men om Borgbjerg kunde et konservativt Blad skrive, at han, maaske næst efter Vilhelm Andersen, var den bedste Festtaler i vort Land. Og som Agitator og Folketaler kan den udmærkede Professor ikke maale sig med ham.

Men ogsaa som Skribent var han fremragende. Journalistiske Produkter er sjældent levedygtige langt ud over den Dag, de staar i Avisen. Da læses de maaske af Hundredtusinde, næste Dag kastes de paa Ilden.

Borgbjergs Artikler var fortrinsvis politiske, men han forstod at drage næsten alle Sider af Kulturlivet ind, selv i en aktuell politisk Artikel. Hans Artikler var bredt anlagte og fast opbyggede; lange var de som Regel ogsaa — de kunde i gamle Dage godt »fortsættes i næste Nr.« For moderne Chefredaktører, der ikke gerne ser en ledende Artikel fylde mere end en Spalte, vilde han af den Grund ikke være nogen elsket Medarbejder. Han yndede meget at bruge Billeder i sine Artikler, som han holdt af det i sine Taler; ogsaa historiske Paralleller brugte han gerne, han kendte Danmarks og andre Landes Historie og Personer som faa danske Journalister.

Det er sagt, at hans Artikler kun var nedskrevne Taler, og det er vist ganske rigtigt. Hans Hjerne arbejdede med Artiklen, som

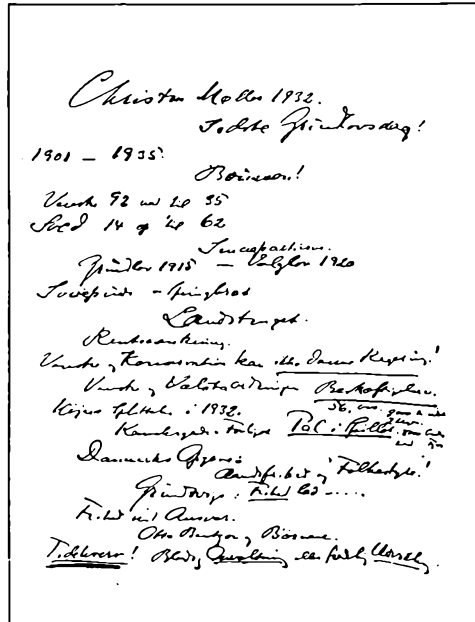
om han stod paa Talerstolen — blot var Tankerne mere koncentrede, naar de fik Artiklens Form. Man kunde ogsaa ofte, naar man læste en af hans Artikler, se ham staa paa Talerstolen og sige Ordene, og kunde man end ikke høre hans Stemmes Velklang, saa kunde man dog frydes over hans smukke kraftige danske Sprog. Han skrev altid et rent og klart Sprog, han gennemrettede sine Artikler, søgte efter det helt rigtige, rammende Udtryk, han elskede det danske Sprog altfor højt til, at han kunde jasje med det. En Artikel i Marts 1917, »Foraarsbølger«, om den russiske Revolution, er et sandt Mesterværk.

I Polemikens Kunst var Borgbjerg en Mester, og han greb snart sagt enhver Anledning til Polemik. Han var blevet Journalist i en Tid, hvor helst hvert skrevet Ord fra en Modstander skulde imødegaas. Og han kunde gøre det. Der blev ikke meget tilbage af en stakkels Modstanderredaktør, naar han havde været

under Borgbjergs Behandling. Og han var stærk i Polemiken. Han skrev en Gang om I. C. Christensens Politik »denne Dyne fra en lummer Storbondealkove, gennemsvedt af aandelig Klamhed, stoppet med Ræveborster og sveden Lammeuld.«

Det politiske Slagord mestrede han ogsaa. En stor Del af Slagordene før forrige Verdenskrig har han skabt. Maaske er det ikke ham, der har opfundet »Klumpen« som Betegnelse for Venstre-reformpartiets kompakte Majoritet i Folketinget ved Aarhundredskiftet, men mange af de andre, »Sablen og den bløde Hat« som Betegnelse for Alliancen mellem Militarismen og Højskolen, »den hvidlevrede Reaktion«, stammer fra hans Pen.

Som de fleste Journalister efterlod Borgbjerg næsten intet

Borgbjergs Manuskript til en Tale.

Polemikens
Mester.

skriftligt. Døgnets Arbejde gav ham nok. Han vilde gerne have skrevet sine Erindringer, og med hans fabelagtige Hukommelse og store Kendskab til politiske Forhold og Mennesker vilde de være blevet læseværdige. Han naaede det ikke. Døden indhentede ham.

Han har dog skrevet et historisk Værk sammen med C. E. Jensen. I 1904 udkom »Socialdemokratiets Aarhundrede«, og her har Borgbjerg skrevet Afsnittet om Frankrig og om det danske Socialdemokrati efter Pio. Det er et udmærket Arbejde, som viser Borgbjergs Viden og Kendskab til socialistisk Historie og Teori — mærkeligt, at det aldrig er udkommen i en ny Udgave.

Borgbjerg anslog selv, at han vel havde skrevet 9—10.000 Artikler. Selv om Journalistik altid er præget af Aktualitetens Bud, vilde der jo nok være et lille halvt Hundrede, som kunde læses med Glæde endnu. De kan ikke optrykkes her, men en Bog om Borgbjerg uden Prøver paa hans Taler og Artikler er ikke den rigtige. Derfor gengives et lille Udvalg til Læsernes egen Bedømmelse af Taleren og Skribenten.

ARTIKLER OG TALER AF BORGBJERG

MOD KRIGEN

I November 1912 samledes det internationale Socialdemokrati til en hastig sammenkaldt Kongres i Basel. Krigen paa Balkan var begyndt, og Faren for, at Krigsbranden skulde brede sig videre ud over Europa var stor. Som Afslutning paa Kongressen holdtes i Basels gamle Domkirke et offentligt Møde, hvor bl. a. Borgbjerg talte. Hans Tale var et eneste begejstrende Kampraab mod Krig og Kapitalisme. Her gengives Slutningen efter Referat i »Social-Demokraten«:

Vi gør Krigen og Militarismen *upopulær* i de brede Folkelags Øjne ved at afsløre dens virkelige Formaal og vise dens grufulde Virkelighed. Hvis Blodsudgydelsen endda havde et fornuftigt og kulturelt Formaal! Vi ved, at Livet ikke altid er det højeste Gode, men at det baade kan være Pligt og fylde med den højeste Begejstring at ofre det. Men Nutidens Masseslagteri med Anvendelse af de mest raffinerede tekniske Fremskridt i Morderkunsten har intet fornuftigt eller kulturelt Formaal. Den moderne Militarisme er i Bund og Grund antikulturel, frihedsfjendtlig og reaktionær.

Skal vi ofre Livet, vil vi gøre det i Folkefrihedens og Kulturens Tjeneste, i en revolutionær Rejsning mod Militarismen og Kapitalismen — ofre Livet for Folkets Skyld, ikke efter Ordre af Folkets Udbyttede og i deres Interesse. Ikke som Slaver i Kongernes uniformerede Hære, men som fri Mænd og fri Kvinder i Revolutionens folkebefriende Armé.

Arbejdernes Interessesfællesskab mod Krigen og Militarismen, Arbejdernes internationale Broderskab — det er den Klippe, hvorpaa Verdensfredens Kirke skal bygges. Det er Nutidens store, herlige Evangelium, og vi er baade dets Prædikanter og Fuldbyrdere. Vi er det hver Dag, naar vi i vor Presse vækker Had til Krigen, hver Dag, vi i Parlamenterne bekæmper de militære Bevillinger. Vi er det i Dag, naar vi fra denne ældgamle Münster, her fra dette Svejts, der viser, at tre Nationaliteter kan leve i Fred og Samarbejde, naar Frihed og Demokrati er det Baand, der binder dem sammen, raaber ud over hele Verden: Fred for Hytterne i alle Lande, Krig — den eneste berettigede Krig — mod deres Udbyttede og Undertrykkere, Krig til vor sidste Blodsdraabe, Krig med alle de Midler, vi raader over, indtil Krigens Aarsag er afskaffet: Klassesamfundet med dets Udbytning, Undertrykkelse og Interessesplid.

Leve det socialdemokratiske Samfund med dets Harmoni mellem Individerne og dets Broderskab mellem Folkene. Leve det folkebefriende, verdensomspændende, fredsstiftende Socialdemokrati!

FORAARSBØLGER

Den 25. Marts 1917 skrev Borgbjerg i »Soc.-Dem.« en Artikel »Foraarsbølger« om den russiske Revolution. Artiklen, hvis Profetier om et kommende demokratisk Rusland langt fra er blevet virkeliggjort, kan læses som et Eksempel paa med hvilke Følelser, et stemningsmodtageligt Sind som Borgbjergs i hine Dage modtog Meddelelsen om det russiske Folks Rejsning til Kamp mod Zarismen.

Verden er i Dag en anden end for 14 Dage siden.

Rusland har faaet sit 1789.

Det Vaarbrud, der begyndte i England i 1648 og 1660, og i Nordamerika 1776, som brød igennem i Frankrig 1789—93 og skyllede hen over Mellemsyd- og Nordeuropa i 1848, har endelig forplantet sig til Østen.

Den russisk-sibiriske Vinter er lang og haard. Sent, men desto kraftigere, kommer Foraaret. Af en halvtusindaarig Dvale i Græsk-Katolicismens og Zarismens Vinterhi rejser den russiske Bjørn sig pludselig, kæmpestærk og hjærtensgod, plirrer med Øjnene mod Lyset, strækker de stivnede Lemmer og gaar ud i Solen og Vaaren.

Han kan, naar han tirres, slaa ihjæl og drikke Blod. Men han foretrækker Markens Urter og Rødder, Skovenes Bær og de vilde Biers Honning. Der risler Turgenjewske Foraarsbølger, der klinger Tschaikowskyske Symfonier, der aander Tolstojks Sagtmodighedsaand gennem den slaviske

Folkesjæl. »Salige er de Sagtmodige, thi de skal arve Jorden« — passer det Ord paa nogen Nation, saa er det den, hvis store religiøse og sociale Reformator paa en Gang har gjort en Luthers og en Rousseaus Gerning i sit Folk.

*

Ragnaroks frygtelige Fimbulvinter stunder mod sin Afslutning. Isen bryder op. Jævn døgnstormene raser endnu. Men Safterne stiger stærkt gennem Stammer og Grene. Maj-Dagen nærmer sig. *Folkenes Sag* bliver det, efter at Aarhundreders Skranker er faldne og Banen gjort fri, at opbygge det ny Gimle paa Idasletten, ved dygtig Id, ved flittig Samvirken, medens Aser og Vaner mødes fra Øst og fra Vest og i det ny vaarfriske Græs finder de gamle Guldtavl fra Tidernes Morgen. Dem, hvormed Menneskenes Børn legede, før Stammefejder og Statsdannelse, Klassedeling og Militærvelde gjorde Ende paa den oprindelige Frihed, Lighed og Broderskab, der nu skal virkeliggøres i uendelig højere Form, af fri og oplyste Folk med Teknikens Murske, Økse, Høvl og Hammer, i Damptidens Aand og med Lynets Kraft.

Efter Verdenskrigens Fortvivlelse og Pessimisme, hvori al Reaktion, politisk, social og aandelig, *kunde* gro, straalere et nyt, mægtigt Lys hen over den blodige Verden fra det nordøstlige Kæmperiges vidunderlige Revolution og der bliver atter Jordbund for den Optimisme i Menneskenes Sind, for den Fremtidstro og Sejrsvilje, hvoraf alene Fremskridtet kan gro.

Lad verdenssmærtedyndte Grublere, lad mavesyge Skeptikere, lad alle Asketer og Pietister og Mørkemænd haanende hvisle, at Ønsket er Tankens Fader, at Verden ligger i det onde og aldrig bliver bedre. Vi svarer: Nuvel, men Ønsket, Tanken, Ideen er ogsaa *Daadens* Fader.

Hvad der ikke først er i vor Vilje, bliver aldrig Virkelighed.

*

Fra den store Revolution af 1917 med dens Vovemod og Sejrstro strømmer ny Optimisme og ny Fremskridtsvilje hen over Verden. Rejs Nakken, I sammensunkne, ret Jer, I bøjede og forknytte! Forstaar I maaske ikke ret, hvad der er sket? Saa *tænk* derover, tænk dybt og alvorligt og staa op til haabende Handling.

Midt under Krigens Krampetrækninger, der varslede Død for vor Verdensdel, blev vi pludselig atter Vidne til Ungdomsmod og høj Idealisme i revolutionær Handling.

Ikke en blegsottig »Militærnægtelse« af nogle Enkeltmænd — *nej Folkearmeens* Rejsning, gennemtrængt af Socialismens Aand, ved Folkets Side og til Folkets Befrielse.

En *politisk* Form kan kuldcastes i et eneste Stormløb — en *social* Nybygning kræver langt og velorganiseret Arbejde.

Men først maatte de gamle Mure falde — før Arbejdet kunde paa-begyndes, og den Fjende forjages, der fra de gamle endnu bestaaende Tvangsborge stadig truede med at forstyrre Arbejdet.

Nu er Banen fri — i hele det gamle Europa, over hele Verden. Den politiske og aandelige Frihed er forhaanden, af hvilken alene en demokratisk Socialisme kan gro frem.

Verden er forandret, ny Livskraft gennemstrømmer Sjæl og Krop. Vi føler os tredive Aar yngre — og dog med disse tredive Aars Erfaring. De, der nu er halvtreds, bør kun have ét Haab, at de maa blive firsindstyve Aar — og de, der er firs, maa blive hundrede.

Hvor tungt at dø nu — da Livet atter er blevet værd at leve. Aa, at da Menneskeslagterierne maatte høre op, saa Folkene atter kunde gribe Spade og Skovl, Murske og Hammer.

Vort svenske Broderorgan, der kender nøje de russiske Forhold, tror paa, at Ruslands Arbejdere, naar det ny Regime er befæstet, vil paabegynde en mægtig Fredsbevægelse.

Ogsaa vi venter det af *Leo Tolstojs* ædle, højtbegavede, frihedstørstende og samfundsføhlende Folk.

ROUSSEAUS SYN PAA NUTIDEN

Ved en stor Fest, som Gyldendals Forlag afholdt 19. Januar 1935, havde man bedt Talerne om at vælge sig en Personlighed, hvis Sind eller Tankegang stod ham nær, og med denne Personligheds Tanker belyse Nutiden set med Fortidens Øjne. Borgbjerg valgte at tale som Rousseau.

Saaledes taler *Jean-Jacques* fra sit Elyision: Moderløs otte Dage efter min Fødsel; tilfældig, slet eller slet ikke opdraget, med et forkvaklet Seksualliv; doven Landstryger, uværdig Elsker, uheldig gift, ussel Fader; ensom og venneløs ved egen Skyld; en Autodidakt, som dog møjsommeligt samlede sig mægtig Kundskab, en Misanthrop, der elskede *Mennesket*; Naturens sørgmodige Søn, en Syndsbekender, som Oxfordmænd nok skal vogte sig for at efterfølge. Digter, Operakomponist, Filosof, Reformator, bristefærdig fyldt indtil Vanvidets Rand af Modsætninger og Modsigelser, for-gudet og forkættet i mit Liv som efter min Død — *mig*, det 18de Aarhundredes Barn, beder man 170 Aar efter mine Hovedværkers Tilblivelse gennem en Danskers Mund meddele, hvad jeg mener om det 20de Aarhundrede!

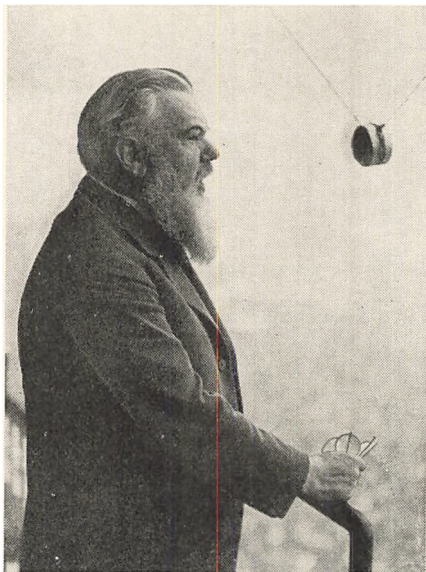
Nuvel — jeg saa en Krig, frygteligere end nogen tilforn. Jeg ser en saakaldt Civilisation i Strid med al Natur. Folk saa rige, at de kan købe andre, Folk saa fattige, at de maa sælge sig selv, den Tilstand, jeg netop ønskede at afskaffe. Uretfærdighed og Undertrykkelse, Tyranni og Censur. Havde jeg da ikke Ret, naar jeg skrev:

»Den første, der indhegnede et Stykke Land og dristede sig til at sige: Dette tilhører mig — og fandt Folk, der var enfoldige nok til at tro ham, var den første Grundlægger af det borgerlige Samfund. Hvor mange Forbrydelser, Krige og Mord, hvor mange Ulykker og

Rædsler vilde ikke Menneskeslægten være blevet skaanet for, dersom En havde rykket Pælene op eller fyldt Gravene og sagt til de andre: Vogt jer for denne Bedrager! I er fortabt, dersom I glemmer, at Frugterne tilhører alle, men Jorden ingen.«

Alle fødes de fri, alle er de i Lænker — nu som i min Tid. Er det da sandt, hvad jeg hævdede, at Mennesket er godt af Naturen?

Og dog — hvor var vi dengang *faa*, vi Oplysningens Mænd, der vilde fortsætte Renæssancen; vi, der havde lært af Kopernikus, Kepler og Galilei, af Bacon og Newton, Locke og Hume, Spinoza og Comenius. Jeg selv, der, fordi jeg indsaa egne Fejl og Mangler, saa skarpt skuede deres Modsætning i saa straalende Glans — jeg selv, der talte mere til Følelsen end til Fornuften, fik vel formet nogle af *Humanismens* Ideer saa fængende og æggende, at de *bredte sig*. Jeg og Voltaire, min store Samtidige og bitre Uven, gav, det ved jeg nu, et Stød til halvandet Aarhundredes afvekslende Revolutioner og Evolution — jeg, der hellere vilde »spilde Tiden« end drive kunstigt og voldsomt paa, dvæler med størst Sympati ved *Udviklingen*.

Foran Friluftsmødets Mikrofon.

Voltaire bød en Gang, da han med et Selskab paa sit Gods spottede Kirke, Statsstyrelse og Sam-

fundsorden, Lakajerne forsvinde fra Salonen, hvorefter Konversationen fortsattes mere ugenert. Jeg, der en Gang i min Ungdom tjente som Lakaj, vilde have Menigmand med i Debatten. Efter os begge kom Syndfloden — der dog ogsaa blev en frugtbarørende Strøm gennem et Aarhundrede.

Jeg har set en *Darwin* og en *Marx* naturvidenskabeligt og historisk underbygge noget af det bedste, jeg følte og tænkte, og stille meget i en Belysning, jeg maatte savne. Bare Marx ikke havde brugt det grimme Ord Materialisme, den jeg bekæmpede hos en Baron Holbach — en anden af mine eminente Samtidige. Darwin fandt jeg glædeligt kompletteret ved Krapotkin.

Blev det Voltaires Liberalisme og Aandsaristokrati, der var fremherskende i det 19de Aarhundrede, haaber jeg, det 20de maa blive mere præget af min Folkelighed og Socialisme. Og hvor lidenskabeligt følger min Aand ikke den nyeste Natur- og Aandsvidenskab med dens Fysik og Kemi og Astronomi, med dens Sociologi, Biologi og Psykologi: en Einstein, Eddington, Rutherford, Bohr, Freud — den vidunderlige Atomforskning, der

ligesom klarer, hvad jeg anede i det, man nedsættende har kaldt min Animisme, alle Tings Besjæling. En ny Idealisme, men vokset frem af de forløbne Aarhundreders Forskning og med et Verdensbillede ikke mindre *naturligt og naturlig forklarligt* end Keplers og Newtons — trods Obskuranteristernes perfide Udlægning.

Nu vilde jeg have været i Stand til at opbygge en Samfunds-Etik, biologisk og sociologisk begrundet, til Aflysning af den Statsreligion med Gud, Dyd og Udødelighed — for Resten ogsaa Voltaires Tro — som jeg i mit Aarhundrede ansaa for nødvendig.

Folkeoplysning, Folkestyre, Stræben efter social Retfærdighed og dermed efter et *ærligt* Folkefællesskab og *sand* Kristelighed har trods tidvist og stedvist Tilbageslag vundet en Udbredelse og Indflydelse som aldrig før. Jeg, Borgeren af Genève, de antike Republikers Beundrer, var vel begrænset i min Statsopfattelse, men mon alligevel ikke de smaa Stater har visse Betingelser forud for de store paa disse Omraader? Jeg retter forhaabningsfuldt mit Blik mod Nordstjernens Lande og Folk.

Ser jeg paa Ungdommens Friluftsliv, kigger jeg ind i en Nutidsskoles Sløjdværksteder og Laboratorier, deltager jeg med Nutidslæreren i hans Vandring med Børnene ud i den levende Natur — ja, da synes det mig, at jeg ikke har levet forgæves, da jeg gik drømmende og digtende, men ogsaa tænkende ved Genfersøens Bred, i Montmorencys Skove og langs Engene ved L'Ermitage. Hvor en Holberg, faa Aar før jeg vandrede gennem Savoyen, kun havde set Ødemark og golde Sten, opdagede jeg Bjergenes Romantik. Paa Vejen til Vincennes mange Aar senere oplevede jeg Intuitionens Under.

Levede og virkede jeg, hvad jeg tror, i en Tidsalders Morgengry —

i Dæmringsstunden, i Morgentaagen,
da Dagen vaagner, men ej er vaagen,

i en Tid, da Europas ny Menneskehed efter et Tusindaars Barndom var ved at blive voksen, da haaber jeg, at det 20de Aarhundrede maa — som min største danske Discipel sang det — se Oplysningens blanke Sol lue højt paa Aandens Himmel, forjagende Krigens Mørke og en, nu, med Tidens Teknik, aldeles *unaturlig* social Elendigheds Mulm.

ET HISTORISK VALG

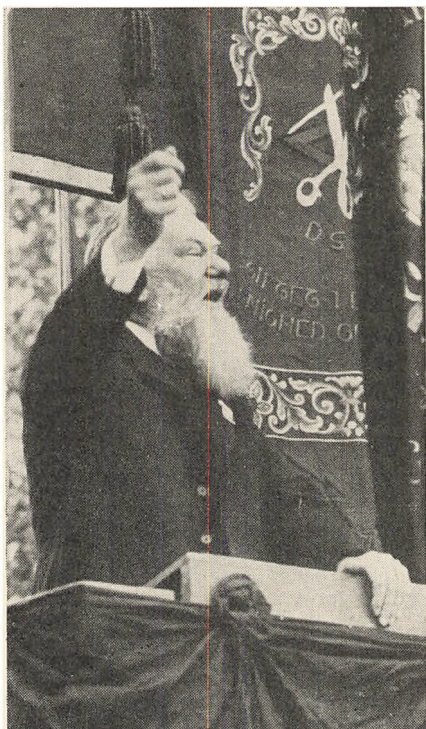
Ved den socialdemokratiske Presses Landskontrahentmøde den 24. Marts 1929 holdt Borgbjerg en Tale om den politiske Situation, efter at Ministeriet Madsen-Mygdal faa Dage forud var styrtet og Valg derefter udskrevet. Talen er skrevet af Borgbjerg som ledende Artikel i »Social-Demokratens« Mandag den 25. Marts 1929.

Efter de kommunale Valg og foran det politiske, som Højres Dumhed og Socialdemokratiets Udnyttelse deraf har skænket Vælgerne halvandet Aar før Tiden, staar vi i Dag opfyldte af Glæde og Stolthed over vort Parti.

Trods lejlighedsvis tilsyneladende Moderation var og er det danske Socialdemokrati altid radikalt — ikke i Gaaseøjne, men i Ordets sande Forstand. Var vi blevet staaende i den gamle teoretiske Doktrinarisme, at et revolutionært Parti ikke kan stemme for Finansloven i et kapitalistisk Samfund — der er ført aarelange hæftige Stridigheder herom i Tyskland — vilde vi ikke have kunnet foretage vor virkningsfulde Aktion i Torsdags.

Stiller man sig ikke — sagde P. Knudsen — normalt i et korrekt Forhold til Kongen, kan man ikke med Virkning demonstrere — saaledes som vi gjorde det i 1920.

Som Kaptajn Madsen-Halsted i 1909 ved et Vaadeskud fældede Venstreministeriet Holstein-Ledreborg og banede Vejen for det første radikale Ministerium, hvad der bl. a. fik Betydning for Valglovs- og Grundlovssagens Løsning under det andet Ministerium Zahle, saaledes har det lykkelige Ulykkestilfælde i Torsdags nu lagt Militærspørgsmaalet i Vælgernes Haand, skønt det var en Del Udsigt til et Militærforlig, hvorved Brorsen bl. a. ogsaa vilde forpligte lange Tidens kommende Rigsdage og Regeringer til en Udgift paa mindst 42 à 43 Millioner med Sandsynlighed for Stigen — i Henhold til »Laaseparagrafens«. Venstres Vanslægten fra sin demokratiske Fortid fremgaar klart af Brorsens og Madsen-Mygdals Ord om, at Valget vil være til ubodelig Skade for »Forsvarssagens«. *Man frygter altsaa*

En Grundlovsdag i Søndermarken.

Vælgerfirtallets Afgørelse, man vilde altsaa foregribe og forvanske den!

Sejrer Antimilitarismen, frigøres der Midler til en Rekonstruktion af den sociale Lovgivning, som Krag og Rubow har ødelagt og forringet. Der bør tillige skabes Enhed og Sammenhæng i den, hvorved adskillig fornuftig Økonomi kan tilvejebringes. Den nuværende kommunale Arbejdsløshedsforsørgelse er ikke billig. Fattigvæsenet vilde være endnu dyrere. Heldigvis kan vi nu standse Hjælpekasselovens Ødelæggelse, men denne Lov er intet socialistisk Ideal. Arbejdernes egen Forsikring med Selvstyre og Selvkontrol og med rundelig Statsstøtte er langt at foretrække. En Socialkommission, hvis Arbejde Krag har stillet i Bero, bør genoptages og fremskynde dette, og de Tanker om en Nyordning af Lønarbejdernes Stilling i Produktionen, hvormed den store Arbejdskommission, som Krag ophævede,

beskæftigede sig, bør atter tages op. Der er sikkert nu bedre Sangbund end tidligere.

Forudsætningen for en stadig fremadskridende social Lovgivning er en *Erhvervspolitik*, der sætter vort Land i Stand til produktiv Beskæftigelse af Befolkningstilvæksten. Venstres er her ganske negativ, og Højre pudser kun sin saakaldte positive en Smule lige op foran et Valg, hvorpaa den atter forsvinder i Ubemærketheden. Højres »Folkeforsikring« er kun en *udemokratisk* Nybeskatning og Skatteomlægning.

Jeg var i Aftes til Møde i Frederiksværk. Overalt paa Vejen frem og tilbage sagde Folk af de forskelligste Stillinger, fra By og fra Land til mig: Det var godt, det i Torsdags! Det var *paa høje Tid!*

Netop. En Fortsættelse kunde føre til en skæbnesvanger Proletarisering. Om de nu i *første Instans* dømte Ministre tør forelægge Tugthusloven, der særlig er vendt mod Landarbejderne og Landhaandværkerne, til Stadfæstelse i Statsraad, faar vi se, maaske allerede paa Onsdag. Nogen forfatningsmæssig *Pligt* dertil har de saa langt fra, at Grundloven just forudser Situationer, hvor det modsatte kan være Tilfældet. En saadan har vi netop nu. Men underkendes Loven ogsaa af den Højesteret, som Vælgernes Flertal er moralsk, bliver den forhaabentlig et dødt Bogstav og ophæves snarest ogsaa formelt.

Ministeriet Madsen-Mygdals triste halvtredje Aar skyldes *en Fejl i Valgloven*. Valglovsudvalgets Formand, Stauning — det blev han ogsaa i Kraft af Højres vidunderlige Taktik — havde indkaldt Ændringsforslag til i Torsdags. Der kom kun saadanne fra Radikale og Socialdemokrater, men de er til Gengæld enedes om *et fuldt udarbejdet Valglovsforslag*, der for altid vil sikre retfærdig Repræsentation, i Forbindelse med et *Grundlovsforslag*, der afskaffer Landstinget og saaledes sparer 76 Rigsdagsmænd. Det er Forslag, som sikkert vil blive fremmede af den Regering, vi venter vil udgaa af Valget.

Holstein sagde i Gaar, at Venstregaardmandens Saga som afgørende social og politisk Magtfaktor er omme, ligesom Godsejernes blev det 1901 og 1915. Vi staar, tilføjede han, ved et *historisk Vendepunkt*. Ja, — Borgerskabet, der tog Magten i 1849, regerede af i Løbet af en god Menneskealder, paa det sidste i reaktionær Alliance med Godsejerne. Det samme synes nu at gælde i Gaardmandsstanden, der ligeledes er kommet i Alliance med Reaktionen. Den kommende Menneskealder skal se Arbejderklassen og de dermed interesseforbundne Samfundslag hæve sig op til fuld Ligestilling og Frigørelse. Venstres sidste Kirkeminister, Bruun-Rasmussen, sagde i Aftes i Studenterforeningen, at Antikrist (!) vilde opstaa af Masseherredømmet! I sligt reaktionært Sludder er det gamle Bondedemokrati endt! Det er saa sandelig paa høje Tid, at Udviklingens Vogn faar skiftet Forspand.

Da jeg vaagnede tidligt i Morges ved Stærefløjtt og slog Vinduet op ud til det dejlige Frederiksværk med Aaen og Skoven, vejrede jeg livsalig Morgen- og Foraarsluft og maatte nynne med Grundtvig:

Vaagner og staar tidligt op,
ganger sent til Hvile,
tænder Bavn paa Bjærgetop,
hvæsser Spyd og Pile!

Det er vor socialdemokratiske Presses Opgave at tænde Oplysningens Bavn fra Bakketop til Bakketop ud over det hele Land og hvæsse de Spyd og Pile, hvormed vi kan fælde Urettens, Dumhedens og Raahedens Jætter. Grundtvig fortsætter:

Vaagner Liv og Levelyst,
vidt paa Gavl med Gluggen,
midt imellem Nord og Øst
drikker Morgenduggen.
Lærkesangen da I naar,
medens Nattergalen slaar.
Det er Kvad i Kæde,
det er dobbelt Glæde.

Det er et *historisk Valg*, vi gaar i Møde den 24. April. Modstanderne siger, at vi kan sagtens, vi spreder Løfter ud med rund Haand, Guld og grønne Skove! — En fuldkommen Miskendelse af hele vor Bevægelses og vort Partis Væsen. De kommunale Valg i Hovedstaden og mange andre Steder var da ogsaa en *Godkendelse* af vort Partis hidtidige, flere Steder mangeaarige Virksomhed. *Den* er netop vort Program. Vi er ikke en Flok Politikere, til dagligt levende fjærnt fra Befolkningen, der op mod Valg giver Vælgerne Løfter for at faa deres Stemmer. Vi er i vore Organisationer, ved vor Presse, i Kommunalraad og Rigsdag, det arbejdende Folks egne, af det selv opvoksede eller med det selv organisk sammenvoksede Ombudsmænd, der virker i Folkets Aand og Interesse med *den* stigende Styrke, som Folket fra Valg til Valg maatte sætte bag vor Gerning. Hvor langt vi naar frem efter Valget, beror paa *Folket selv* den 24. April.

SANDHEDEN — HELE SANDHEDEN

Tale ved en Fest i Anledning af Esbjerg Arbejderhøjskoles Udvidelse den 10. November 1929.

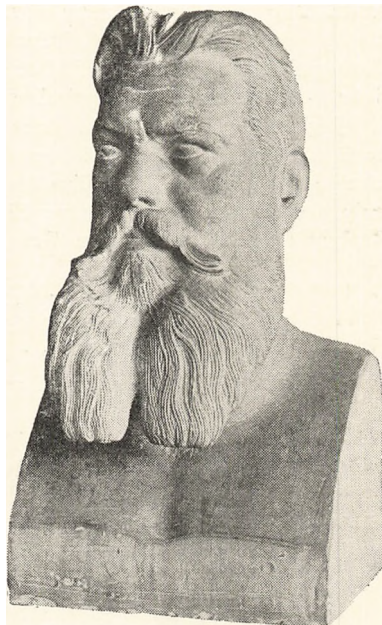
Naar jeg taler her i Dag, hvor jeg har talt før, blot i mindre Omgivelser, saa føres mine Tanker tilbage til Stifteren af denne Skole, hvis Mindesten staar her udenfor. Jeg hørte ham engang holde et Foredrag om, at det, der gjaldt her i Livet for de unge var at holde Sanserne vaagne. Han vidste, at der var mange unge i By og paa Land, som gik rundt og var vaagne og dog sov, som havde Ører og dog ikke hørte. Af denne Sløvhedstilstand var det, Højskolen vilde ruske de Unge op.

Naar man taler om Højskolebevægelsen, er der to Ord, der melder sig: Vækkelse *eller* Tilegnelse? Hvad skal være det afgørende? — Paa de gamle røde Faner prangede Ordene »Kundskab er Magt«. Men derfor er Vækkelse ikke ligegyldig, den maa blot følges af Selvvirksomhed. I Stedet for de døde Bøger satte Grundtvig det levende Ord. Det var den Gang et uhyre Fremskridt. Men der kom en Tid, da Foredragene kom til at stivne,

da Lærerne blev Foredragsholdere og det levende Ord blev stereotypet. Man mistede Sansen for nye Tider og nye Tanker. Grundtvigs Højskole blev en Bondehøjskole uden Forstaaelse af det Samfundslag, der var ved at rejse sig. Den havde ikke Sans for Klassernes Fremrykning. Naar det sidste Samfundslag er rykket frem paa lige Fod med de andre, saa først er det ret Civilisationens Tid. Der er nu kommet et nyt pædagogisk Supplement ind, som man har forstaaet at værdsætte i høj Grad. Det er Selvvirksomheden og den personlige Tilegnelse; vi ser det tydeligst i Studiekredsvirksomheden. Ved Bogen og gennem personlig Tilegnelse søger de unge at tilegne sig en Række gode Kundskaber, en Kundskabstilegnelse, som maa gaa jævnsides med Vækkelsen. Det er dejligt at vide noget, at kunne noget, selv om det kun er paa et enkelt Omraade, naar blot det er til Gavn. Det højner og gennemstråler hele vort Væsen.

Det er her, den ny Arbejderhøjskole vil sætte ind, som et Supplement til de grundtvigske Højskolars Vækkelse. Vi skrækkes ikke for at byde alle Velkommen. Lad dem komme, konservativt tænkende, Kommuniste, Retsstatsfolk, lad dem komme med alt, hvad der rører sig i Livet. Lad dem drøfte det, de tænker og føler. Her skal ikke rejses Skranker for deres Sandhedssøgen. Her vil vi Sandheden, hele Sandheden og intet andet end Sandheden.

Paa alle økonomiske Omraader er vi Socialdemokrater Kollektivist, paa Aandslivets Omraade er vi fuldkomne Individualister. Her sætter vi Friheden saa højt, at ingen andre kan følge os. Erkendelsens eneste Maal er Sandheden, som vi ganske vist aldrig naar, men Maalet er der, og dette Liv i Sandhedssøgen burde alle Unge fyldes af. Men her bliver vi jo som saa ofte misforstaaet. Vore Modstandere har faaet deres egne gamle Agitationsfraser galt i Halsen og vil tillægge os Ting, som er os meget fjerne. Vi vil hindre Privatinitiativet, siges der, vi vil kvæle Virkelysten og det personlige Ansvar o. s. v. Men Sandheden er den, at vi vil forhindre Privatkapitalens Udbygning. Hvad angaar det personlige Ansvar, Initiativet og Virkelysten, saa gaar Oplysningsvirksomheden og vore Højskoler — Esbjerg her og nu snart ogsaa Roskilde — jo netop ud paa, at disse Egenskaber fremmes og udvikles. Personlig Tilegnelse og personlig Livsanskuelse med fri Ret til at udfolde sig, det er selve Livet i den socialdemokratiske Arbejderbevægelse. — Hvad er den moderne Arbejderbevægelse andet end en stærk Trang efter Frigørelse fra gammelt Formynderskab?

Buste af Utzon Frank.

De er lykkelige, de unge her og de unge rundt i vore Oplysningskredse omkring i Landet. Trods Krise og Arbejdsløshed lever de i en ny Tid, som ingen Ungdom før har haft Lejlighed til at opleve. De er med i en Massebevægelse, som ogsaa er en Bevægelse for at skaffe den enkelte Personlighed Frihed til fuld Udfoldelse. For det er den enkelte, der til sidst har Afgørelsen i sin Haand. Den tænkende Ener, det er, hvad vi stræber efter. Efter os vil der komme andre med nye Tanker, som vil sejre, men det vil blive mere sociale og mere radikale Tanker. Og det er kun godt. Thi ingen god Tanke dør, før en bedre er vokset op. Det gælder netop om at sørge for Selvfornyelsen. Aandeligt som legemligt vil den Lov gælde, at hører Stofskiftet op, staar Døden paa Tærsklen. Havde vi ikke Fremskridtets og Optimistens lyse Livssyn, maatte vi dø.

Jeg ønsker denne Skole, dens Elever, Lærere og Forstandere til Lykke med det Arbejde, der skal øves her i gamle og nye Sale, det Arbejde, der skal udfolde sig med Sandhedserkendelsen som eneste Ledestjerne. Det er min Overbevisning, at denne Skole vil tjene som et levende Led i det Oplysningsarbejde, hvorom Grundtvig siger:

Oplysning være skal vor Lyst
er det saa kun om Sivet,
men først og sidst med Folkerøst
Oplysningen om Livet.

INTERNATIONALT ARBEJDE

Den første Gang, Borgbjerg deltog i internationalt Arbejde, var som Delegeret paa den socialistiske Studenterkongres i Brüssel 1892, og siden deltog han i de fleste internationale Socialist-Kongresser indtil han blev Minister.

Straks, da Folkeforbundet stiftedes, blev han Danmarks Repræsentant ved de aarlige Møder i Geneve, og hver September Maaned tog han til Byen ved Genfersøen — det var hans Ferie, den eneste han holdt, selv i Ferien vilde han have noget at bestille.

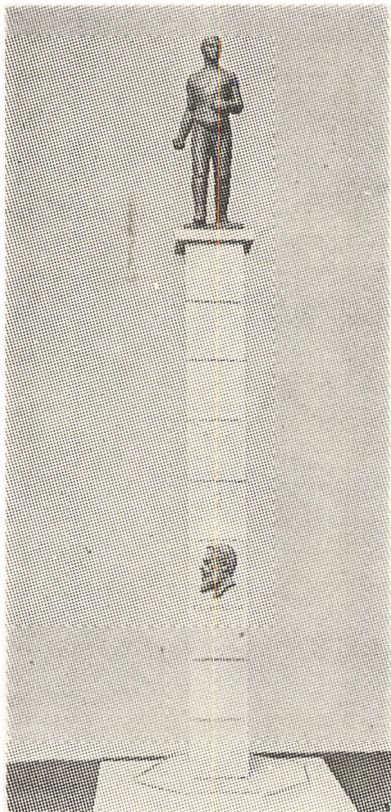
Borgbjerg var en af de faa danske Politikere, hvis Navn førtes udenfor Danmarks Grænser, mest maaske før Verdenskrigen, da han fik sit Navn kendt paa de socialistiske Kongresser, lig med hans jævnaldrende Branting, Vandervelde, Victor Adler og Bernstein.

Han har ogsaa talt mange Gange i Udlandets Byer, ikke alene i Skandinavien, hvor han ofte talte. I Geneve maatte han hvert Aar tage Ordet paa sit Lands Vegne i de Specialudvalg, hvor Sagerne behandles. Han har talt i Berlin og Paris, i Amsterdam og Wien, og da Socialistisk Internationale i 1912 holdt en Kongres i Basel, for at protestere mod Balkankrigen, talte han i Byens gamle Domkirke. Helst talte han Fransk, men ogsaa gerne Tysk. Engelsk derimod var det Sprog, han talte daarligst, og han gjorde det nødigt.

Engang skulde Borgbjerg blive næsten verdensberømt, nemlig ved sit Besøg i Rusland efter Revolutionen i 1917. De tre socialdemokratiske Partier i Skandinavien, som under sidste Krig forholdt sig let opretholdt den indbyrdes Forbindelse, søgte paa alle mulige Maader at arbejde for Fred. Man havde holdt Sammenkomster og Konferencer, for at udveksle Synspunkter, og havde bl. a. ogsaa haft hollandske Partifæller som Gæster.

*Besøg
i Rusland 1917.*

Efter den russiske Revolution mente Skandinaverne Tiden inde til at søge Fredsbestræbelserne samlet til et mere planmæssigt Arbejde. Stauning, der var Formand for den skandinaviske Samarbejds-Komité, indkaldte til Møde, og de skandinaviske Partier vedtog straks at skabe Grundlag for Indkaldelse af en socialistisk Fredskonference i Stockholm, hvor Deltagerne fra de Lande, der kunde m de, helst ogsaa de krigsførende, kunde samles om et fælles Fredsprogram.

Borgbjergs Monument i Fælledparken.
Udført af Billedhugger Svend Lindhardt.

Borgbjerg og Nina Bang, der, da Stauning som Minister ikke kunde deltage altfor fremtrædende i dette Arbejde, havde haft Forbindelse med tyske Socialdemokrater, ansaa det for muligt at faa tyske Repræsentanter til Konferencen. Nu gjaldt det om at faa de russiske Partifæller interesseret. Borgbjerg havde under Drøftelserne med de tyske Socialdemokrater faaet nogle Hovedpunkter opstillet, paa hvilke de — de tyske Partifæller — vilde arbejde for Fred. Dersom nu Russerne kunde vindes for lignende Synspunkter, og hvis de engelske og franske Socialdemokrater kunde det samme, vilde et fælles socialdemokratisk Fredsprogram

kunne formes. Til Gavn for Freden vilde det under alle Forhold være.

Borgbjerg besluttede sig da til at rejse til Rusland for at paavirke de russiske Socialdemokrater til Gunst for Deltagelse i Konferencen. Den 7. April rejste han fra København, opholdt sig en halv Dag i Stockholm og ankom den 9. til Haparanda, Gr nsestationen til Finland, som da var russisk. Men her begyndte Vanskelighederne, og de blev saa store, at Borgbjerg først efter 18 Dages Forløb naaede Petrograd.

Bismarck sagde engang i den tyske Rigsdag: Russerne sadler langsomt, men rider hurtigt. At de sadlede langsomt, fik Borgbjerg at sande. Ved Staunings Død fandtes nogle Breve, som Borgbjerg sendte, og det er ikke uinteressant at høre ham skildre sine Trængsler:

Haparanda, 11. April 1917.

Kære Stauning!

Til Haparanda kom jeg i Mandags Morges — i Rejseselskab med en Grosserer Brinkmann, der driver Forretning paa Sibirien og kan russisk, og som elskværdig lovede at være mig til Nytte. Vi tog straks med Slæde over Elven til Torneå. Men ved Pasvisitationen erklærede den vagthavende russiske Løjtnant, at der for ca. 4 Maaneder siden fra Petrograd var kommen en Liste over mistænkelige Navne, og et af dem *lignede* mit, hvorfor han maatte forelægge mig en Del Spørgsmaal og telegrafere dem til Petrograd, men der vilde sikkert komme Svar om 1 à 2 Dage, og han var sikker paa, at her forelaa en Misforstaaelse. Efter Visitationen fik jeg *ikke* Lov til at notere en Adresse op, som Brinkmann vilde give mig. Det forekom mig allerede mistænkeligt. Jeg mistænkte aabenbart som det »København« skrev: Kurèr fra det tyske Socialdemokratis Flertal.

I Gaar Morges (Tirsdag) tog jeg atter til Torneå — denne Gang var jeg saa heldig at træffe Surabof og endnu en russisk Emigrant. De interesserede sig levende for mig og talte med Løjtnanten. Men *der var endnu ikke kommet Telegram fra Petrograd*, og jeg maatte atter vende tilbage. Surabof lovede mig straks at telegrafere til Regeringen i Petrograd om Sagen.

I Morges tog jeg atter til Torneå, men blev standset ved Grænsen paa en Ø i Elven af en menig Soldat, som meddelte, at der endnu ikke var kommet Telegram, og at jeg derfor maatte vende om.

Jeg har sikre Oplysninger om, at den økonomiske Tilstand i Rusland er slem. Der *er ikke Korn nok*. Og Rubler købes for Tiden her i Haparanda for 90! Det grænser til Bankerotten. Et amerikansk Milliardlaan kan skyde den *lidt* ud, det er det hele. Ruslands Frihedsudvikling *behøver Fred*.

En Samtale med Tschaidze vilde under disse Omstændigheder have overordentlig Betydning. Men *Englænderne* har jo Magten endnu heroppe.

Konferencen bør dog vist forsøges.

Nu kender du Forholdenes Udvikling her indtil i Dag.

Venligst Hilsen til din Hustru. Din hengivne

Fred. Borgbjerg.

Det er vist bedst ikke foreløbig at snakke om mine Besværligheder.

Store Øjeblikke i Genève.

Tegning af Jensenius.

To Dage efter er det ikke blevet bedre:

Haparanda, Fredag 13. April 1917.

Kære Stauning!

Atter i Morges samme Svar i Torneå. Endnu intet Telegram fra Petrograd! Men i Gaar kom Branting og Rydén hjem fra Rusland. Branting lovede straks, naar han i Morgen (Lørdag) Formiddag kommer til Stockholm at tale med den russiske Gesandt (Nekljudof) og var vis paa at faa Sagen ordnet. Han indsaa, at det ellers vilde være en politisk Skandale for det fri Rusland (og for England, der sikkert staar bag). Han mente, Gesandten straks vilde sende Iltelegram til Regeringen i Petrograd, som saa skulde give Myndighederne i Torneå Besked og telegraferede direkte derom til mig i Haparanda.

Den russiske Konsul her siger, at han har telegraferet til Petrograd, men ikke faaet Svar. Løjtnant Borisof, der er den vagthavende Grænse-officer, siger, at han to Gange har telegraferet, men jeg tvivler.

Mit Telegram til Branting og Tokoj i Helsingfors havde ikke naaet dem.

Forøvrigt fortæller Branting, at det Telegram fra Haase, han havde afsendt fra Stockholm inden sin Afrejse, først kom til Petrograd flere Dage efter at han selv var kommet dertil!

Branting mener, at den demokratiske Republik i Rusland konsolideres. Men Socialdemokraterne er splittede i en Mængde Grupper. Han mener dog, de alle ønsker en international socialistisk Konference om Freden, og han antydede, at Huysmann er i Gang med Forberedelserne. Han troede ikke, de engelske og franske Petrograd-Delegerede vilde deltage i en Konference med Russerne og eventuelt Tyskere her i Skandinavien, da de har Mandat fra deres Regeringer til Ruslandsrejsen og ikke til andet. Jeg satte Branting og Rydén i Fortrolighed ind i Hovedpunkterne i det tyske Social-

demokratis Fredstilbud, og Branting erkendte, at det var et stort Fremskridt, om end ikke vidtgaende nok (Polen). Men det gjorde aabenbart stærkt Indtryk paa ham.

I Gaar kom Englænderne Will. Thorne, O'Grady og S. Sanders — samt de franske Deputerede Montet (Formand for Deputeretkammerets skandinaviske Udvalg), Marcel Cachier (Professor) og Ernest Latoud (Advokat) hertil. De mener nu, at det fri Rusland ikke kan slutte Fred med *Kejseren* (men selv kunde de i 2½ Aar alliere sig med Zaren!) I Deres Selskab var Plekhanof, der der jo ogsaa er Ententemand.

I Dag skal 32 russiske Emigranter være kommen fra Svejts til Stockholm, blandt dem Lenin. De er vistnok alle eller for største Delen Zimmerwaldere.

Venligst Hilsen, din hengivne

Fred. Borgbjerg.

Den næste Dag skriver han kort, men nu begynder han at *ville*:

Haparanda, 14. April 1917.

Kære Stauning.

Dersom Sagen ikke ordnes inden Mandag, telegraferer jeg til Udenrigsministeren i København.

Jeg vil igennem, saa vidt menneskelig Magt formaar. Men jeg har anset det for bedst at tage Myndighederne i Torneå saa stilfærdigt og langmodigt som muligt. Den *engelske* Konsul i Torneå tror aabenbart, han kan trætte mig og faa mig til at tage hjem. Bagefter kunde det saa hedde: Der ventedes bare paa Svar fra Petrograd, men Borgbjerg rejste, inden det kom.

Man vil ikke sige klart Nej til min Rejse, men vil lige saa nødigt lade mig komme ind.

Din hengivne

Fred. Borgbjerg.

Endelig den 24. April fik han Indrejsetilladelse, og tre Dage efter naaede han Petrograd, nuværende Leningrad.

Men her viste den russiske Langsomhed sig igen. Han blev indkvarteret paa Byens eneste ikke lukkede Hotel og vist rundt af Skobelev, en i de Dage meget omtalt Socialdemokrat. Han blev ført i Operaen og fik som andre udenlandske Gæster Plads i Kejserlogen. Der opførtes »Traviata«, og bagefter talte han fra Scenen sammen med den franske Ammunitionminister Albert Thomas, der ogsaa var rejst til Rusland for at hylde Revolutionen.

Han fik ogsaa en Samtale med Formanden for Arbejder- og

Soldaterraadet Tscheidze, og med Kerenski, der var Justitsminister og faa Dage efter blev Ministerpræsident. Han overværede Majdemonstrationen, hvor en Million Arbejdere og Soldater, Kvinder og Mænd fra hele Landet marcherede frem under Parolen: Brød og Jord, Brød og Jord! Men han maatte stadig vente paa Fore-

træde hos Eksekutivkomiteen — der var saa mange andre Sager, der gik forud!

Saa slog Forløsningsens Time. Den 5. Maj fik han det første Møde med Komiteen, som i et Møde to Dage efter takkede ham og var meget interesseret saavel for Konferencen som for de tyske Partifællers Henvendelse. Man bad ham selv forelægge Sagerne for Arbejder- og Soldaterraadet — en Forsamling paa flere Tusind Mand — som derefter vilde vedtage Tilslutning til en socialistisk Fredskonference i Stockholm.

Den 9. Maj holdt Raadet Møde, og her talte Borgbjerg — med Tolk — under den mægtige Forsamlings Begejstring. Man vedtog at deltage i Kon-

Lyttende Tilhører.

ferencen og udtalte Haabet om et godt Resultat for Europas Arbejderklasse.

— Konferencen blev aldrig til Virkelighed. De franske og engelske Arbejderrepræsentanter nægtedes Pas af deres Regeringer, og Krigen trak sin blodige Fure over Europas Jord i endnu halvandet Aar. Hjemme rasede Chauvinisterne over Konferencen og Borgbjergs Rejse — mest forresten mod Stauning, der dog ikke havde været i Rusland. Men i den tyske Rigsdag rettede Scheidemann, der var den Mand, der havde informeret Borgbjerg, en varm Tak til den danske Socialdemokrat, der havde gjort et Arbejde for at skaffe Verden Fred.

BORGBJERGIANA

Om en af sine første Agitationsrejser har Borgbjerg fortalt følgende: .. Et godt Helbred maatte der jo til. Jeg skulde tale i Kallehave, og Vejen fra Vordingborg til Mødestedet maatte jeg køre i Dagvogn. Efter Mødet blev det et forfærdeligt Vejr. Det var ikke nogen Partiforening, jeg havde talt i, og jeg fik intet Honorar. Jeg endevendte mine Lommer for at se, om der var Penge nok til Vognen, men der manglede 10 Øre. Prisen var 50 Øre og jeg tilbød Kusken et Tiøres Frimærke til Dækning af det manglende Beløb. Det kunde der ikke være Tale om, sagde han, og saa kørte Vognen. I Stedet for en Køretur fik jeg saa en Fodtur. Jeg vandrede om Natten, og det var et forfærdeligt Vejr. Vandet styrtede ned, og jeg havde Storm og Regn piskende lige ind i Ansigtet. Endelig henad 6-Tiden om Morgenen havde jeg stridt mig frem til Vordingborg, dyngvaad og dødtræt. Jeg varmede mine frosne Lemmer ved en glødende Ovn i 3. Klasses Ventesal og tog saa Toget hjem, — heldigvis havde jeg jo Returbillet. Det var 13. November 1892, samme Nat Harboørefiskerne druknede. I København blev der lige Tid til et Bad paa *Hambroes* gamle Anstalt, og saa arbejdede jeg Dagen igennem paa Bladet for om Aftenen at tale ved et nyt Møde paa Frederiksberg. Der var der saa en Højremænd, der fortalte om disse Socialistførere, der ikke var andet end Levebrøds-mænd og som levede højt og fedt. Til Svar refererede jeg de 24 Timer, jeg lige havde oplevet, som Eksempel paa, hvor mageligt en socialistisk Levebrødsmand havde det.

*

Borgbjerg kaldte Politik den ærligste Haandtering af alle og skrev: — Det offentlige Liv er den højeste Tilværelsesform. Den forædler sine Mænd, hvis Gerning sker under den skarpeste Kontrol, og af hvem den kræver fuldkommen Renhed. Selv den mindste Illoyalitet hævner sig manglefold. Det offentlige Liv højnes stadig. Sammenlign Rigsdagen i Dag med Rigsdagen for 60 Aar tilbage. Den bestaar nu af Dygtigheder, Mænd med en Indsats, som er i Stand til at udføre et alvorligt Arbejde baade i Salen og i Udvalgene. I Politik vilde overhovedet intet af den Urenhed, der kan findes og trives i privat Liv og privat Virksomhed, kunne leve. I Gadekæret er Livet stille og dødt, der kan Vandet fordærves af et enkelt Kloakløb. Det offentlige Liv er som Havet, der evigt er rent, fordi det uafadeligt renser sig selv.

Indvielsen af Aarhus Universitetet.

Ligeglad med al ydre Glans og Pragt, var Paaklædningen ogsaa ganske underordnet for Borgbjerg. Han hengav sig aldrig til nogen Form for Elegance.

Da han i 1906 skulde rejse til Amerika, mødte en Partifælle ham i Bredgade paa Vej til Damperen.

— Hvor skal du hen, blev der spurgt?

— Jeg skal en lille Tur til Amerika!

— Til Amerika? Saa har du vel sendt Bagagen i Forvejen?

— Bagagen — jeg har min Taske her, det er det hele!

Og saa svingede Borgbjerg nok saa fornøjet med en lille Haandtaske, hvori der laa fire Flipper, seks Lommetørklæder, en Skjorte, en Tandbørste og et Stykke Sæbe! Det var alt det nødvendige til Amerikarejsen.

Under den forrige Verdenskrig skulde han en Aften til en Repræsentationsmiddag i Udenrigsministeriet. Hans Hustru havde lagt hans Tøj frem til Omklædning. Da han var gaaet, opdagede Fru Borgbjerg, at hans Kjolebenklæder endnu laa i Soveværelset, og hun forstod, at hendes Mand i Skyndingen havde taget sine graa daglige Bukser paa igen.

Nu gjaldt det om at handle hurtigt. Fru Borgbjerg pakkede de rigtige Benklæder ind, tog en Sporvogn og kørte til Kongens Nytorv. Her fik hun kaldt sin Mand ud og forklaret ham Situationen, han selv havde ikke opdaget Fejltagelsen, og paa en Kafé fik han rettet sin Paaklædning, der jo ellers vilde have virket lidt afstikkende ved den staaende Kaffe.

Under en af de ret bevægede politiske Perioder talte Borgbjerg i Studenterforeningen. Paa Grund af aktuelle Uoverensstemmelser havde han ikke den Aften nogen god Kontakt med de unge Studenter, og der var ikke saa lidt Uro under Indledningen til hans Foredrag.

Saa greb Borgbjerg til en Udvej og fortalte følgende Historie: Naar jeg taler ved de store Friluftsmøder er der altid en Flok raske Børn og unge Mennesker, der staar i Yderkanten og giver deres Besyv med ved at pibe i Fingrene og hyle lidt engang imellem. Det generer mig slet ikke, for jeg ved jo, at det er deres Form for Tilslutning!

Dermed jublede hele Salen, og Borgbjerg havde opnaaet Kontakt med Forsamlingen.

*

I Efteraaret 1916 havde Socialdemokratisk Ungdomsforbund foranstaltet en Agitation for Sikringsstyrkens Hjemsendelse. Som en Afslutning derpaa sendte man hvert Medlem af den socialdemokratiske Rigsdagsgruppe en Nytaarshilsen af følgende Indhold:

Glædeligt Nytaar!

Send Sikringsstyrken hjem!

Socialdemokratisk Ungdomsforbund.

De unge Partifæller selv var naturligvis glade for Ideen, og mente, at Rigsdagsmændene jo da nok vilde synes, at det var smart. En af dem mødte Borgbjerg paa Gaden og spurgte ham, hvad han syntes om Hilsenen. Borgbjerg svarede uden Betænkning: »Ganske fikst, men ganske betydningsløst!«

*

Som den Discipel af Grundtvig, Borgbjerg var hele sit Liv, var det ikke underligt, at han fik Betegnelsen den sidste Grundtvigianer. Ved en af Ungdomsforeningens Stiftelsesfester, hvor Borgbjerg holdt Festtalen, causerede Fr. Dalgaard over Grundtvigianisme og udtalte herunder, at hvis Borgbjerg ikke var den sidste Grundtvigianer, saa var Grundtvig ihvert Fald den første Borgbjergianer!

*

Nogle Uger efter, at Lockouten i 1925 var afsluttet, fremkom »Fyns Venstreblad« pludselig med en stor Sensation. Bladet meddelte, at hvis

Dans om Bord.

den efterhaanden langvarige og yderst farlige Lockout ikke var blevet sluttet den Dag, da Resultatet skulde foreligge for Forligsmanden, havde den socialdemokratiske Regering forberedt en provisorisk Lov, som afblæste Lockouten næste Dag og ordnede Uoverensstemmelserne.

Meddelelsen vakte en kolossal Opsigt. Man kendte i 1925 ikke de Statsindgreb i Arbejdskonflikter, som i Trediverne blev saa almindelige. Var det sandt, var det virkelig tænkeligt, at en socialdemokratisk Regering vilde indlade sig paa noget saa formasteligt som at forbyde Strejker eller Lockouter? Var det sandt, hvem havde i saa Fald røbet Hemmeligheden, som efter den almindelige Mening burde være blevet indenfor Regeringen. Staaing forsøgte at dementere, men det lykkedes ikke.

Ved Jubilæet for »Fyns Venstreblad« i 1942 røbede Artiklens Forfatter, Gunnar Nielsen, Journalistforbundets Formand, at det var Borgbjerg, der havde givet ham Nyheden. Han mødte den paagældende Aften den daværende Socialminister paa Rigsdagstrappen, og de lykønskede hinanden til Lockoutens Ophør.

— Hvad vilde Regeringen egentlig have gjort, hvis Forliget ikke var blevet vedtaget, spurgte Journalisten:

— Det skal jeg sige Dem, svarede Borgbjerg, der vilde i Morgen være bleven udstedt en provisorisk Lov, der paabød Arbejdets Genoptagelse og ophøjede Forligsmandens Forslag til Overenskomst mellem Parterne.

Det var vel sagtens ikke Borgbjergs Mening, at Sagen skulde bruges som en Sensation. Paa den anden Side skadede Afsløringen paa ingen Maade Regeringen, heller ikke i Fagforeningskredse. Dels viste den, at Regeringen i den alvorlige Situation ikke vilde vige tilbage for at tvinge Samfundets Vilje igennem overfor Parternes meningsløse Fortsættelse af Krigen, og dels bidrog Offentliggørelsen til at afklare Begreberne og modne og forberede Sindene paa Nødvendigheden af saadanne Samfundsindgreb.

*

I sit Hjem var Borgbjerg en glad og lykkelig Mand. Han slæbte ikke mulige Bekymringer fra Redaktionen eller Ministeriet med sig hjem, men paa den anden Side talte han gerne med sin Familie om alt, hvad der interesserede ham, og som Tiden beskæftigede sig med. Han holdt ogsaa af at se Gæsterne hjemme, og naar han i Julen samlede Børnene og Broderens, Dr. Borgbjærgs Familie, skar han med virtuosmæssig Sikkerhed selv Gaasen for og delte ud af den.

Han var i Selskab en festlig og underholdende Mand, han talte meget. Han indrømmede det villigt og føjede de sidste Aar til: Nu føler jeg dog egentlig lige saa stor Trang til at lytte efter andre!

*

Borgbjerg var lige siden Aarhundredets Begyndelse et godt Objekt for vore Tegnere, og mange er de Karikaturer, som Alfr. Schmidt, Jensenius og næsten alle danske Tegnere i Tidens Løb har præsteret af ham. Dersom han havde levet endnu, vilde han formentlig have opnaaet den

I Samtale med Forfatterinden Karen Blixen.

Hæder at blive Tegnernes Æres-Offer. Han interesserede sig nok en Del for Tegninger af ham selv, ogsaa de mest bidende Karrikaturer, men han klippede dem ikke ud, som Stauning gjorde; at blive tegnet var en uundgaaelig Følge af at være en offentlig Person, og for ham ikke mere.

*

En Sommer, da Borgbjerg var i Reykjavik til Møde i det dansk-islandske Nævn, bragte »Soc.-Dem.« en Artikel om nærforstaaende Valg til det islandske Alting. Der skulde imidlertid ikke være Valg, hvilket oplystes ved en Telefonopringning fra det islandske Gesandtskab i København. Valget havde fundet Sted Aaret i Forvejen, og Artiklen havde ligget mellem mange ældre, delvis uanvendelige, og saa havde en Medarbejder, der vikarierede paa Stoffet, fundet den og uden nøjere Undersøgelse sat den i Bladet.

Redaktionen var naturligvis meget ked af det skete, Redaktøren var jo i Island, og hvad kunde en saadan Uefterrettelighed ikke give Anledning til af Skoser og Smil. Den fungerende Redaktør suspenderede Medarbejderen som Straf, og afventede i Spænding Borgbjergs Hjemkomst. Da Damperen lagde til, stod Medarbejderen paa Kajen, flov og med bankende

Fru Olga Borgbjerg.

Hjerte; hvad vilde der nu ske ham, vilde han blive afskediget? Han gik om Bord og begyndte at forklare og undskylde. Men Borgbjerg afbrød ham straks og sagde: »Ja, det var jo en kedelig Fejltagelse, men tag nu et godt Interview med mig til i Morgen, saa er det glemmt!«

*

Under Verdenskrigen behandlede en af »Social-Demokraten«s Medarbejdere, Lundbeck, Krigsstoffet og viste sig som en meget kyndig Mand paa det specielle Omraade. Men han havde Sympatier og Antipatier. En Aften sent kom Borgbjerg fra Sæteriet med noget Korrektur. Lundbeck laa og hvilede sig paa en Bænk. Borgbjerg sagde: »Lundbeck, De er altfor franskvenlig«. Da det ikke anfægtede den hvilende Lundbeck, gættede han: Lundbeck, De er altfor ententevenlig!« Saa endelig drejede

Lundbeck Hovedet og sagde med sin spagfærdige Stemme: »Jeg er overhovedet ikke venlig!«

*

Den finske Socialdemokrat, Vaino Tanner, har fortalt en Anekdote. Det var under sidste Krig. Baade Stauning og Borgbjerg var i Stockholm til en interskandinavisk Konference og var indbudt til en Festlighed hos Kong Gustaf. Efter Middagen ønskede den svenske Konge at hilse paa den nyudnævnte socialdemokratiske Minister, og en svensk Hofmand hentede Borgbjerg og forestillede ham for Majestæten. Borgbjerg gengældte Hilsenen, men tilføjede: »Tror Deres Majestæt ikke, at jeg skal hente det andet Skæg?« Det gjorde Borgbjerg, og saa fortsattes Samtalen.

*

Mens Borgbjerg i en politisk Debat kunde være baade voldsom og hensynsløs, var han i sit private Liv det modsatte. I sit Hjem var han fordringsløs og hensynsfuld og sammen med andre elskværdig og underholdende, ja egentlig venuesæl, han ønskede ikke at være Uvenner med nogen.

En Dag havde han i Folketinget rettet et meget kraftigt Angreb paa en af sine politiske Modstandere, og det havde ikke manglet paa stærke Ord fra nogen af Siderne. Om Aftenen skulde de begge være Deltagere i en officiel Middag, og den Angrebne følte sig slet ikke oplagt til at møde sin Modstander fra om Eftermiddagen. Men Borgbjerg straaledede som sædvanligt og charmerede alle med sin Aandfuldhed og Veltalighed.

Da Selskabet tog hjem, kom de to Modstandere til at køre i samme Vogn. Borgbjerg passiarede muntert, men mærkede den andens Tavshed og spurgte: »De er saa tavs, kære Hr. . . . , De er da ikke syg?«

— Tavs, svarede den anden, det tror Pokker, saadan som De har mishandlet og sjoflet mig i Dag!

— Aah, svarede Borgbjerg, og slog et Kast med Hovedet, i Eftermiddag var vi politiske Modstandere, i Aften er vi Landsmænd, som er sammen for at glædes!

Historien er betegnende for Borgbjerg. Han maalte ikke de stærke Ord med samme Maal som Modstanderen gjorde. Han var saa stor, at en politisk Debat, selv ført med de skarpeste Vaaben, ikke efterlod personligt Nag hos ham, han kendte ikke den Følelse, og en Time efter var de stærke Ord glemte. Det var ham uforstaaeligt, at politiske Modstandere ikke saa med samme Øjne paa det.

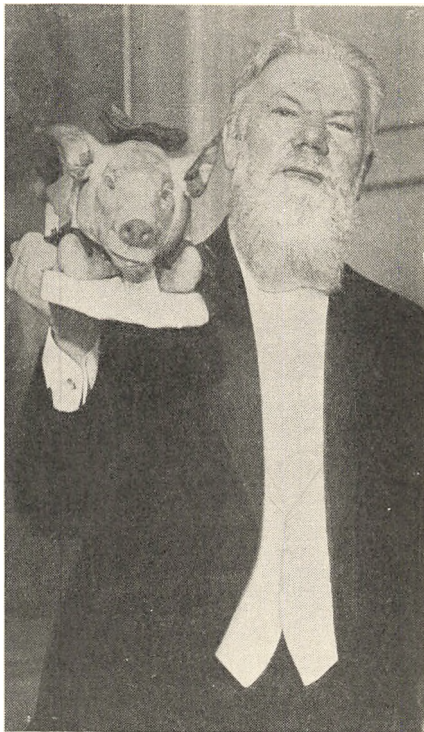
*

I de første Aar Stauning var Partiformand var hans Autoritet langt fra saa grundfæstet som senere. Hertil kom, at det for mange Partifæller tog Tid at gøre sig fortrolig med, at Partiet fra Opposition var gaaet over til at være en Del af Ministeriet Zahles parlamentariske Basis.

Under disse Forhold var det forstaaeligt, at der fremkom en ikke helt ubetydelig Kritik paa Kongressen i Aarhus 1915. En af de første Deltagere i Diskussionen var en kendt Redaktør, der angreb Stauning i et skarpt polemisk Indlæg, som han nu havde for Skik.

Medens Stauning imødegik Taleren sagligt, fik Borgbjerg kort efter Ordet, og han foretrak Angrebet, idet han begyndte: »En saadan Kæde af Unøjagtigheder, Uvederhæftigheder og bevidste Usandheder har jeg ikke hørt før — ja, i hvert Fald ikke hørt siden jeg hørte den ærede Taler sidst!«

I 1890 giftede Borgbjerg sig med Harriet Meyer, Datter af Grosserer Meyer. I Ægteskabet fødtes tre Børn, Sønnen Hjarne og Døtrene Sif og Idun, hvilken sidste døde 1906. Ægteskabet opløstes 1911. Fru Harriet B. døde 3. April 1943.

Vundet en Gris ved Journalistforbundets Fest.

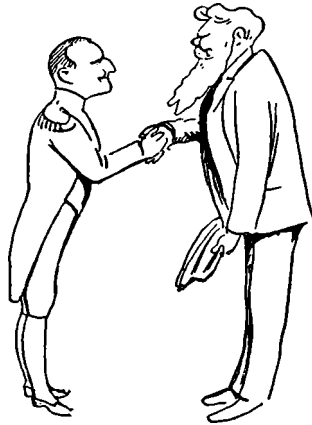
Anden Gang i 1913 giftede han sig med Olga Petersen, Datter af Olie-møller P. Petersen. I dette Ægteskab er en Datter, Grete.

En Broder til Borgbjerg er Mavelægen Dr. med. Axel Borgbjærg, og desuden lever 2 Søstre.

*

Som Undervisningsminister var ogsaa Universitetet underlagt Borgbjerg, og det var ham en særlig Glæde at være Minister for den gamle ærværdige Lærestanstalt, hvor han havde hentet saa megen Kundskab.

I Byskøvs Ministertid havde man saa smaat paabegyndt en Universitetsundervisning i Aarhus. I 1931 fremsatte Borgbjerg Lovforslag om et selvstændigt Aarhus Universitet og Aaret efter 1932 foretog han selv den højtidelige Indvielse. Om Aftenen talte han ved et stort Folkemøde foran Teatret, hvor han gav Aarhusianerne den Kompliment, at hvis han ikke netop var Københavner, vilde han være Aarhusianer.

To Berømtheder: Napoleon og Borgbjerg.
Tegning af Alfred Schmidt.

SYGDOM OG DØD

Efteraaret 1935 blev det nødvendigt for Ministeriet Stauning at udskrive Valg. Venstre og Konservative, som var Flertal i Landstinget, ønskede Valutaloven ophævet eller i hvert Fald begrænset i et saadant Omfang, at den vilde være uanvendelig til Fremme af den økonomiske Politik, der var Regeringens Program.

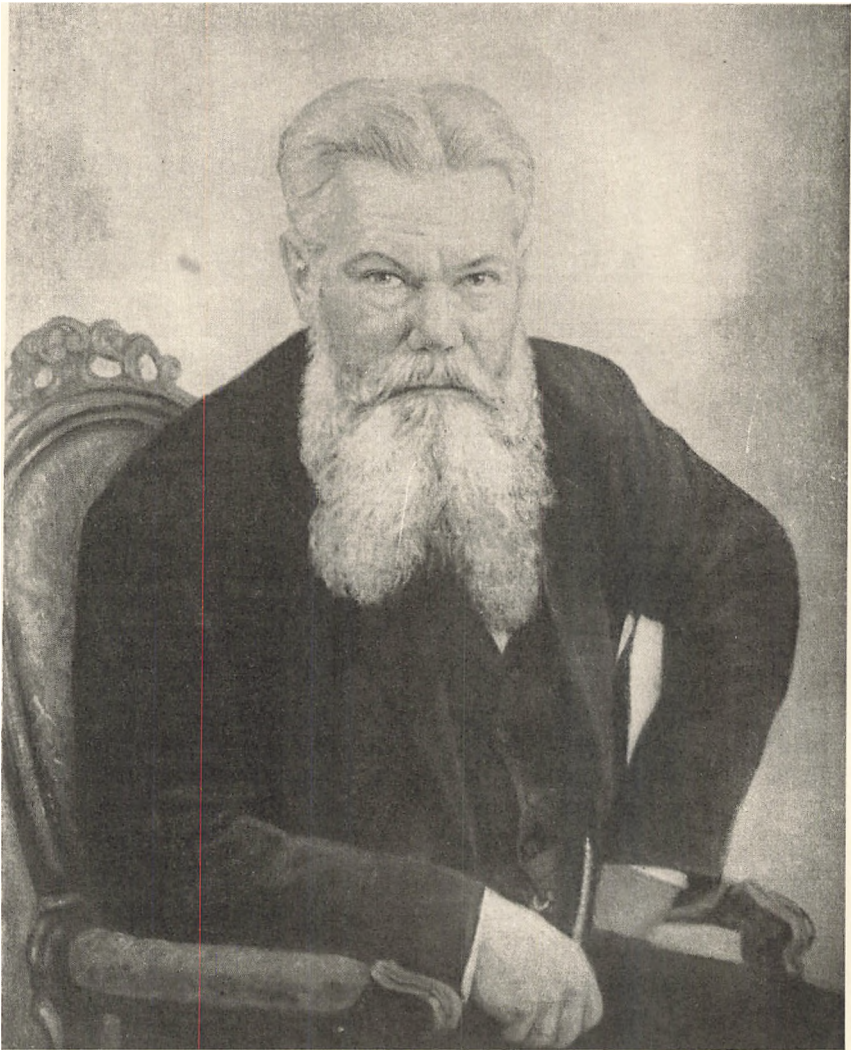
Paa Rigsdagssamlingens første Dag opløstes Folketinget, og den 22. Oktober fandt Valget Sted. Det var det berømte »Stauning eller Kaos«-Valg, og Socialdemokratiet erobrede 6 Mandater.

Stauning havde vistnok i nogen Tid gaet med Tanker om en Rekonstruktion af Regeringen. Justitsminister Zahle ønskede paa Grund af Alder at trække sig tilbage, Hauge var meget overanstrengt, og Stauning mente, at Lejligheden var inde til at faa yngre, friske Kræfter ind i Regeringen. Efter forskellige Forhandlinger rekonstrueredes Regeringen, og et nyt Ministerium Stauning dannedes den 4. November 1935. De Ministre, som traadte tilbage, var Zahle, Borgbjerg, Hauge, Friis Skotte og Dahl.

Det var ikke efter Borgbjergs eget Ønske, at han trak sig tilbage, men han bøjede sig for Nødvendigheden af at gaa samtidig med Rekonstruktionen. Han havde ønsket at fortsætte, til han blev 70 Aar den 10. April 1936 og derefter gaa af. Han vilde gerne som den livsfrodige og arbejdsdygtige Mand, han var, naa Støvets Aar og derefter ligesom Statens Tjenestemænd træde tilbage. Han vilde ogsaa gerne sætte sit Navn under den sidste af Skolelovene.

Men en Dag meddelte Stauning ham, at Sagerne laa meget vanskeligt. Naar Zahle nu traadte tilbage, ønskede det radikale Parti Formanden for Rigsdagsgruppen Jørgen Jørgensen som Medlem af Regeringen, og som Forholdene var, og efter de Forhandlinger, Stauning havde ført, skulde Undervisningsministeriet tilfalde denne. Borgbjerg bøjede sig, han følte sig ganske vist

*Ministeriets
Rekonstruktion.*

Maleri af E. Nielsen.

hverken træt eller gammel, men om et halvt Aar vilde han jo alligevel »falde for Aldersgrænsen«. Stauning var ham meget taknemlig, fordi han dermed løste en Knude, men var senere, da Borgbjerg blev syg og døde, meget ked af, at deres 25-aarige nære Samarbejde skulde høre op paa denne Maade.

Borgbjerg var slet ikke bitter. Da Stauning en Uges Tid efter

Rekonstruktionen inviterede sine afgaaede og nye Ministerkolleger til Middag, holdt Borgbjerg en sprudlende, aandfuld Tale, som viste, at gammel i Sind eller græmmet af Skuffelse var han ikke.

Nu var han altsaa for første Gang i sit Liv »arbejdsløs«. Han var ganske vist Rigsdagsmand, men for en Mand med Borgbjergs Arbejdskraft var det ikke nok. Da han i sin Tid fratraadte »Social-Demokraten«s Redaktørstilling, fik han Orlov af Bladets Kontrolkomité med Ret til at vende tilbage, naar Ministergerningen opførte. Men nu ønskede han ikke at være Redaktør for et stort Dagblad med Natarbejde og alt andet. Derimod vilde han gerne skrive. Han sendte da et Brev til Bladet, et Brev, som blev hans sidste til det Blad, han havde ofret et Livs Arbejde, og som han ønskede at vie sine sidste Aars Kræfter. Brevet lyder:

*Tilbage som
Medarbejder.*

Kære H. P. Sørensen!

København 4/11-35.

Som Du ved træder jeg af som Minister i Eftermiddag, og dermed er den Orlov udløbet, som »Social-Demokraten« gav mig for halvsyvende Aar siden. Skønt Du oftere har slaaget derpaa, vel nok lidt spøgende, ønsker jeg ikke at genindtræde i Redaktørstillingen. Men da jeg mener at have min Arbejdskraft i Behold og næppe helt kan tilfredsstilles ved Rigsdagsgerningen eller Talervirksomhed omkring i Landet, vil jeg gerne have Lov til af og til at skrive i »Social-Demokraten« Artikler, Kronik o. s. v. under sædvanlige honorarmæssige Vilkaar. Meget produktiv bliver jeg næppe — jeg skal vel ogsaa have fat paa mine Erindringer (hvilket Du dog bedes ikke foreløbig publicere), men jeg vilde gerne ende som og kunne kalde mig med det Hædersnavn, hvormed jeg begyndte: Socialdemokratisk *Journalist*. Jeg vilde da ogsaa rent formelt gerne betragtes som *Journalist* og genindtræde i *Journalistforbundet* som *aktivt* Medlem.

Vær saa venlig selv at overveje, eventuelt forelægge Kontrolkomiteen denne min Henvendelse.

Venligst

Din hengivne
Fr. J. Borgbjerg.

Men ret mange Uger blev det ikke beskaaret ham at virke. Han skrev til »Social-Demokraten« et Par Litteraturanmeldelser, han holdt Talen ved Arbejdernes Læseselskabs Solhvervsfest — hans sidste Tale i Radio — en politisk Kamptale vendt mod Venstre og Højre for deres Modstand mod Valutacentralen. Han talte ved sin gamle Redaktør Emil Wiinblads Baare, men faa Dage efter maatte han lade sig indlægge paa Bispebjerg Hospital for en Blærelidelse, som han ogsaa var bleven opereret for i 1933. Fjernelsen af Blære-

Sørgetoget paa Fredens Bro.

stenene forløb meget godt, men Hjertet var ikke stærkt og kunde ikke holde til Operationens Anstrengelser. Lægerne saa, hvor det bar hen, men han selv følte intet. Han var klar og sikker paa snart at blive rask.

Tirsdag Aften besøgte Stauning og en anden Partifælle ham, og han gjorde absolut intet træt Indtryk. Onsdag Morgen den 15. Januar ved halvotte Tiden var hans Hustru, hans Søn og to Døtre samlet ved hans Sygeseng og hilste paa ham. Han kendte dem alle, talte med dem og undrede sig blot over, at de kom saa tidligt om Morgenen. Men Lægerne vidste Besked, da de tilkaldte Familien. En halv Time efter gled han over i Bevidstløshed, og nogle Minutter over halvti holdt Hjertet op at slaa. Borgbjerg var død. Død i samme Alder og af samme Sygdom som sin Fader.

Fr. Borgbjergs Bisættelse, der foregik Søndag den 19. Januar, blev enestaaende stemningsfuld. Højtideligheden fandt Sted i Odd Fellow Palæet, der var smykket i sort og hvidt og med 300 røde Faner. Efter en Sang af Fr. Dalgaard talte hans nærmeste Ven gennem de sidste 25 Aar, Statsminister Stauning, og derefter bragte »Social-Demokraten« Redaktør ham Bladets og Medarbejdernes Hilsen. Kammersanger Albert Høeberg sang »Aftenstjernen« af Tannhäuser, og det kgl. Kapel, som var mødt under Ledelse af Kapelmester Hye Knudsen, spillede Sværdra- pa af »Ragnarok«, som i Ope- raen spilles, medens Sieg- frieds Lig føres ned ad Rhi- nen. Borgbjerg havde selv ønsket disse Wagnerske Sør- getoner spillet ved sin Baare.

Til Slut sang hele Følget den gamle Dagvise »Den signede Dag med Fryd vi ser«, og til Grundtvigs stær- ke Ord: »Saa rejser vi til vort Fædreland« løftedes Ki- sten op og blev baaret ud af Salen.

Et mægtigt Tog af køben- havnske Arbejdere og Social- demokrater sluttede op efter Kisten og Fanerne. I Spidsen for Toget gik Stauning, trods Sne og Sjap, den lange Vej fra Bredgade til Bispebjerg Krematorium.

Borgbjerg var stedet til Hvile som en Høvding. —

Stauning ved Indvielsen af Mindeparken i Boeslunde.

Fra Aabningen af Mindeparken September 1939.

Umiddelbart efter Borgbjergs Død dannedes en Komité med Stauning som Formand til Rejsning af et Monument. Komiteen fik saa mange Midler til Raadighed, at man baade kunde rejse et Monument i Fælledparken i København og købe Borgbjærg Banke og indrette den som en storstilet Mødeplads, Borgbjerg til Minde, hvor Egnens Befolkning kan holde deres store Stævner i kommende Generationer.

I Sommeren 1938 afsløredes Borgbjergs Monument i Fælledparken, hvor han saa ofte samlede de lyttende Folkemasser. En høj Obelisk, fra hvis Top en Sædemand saar Kornet, fornedet et Portrætre relief, fremstillet af Billedhuggeren Svend Lindhardt, er det Minde, københavnske Socialdemokrater har af den store Arbejderfører.

Den første Søndag i September 1939, netop som Krigen var udbrudt, indviedes Borgbjergs Folkepark i Boeslunde. 10.000 Mennesker var samlet, og Statsministeren talte. Arbejderorganisationerne og Egnens Befolkning fik overdraget Parken og værner og vedligeholder nu det allersmukkeste Minde om Demokraten og Socialisten Borgbjerg, et Sted, hvor det frie Ord kan lyde til et frit Folk.

BORGBJERG OG STAUNING

I Borgbjerg og Stauning havde det danske Socialdemokrati i Halvhundredaars-Perioden 1890—1940 to ejendommelige, særprægede Skikkelser. Borgbjerg var syv Aar ældre af Fødsel, og 10 Aar ældre i Arbejderbevægelsens Tjeneste. Stauning blev først offentlig kendt efter 1906, da han blev Folketingsmand for Fakse. Paa det Tidspunkt havde Borgbjerg allerede i 10 Aar været en Forgrundsfigur og stod som Socialdemokratiets store politiske Navn, selv om han ikke var Formand og organisationsmæssig Leder. I Rigsdagen var han politisk Ordfører og Ordfører for en Række vigtige Spørgsmaal og stod i Offentlighedens Øjne — og da ikke mindst efter Alberti-Affæren — som Socialdemokratiets virkelige Fører.

Efter P. Knudsens Valg til Borgmester i København skulde Hovedbestyrelsen vælge en ny Forretningsfører. Borgbjerg aspirede ikke, men baade Sigvald Olsen og Chr. Christiansen var opstillet. Stauning valgtes ganske overraskende efter en varm anbefaling fra P. Knudsen, og »Social-Demokraten« kommenterede, formentlig skrevet af Borgbjerg, Valget faderligt overbærende; det er en ung, dygtig Mand, som nok skal blive til noget!

Stillingen som Partiets Formand benævntes den Gang Forretningsfører, og Borgbjerg har sikkert tænkt, at Stauning, der i Kraft af sin Beskæftigelse paa Partikontoret straks var blevet Rigsdagsgruppens Sekretær, vilde blive en dygtig Forretningsfører i dette Ords kontormæssige Betydning. Men Stauning blev meget hurtigt mere end Leder af Kontoret og Forretningerne, han havde arvet P. Knudsens mange, fortræffelige Egenskaber som Organisationsleder, blot i forstørret Maalestok, og blev i Løbet af faa Aar den første virkelige Partiformand, d. v. s. Manden, der har Ledelsen fast i sin Haand.

Borgbjerg opdagede snart Staunings store Evner, og fra 1911,

Det sidste Billede af Stauning og Borgbjerg sammen. Fotograferet Oktober 1935.

da Borgbjerg blev Redaktør af »Social-Demokraten«, stod de i det nøjeste Samarbejde paa de to vigtige Poster i Arbejderbevægelsen, som Partiformand og som Redaktør af Hovedorganet. Det var ikke saaledes, at Borgbjerg underkastede sig, snarere har han i disse første Aar, som den ældre og politisk mere erfarne, været Læreren og Stauning Eleven. Og Borgbjerg tog sine Standpunkter, selv om Partiets Formand mente noget andet. I 1913, da Sabroe var dræbt ved en Jernbaneulykke, nedsattes en privat Komité med det Formaal at danne en Sabroe-Fond til Hjælp for Børnearbejdet og Fortsættelse af den Sabroeske Virksomhed. »Social-Demokraten« modtog Bidrag dertil. Stauning var ikke Tilhænger af en saadan Tanke og skrev under Mærket »En fra Halvfjerserne« en Artikel,

hvori han ivrede imod den Personforgudelse og Helgendyrkelse, som Tanken var Udtryk for, og som Socialdemokratiet altid maatte holde sig langt borte fra. Men Borgbjerg nægtede Artiklens Optagelse, fordi han ikke ønskede at skabe Strid paa et saadant mindre betydende Spørgsmaal lige efter Sabroes tragiske Død. Som meget andet fandtes Artiklen i Staunings Efterladenskaber, han kastede intet bort.

I det ydre lignede de hinanden, Stauning og Borgbjerg. Begge granvoksne, stærke, kraftige Mænd og med deres bølgede rødblonde Fuldskæg var der noget pompøst maskulint over dem, som bl. a. gjorde dem velegnede til Sammenligning med de bekendte Vildmænd i det danske Vaaben. Men ellers var de vidt forskellige, i meget Modsætninger, og de supplerede hinanden fortrinligt. Stauning var den nøgterne, altid nøje overvejende Leder, han var Arbejderen og Organisationsmanden. I Modsætning hertil var Borgbjerg det sprudlende Liv, fyldt af Ideer og Tanker, altid parat til at tage et Standpunkt, den kundskabsrige Akademiker, den erfarne, kyndige Politiker, men altid impulsiv og stemningsbaaren. Borgbjerg blev i dette Samarbejde *Aanden*, den levende Vitalitet, Stauning *Haanden*, den faste, ordnende Haand. Borgbjerg var i første Række *Kampens Mand*, den fødte Oppositionspolitiker, altid kampberedt, altid i Offensiven, Stauning var Opbyggeren, den positivt skabende, den ihærdige Slider. Derfor fik Borgbjerg sin store Betydning i Socialdemokratiets Oppositionsperiode, medens Stauning blev Lederen, da Partiet overtog Magten.

Det blev et højst lykkeligt og frugtbringende Samarbejde ligefra Grundlovssagens Løsning, gennem Verdenskrigens vanskelige Aar, i de to Ministerier Stauning, hvor Problemerne sandelig ogsaa var mange og alvorlige, lige indtil Borgbjerg kort efter sin Afgang som Minister døde. Enige var de vel ikke altid, Stauning kunde maaske ogsaa nok en og anden Gang synes, at Borgbjerg var for temperamentsfuld, og at han var for hurtig til at tage skarpe Standpunkter, Borgbjerg paa sin Side mene, at Stauning i visse Situationer nølede og overvejede rigeligt længe, hvor den iltre Borgbjerg helst vilde slaa til. Men det gav jo netop *Balancen* i disse to Mænds Samarbejde, som blev præget af deres fælles Kærlighed til Socialdemokratiet.

*Forskellen
paa de to Mænd.*

Paa de forreste Bænke i Folketinget.

Kongressen
1916.

Da Socialdemokratiet i 1916 skulde delegere en Mand til Regeringen sammen med Venstre og Højre, herskede der i Pressen voldsom Spænding. Socialdemokratiets Kongres var indkaldt til natlig Forhandling. Vilde den beslutte, at Partiet skulde repræsenteres i Regeringen, og i saa Fald vilde det blive Borgbjerg eller Stauning? Mange Aviser gættede paa Borgbjerg, som i 15 Aar havde været den store, førende Rigsdagspolitiker. Men for Borgbjerg selv var der ingen Tvivl. Naar Socialdemokratiet skulde repræsenteres i Regeringen — og det var en Nødvendighed — skulde det være ved en *Arbejder* og ved Partiets Formand. Han viste her en smuk Resignation, han var Akademikeren, Stauning var Arbejderen, og der skulde ingen Konkurrence være imellem dem.

Samarbejdet mellem de to Mænd var ideelt, og der har næppe været noget alvorligt politisk Problem, enten de nu stod i Opposition eller som Regeringsparti, uden at Stauning drøftede det med Borgbjerg. Ved Borgbjergs Død gav Stauning ogsaa Udtryk derfor i nogle Mindeord, hvori det hedder:

»Vi knyttede et Venskab, under hvilket vi har drøftet ethvert større politisk Anliggende, der har foreligget i den sidste Menneskealder, og jeg ser tilbage over disse Aar og dette Venskab med dyb Taknemlighed. Min afdøde Ven lærte mig meget og berigede mit Liv og min Virksomhed, og jeg højagter ham for Troskab og Loyalitet under vort Samarbejde og Venskab.«

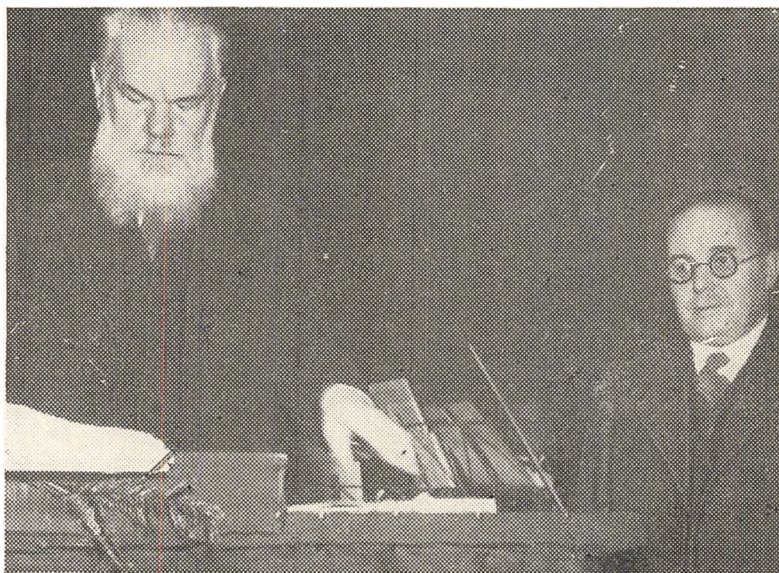
BETYDNING OG INDSATS

Naar man skal bedømme og vurdere en Mands Arbejde og Indsats, vil man i Almindelighed spørge: Hvad har han gjort, hvad har han skabt, har han skrevet noget, efterladt sig en blomstrende Virksomhed og saaledes videre. Altsammen Spørgsmaal af hvis Besvarelse man søger at danne sig et Billede af den paagældendes Betydning og Indflydelse.

Hvis man stiller saadanne eller lignende Spørgsmaal for Borgbjergs Vedkommende, vil man kunne faa mange Svar, varieret efter den Besvarendes Interesse for en bestemt Side af hans Virksomhed. Skolemanden vil mene, at Borgbjergs største Indsats er Gennemførelsen af de store Skolelove i første Halvdel af Trediverne, den første store Skolereform siden 1903, og Skolemanden vil tilføje, at den afdøde Undervisningsminister gjorde en stor *personlig* Indsats ved disse Spørgsmaals Løsning ved sin Smidighed i Forhandlinger paa Rigsdagen, ved den Charme og Veltalenhed, hvormed han vandt Lærerne paa de store Lærermøder, og ikke mindst ved de ædle, frisindede Opdragelsesidealer, som prægede hans Skolereformer.

En Skuespiller vil maaske mene, at Borgbjergs største Gerning var at redde det kgl. Teater ud af en yderst alvorlig Krise. Medens næsten alle Undervisningsministre under Grundloven har kludret med Teatret — Borgbjerg begik iøvrigt ogsaa store Fejl ved den første Ordning — saa lykkedes det næsten utrolige for ham, nemlig at vinde Rigsdagens store Flertal for en *varig* Ordning, som har bevirket, at det kgl. Teater nu endelig synes løftet ud af den politiske Strid og er ved at blive det, som det altid skulde være, *den danske Nationalscene*.

En Pressemand vil til Gengæld hævde, at det er som Journalist, Borgbjerg har øvet størst Indflydelse paa det danske Folk,

Borgbjergs sidste offentlige Tale ved Arbejdernes Læseselskabs Solhvervsfest. I Baggrunden Formanden Socialminister Ludvig Christensen.

ved de store Pressekampagner, han førte for at skaffe de Forurettede deres Ret og for at bekæmpe Uret og Undertrykkelse. Og af de Hundredtusinder, som har hørt Borgbjerg paa Møderne og blevet grebne og begejstrede ved hans Ord, er der mange, som vil paastaa, at ved denne sin vældige, politiske Oplysningsvirksomhed naaede han det højeste, og at han som Agitator øvede en Indflydelse i det danske Folk, som kun faa har gjort.

Disse smaa Eksempler vil være tilstrækkeligt til at vise Omfanget og Størrelsen af Borgbjergs Arbejde, men selv om de alle er helt rigtige, er de langt fra udtømmende nok til at vise den Indflydelse og Betydning, Borgbjerg har haft for det danske Folks Udvikling, og særligt for de danske Arbejderes.

Naturligvis var det i første Række Tiden og Forholdene, der gjorde ham til det, han blev. Han kom til Arbejderbevægelsen i den rette Tid, da der netop var Brug for ham, Brug for en Mand med hans særlige Begavelse og Egenskaber. Den danske Arbejderbevægelse var kun 20 Aar gammel, men deraf havde de

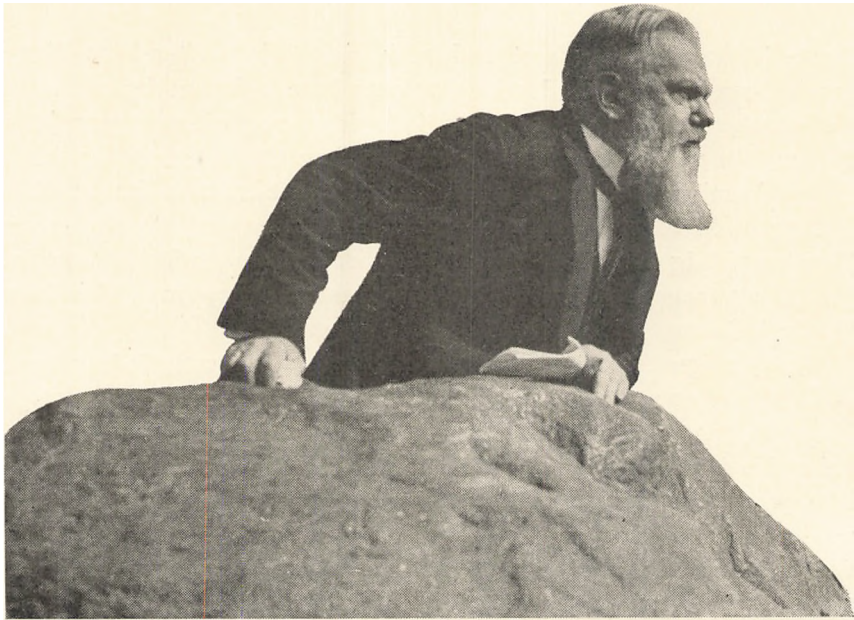
første 10 Aar faktisk været en March paa Stedet. Efter Pios Flugt fra de Fængselsstraffe, der kunde vente ham, hvis han fortsatte sin Virksomhed, var Arbejderbevægelsen først nogenlunde genrejst i Begyndelsen af Firserne. Wiinblads Valg til Redaktør og hans meget hurtige Forvandling af »Social-Demokraten« fra et lille upaaagtet Medlemsblad til et politisk Kamporgan, P. Holms og Hørdums Valg til Folketinget, Fagforeningernes pludselige stærke Vækst og meget lignende satte nyt Haab i Arbejderne. Der kom Grøde i Bevægelsen, Stilstanden var overvundet.

Men alligevel kan man ikke nægte, at der manglede noget. A. C. Meyer var en udmærket Agitator, Holm og Hørdum dygtige Repræsentanter for deres Vælgere, den unge Jens Jensen en særdeles fremragende Organisationsleder, P. Knudsen den omhyggelige, punktlige Leder af Partiet — med en til det pertentlige grænsende Ordenssans, krævende den nøjeste Disciplin, vogtende over den mindste Afvigelse fra den af Kongresserne i Programmet fastsatte Linie. Alt det var i Orden, Pladserne besat med de bedste Mænd. Men til at gøre en Bevægelse, endda en Arbejderbevægelse, til en Folkerejsning, fordredes flere Ting, som netop Borgbjerg evnede at tilføre. Der manglede bl. a. den store Folketribun med et vist kulturelt Moment, en intelligent Tone i Stemmeføringen, som kunde løfte Arbejderne op over Hverdagen og give Modstanderne fornøden Respekt for den unge Bevægelse.

Borgbjerg var helt anderledes end de gamle Socialdemokrater, der ledede Parti og Fagbevægelse. Da han, 24 Aar gammel, meldte sig til »Social-Demokraten« som Medarbejder, var han udrustet med Viden og Kundskaber som faa. Han havde tilegnet sig Viden paa filosofske og naturvidenskabelige Om-

Buste af Niels Hansen.

Paa »Stenen« i Fælledparken.

raader, han havde læst mere Skønlitteratur end de fleste, han havde de sidste Par Aar særligt kastet sig over nationaløkonomiske og politiske Studier. Han var i Viden og Kundskaber, i Kultur og almen Dannelse en Mand af en helt anden Støbning end de gamle Ledere, hævet over dem i aandelig Henseende, de højt hævet over ham i Kendskab til Arbejderforhold og Organisationserfaring. Derfor blev han baade udadtil og indadtil et Supplement til de gamle, han gav Arbejderbevægelsen og Socialdemokratiet det, man manglede paa den Tid; han tilførte Bevægelsen en Personlighed, der paavirkede Arbejderne med andre Midler og Toner end de gamle, og i Kraft af sin akademiske Uddannelse og Form skabte Respekt — maaske ikke aabenlys — hos politiske Modstandere, fordi han var dem mere jævnbyrdig i alt.

Man kan i 1943 godt undres over, at noget saadant var nødvendigt den Gang. Men det var det. Nu er Forholdene ganske andre, Skoleundervisningen en ganske anden. Akademikerne staar ikke længere hævet over Befolkningens almindelige kulturelle Niveau, den akademiske Uddannelse er bleven et Specialstudium med Eksamen for bestemte Embedsstillinger. Borgbjerg havde den almene Viden uden Eksamen.

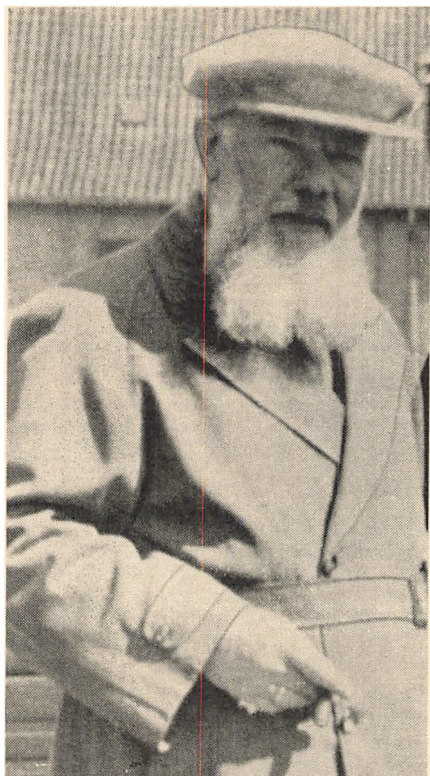
Den danske Arbejderbevægelse har aldrig haft stærk Tilgang af Akademikere, af Folk fra den saakaldte Intelligens. Borgbjerg var noget nær den første, hvis man ikke vil regne Læreren K. M. Klausen med dertil. Da Gustav og Nina Bang omkring Aarhundredskiftet indmeldte sig i Socialdemokratiet, var det en Begivenhed. Men Borgbjerg virkede ikke paa sine Tilhørere eller Læsere som Akademikeren, i Modsætning til f. Eks. Gerson Trier, der, skønt ortodoks Marxist, aldrig for Arbejderne blev andet end en fremmed. Borgbjerg evnede at indpasse sig, han gled ind i Socialdemokratiet som en af dets egne. Og dermed fik han sin særlige Betydning.

Uden Tvivl har hans Medarbejderskab ved »Social-Demokraten« og Wiinblads Opdragelse af den unge Journalist bidraget meget dertil. Thi Wiinblad følte sig altid som Arbejderen. Skønt Wiinblad var en yderst sirlig Mand i det ydre, skønt han hurtigt viste sig som en af de største Bladmænd for sin Tid, saa blev han ved med at føle sig som Arbejder, som Typografen. Og Wiinblad lærte

Borgbjerg og Stauning sammen med Kongen ved en Stabelaføbning.

Borgbjerg umaadelig meget, som denne ikke kendte, da han kom til Bladet. »Social-Demokraten« har altid været et Sted, hvor den, der vilde, hurtigt fik et intimt Kendskab til Arbejderbevægelsens specielle Forhold og Mentalitet, mindre vel nok efterhaanden som

I Rejseudatyr.

Bladet voksede, og Journalistgerningen blev specialiseret og mindre politisk betonet. Der er nogle, som kommer udefra, der egentligt aldrig eller meget vanskeligt lærer at forstaa Arbejdernes særlige Psyke. Borgbjerg erhvervede med største Lethed denne Forstaaelse. Solidaritet, Kammeratskab, Mentalitet, han forstod og erhvervede det hele og blev derfor straks en af Arbejdernes »egne«, skønt han slet ikke var det.

Naar Borgbjerg saa hurtigt kom til at spille en stor Rolle i Partiets Politik, var det ikke i Kraft af nogen Art Protektion. Det var hans egne Evner, hans medførte Egenskaber som Fører, der gjorde ham til det, han blev, han var en selfmade Mand.

Den gamle Partiledelse havde vist egentlig ikke tænkt, at det skulde gaa saa hurtigt, den var nok mere villig til at anvende Metoden fra det gamle Kongeord, om hvorledes man gør en Mand stor. Man kan altsaa ikke sige, at han med det samme blev akcepteret af de gamle Ledere, og der blev stadig i en Række Aar siddende en lille Mindelse hos dem om, at han jo dog var en ung og en ny Mand. Han mærkede det endnu i 1903, da han paa Kongressen i Aarhus fik sprængt Alliancen med Venstre paa Trods af eller dog under stærk Modstand fra de gamle Ledere. Og her saa Borgbjerg dog absolut rigtigt. Netop ved at sprænge Alliancen i 1903 fik Socialdemokratiet opstillet Kandidater i en Række nye

Kredse og indarbejdet og opagiteret disse som socialdemokratiske Kredse og stod derved langt stærkere, da det positive Samarbejde med det nydannede radikale Venstre i 1906 etableredes. Uden Borgbjergs politisk fremsynte Blik den Gang, havde de Radikale sikkert faaet flere Kredse, og Socialdemokratiet færre. Nu kunde Socialdemokratiet i dette iøvrigt udmærkede Samarbejde blive *den stærke Faktor og det største Parti*. Det var Borgbjergs Værk.

Naar Borgbjerg saa hurtigt kom frem til en førende Stilling, skyldtes det altsaa ikke Protektion. Det skyldtes, at han straks ved sin Fremtræden fik Folkets Øre. Ældre Partifæller har fortalt om, hvorledes denne unge Journalist Jepsen-Borgbjerg virkede, da han i Begyndelsen af Helvfemserne dukkede op ved Møderne. Hans høje kraftige Skikkelse, det rødblonde Fuldskæg, hans voldsomme Bevægelser, naar han talte, gjorde ham i Folkets Øjne til en Kæmpe — saaledes maatte en af de gamle, danske Viskinger have set ud! Hans Tale

kunde det ene Øjeblik være som et Uvejr og Torden, det næste som en stille, rislende Bæk. Og saa tilførte han den politiske Agitation i Arbejderbevægelsen en ny Tone. Den politiske Propaganda har altid en Tilbøjelighed til at blive ensidig og stereotyp og dermed som Regel ogsaa kedelig. Den taler oftest mere til Fordommene end til Intelligensen. Borgbjerg forlenede Agitationen med sin omfattende Viden og sit store Fond af Kundskaber. En historisk Parallel, et litterært Citat, et smukt Billede livede altid op i hans Foredrag, som tillige havde den faste, socialistiske Retningslinie og det store Udsyn, hvor Smaatingene forsvandt til

Et Udkast til Monument tilsendt Komiteen.

Borgbjerg med Datteren Grete.

Fordel for Udblik og Vidsyn. Derfor blev Borgbjerg den efterspurgte Agitator og Taler, en Folkets Yndling, og Folkets Yndest bar ham frem.

Paa lignende Maade maa han have virket i Rigsdag og Borgerrepræsentation, da han for første Gang tog Sæde der mellem mange gamle forbenede, højst adstadige Herrer, der allerede igennem Pressen havde hørt Rygtet skildre ham som en vild og grum Thor, som en Nedbryder af alt godt og gammelt, som selve den personi-

ficerede Revolution. Men ogsaa de offentlige Forsamlinger erobrede han meget hurtigt. Hans Modstandere kunde simpelthen ikke komme uden om ham, de maatte kæmpe med ham. Og de opdagede meget snart, at han ikke var let at bides med. Det gav dem Respekt. Kun faa Aar efter at han var blevet Medlem af Folketinget skrev et Modstanderblad om ham, at han ved sine Indlæg hævede Tingets Debatter fra et dansk Sogneraads Stade til et europæisk Parlaments.

Borgbjerg har ydet en meget stor Indsats paa mange forskellige Maader og mangfoldige Omraader, paa Rigsdagen, hvor han i sjælden Grad var med til at præge Arbejdet i 38 Aar, ved Grundlovssagens Løsning, under Verdenskrigen 1914—18, som Minister i 10 Aar, som Taler og Skribent og meget andet. Det kunde andre maaske ogsaa have gjort, om end ikke saa godt.

Men det særlige, Borgbjerg frem for andre har ydet, er mere vanskeligt at definere. Det staar ikke i den blaa Bog, og det kan ikke noteres med Datoer og Talstørrelser. Dog er det her, man skal finde hans store afgørende Betydning.

Han løftede ved sin Agitation Arbejderne op over Hverdagen, Socialismen blev ikke alene en To-Øre mere i Timen, men et helt nyt Samfund, Slægters Drøm realiseret, Socialismen blev Kundskab, Kultur, Videnskab, Lykke for alle Mennesker!

Og han gav Arbejdernes Blad »Social-Demokraten« og Arbejdernes Parti, Socialdemokratiet, en videre Horisont, større Respekt og bredere Basis.

Wiinblad havde gjort »Social-Demokraten« til et Dagblad, Borgbjerg gjorde den ved sine Kampagner og ved sin fremragende polemiske Kunst til en Avis, der var frygtet af Modstanderne og maatte læses over hele Landet.

Socialdemokratiet var Arbejdernes Parti. Det er det stadig og skal vedblive dermed. Men Borgbjerg gjorde Grundlaget bredere. Det var hans Forstaaelse af Bøndernes Tænkemaade, der aabnede Portene til Landbovælgerne for det hidtil typiske By- og Arbejderparti, Socialdemokratiet. Naar Partiet i Dag har mere end en Trediedel af sine Vælgere i Landkredse, da har Borgbjerg skabt Grundlaget derfor.

Da Borgbjerg traadte ind i offentligt Liv, var Socialdemokratiet endnu lille, det var lidt af »en Menighed«, en religiøs Sekt. Det var først og fremmest Borgbjerg, der i Presse og Folketing gjorde det til et politisk Parti; ved sine voldsomme Angreb gjorde han det frygtet af Modstanderne, ofte hadet, udskældt og forbandet, men altid respekteret.

Venstre er et rent Bondeparti, og det har kun ringe Tilslutning i Byerne, de Konservative fortrinsvis et Byparti af Borger-skabet. Det skyldes ikke mindst Borgbjerg, at Socialdemokratiet fra et ensidigt Klasseparti udviklede sig til et virkeligt Folkeparti, uden at tabe sit socialistiske Præg, med Muligheder for at samle hele det arbejdende Folk i By og paa Land, Haandens og Aandens Arbejdere i et stort Fællesskab paa Frihedens, Frisindets og den aandelige Tolerances Grundvold.

50 AAR EFTER

*F*lere blev vore Aar, snart omkring de halvfjerds,
en fik Haaret slidt tyndt, en blev hvid,
medens en, der som grøn var saa rød og skrev Vers,
nu er graa og prosaisk og blid.

*Men skønt nær de halvfjerds, er vi unge af Sind,
thi hvor vidt eller kort end vi fo'r,
fik vi Sejlene fyldt af den brusende Vind
fra en Tidsalder, stormende, stor.*

*Vi fik opfyldt en Daidalos' svimlende Drøm,
os blev Radioens Under til Del.
Midt i Verdensomvæltningens blodige Strøm
støbtes brat Danmarks Stat atter hel.*

*Vi var med til at smede Forfatningen ny
af en Junilovs splintrede Staal;
vi bar Ved, hvor vi virked, paa Land som i By,
til Oplysningens varmende Baal.*

*Som i Fireogfirs, endnu nær de halvfjerds
er vort Løsen: post tenebras lux.*)
Synes Tiden os ond, er os Verden paa tværs,
slukkes Haab — tænd et nyt, tænd det fluks!*

*Ønske tør vi endnu et Decenniums Liv
for at se, hvor det hele bær' hen,
endnu haabe trods alt paa et skabende Bliv,
tro paa Kosmos af Kaos igen.*

*Tro paa Eros den Store, Foryngelsens Gud,
tro paa Kærligheds skabende Skød,
paa en Folkenes Vaar efter Vinterens Slud,
paa Udvikling med Liv efter Død.*

F. J. Borgbjerg.

*) Efter Mørke Lys!

Skrevet ved 50 Aars Studenterjubilæet 1934 paa Melodien til »Vikingebalke«.

BILLEDFORTEGNELSE

	Side
Bedstefaderen, Jeppe Karstensen. Foto	9
Moderen, Hermine Hedegaard. Foto	10
Faderen, Dyrnlæge Jeppesen. Foto	11
Borgbjerg som 7-aarig. Foto	14
I Konfirmationsalderen. Foto	17
20-aarig. Foto.....	20
Marinesoldat. 1890. Foto	23
Mindesmærke-Komiteen paa Borgbjærg Banke. Foto	27
Tegning af Hans Bendix	28
Social-Demokratens Hus i Brolæggerstræde. Tegning	30
Fra Redaktionen i Brolæggerstræde. Tegning af Djalmar Christofersen	33
Fest i Emil Wiinblads Hjem. Foto	35
Som Folketingsmand 1898. Foto	37
Emil Wiinblad. Foto	40
Borgbjerg, fotograferet i Geneve 1934	41
C. E. Jensen, »Social-Demokraten«s Litteraturanmelder. Foto	42
Normann Bryn. Medarbejder ved »Social-Demokraten«. Foto	43
Maleri af Edv. Saltoft	47
Det er min Fødselsdag i Dag! Tegning af Alfr. Schmidt	51
Aandelig Discipel af Luther og Grundtvig. Tegning af Jensenius	53
Alma Bondesen paa »Social-Demokraten«. Foto	55
Tegning af Ivan Opffer	58
Platte af Ricardur Jonsson	61
Radering af Juel Madsen	63
Paa »Social-Demokraten«s Redaktion i Farimagsgade. Foto	65
Buste af Knud Gleerup	67
Tegning af Axel Thiess	69
Tegning af F.	73
Dødedansen, Tegning af Axel Thiess	77
Tegning af Eigil Petersen	79
Radering af Tom Petersen	81
En varm Omgang. Tegning af Axel Thiess	85
Den grundlovgivende Rigsdag. Tegning af Alfr. Schmidt	89
Tegning af Otto Christensen	90
Fællesudvalg om Grundloven. Foto	93
Den døde Mus. Tegning af Axel Thiess	95
To Drosler. Tegning af Axel Thiess	97
Sammen med Raadmand Fr. Andersen. Foto	99
Portræt 1932. Foto	101
Sommerhuset ved Greve Strand. Foto	102

	Side
Jensen er valgt! Tegning af Alfr. Schmidt	107
Borgmester Jensens Triumfvogn. Tegning af Axel Thiess	109
Nordiske Undervisningsministre i Stockholm. Foto	113
Tegning af Hans Bendix	117
Borgbjerg og hans Hustru. Foto	118
Tegning af Anton Hansen	121
Marinus Kristensen. Foto	125
Hos Professor Voronof. Tegning af Alfr. Schmidt	126
Det svagelige Afrustningsbarn. Tegning af Jensenius	127
Tegning af Penkala, Geneve	132
Mindesten i Borgbjerg Folkepark. Foto	134
Mødet i Fælledparken 30. Marts 1920. Foto	135
Komiteen for Aarhus Universitet. Foto	137
Borgbjerg taler til Spejderne. Foto	141
Sammen med Departementschef Graae. Foto	143
Enetimer i Talekunst. Tegning af Jensenius	145
Foran Det kgl. Teater. Foto	147
Sammen med Teaterchef Norrie. Foto	148
Adam giver Dyrene Navne. Tegning af Alfr. Schmidt	151
Borgbjerg paa Talerstolen. Foto	152
Manuskript til en Tale. Foto	153
Foran Friluftsmødets Mikrofon	158
En Grundlovsdag i Søndermarken	160
Buste af Utzon Frank	163
Monument i Fælledparken. Af Svend Lindhardt	166
Store Øjeblikke i Geneve. Tegning af Jensenius	168
Lyttende Tilhører. Foto	170
Indvielsen af Aarhus Universitet. Foto	172
Dans om Bord. Foto	173
I Samtale med Fru Karen Blixen. Foto	175
Fru Olga Borgbjerg. Foto	176
Ved en Fest i Journalistforbundet. Foto	177
To Berømtheder. Tegning af Alfr. Schmidt	178
Maleri af E. Nielsen	180
Sørgetoget passerer Fredens Bro. Foto	182
Stauning ved Indvielsen af Mindeparken. Foto	183
Mindeparkens Indvielse September 1939. Foto	184
Det sidste Billede af Borgbjerg og Stauning. Foto	186
I Folketinget. Tegning af Jensenius	188
Den sidste Solhvervstale. Foto	190
Buste af Niels Hansen	191
Paa »Stenene« i Fælledparken. Foto	192
Ved en Stabelafsløbning. Foto	193
I Rejseudstyr. Foto	194
Udkast til Monument. Foto	195
Sammen med Datteren Grete. Foto	196

NAVNELISTE

- Abrahamsen, A. 99
Adler, Victor 33, 165
Andersen, C. C. 69, 123, 124
— Fr. 121
— Nelly 60, 62, 64
— Vilhelm 152
Andreasen, Niels 99
Alberti, Peter Adler 13, 47, 75, 86
— C. C. 13, 76
Appel, Jacob 143

Bacon, Fr. 156
Bang, Gustav 193
— Nina 136, 143, 166, 193
Benzon, Alfred 105, 112
Berg, Chr. 87
Bergstrøm, Hjalmar 77
Bernstein, Ed. 165
Bernstorff, A. P. 36
Berntsen, Klaus 9, 89, 90, 91, 93, 94,
99, 100
Bing, Harald 105, 112
— Laurids 44, 105
Birck, L. V. 83, 85, 86, 128
Birkedal, Uffe 60
Bismarck 167
Bjørnson, Bj. 26
Bock, Alfred 14
Bohr, Niels 158
Bondesen, Alma 46, 52, 64
Borgbjærg, Axel 178
Borgbjerg, Olga 172, 178
Borup, L. 105
Bramsen, L. 85
Brandes, Edvard 85, 142
Brandes, Georg 21, 24
Branting, Hjalmar 33, 165, 168
Bredahl, Chr. Hvid 23, 25
Brorsen, S. 160
Bruun-Rasmussen 161

Byskov, J. 142, 146, 178

Cachier, Marcel 169
Christensen, Alfred 38
— I. C. 45, 47, 48, 69, 72,
75, 84, 85, 92, 93, 94, 139, 153
Christensen, Viggo 72
Christian den X. 29, 132
Christiansen, Chr. 122, 185
Clausen, Rasmus 12
Cold, C. M. T. 15, 136
Colding, Oberst 37
Colbjørnsen, C. 36
Comenius, J. A. 158

Dahl, P. 179
Dalgaard, Fr. 173, 183
Darwin, Ch. 24, 158
Deuntzer 47, 75, 76
Dønnergaard 76

Ebert, Herman 105
Eddington, A. Th. 156
Einstein, Alb. 156
Ellinger, O. 99
Engels, Fr. 25, 76
Esmann, Gustav 77
Estrup, J. B. S. 45, 46, 95

Finsen, Assessor 54, 56
— Niels 108
Fog-Petersen, Gunnar 150
Fourier, Ch. 25, 115
Freud, Siegmund 158
Frijs, Mogens 46, 48, 85, 90, 91, 95
Frisch, Hartvig 149

Galilei 158
O'Grady 169
Goldschmidt, M. A. 23
Goos, C. 60, 62, 64, 95

- Grundtvig, N. F. S. 17, 21, 23, 24,
 26, 161, 162, 163, 164, 173, 183
 Grønvold, L. 50
 Gustaf den V. 176

 Haase, Hugo 168
 Hage, Christopher 47, 49, 69, 71, 75
 Hansen, Johannes 80, 82
 — H. P. 122
 — Ludvig 122
 — Oscar 69
 — P. 62
 Hauge, C. N. 179
 Hedegaard, Hermine 10
 Heide, A. 44, 105
 Heimann, Henry A. 82
 Henrichsen, Erik 58
 Herold, Vilh. 152
 Hindenburg, A. L. 29
 Holberg, Ludvig 23, 148, 159
 Holm, P. 37, 103, 104, 191
 Holstein, Bent 161
 Hume, David 158
 Huysmanns, C. 168
 Hvass, Anders 112
 Høeberg, Albert 183
 — Georg 144
 Høgsbro, Sofus 46
 — Svend 64
 Hørdum, Chr. 123, 191
 Hørring, H. E. 45, 46
 Hørup, Viggo 47, 71, 76
 Hye-Knudsen, J. 144, 183
 Hyller, E. 71

 Ibsen, Henrik 148
 Ipsen, Bodil 144

 Jacobsen, J. P. 24
 Jaures, Jean 120, 149
 Jensen, C. E. 22, 42, 154
 — Harald 34, 36, 68, 70, 94, 99
 — J. 37, 40, 43, 44, 103, 104,
 105, 106, 107, 114
 Jeppesen, Jens 9, 10, 11, 12, 13
 Jessen, L. 91
 Jørgensen, Jørgen 142, 179
 — Oskar 34, 36, 130

 Karstensen, Jeppe 9
 Kepler, Johs. 158, 159
 Kerenski 170
 Kjeldsen, Moesgaard 128
 Klausen, K. M. 16, 33, 37, 103, 140,
 193
 Knudsen, Johan 86
 — P. 33, 40, 44, 49, 51, 59, 68,
 69, 70, 72, 104, 105, 132, 160, 185,
 191
 Kopernikus 158
 Krag, O. 160
 Krapotkin, P. 158
 Kristensen, Marinus 124, 125, 126,
 130, 136
 Køhler, Oskar 79

 Larsen, A. C. 20
 Lassen, Vilhelm 82, 85
 Latoud, Ernest 169
 Leerbeck, Fabrikant 113
 Lenin 169
 Levin, Carl 77
 Liebe 131
 Lindhardt, Svend 184
 Linné, C. v. 14
 Locke, John 158
 Lundbeck, H. 123, 176
 Luther, Morten 156
 Lyngsie, C. M. 122

 Madsen, Carl F. 131, 134
 Madsen-Halsted 160
 Madsen, H. O. 75
 Madsen-Mygdal 159, 160, 161
 Madsen, Peder 19
 Magius, A. 52
 Malthus, T. R. 25
 Marott, E. 128
 Marstrand, Jacob 110, 111, 114
 Marx, Karl 25, 26, 121, 158
 Meyer, A. C. 36, 37, 191
 Meyer, Benedictsen 21, 29
 — Harriet 21, 177
 Mirabeau, O. 149
 Mozart, W. A. 148

- Mundberg, Anton 34, 36
Møller, Andreas 145
- Neergaard, Niels 34, 93, 99, 135
Nellemann, Højesteretsadvokat 60
— J. M. V. 60
Newton, Isac 158, 159
Nielsen, Anders 48
— Carl 148
— Gunnar 174
Norrie, Will. 143
Nygaard, Vilhelm 122
- Oehlenschläger, Adam 16, 23
Olsen, Albert 135
— Martin 40, 44
— Ole 79
— Sigvald 37, 121, 185
Owen, Robert 25, 115
- Paludan Müller, Fr. 23
Pedersen, Jørgen 98
Petersen, Nicolaj 67
— Sophus 121
Philipsen, Gustav 105, 110, 111, 114
Pio, Louis 154
Piper, E. 37, 95
Pitzner, Johs. 50
Plekhanof 169
Poulsen, Adam 144, 145, 148
- Rambusch 38, 50
Rasmusen, Poul 50, 51, 52, 99
Rasmussen, Hans 91
— Hendrik 44
— Jens 50
— L. 72
Reedtz Thott, K. 45, 46
Reumert, Poul 144
Rewentlow, C. D. F. 36
Richardt, Chr. 16
Rode, Ove 21, 93, 94, 96, 113, 137
Rostrup, Kasper 41, 104, 105
Rousseau, Jean Jaques 24, 26, 156, 157
Rubow, V. 160
Rump, J. 106
Rutherford, E. 158
- Rydén, O. 168
Rørdam, Skat 19
- Sabroe, P. 26, 70, 186, 187
Saint-Simon 114
Sanders, S. 169
Salomon, Eskild 110
— Højesteretsagfører 60
Scharling, Will. 19
Scheidemann, Ph. 170
Schmidt, C. A. 71
Schneekloth, Hans 15, 24
Sehsted, Hannibal 45, 46, 63
Shakespeare 148
Skobeleff 169
Skotte, Friis 179
Spinoza 156
Stauning, Th. 6, 26, 99, 114, 127, 134,
136, 161, 166, 167, 168, 169, 177,
179, 180, 183, 184, 185, 186, 187,
188
Stockfleth, Viggo 10
Strøm, Nationalbankdirektør 106, 112
Sundbo, J. P. 160
Sørensen, H. P. 181
- Tanner, Vainö 176
Thomas, Albert 169
Thorne, Will. 169
Tokoj 168, 170
Tolstoy, Leo 25, 155, 157
Trier, Gerson 67, 70, 72, 193
— Herman 44, 83, 98, 104, 105
Tschaikowsky, P. 155
Turgenjew, I. S. 155
- Wagner, Rich. 148, 183
Vanderveelde 33, 165
Wiinblad, E. 32, 33, 37, 41, 44, 123,
124, 191, 193
Voltaire 158
Wulff, Julius 100
- Zahle, C. Th. 83, 89, 90, 93, 94, 99,
129, 134, 160, 177, 179
Zypthen Adeler 11

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forord	5
Barndom og Ungdom	7
Hans Slægt. — Dyrlæge Jeppesen. — I Huset hos Onklen. — Student fra Schneekloth's Skole. — Aandelige Interesser i Studieaarene. — Fra Rousseau og Grundtvig til Darwin og Marx.	
1890—1903	29
Journalist ved »Social-Demokraten«. — Den første Agitationsrejse. — Valgt til Partiets Hovedbestyrelse. — Medlem af Folketinget. — Hans første Taler. — Lockouten 1899. — Alma Bondesen-Affæren. — De store Retsskandaler. — Indre Partiliv. — Kampen for og imod Alliancen.	
Alberti-Affæren	75
Justitsministerens reaktionære Politik. — Vilkaarlighed i Administrationen. — Voldsomme Angreb i Pressen og i Folketinget. — Brevet til »Middagsposten«. — Albertis Afgang og Fald.	
Grundlovskampen	87
Borgbjergs Udtalelser i Amerika. — Den første radikale Regering rejser Grundlovs- og Valglovsspørgsmaalet. — Klaus Bernstens Forslag. — Højres Obstruktion. — De Kongevalgtes Opfølselighed. — Vedtagelsen i 1915.	
I Københavns Kommune	103
Valgt til Borgerrepræsentationen 1898. — Demokratisk Flertal for første Gang. — J. Jensen vælges til Borgmester. — Antisocialistiske Sejre. — Kommunens Overtagelse af Sporvejene.	
Kooperationen	115
Borgbjergs Kamp for en Brugsforeningsbevægelse. — Partikongressen 1908. — De samvirkende Fagforbunds Generalforsamling 1909. — Piecen om Kooperationen.	

	Side
Fra Redaktørstol til Ministerbænk	123
<p style="padding-left: 40px;">Valg til Redaktør. — Verdenskrigens Vanskeligheder. — Statskup og Generalstrejke 1920. — Socialminister. — Lovforslag om Bedriftsraad.</p>	
Skolen og Teatret	139
<p style="padding-left: 40px;">I Undervisningsministeriet. — De tre Love om Skolen. — Det kgl. Teater. — Voldsom Storm mod Adam Poulsen. — Stærkassens Lukning. — En lykkelig Nyordning.</p>	
Taler og Skribent	149
<p style="padding-left: 40px;">Artikler og Taler af Borgbjerg: Tale i Domkirken i Basel. — Foraarsbølger. — Ved Gyldendals Fest. — Artikel om Valget 1929. — Paa Esbjerg Arbejderhøjskole.</p>	
Internationale	165
<p style="padding-left: 40px;">Socialistkongresserne. — Geneve. — Den berømte Rejse til Rusland under Revolutionen 1917.</p>	
Borgbjergiana	171
Afgang og Død	179
Borgbjerg og Stauning	185
Betydning og Indsats	189
50 Aar efter. Digt af F. J. Borgbjerg	198
Billedfortegnelse	201
Navneliste	203